MARIE-ANNE DESMAREST

TORENTE

* * * * *

roman

MARIE-ANNE DESMAREST

TORENTE

●●●●●

Marie-Anne Desmarest

Le cycle Torrents

La maison de tante Brita et Le chant du Trollhättan

© Éditions Denoël,
Paris, 1962 et 1963

Toate drepturile rezervate Editurii Porus

MARIE-ANNE DESMAREST

TORENTE

●●●●●

Traducere de Teodora POPA-MAZILU

Editura PORUS

1992

Consilier literar: CORNELIU POPESCU

Coperta de: TEODORA POPA-MAZILU

ISBN 973-9127-55-X

CASA MĂTUŞII BRITA

Motto:

„Wer weiss, wie nahe mir mein Ende!
Hin geht Zeit, her kommt der Tod:
Ach wie geschwinde und behende
Kannkommen meine Todesnot."[1]

Contesa de SCHWARZBURG-RUDOLFSTADT
(1637—1707)

Cine ştie cît mi-e de-aproape sfîrşitul!
Timpul se duce şi Moartea soseşte;
Cît de furişă şi cît de promptă
Mîna ei să mă-nşface, se pregăteşte (germ.).

PARTEA ÎNTÎI

I

JAN ÎMPINSE ÎNCETIŞOR UŞA şi intră în odaie. Aruncă o privire rapidă, de jur împrejur, ca să se asigure că nu se schimbase nimic. Doar grinzile din tavan şi lambriurile ce îmbrăcau pereţii se mai închiseseră la culoare. Mobilierul însă rămăsese acelaşi, din ziua cînd locuise în acea cameră, împreună cu Ide, prima lui soţie... Masa, frumoasă şi masivă, cu picioare groase şi rotunde, datînd din secolul al XV-lea, secreterul din marchetărie, scaunele adînci şi confortabile, acoperite cu o stofă în culori plăcute, şi patul lat, de abanos sculptat, din faţa căruia fuseseră trase în lături aceleaşi draperii de damast galben. Vechile dagherotipuri înrămate în bagă. Bibelourile depăşite, dar înduioşătoare: vase romantice, cu torţi încrustate cu pietricele aurite, lămpi de porţelan roz şi bleu, oale de apă pîntecoase, pe care erau pictate animale domestice şi peisaje campestre, opaline gingaşe, oglinzi înconjurate de naiade şi scoici sidefii, sfeşnice din faianţă înflorată, toate — martorele mute şi neînsufleţite, ale generaţiilor trecute. Neînsufleţite? Nu, căci toate acele obiecte modeste aveau în ele ceva de o naivitate tulburătoare, care dădea viaţă decorului vetust, dar încîntător. Pentru Jan, fiecare evoca un fapt, un chip, o sărbătoare de familie. Prin diverse asociaţii de idei, pînă şi cel mai neînsemnat bibelou poate face o inimă să tresară. Şi nu sînt deloc rare cazurile cînd o afecţiune cu totul deosebită ne poate lega de un obiect foarte modest, numai pentru că a aparţinut unei fiinţe dragi sau pentru că ne-a fost oferit de acea fiinţă. După cum la teatru, fiecare act sau fiecare scenă are cîte un decor al ei, la fel şi viaţa omului nu se desfăşoară în vid, ci într-un cadru strict personal; însă, contrar actorului care — odată piesa terminată — nu mai aruncă decît o scurtă privire distrată decorurilor ridicate de maşinişti, omul rămîne întotdeauna ataşat de mediul în care a copilărit, şi-a trăit tinereţea şi maturitatea. Există oare

cineva care să nu se fi apropiat cu emoţie, de casa natală? Există oare cineva care să nu fi simţit cum îi bate inima mai tare, împingînd portiţa ce dă spre grădiniţa înverzită din copilăria sa?

Jan se aşează pe marginea patului şi închise ochii, lăsîndu-se în voia amintirilor. La cîtăva vreme după moartea lui Nils, fusese invitat la un congres de medicină ce avusese loc în Europa, la Viena. Hotărîse s-o ia cu el şi pe Ide, ca s-o smulgă din dureroasa toropeală în care se cufundase după tragica moarte a băieţaşului lor cu plete blonde. Vaporul îi lăsase la Rotterdam, unde îi aşteptau mama Idei şi cele patru surori ale sale. Bucuria Idei — cînd păşise din nou în vechea locuinţă olandeză unde văzuse lumina zilei — fusese fără margini. Treptele uzate, dar lustruite oglindă, dintr-un exces de zel specific olandez, odăile pardosite cu cărămidă roşie, numeroasele coridoare, paliere şi unghere întunecate, dar simpatice, îi făcuseră o nespusă bucurie. În grădină recunoscuse cu greu tufele de fragi şi de aluni, atît crescuseră de mari!

O memorie prea bună poate deveni la un moment dat o povară greu de suportat. Cu o precizie aproape fotografică, Jan îşi aminti de tristeţea Idei cînd trebui să o părăsească şi să se ducă la congres. Şi el avea inima strînsă.

— Am să număr ceasurile pînă la întoarcerea ta! strigase Ide, pe peronul gării din Rotterdam.

Ajunseseră tîrziu la gară. Jan abia apucase să se urce în tren că uşile se şi închiseseră. Sprijinit de fereastra compartimentului, Jan o privea pe Ide care abia îşi ţinea lacrimile, luptînd cu curaj împotriva imensei tristeţi care se abătuse asupră-i. Ca şi cum instinctul ei sigur, de femeie, ar fi avertizat-o încă din acea zi că se apropia clipa în care bărbatul ei avea să-i fie luat de alta! Da, poate că Ide îşi presimţea, în mod inconştient, soarta funestă şi sfîrşitul pretimpuriu! Aproape de capătul drumului, o aştepta capcana criminală a lui Sigrid, apoi o efemeră reîntoarcere la viaţă, o foarte scurtă perioadă trăită alături de bărbatul ei. Bănuia cumva, încă de pe atunci, calvarul care-o aştepta?

După reîntoarcerea lui Jan în Olanda, primiseră o invitaţie de la mătuşa Brita. Ide auzea atunci pentru prima oară de numele lui Sigrid... Trenul îi duse mai întîi, prin nordul Germaniei, la Hälsingborg, prima staţie suedeză. Peisajul şi începuse a deveni mai luminos: cîmpii împestriţate de bănuţei, armate de mesteceni coborînd pînă spre apele palide ale unui lac înconjurat de brazi; din cînd în cînd, cîte un pîlc de căsuţe roşii; rîuri şi canale pe care coborau şlepuri încărcate cu lemne. Case mici în

mijlocul unor grădini îngrijite, pline de păducei, de bobiţel şi de căline. Apoi merseseră de-a lungul unor păduri ce păreau albastre, de-a lungul unor canale cu ape limpezi ca oglinda, a unor lacuri nemişcate şi a unor stînci împodobite cu pini. Încîntată, Ide descoperea Suedia...

La Tjorpa, mătuşa Brita îi aştepta în pragul porţii; o femeie înaltă şi zdravănă, cu ochii de un albastru ca de faianţă, cu obrajii plini şi rumeni; cu părul cărunt, răsucit la ceafă într-un coc mare, mătuşa Brita — care purta o rochie amplă, cu numeroase garnituri de dantelă — se sprijinea într-un baston gros cît trunchiul unui pomişor. După saluturile de rigoare, poftise tînăra pereche în odaia unde Jan se lăsase acum pradă unor amintiri atît de amare...

Imaginea Idei o aduse după sine şi pe cea a lui Nils. Ultimele seri, dureroase, groaznice, petrecute la căpătîiul copilului ce trăgea să moară! Tot atît de alb ca şi perna pe care se odihnea, Nils se stingea cu fiecare ceas care trecea. Sfîrşitul fu cumplit, sfîşietor:

— Mami, aprinde lumina... murmurase micuţul.

După ce Ide dăduse la o parte perdelele, soarele ce apunea învălui odaia în razele sale purpurii. Chipul copilului, slăbit de boală, se destinse într-un surîs, în timp ce mîinile lui străvezii încercau să pipăie lumina:

— Crăciun... murmură el, Crăciun alb...

Sub cearşaful ud de transpiraţie, trupuşorul copilului tresări, apoi încremeni. Încă o dată, moartea învinsese viaţa.

Cît de crudă poate fi memoria! Jan se ridică şi-şi lipi fruntea de fereastră. Venise toamna, toamna cu culorile sale evanescente, cu tentele sale arămii. Vremea frunzelor moarte, vremea regretelor...Ide nu-şi părăsise copilul decît după ce Jan îl aşezase în sicriu. Da, contemplase pînă la ultima secundă, printre lacrimile ce-i şiroiau pe obraz, chipul mic şi îndurerat al lui Nils. Pe buzele copilului, rămăsese întipărită urma unui surîs.

Nils... Dacă ar fi trăit, ar fi fost mai mare ca Erling. Acum ar fi fost în puterea vîrstei, un om matur. De ce a trebuit să moară? De ce oare cerul îl smulsese atît de curînd din braţele unei mame iubitoare? Lovit în propria sa carne, Jan nu dezarmase niciodată în faţa bolii care-i ucisese fiul, urmărind ani în şir această misterioasă maladie. Tîrziu de tot, după ce-o trimisese pe Flavie în Africa de Sud, îşi luase, în sfîrşit, revanşa asupra acestei boli. Maladia lui Nils fusese învinsă şi această victorie avea să scutească sute de mame de calvarul prin care trecuse Ide.

Oare cu cine ar fi semănat Nils? Cu mama, cu tatăl său sau poate cu amîndoi? Ar fi ales şi el aceeaşi profesie ca şi Jan? Ar fi devenit medic, poate un chirurg renumit? Sau şi-ar fi ales un cu totul alt drum? Rememorîndu-şi trăsăturile şi caracterul băieţaşului, Jan încercă să alcătuiască — din aproape în aproape — portretul adultului care ar fi devenit. Dar abandonă repede această tentativă zadarnică. Fiindcă orice viaţă omenească are în ea o parte tainică şi se sprijină adesea pe imprevizibil. Familia, clasa socială şi chiar mediul ambiant, deşi foarte bine cunoscute, nu-ţi îngăduie totuşi să poţi prezice viitorul unui copil. Căci — deşi creată după chipul Domnului, cum zic vechile Scripturi — fiinţa umană, prin libertatea de care se bucură, îşi depăşeşte cu mult condiţia. Elementele fizice, biologice şi sociale nu pot determina niciodată integritatea unei persoane. Cînd îngropi în pămînt sămînţa unei plante, nu te aştepţi la nici o surpriză. Din boabele de grîu vor creşte spice, iar din bulbul de crin va ieşi la lumină graţioasa corolă albă. Poţi să-ţi sapi straturile şi să ştii, cu certitudine, ce culoare şi ce înălţime vor avea florile şi arbuştii pe care i-ai răsădit. Înfiptă în pămînt, prizoniera propriilor sale rădăcini, planta este sclava legilor naturii. Pe cînd cu omul, povestea stă cu totul altfel. Libertatea lui creatoare îi îngăduie în orice clipă să se elibereze de constrîngerile naturale, să scape de influenţa mediului. Deşi fiul unui doctor, s-ar fi putut ca Nils să manifeste o vocaţie artistică. În loc să studieze medicina, poate că s-ar fi aplecat asupra unor texte vechi sau, mai ştii? ar fi studiat teologia. Sau poate că sătul de nişte texte prea anevoioase pentru el, ar fi ales calea afacerilor, ar fi devenit agent de bursă, agent de schimb, bancher... Sedus de tehnică şi de minunile ei zilnice, poate că ar fi devenit inginer. „Ar fi devenit, s-ar fi făcut, poate..." Cînd e vorba de un om, orice e cu putinţă. Nimeni nu poate prevedea traiectoria unei vieţi, nu-i poate schiţa curba, dinainte. Un copil înseamnă o sumă de virtualităţi, o sursă de posibilităţi nelimitate. Viaţa lui de mîine va fi aidoma unei ape ce ţîşneşte din adîncuri spre lumină. Din această pricină, orice fiinţă umană îşi are preţul ei, este unică şi de neînlocuit. „Nu ştiu ce fel de om ar fi devenit Nils, îşi spuse Jan, dar copiii pe care i-am avut cu Thérèse nu l-au putut înlocui, iar moartea lui a lăsat în viaţa mea un gol care nu va mai fi niciodată umplut!

Absorbit de aceste gînduri, Jan nu auzi uşa deschizîndu-se în spatele lui. Cînd se întoarse, fu surprins s-o vadă în prag — timidă şi şovăitoare — pe Selma, menajera angajată de curînd de Thérèse:

— *Vad önskar ni?*[1] întrebă el cu acea blîndeţe care-i era obişnuită ori de cîte ori se adresa slugilor sau subalternilor.

— Sînteţi chemat la telefon, domnule.

— Mulţumesc, Selma, vin imediat...

Jan coborî încet scara largă de piatră, apoi, ajuns în odaia cea mare, luă receptorul din mîna Selmei.

— Alo, la aparat doctorul Yvarsen... spuse el în suedeză.

Răspunsul fu dat în franceză şi Jan recunoscu imediat vocea lui Norbert.

II

— AŞ DORI SĂ NE ÎNTÎLNIM cît mai repede cu putinţă, spuse Norbert cu o nervozitate vădită.

— Unde eşti în momentul ăsta? întrebă Jan.

— La Göteborg. Am tras la hotelul *Eggers.*

Jan rămase cîteva secunde pe gînduri, apoi întrebă:

— De ce-ai venit în Suedia?

— Nu pot să-ţi spun la telefon! Asemenea lucruri nu pot fi discutate decît între patru ochi.

— Ce lucruri?

— Sînt la curent cu tot, strigă Norbert. V-aţi dus la Paris — dumneata şi soţia dumitale — şi i-aţi luat pe Ide şi pe fiul meu cu voi, în Suedia!

— Nu uita că James e şi copilul Idei, răspunse Jan foarte liniştit, fără să se lase impresionat de agresivitatea pictorului.

— Sigur, dar asta nu-ţi dă dreptul să-i sechestrezi!

— Să nu cădem în exagerări neghioabe, replică puţin cam dur Jan. Ştii perfect de bine că această situaţie s-a creat din vina ta. Aşa că ar fi cazul să nu ridici tonul.

— De ce te-ai amestecat în treburile mele? Ide şi cu mine sîntem destul de mari ca să ne rezolvăm singuri problemele care ne privesc.

[1] Ce vrei? (sued.)

— Mai eram încă la Cap-Ferrat cînd am primit scrisoarea disperată a Idei. O părăsiseşi, o lăsaseşi singură cu James...

— Aveam intenţia să mă întorc şi să discut cu Ide ce urma să facem cu copilul.

— Cînd am ajuns la Paris, Ide era abătută, deprimată, cufundată într-o jalnică stare de apatie. Fireşte că n-am mai ezitat nici o secundă: trebuia să vină cu noi şi ea şi copilul!

— Fără să-ţi treacă bineînţeles, prin minte, să iei legătura şi cu mine!

Jan rosti sec:

— Din punct de vedere juridic, s-ar putea să ai unele drepturi, dar din punct de vedere moral, nu mai ai nici unul. Purtarea ta faţă de Ide te condamnă fără drept de apel.

— Din moment ce nu cunoşti întregul adevăr, nu mă poţi condamna! strigă Norbert furios.

— Nu era vorba să te judec pe tine, ci să vin în ajutorul Idei, s-o ajut în ceasuri grele. Cea mai bună soluţie era s-o iau cu mine în Suedia, s-o duc cît mai departe de tristele amintiri din Montparnasse.

— N-aveai dreptul să-mi iei copilul!

— Cînd ai părăsit domiciliul conjugal, ţi-ai părăsit şi copilul!

— Mă rog, asta-i versiunea Idei! Realitatea e mult mai complexă.

Jan se simţi cuprins de o iritare crescîndă, aşa că replică pe un ton tăios:

— Cînd mi-am văzut fata în starea în care ai lăsat-o, singură, disperată şi cu un copil de gît, cred că-ţi dai seama că n-am mai simţit dorinţa să mă pierd în nuanţe şi subtilităţi, să studiez, pe îndelete, complexitatea situaţiei! Se pare că ai uitat că atunci cînd am ajuns la Paris, ne pierdusem toate bunurile în focul care ne-a mistuit casa. Eram noi înşine distruşi şi cu nervii la pămînt!

— Ştiu, spuse Norbert cu voce schimbată şi... sînt sincer mîhnit de cumplita nenorocire care v-a lovit. Crede-mă că toate astea m-au întristat profund şi că...

Jan nu se putu abţine să nu surîdă. Orice s-ar fi întîmplat, Norbert rămăsese totuşi un Verneuil, fratele politicos al Flaviei. Pasiunea lui mistuitoare pentru femeia aceea îi luase minţile, îl orbise. Jan ştia mai bine ca oricine la ce lucruri nesăbuite, uneori chiar criminale, poate recurge o pasiune nefastă. Fără să vrea, îi veni în minte numele lui Sigrid: nu-i insuflase dorinţa gînduri ucigaşe, n-o împinsese pînă la tentativa de asasinat? Norbert părea şi el subjugat de forţa demonică ce-i transformă

adesea pe bărbaţi în nişte simple marionete. Patima e duşmana raţiunii, a măsurii. Cînd nu e temperată de afecţiune, de tandreţe, cînd nu e decît pur carnală, poate deveni o nebunie primejdioasă.

— La urma urmelor, ce vrei, Norbert? întrebă Jan.

— Vreau să te văd şi să discutăm despre James!

— Dacă înţeleg bine, vrei să i-l iei mamei sale... De prisos să-ţi mai spun că te vei lovi de mine!

— Eu... Ţi-am mai spus că astfel de lucruri nu pot fi discutate la telefon. Ele sînt totuşi foarte importante, dacă nu chiar vitale pentru noi!

— Mă rog! Şi ce propui?

Norbert păru să ezite, apoi răspunse:

— Cred că ar fi mai bine să nu vin la Tjorpa...

Replica fu necruţătoare:

— Să spunem mai curînd că e absolut exclus!

— În acest caz...

— Vrei să vin eu la Göteborg? propuse Jan.

— Poate că ăsta ar fi cel mai bun lucru...

— De acord. Aşteaptă-mă mîine după-amiază la hotelul *Eggers.*

— Încă ceva, spuse Norbert. Ce face James?

— Cît se poate de bine, nu te nelinişti. De cînd ne-am mutat la Tjorpa, Ide n-a încetat o secundă să vadă de el. În clipa de faţă, se joacă în grădină cu un cerc pe care mama sa i l-a cumpărat de la Stockholm...

— E bine, sănătos?

— Cum nu se poate mai bine! Am impresia că clima de aici îi priieşte de minune; se joacă, plin de zburdălnicie, cît e ziua de mare.

Cu o voce brusc răguşită, Norbert întrebă:

— Nu v-a întrebat nimic despre mine? Nu se miră, nu-l nelinişteşte absenţa mea îndelungată?

— Ide i-a spus că ai plecat într-o călătorie foarte lungă.

— Mda... O călătorie foarte lungă...

— Ştii şi tu că la vîrsta asta copiii se adaptează foarte uşor cu noile situaţii.

— Vrei să insinuezi că în curînd mă va uita, nu-i aşa?

— Nu, dar cadrul nou în care l-a aruncat viaţa îi creează alte preocupări, aşa că n-are vreme să-şi mai frămînte mintea în legătură cu tine. La copii, prezentul are întotdeauna ascendent asupra trecutului.

— James mă iubea mult...

— Cred. Doar nu-ţi închipui că-l instigăm împotriva ta. Pînă acum, am făcut tot ce ne-a stat în putinţă ca să-l ţinem cît mai departe de povestea asta penibilă, să nu afle nimic de necazurile şi durerile mamei sale.

— Nu l-a cerut pe Ulise?

Răbdător şi fără animozitate, Jan continuă să răspundă la întrebările pictorului. Resentimentul şi ura fuseseră întotdeauna străine de el. Sigur, deplîngea din inimă tot ceea ce se întîmplase, şi, deşi îl condamna pe Norbert, nu-i putea adresa invective, nu putea nici măcar să manifeste faţă de el o atitudine ostilă sau distantă. Cînd convorbirea se sfîrşi, Jan, cu un aer preocupat şi gînditor, închise telefonul. Apoi îşi luă pipa pe care o pusese pe consola căminului. Privirea îi rămăsese o clipă fixată pe o fotografie, încadrată într-o ramă de piele. Mătuşa Brita! I se păru că o vede aievea cu o împletitură pe genunchi, aşezată în faţa butucilor ce ardeau în cămin. Căci în acea odaie imensă, nu se schimbase nimic. Pe pian, se afla aceeaşi veche lampă chinezească şi aceleaşi fotolii largi stăteau şi acum aşezate în cerc în faţa căminului. Mobilierul părea tot atît de imuabil ca şi peisajul ce se zărea pe fereastră: impozantul bufet sculptat, cufărul greu de stejar, măsuţele de mozaic aşezate ici şi colo, cele trei vitrine înalte în care străluceau diverse obiecte de argint şi de cristal, de cositor şi de aur. Jan recunoscu un cocoş mare de cositor, pe care-l admirase pe vremuri, cînd ochii săi nu ajungeau decît pînă în dreptul primului raft al vitrinei. Tot acolo se mai afla şi un ceainic cizelat de aur, care aparţinuse mamei sale.

— Mama ta era foarte mîndră de acest ceainic, îi spusese adesea mătuşa Brita; ori de cîte ori avea musafiri, îl punea să strălucească în mijlocul mesei!

Cedînd unei pioase tentaţii, Jan scoase din vitrină elegantul şi graţiosul obiect de artă. Probabil că mama sa contemplase adesea, cu multă plăcere, frumosul ceainic, admirîndu-i încîntată, strălucirea. Mama sa... Imaginea acelei fiinţe fragile şi bolnăvicioase iscă în el un val de regrete dureroase. Naşterea lui o costase viaţa! Nu şi-o mai putea aminti altfel decît ca pe o fiinţă extrem de sensibilă, ce trebuia tratată cu multă grijă şi cu multe menajamente. Murise foarte tînără, mult prea tînără! Jan resimţea adesea, în decursul existenţei sale, nevoia prezenţei materne. De cîte ori nu dorise să-şi sprijine fruntea de umărul mamei sale, să-şi simtă pletele netezite de mîna celei care-i dăduse viaţă! Da, e adevărat, mătuşa Brita avusese mare grijă de el, îl crescuse ca pe propriul ei fiu, dar o mamă nu poate fi niciodată înlocuită. Încet, cu multă grijă, puse ceainicul la locul lui.

Tot acolo. se mai afla şi un pahar gros, din argint, pe care Jan îl luă în mînă şi care purta iniţialele tatălui său. O altă operă de artă, cu o lucrătură de o fineţe remarcabilă; datînd din secolul al XIII-lea, paharul avea — în afară de valoarea lui artistică — şi una istorică. Mătuşa Brita — căreia îi plăcea să vorbească despre comorile din vitrinele sale — spunea adesea arătînd paharul:

— Taică-tău ţinea tot atît de mult la acest pahar, cît ţinea şi mama ta la ceainicul ei! Bea întotdeauna din el şi nu exista masă la care paharul să nu fie pus lîngă farfuria lui. Îi spunea *„hanapul"* lui.

Toate acele obiecte erau pentru Jan nişte relicve sacre, venerate. Ce noroc că le lăsase la Tjorpa, că nu le luase cu sine să-i împodobească locuinţele prin care se perindase. La *„Journey's End"* ar fi pierit odată cu toate celelalte bunuri ale lor. Odinioară, Jan refuzase categoric să golească vitrinele de la Tjorpa. Purtarea să-i fi fost oare dictată de pietate filială sau poate mai curînd de cine ştie ce presimţire tainică a nenorocirii de la Cap-Ferrat? Principalul era că toate acele amintiri dragi şi preţioase scăpaseră din dezastrul de la *„Journey's End"*...

Jan se îndepărtă nostalgic de vitrină. Aruncînd o privire spre scară şi spre odăile de alături, se asigură că nimeni nu auzise discuţia lui telefonică. Thérèse şi Ide aveau treabă în partea cealaltă a casei. Tocmai sosise de la Paris cufărul cu rochiile Idei, aşa că, ocupate cu călcatul şi cu aranjatul în dulapuri, a toaletelor, mama şi fiica, mult prea absorbite de ceea ce făceau, nu băduseră nici o atenţie telefonului. Şi apoi Jan era atît de des solicitat la telefon de cînd se reîntorsese în patrie, încît apelul primit nu li se păru cîtuşi de puţin suspect.

„E bine ca Ide să nu afle încă nimic; nici că bărbatul ei e la Göteborg, îşi spuse Jan. Sigur că mai devreme sau mai tîrziu, tot va afla! Dar s-o lăsăm să se bucure cît mai mult cu putinţă de liniştea de la Tjorpa. Deocamdată are nevoie de destindere, are nevoie să-şi regăsească echilibrul psihic. Trebuie să fim foarte atenţi şi să evităm scenele penibile şi sfîşietoare. O, Ide, biata mea fetiţă..."

Jan ieşi în grădină. James alerga vesel pe alei, împreună cu cercul lui, pe care-l împingea cu un beţişor. Încîntătoarea nepăsare a copilăriei! Chiar cînd adulţii care-i înconjoară trec prin cele mai cumplite drame sufleteşti, copiii continuă să-şi păstreze surîsurile şi privirile lor pline de candoare. Nu sînt ei oare mesagerii involuntari ai Providenţei, trimişi să ne aducă aminte în ceasurile în care aveam impresia că am depăşit puterea de a în-

dura suferința, sau în ceasurile în care orgoliul nostru dă pe dinafară, că zilele ne sînt numărate? În bunătatea lui infinită, Cerul — ca să ne asigure de victoria binelui asupra răului, a bucuriei asupra amărăciunii — a ales surîsul nevinovat al unui copil...

III

JAN COBORÎ PE ALEEA CE DĂdea spre intrarea principală a casei. Dalele de piatră, prin interstițiile cărora iarba creștea în voie, duceau la cele două coloane de marmoră legate între ele printr-un lanț gros de aramă. Jan își aminti cum odinioară, cînd era mic, îi plăcea ca, împreună cu Sigrid, să frece și să lustruiască lanțul pînă ce-l făceau să strălucească la fel ca aurul. Și asta, pentru că străinul sau călătorul necunoscut ce trecea pe acolo să-și dea seama că în acea casă domnea o curățenie desăvîrșită! Ajuns la doi pași de ușă, Jan mîngîie cu privirea casa veche, al cărei acoperiș de olane părea să se sprijine de copacii atît de familiari. Dar zgomotul unor roți în spatele lui îl smulse din contemplare. O căruță trasă de un cal frumos se opri în fața lanțului de aramă. Jan se îndreptă spre omul care cobora din ea, un țăran cam necioplit, dar cu o înfățișare cinstită și deschisă.

— *God dag!* strigă Jan, însoțindu-și cuvintele de un gest amical.

— *God dag, doktor!* V-am adus merele pe care *fru* Yvarsen a binevoit să ni le comande.

Prevăzătoarea Thérèse! Și începuse să se gîndească la aprovizionarea de iarnă a casei, cumpărînd fructe de la țăranii de prin împrejurimi! În mintea lui Jan, merele se asociau cu impresiile de neuitat din tinerețe. Își aduse aminte de mansarda înmiresmată unde mătușa Brita avea obiceiul să-și țină rezerva de fructe. Pe lesele de nuiele, acoperite cu paie, se aliniau merele și perele împrăștiind o mireasmă îmbietoare. Tot acolo se mai aflau nucile și stafidele. Cît de mult îi plăcea parfumul acelei odăi! Sigrid, care nu se dădea înapoi din fața nici unei cutezanțe, reușea uneori să dibuie cheia de la mansardă, într-unul din numeroasele buzunare ale șorțurilor largi ale mătușii Brita

şi atunci se strecurau amîndoi, pe furiş, şi-şi alegeau merele cele mai frumoase, perele cele mai zemoase. Fructele astfel subtilizate erau de două ori mai gustoase. Mult mai dulci decît cele care li se serveau la desert! Cu buzunarele pline de nuci, de pere şi de mere, coborau pe furiş scara, apoi se ascundeau în vreun colţ al grădinii unde făceau, mîndri, inventarul prăzii. Dîndu-şi pletele ciufulite pe spate, Sigrid, cu un aer de profund dispreţ muşca satisfăcută, cu dinţii ei albi ca zăpada, din cel mai frumos măr.

Sedus de accentul local al ţăranului, Jan intră în vorbă cu el. Aidoma tuturor ţăranilor de pretutindeni, omul începu a se plînge de *„doligt väder"*, adică de vremea proastă; apoi, răsucindu-şi cu stîngăcie pălăria în mînă, spuse cu candoare:

— Ei, uneori mai afli şi cîte o veste bună. Aşa, de pildă, cînd am auzit că v-aţi întors, *doktor,* am fost cu toţii cum nu se poate mai mulţumiţi, *ack ja,* foarte mulţumiţi.

— Şi eu sînt fericit că mă aflu printre voi.

— Vă duceţi des la Stockholm, *doktor?*

— O, nu! Ne-am stabilit la Tjorpa pentru totdeauna, aşa că nu prea mai părăsim casa!

— Cu atît mai bine! Vă veţi simţi mult mai bine aici decît la oraş, credeţi-mă!

— Ştiu, spuse Jan surîzînd. Cunosc foarte bine ţinutul.

Ţăranul se aplecă uşor înainte, cu un licăr de curiozitate în ochi.

— E adevărat ce se spune, că locuinţa din străinătate a ars?

Jan îşi ridică fruntea.

— Da, am pierdut tot ce-am avut acolo...

— Cel mai bine e să rămîi acolo unde te-ai născut, acolo unde cunoşti oamenii din jurul tău!

Apoi, scărpinîndu-se după ureche, spuse, cu un aer de mare cunoscător:

— Ehei, în străin să n-ai încredere niciodată! Apoi adăugă gînditor: Vedeţi dumneavoastră, există unii copaci de la noi cărora orice le-ai face, nu cresc în altă parte! Au nevoie de pămîntul bun al Suediei! Da, *doktor,* pe meleaguri străine pier, îşi pierd frunzele. Apoi, eu socot că tot aşa e şi cu oamenii. Cei care s-au născut aici, care-şi au rădăcinile aici, nu se pot simţi bine, vreme îndelungată, în altă parte, ăsta e lucru ştiut! *Nej, nej, doktor,* nu te simţi bine decît în ţara ta!

— Totuşi, am trăit vreme îndelungată departe de casă şi am dus-o destul de bine, ba am fost chiar fericit!

— Fericit?

Clătinînd sceptic din cap, omul adăugă:

— Poate, *doktor,* poate. În orice caz văd că v-aţi întors totuşi acasă!

Jan mîngîie uşor coama calului.

— Ai un bidiviu deosebit de frumos, aprecie el.

Ţăranul îşi îndreptă spatele, cu mîndrie.

— Da, s-a născut la mine în grajd...

— Cum îl cheamă?

— *Söndag!*[1]

— De ce acest nume? întrebă doctorul rîzînd.

— Fiindcă maică-sa — una dintre cele mai frumoase iepe din ţinut — l-a fătat într-o duminică. Noi ăştia, de la ţară, nu ne prea pricepem la nume, ca orăşenii, aşa că...

— Söndag al dumitale are o privire mîndră, ştie că-i frumos...

— Mîndră, da, şi e întotdeauna gata de treabă. Lui nu-i nevoie să-i dai ghes, ci dimpotrivă, să-l struneşti.

— Ceea ce mă bucură, e că în pofida tractoarelor şi a camionetelor voastre, aţi păstrat, aproape toţi, dragostea faţă de caii pe care-i folosiţi pentru treburile zilnice.

— *Ack ja!* aprobă ţăranul. O maşină nu poate înlocui niciodată un bidiviu ca ăsta!

— Totuşi, în multe ţări, grajdurile au fost desfiinţate...

— Fleacuri! Oameni proşti, *doktor!* Şi mîngîind spinarea calului, ţăranul adăugă gînditor: Un cal, cum să spun eu, e ca un camarad, ca un prieten. Poate că o să rîdeţi de mine, *doktor,* dar mi se întîmplă de multe ori să vorbesc cu el ca şi cu un om. Cînd e vremea rea, lui îi împărtăşesc grijile, temerile; şi zău că mă înţelege!

Jan asculta vorbele ţăranului, cu o plăcere pe care nici măcar nu încerca să şi-o ascundă. Prin acest om dintr-o bucată, luă contact direct cu însuşi sufletul ţării sale. Înţelese că interlocutorul său avusese pe deplin dreptate cînd îi asemuise pe oameni cu copacii care piereau, departe de climatul lor natal. Înţelese că în ultimii ani îl chinuise cumplit dorul de patrie, că se simţea legat de ţara sa prin toate fibrele.

Înainte de a se despărţi, Jan îl rugă pe ţăran să-i arate merele pe care venise să i le vîndă. Îşi alese unul auriu şi-l strînse, aproape cu dragoste, în căuşul palmelor.

---

[1] Duminică (sued.).

— Sînt fructe bune, *doktor,* puteţi avea toată încrederea!

Jan tăie mărul cu briceagul şi-l gustă. Încîntat, simţi pe limbă acea savoare dulce şi totodată uşor acrişoară specifică merelor din regiune, care-i plăcuseră atît de mult pe vremea cînd era copil.

— E foarte gustos, spuse el ca un bun cunoscător; soţia mea a avut dreptate să apeleze la dumneata.

Apoi, întorcîndu-se spre Selma care venise să aranjeze treaba cu ţăranul, îi spuse pe un ton de bună dispoziţie;

— Să nu uiţi să-l tratezi pe amicul nostru cu un pahar mare de *brännvin*[1]!

Jan se hotărîse să plece pe jos pînă la Troelle ca să-i facă o vizită bătrînului pastor Lindstrôm, unicul supravieţuitor, unicul martor al vremurilor îndepărtate din tinereţea sa. Dar în loc s-o apuce spre Troelle, o porni pe poteca sinuoasă ce străbătea colina împădurită, aflată în spatele Tjorpei. Natura îşi pusese podoabele cele mai de preţ. Soarele de toamnă scălda trunchiurile albe ale mestecenilor — coloane zvelte, înălţate pe un covor verde de muşchi. Sus pe cer, lebedele sălbatice zburau spre sud, alcătuind un triunghi de o albeaţă strălucitoare. Într-un tufiş de aluni, Jan zări o veveriţă cafenie care-l privea atentă şi totodată temătoare. Jan surîse şi-i strigă un *„God dag"*; speriată de salutul cordial, simpatica vietate pieri în desiş.

Din cînd în cînd, Jan se oprea să-şi tragă sufletul; atunci îşi lăsa privirea să rătăcească peste valea veselă de la picioarele sale. Cu acoperişul ei roşu de olane şi cu aleile sale pline de flori, Tjorpa era însăşi imaginea vieţii rustice. Ţăranul mînase calul pînă la uşa din spate a casei unde începuse să-şi descarce merele, în timp ce Selma îşi făcea de lucru în jurul lui. Mai departe, mărginit de castani, şerpuia drumul spre Troelle, printre cîmpiile pe care secerătorii le despuiaseră fără milă de aurul grînelor coapte. Odinioară, el şi Sigrid culegeau de pe acele cîmpii maci, albăstrele şi margarete; dar căutau mai ales păpădii în care suflau, rîzînd cu hohote!

Bătrînul ţăran nu minţise. Jan se simţea foarte fericit să calce din nou pe pămîntul suedez! Cu un soi de lăcomie nesăţioasă, trăgea în piept aerul proaspăt şi dătător de viaţă pe care pinii îl îmbălsămau cu mirosul lor de răşină. Totuşi, în ciuda înflăcărării şi voioşiei pe care i le iscaseră contactul cu locurile natale, Jan nu putea scăpa cu nici un chip de unele gînduri triste şi deprimante care-l chinuiau.

[1] Brandy (sued.).

Focul de la *„Journey's End"*, pus de o mînă criminală, fusese pentru Jan și Thérèse un adevărat dezastru. Odată cu casa de la Cap-Ferrat, își pierduseră mobilele, obiectele de artă, majoritatea lucrurilor personale, hîrtii și documente de neînlocuit, unele amintiri de familie. Sigur, casa mătușii Brita, care din fericire rămăsese intactă în ceea ce privea mobila, putea să le servească de adăpost, totuși gestul criminal al lui Cornelius Bloom le dăduse o lovitură cumplită. Obsedat să-i căşuneze un rău lui Jan, nebunul își atinsese, ba chiar își depășise scopul.

La notar, Jan avu neplăcuta surpriză să afle că, în ciuda indemnizațiilor pe care compania de asigurări le vărsase în contul lui, averea îi fusese simțitor micșorată în urma sinistrului. Distrugerea unor pînze de mare valoare, aparținînd unor mari maeștri, constituia ea singură o pierdere considerabilă. Și apoi, în timpul vieții sale, Jan fusese generos și darnic, detestase întotdeauna avariția și meschinăria, cheltuise fără să se uite! Notarul îi aminti că făcuse mereu donații, că plătea și acum rente unor oameni față de care nu avea nici o obligație.

— Uitați-vă, de pildă, cînd ați stat în Grecia, la Mikonos, înainte de a vă construi casa de la Cap-Ferrat, ați hotărît să suportați cheltuielile de studii ale lui Oreste Atanasiadis, pe care l-ați și ajutat să intre la școală.

— Știu, da... Băiețașul acela manifesta o vocație rar întîlnită, pentru medicină; nu puteam face altceva decît să îndepărtez singurul obstacol ce-i stătea în cale și anume sărăcia părinților săi.

— Pînă își va isprăvi studiile vă va afecta serios fondurile, domnule doctor!

— Știi, domnule notar, că n-am obiceiul să revin asupra hotărîrilor pe care le-am luat, spuse Jan bine dispus.

— În plus, domnule doctor, se dezlănțuise atunci omul de legi, au fost războaie, crize economice, care au făcut să scadă valoarea banilor, să micșoreze multe din acțiunile căutate odinioară tocmai pentru stabilitatea lor.

— Ți-am lăsat mînă liberă să-mi investești cît mai judicios fondurile.

— Așa e, dar ce poate fi azi mai dificil decît un plasament judicios? Cînd în cele patru colțuri ale pămîntului vezi înmulțindu-se războaiele și crizele economice? După care, notarul încheie cu un surîs amar: Multe acțiuni și obligații care odinioară ți se smulgeau din mînă nu mai au astăzi decît o valoare nominală. Vremurile s-au schimbat, dragă domnule doctor!

Un lucru era clar: de acum încolo, trebuia să socotească bine fiecare bănuț și să-și restrîngă cheltuielile, ceea ce în ochii

săi era o perspectivă dintre cele mai neplăcute. Tocmai el să ajungă în situaţia asta, el căruia îi fusese întotdeauna silă de zgîrcenie!

Nu fără amărăciune, Jan trebui să abandoneze cele două proiecte la care se gîndise după ce-i arsese casa: să construiască în locul fostei vile o clinică pentru copiii bolnavi de poliomielită şi să amenajeze, în parc, un colţ pentru animale. Cu durere în suflet, cedînd la insistenţele notarului său, Jan se resemnase să vîndă terenul unui petrolist milionar. Cît despre yacht, îl vînduse foarte avantajos unui armator grec. Deci o pagină din viaţa sa fusese întoarsă. Mai rămînea nenorocirea fiicei sale...

Apropiindu-se de un fag, Jan se opri, cu ochii strălucitori, gîfîind uşor. Cu o precizie aproape uluitoare, revăzu o scenă din trecut. Odinioară, în cursul unei plimbări cu prima lui soţie, poposiseră exact în acest colţ al pădurii, unde fagii luaseră locul mestecenilor şi unde domnea întotdeauna o lumină verzuie. Trunchiurile copacilor se înălţau către cer, coloane majestuoase ale unei catedrale clădite de natură, unde prin vitraliile mişcătoare ale frunzişului se strecurau razele strălucitoare ale soarelui. Pe scoarţa celui mai tînăr fag, Ide şi el îşi gravaseră atunci numele, în amintirea căsătoriei lor. Căsătorie atît de periculos ameninţată de patima lui Sigrid. Fascinat, Jan contemplă cele două nume ce se mai vedeau încă pe scoarţa copacului: *„Ide—Jan"*, urmate de o dată foarte îndepărtată. În tăcerea aproape mistică a acelui loc, amintirea deveni nespus de emoţionantă. Înainte de a muri încă tînără, în îndepărtata Africă, Ide fusese fericită aici, cutezînd chiar să se lase în voia celor mai înflăcărate speranţe. Tocmai ea, care crezuse cu ardoare, pînă în ultima clipă a vieţii sale, în bunătatea şi generozitatea inimii omeneşti, tocmai ea fusese doborîtă de ura şi de gelozia lui Sigrid! Urîţenia acestei lumi părea să-i fi secătuit cu desăvîrşire forţele: se stinsese fără să murmure, fără să se plîngă de nimeni şi de nimic. Ca şi fiul ei, murise în amurg, cînd soarele, de un roşu strălucitor, împurpura cu lumina lui întregul cer al Africii. Înainte de a muri, mai apucase totuşi să şoptească: „Iubitul meu..." Apoi frumoşii ei ochi castanii, plini de dragoste şi de blîndeţe, îmbrăţişară pentru ultima oară chipul bărbatului căruia îi dăruise totul: dragostea, fidelitatea, viaţa.

Doborît de această amintire, Jan nu mai putu rezista emoţiei intense care-l cuprinsese: din gîtlejul bătrînului care devenise între timp, izbucni un hohot de plîns.

IV

PESTE TOT PE UNDE SE UITA, priveliştile rămâneseră aceleaşi. La capătul unei alei lungi, de mesteceni, Jan zări clădirea joasă şi solidă a prezbiteriului, iar alături, biserica albă, cu acoperişul ei negru şi ţuguiat. Numai pastorul Lindstrôm se schimbase, căci nu mai era omul tînăr şi plin de energie, tutorele de odinioară al lui Jan. În vîrstă de nouăzeci şi cinci de ani, devenise decanul de vîrstă al tuturor preoţilor din Suedia. Deşi fusese înlocuit de un pastor mult mai tînăr, Lindstrôm, continua să locuiască la prezbiteriu, înconjurat de respectul tuturor enoriaşilor. Dacă faţa i se scofîlcise şi căpătase o tentă gălbuie, ca de ceară, ochii — adînc înfundaţi în orbite şi străjuiţi de nişte sprîncene stufoase — îşi păstraseră intactă strălucirea vie, din tinereţe, dovedind o deplină luciditate. În concluzie, pastorul Lindstrom îi uimise pe toţi cu vitalitatea lui. La optzeci de ani încă îi mai plăceau petrecerile şi enoriaşii lui cîrteau că punea cam prea mare preţ pe *brännvin* şi pe ţigări. Cu chipul lui rasat, cu plete lungi şi drepte, îmbrăcat într-o redingotă cu guler înalt, cu margine albă, avusese întotdeauna un aer foarte demn; nimeni nu bănuise însă că pe la şaizeci de ani, se apucase să scrie o lucrare monumentală despre *Noul Testament,* în care se dovedi a fi un om extrem de instruit, cu o inteligenţă deosebit de pătrunzătoare. Se făcu brusc remarcat şi începu să întreţină o vastă corespondenţă cu diverse persoane de specialitate, cu care se angaja uneori în dispute cordiale. Predicile şi felul său de viaţă se schimbară şi ele odată cu notorietatea de care începuse să se bucure; rămăsese totuşi un om foarte simplu şi modest, putînd fi abordat în orice clipă de enoriaşii săi. La optzeci şi patru de ani, îşi pierduse consoarta pe care Jan şi-o amintea cu multă precizie: era o femeie înaltă şi uscată, puţin cam ceremonioasă şi îmbrăcată, aproape invariabil, într-o severă rochie de lînă. Începînd de atunci, pastorul se închisese în sine şi acceptase să fie înlocuit. Totuşi de sărbători — de Crăciun, de Paşti, de Rusalii — el făcea slujba.

Prezbiteriul nu se modificase cu nimic nici pe dinafară, nici pe dinăuntru. Podelele goale erau la fel de bine ceruite şi lustruite ca odinioară; o mulţime de broderii acopereau mobilele; broaştele dulapurilor cu vase şi ale cuferelor străluceau ca aurul pe lemnul vechi şi întunecat. O singură schimbare: *fru* Undset, soţia noului pastor, care detesta vînătoarea şi căreia îi era groază de orice fel de cruzime, înlocuise vechea şi impozanta

sobă de faianță, ale cărei plăci reprezentau scene de vînătoare, cu o mașină de gătit, nemțească.

Dealtfel, *fru* Undset fu cea care-l întîmpină pe Jan sub portalul pictat și sculptat al prezbiteriului și care-l pofti în odaia cea mare unde se afla pastorul Lindstrôm. Surîzătoare și amabilă, învîrtindu-se discret pe lîngă cei doi bărbați, ea îi servi cu bere și *brännvin,* cu sandvișuri cu anșoa, cu anghilă afumată și cu pateu de crab, după care se eclipsă lăsîndu-i singuri.

Așezat într-un fotoliu adînc de catifea verde, cu mîna stîngă sprijinită pe bastonul gros și noduros, pastorul Lindstrôm își privi fix musafirul.

— Ai îmbătrînit, Jan...

Un surîs cam amar pluti pe buzele chirurgului.

— Da, răspunse el resemnat, știu... Nenorocirea aceea cu focul a fost o încercare mult prea grea pentru noi...

— Bloom ăla, a fost totuși o unealtă a Cerului...

Surprins, Jan își puse paharul pe masă.

— Da, continuă pastorul, fiindcă datorită lui te-ai întors acasă. Locul tău era aici, printre noi! Apoi, izbind cu bastonul în podele, strigă: Ce căutai tu acolo, printre milionarii ăia leneși? Înconjurat de actori de cinema și de oameni dornici de scandal?

— Ți-ai făcut o imagine falsă despre Coasta de Azur... Să știi că trăiesc și acolo oameni simpli, cinstiți și muncitori, care duc o viață fără tapaj. Zău dacă văd vreo deosebire între pescarii francezi și cei suedezi. Cît despre vecinii noștri cei mai apropiați, familia Stiffenacker, despre care ți-am mai vorbit, și Judith și Hugo erau oameni de caracter!

— Mă rog, concedă bătrînul, eu totuși ți-o repet că locul tău e aici!

— Cînd m-am stabilit la Cap-Ferrat, am vrut să-i fac mai ales plăcere Thérèsei, care e franțuzoaică.

— Ei îi sînt dragi Suedia și Tjorpa... Sînt sigur că nu va fi niciodată nefericită aici... Ridicîndu-și capul, pastorul adăugă: Și sînt chiar foarte mulțumit la gîndul că am s-o și văd din cînd în cînd. Înțelege atît de bine sufletul bărbaților! Apoi, cu o privire de reproș, îl întrebă pe Jan: Ce aștepți de nu-ți fumezi pipa?

— Mă temeam să nu te deranjez...

— Ei, bravo! Știi doar că mirosul de tutun olandez îmi place grozav!

Sorbi o gură de vin din pahar și înfulecă o tartină cu anghilă.

— Spune-mi, nu simți lipsa țigărilor? se interesă Jan.

— Nu, răspunse scurt, pastorul. Apoi, regăsindu-şi pentru o clipă vigoarea de odinioară, bătu din nou cu bastonul în podea şi tună: Atîta mi-au scos pe nas ţigările, ipocriţii ăştia, încît mi-e şi silă! Pe urmă, aplecîndu-se spre Jan, spuse mai calm: Ştii de ce anume îl învinuiau fariseii pe Hristos? Că era prea mîncăcios şi că-i plăcea să tragă la măsea! Scoborîndu-şi şi mai mult glasul, de data asta spuse fără nici o animozitate: Din păcate, vor exista întotdeauna farisei! Ăştia sînt cei care îşi închipuie că vor da buzna în rai, mîncînd zilnic doar o scrumbie sărată şi bînd apă chioară! Ca şi cînd pe Dumnezeu l-ar interesa ce bagă ei în burtă şi nu bunătatea, sinceritatea şi mila de care ar trebui să dea dovadă!

Epuizat de efortul făcut, bătrînul se înfundă în fotoliul lui. Doar ochii continuau să-i strălucească, trăgîndu-i gîndurile pe care acum şi le păstra pentru sine. După ce tăcu astfel o bucată de vreme, începu să vorbească, pe neaşteptate, despre Sigrid.

— Cu toate năzbîtiile şi alura ei de băieţoi, să ştii că am ţinut mult la ea... Avea încă de pe atunci, un fel de frumuseţe interioară care-i înnobila gesturile... Totuşi cîte renghiuri mi-a mai jucat!... Îmi aduc aminte de ziua cînd n-a vrut să mă lase să mă duc la Inge Goldstroem, care era pe moarte... Ştii, fetiţa aceea brunetă, ale cărei bucle mătăsoase îţi plăceau grozav şi din care pricină Sigrid era teribil de geloasă încă de pe atunci... „N-ai să te duci la Inge, mi-a strigat ea, n-ai să te duci, fiindcă astfel o să afle că e pe moarte! Nu te las să pleci, căci dacă o să te vadă, o să-şi dea seama că i-a sosit ceasul şi ar fi inuman!" „— Inumană eşti tu, pentru că vrei să laşi copila să moară, neîmpărtăşită!" am strigat, dînd-o la o parte din uşă şi ieşind afară. Şi în timp ce mă urcam în sania ce mă aştepta, ea a strigat după mine: „Du-te, corb urît al nenorocirii". Pastorul oftă resemnat. Apoi, cu un surîs maliţios, adăugă: Din păcate, Sigrid îmi cunoştea foarte bine slăbiciunile. A treia zi, după acest scandal, a venit în lipsa mea la prezbiteriu şi mi-a adus o sticlă cu un excelent *brännvin* şi o cutie mare cu ţigări de foi. Apoi, privind undeva, departe, încheie: Da, Sigrid stăpînea de minune arta de a se face iertată!

Jan îşi aminti că mai auzise această poveste şi din gura mătuşii Brita. Totuşi, din respect şi din politeţe, nu voise să-l întrerupă pe pastor. Dar nici nu voi să-i dea apă la moară acestuia, lăudînd-o pe Sigrid.

— A fost o criminală, rosti el pe un ton categoric şi pot jura, cu mîna pe inimă, că prima mea soţie a murit din pricina ei! Pe de altă parte, dacă n-aş fi intervenit la vreme — datorită

unei inspiraţii de-a dreptul miraculoase — ar fi omorît-o şi pe Thérèse. Astfel de lucruri nu se pot uita!

Chipul bătrînului se adumbri:

— Ştiu că gelozia ei cumplită a împins-o la crimă! Ştiu că forţele răului puseseră stăpînire pe sufletul ei... Dar eu vorbesc şi judec ca un om. Numai Cel-de-Sus are căderea să judece viii şi morţii şi poate să şi ierte ceea ce noi, oamenii, socotim că nu putem ierta...

V

JAN NU VENISE ÎN VIZITĂ LA pastor ca să evoce trecutul, ci ca să-i ceară un sfat care să-l ajute să înfrunte prezentul. Îl puse deci la curent, în amănunt cu drama conjugală a fiicei sale, i-o înfăţişă sub toate aspectele şi la urmă îi relată convorbirea telefonică pe care o avusese cu Norbert. Bătrînul ascultă cu atenţie, apoi tăcu o vreme. Cînd ieşi, în sfîrşit, din mutismul lui, spuse, citînd un pasaj din Evanghelie:

— „Cel care se consideră fără păcat, să arunce primul cu piatra!"

— Înţeleg, răspunse Jan, mă sfătuieşti să nu-l condamn pe Norbert, să nu arunc cu piatra în el!

Pastorul confirmă, făcînd un semn cu capul.

— Nu mă gîndeam la asta, ci la problema copilului. După cîte mi-a dat de înţeles la telefon, am impresia că Norbert vrea să i se încredinţeze băiatul.

Bătrînul bătu din nou în podea, cu bastonul lui noduros.

— Nu, strigă el categoric, copilul trebuie să rămînă cu Ide. Că nimeni n-are dreptul să arunce cu piatra în el, e de la sine înţeles şi văd că şi tu eşti de aceeaşi părere, dar ca să ia el copilul, nici vorbă! Dealtfel mi se pare chiar foarte ciudat că-şi permite să formuleze o astfel de cerere! După ce-a făcut ce-a făcut, nu mai are nici un drept asupra copilului! Căci dacă Hristos a iertat-o pe femeia adulteră, asta nu înseamnă că a şi felicitat-o!

— Necazul — în toată povestea asta — constă în faptul că Norbert e frate cu Flavie. Sora lui fiind nevasta fiului meu, trebuie să mă port oarecum cu mănuşi.

— Ce zice Flavie de comportarea fratelui ei?

— Este foarte supărată şi se simte grozav de umilită.

Discuţia fu întreruptă de *fru* Undset care venise să vadă dacă cei doi bărbaţi nu mai aveau nevoie de ceva. Le mai aduse nişte bere proaspătă şi o a doua farfurie cu sandvişuri.

— *Brännvinul* îmi face arsuri la stomac, bombăni pastorul cînd rămase din nou singur cu Jan, iar berea mă turteşte... Dar, adăugă el cu chipul strălucind de veselie, bătrîneţea îţi aduce şi unele compensaţii de natură spirituală, care te fac să uiţi de aceste privaţiuni involuntare. Apoi, luînd dintr-o dată un aer preocupat şi gînditor, spuse: Flavie ţinea mult la Norbert, nu-i aşa?

— Da, şi era foarte mîndră de succesele lui, ca pictor.

— Sigur că-l iubeşte şi acum, la fel de mult...

— Fără îndoială! Indignarea ei se manifestă mai mult împotriva femeii care i-a sucit capul lui Norbert.

— Ar trebui să încerci să-l faci pe Norbert să-şi vină în fire.

Scuturînd cenuşa din pipă într-o scrumieră de cristal pe care *fru* Undset i-o pusese la îndemînă, Jan ridică din umeri.

— Să-şi vină în fire? Încercare zadarnică şi inutilă! Cînd un bărbat de vîrsta lui e prins în ghearele unei astfel de patimi, nu mai ascultă de nimeni şi de nimic.

— Cît de uşor cedează bărbaţii în faţa ispitei!

— Norbert e artist şi deci extrem de sensibil la orice formă de frumuseţe.

Bătrînul clătină din cap, cu un gest de reprobare:

— Asta nu-i o scuză. În epoca noastră, prea mulţi artişti au tendinţa de a-şi ascunde lipsa de talent şi de sinceritate în spatele cîte unui scandal. Ca să se vorbească despre ei, ca să le apară poza în ziare, divorţează cu mult tămbălău sau şi mai bine, fug cu nevasta celui mai bun prieten al lor, adică, mai pe scurt, se dedau la cele mai urîte şi condamnabile extravaganţe.

Încet, cu mîna care-i tremura uşor, duse la gură cana cu bere, cană din faianţă de Danemarca, decorată cu motive marine, pe care *fru* Undset tocmai i-o umpluse. După ce sorbi un gît, continuă: Şi apoi artiştii au devenit şi foarte pretenţioşi! Dornici de glorie şi de celebritate! Odinioară, lucrau *ad majorem Dei gloriam,* adică spre marea slavă a Domnului şi se dădeau cu modestie deoparte din faţa Celui care le dăruise geniul şi inspiraţia. Adesea se abţineau chiar să-şi şi semneze operele, să iasă în frunte, sau cînd o făceau, semnătura abia dacă era vizibilă. Acum e exact pe dos; domnii ăştia se etalează în faţa operelor lor cu o lipsă revoltătoare de ruşine şi de modestie. „Priviţi ce geniu nemaipomenit sînt! strigă ei cu aroganţă şi mărginire, priviţi şi admiraţi-mă!" Nimic nu-i destul de bun

pentru ei, vor să iasă întotdeauna ca păduchele în frunte, cerînd să li se acorde maximum de atenţie. În aceste condiţii nu e deloc de mirare că noul cult al artei şi al artiştilor a devenit o adevărată idolatrie.

— Trebuie totuşi să mărturisesc că Norbert nu aparţine acestei categorii detestabile de artişti plini de ifose, răspunse Jan. După care socoti util să-şi rectifice aprecierea: Sau cel puţin nu era un astfel de artist înainte de a o întîlni pe femeia aceea! Ce-o fi făcut din el? Ce idei i-o fi sădit în minte? L-o fi făcut vanitos? Se ştie ce putere are linguşeala, mai ales asupra bărbaţilor! Mîine, după ce mă voi întîlni cu el la hotelul *Eggers,* poate că voi căpăta răspuns la toate întrebările astea!

— În ceea ce priveşte copilul, să nu admiţi nici un compromis!

— N-avea teamă, voi fi ferm.

— Ar fi scandalos ca acest copil să-i fie luat. Va trebui să-l faci pe Norbert să înţeleagă că James ar fi prima victimă a comportării lui vinovate. Oricum se va încheia această tristă şi lamentabilă poveste, copilul va suferi cel mai mult, o suferinţă care-şi va pune pecetea pe tot restul vieţii sale.

— Cînd am plecat de la Tjorpa, se juca, lipsit de griji, în grădină. Socot dealtfel că e mult prea mic ca să-şi dea seama ce se petrece în jurul lui. La vîrsta asta, copiii trăiesc în propriul lor univers miraculos. Adesea, lumea celor mari li se pare îndepărtată şi de neînţeles.

— Nu sînt de acord cu tine, răspunse pastorul. Lunga mea experienţă de viaţă m-a învăţat că nimic nu e mai gingaş ca sufletul unui copil. Cei mici ne înţeleg adesea mult mai bine decît ne închipuim noi. Cu un instinct foarte sigur şi cu o luciditate deconcertantă, li se întîmplă destul de des să priceapă cauzele unei situaţii tulburi, să descopere unele anomalii în relaţiile dintre oameni. Şi cînd ne pun diverse întrebări, îi trimitem să se joace, pe un ton îmbufnat, fără să ne pese de chinuitoarea întrebare care-i frămîntă. Astfel, ne facem adesea vinovaţi faţă de ei, căci rănile unui suflet de copil sînt dintre cele care nu se mai vindecă niciodată...

Privirea lui Jan se opri pe broderia de pe unul dintre fotolii. O broderie fină, reprezentînd un elefant. Cînd era copil, fusese fascinat, încîntat de acel animal pe care nu te-ai fi gîndit pentru nimic în lume să-l întîlneşti tocmai în Suedia. Cu un aer jovial şi blajin, elefantul părea să-şi ridice trompa, într-un gest de salut, de primire călduroasă. De cîte ori, el şi Sigrid nu ticluiseră poveşti fantastice în jurul acelui elefant, cînd mergeau împreună spre prezbiteriul din Troelle, unde le fuseseră predate primele

lecţii! Încă o dată trecutul îl luă pe Jan cu asalt. Lecţiile pastorului Lindstrôm se numărau printre cele mai dragi şi mai vii amintiri. Parcă auzea şi acum vocea tutorelui său, debitînd în suedeză:

...pa sex dagar gjorde Herren himmelen och jorden och havet och allt vad i dem ar."[1]

Pe atunci, pastorul era tînăr şi glasul îi vibra. Avea obiceiul să arunce elevilor săi priviri severe şi scrutătoare, ca să vadă dacă era ascultat cu seriozitatea şi respectul ce i se cuveneau. Cînd o surprindea pe Sigrid pe cale de a se maimuţări sau de a face cine ştie ce boroboaţă, urma pedeapsa. Nu prea gravă, fiindcă nu trebuia decît să copieze de o sută de ori, sau uneori, de cinci sute de ori cîte un paragraf din Biblie!

Jan ridică ochii spre pastor şi, timp de o clipă, fu uluit să-l vadă atît de bătrîn. Apoi, cu o strîngere de inimă, reveni la realitate: nu era vorba de o comedie. Pastorul Lindstrôm nu-şi grimase chipul! În scîndura mesei, strălucitoare ca oglinda, îşi vedea propriile sale plete, acum albe ca zăpada. Privirea trebuie să i se fi voalat, căci pastorul, ghicindu-i gîndurile, îi spuse cu blîndeţe:

— Există momente în care lumea ni se pare ireală, nu-i aşa?

— Da, mărturisi Jan, avem impresia că ne mişcăm printre nişte umbre care fug, unde inexorabila scurgere a timpului, care transformă şi distruge fiinţele, ne umple de o cumplită nelinişte.

Lindstrôm se aplecă înainte şi spuse aproape şoptit:

— Multora dintre contemporanii mei le e greu să creadă în existenţa Cerului... Poate că au dreptate... Apoi adăugă şi mai încet: Ai dreptate, Jan... Tot ce ne înconjoară pare a fi refluxul unei ape care curge... Totul trece, totul este sortit pieirii... Nu mai rămîne din noi nimic... doar un pumn de ţărînă... Sprijinindu-se apoi în baston şi ridicîndu-se din fotoliu, zise, punîndu-i lui Jan o mînă pe umeri: Hai cu mine la biserică, fiule, să-mi cînţi ceva. Organistul pe care-l avem acum — Per Norstedt — e un om deştept şi devotat parohiei noastre. Dar, din păcate, cunoştinţele sale muzicale sînt destul de limitate. Cum se află în faţa unei partituri mai dificile, îşi pierde capul şi încurcă tot, confundînd pînă şi notele. Dar, continuă el, să nu-l vorbim totuşi de rău! La urma urmei, e un băiat de treabă! Dealtfel, nu toată lumea poate să aibă harul tău muzical!

— Dacă înţeleg bine, spuse Jan ridicîndu-se la rîndu-i, ai vrea să mă aşez în faţa orgii...

— Da, şi ard de nerăbdare să te aud...

[1] În şase zile, Domnul a creat cerul şi pămîntul şi marea şi tot ceea ce se află în ea (suedeză): (n. ed. fr.).

— E multă vreme de cînd n-am mai cîntat la acest instrument. Mai mult ca sigur că mi-am pierdut elasticitatea degetelor...

— Hai, Jan, nu te lăsa prea mult rugat. Vino!

Resemnat, Jan îl urmă. Bătrînul mergea încet, cu paşi mici; pe chip i se citea o încîntare fără margini.

Orga din Troelle, un admirabil instrument datînd de la începutul secolului al XVIII-lea, îşi avea povestea ei. Poveste care începea cu o furtună pe mare...

În zorii zilei de 15 mai 1721, Lars Ericsson, un negustor bogat din Göteborg, dar născut în Troelle, aflase — plin de consternare — că cele trei vapoare ale sale, ce se întorceau din America cu o încărcătură ce costase bani grei erau pe cale de a se scufunda. Mai ales unul dintre ele, care îşi pierduse marele catarg, se afla în cea mai mare primejdie. În aceeaşi dimineaţă, Ericsson se duse la unul din marii magistraţi ai oraşului şi dădu în scris următoarea declaraţie:

„În cazul în care bunul Dumnezeu îmi va salva cele trei vapoare de la pieire şi le va ajuta să intre cu bine în port, mă leg să dau jumătate din banii ce-i voi cîştiga prin vînzarea mărfurilor, pastorului bisericii din Troelle, urmînd ca aceşti bani să servească la întreţinerea şi înfrumuseţarea numitei biserici".

În aceeaşi seară furtuna se potoli şi a doua zi cele trei vapoare intrară cu încărcătura lor în port. Ajutorul Providenţei, simplu hazard? Ericsson nu-şi pierdu vremea cu întrebări zadarnice, ci îşi ţinu, cu stricteţe, făgăduiala. Astfel, spre marea sa stupefacţie, pastorul din Troelle — care se numea Ivar Karfelt — se văzu dintr-o dată în posesia unei sume considerabile pentru epoca aceea. După ce se sfătui cu enoriaşii săi, hotărî să repare clopotniţa — care era mult mai veche decît corpul principal al bisericii, şi mai ales, să înzestreze lăcaşul cu o orgă demnă de el, fiindcă pe atunci nu dispuneau decît de două orgi mici, fără pedale, pentru cor. În acest scop, pastorul Karfelt a apelat la neamţul Franz-Caspar Schnitger. Tatăl acestui Franz-Caspar — Arp Schnitger — era cunoscut în întreaga Germanie de Nord, în Ţările-de-Jos şi în Scandinavia, fiindcă izbutise să construiască nişte orgi remarcabile prin muzicalitatea şi registrele lor. Despre fiu, se spunea că-şi depăşise cu mult tatăl prin cunoştinţele şi prin ingeniozitatea sa tehnică.

La Troelle, Franz-Caspar nu dezminţi reputaţia de care se bucura atît el cît şi familia sa, ci dimpotrivă. Construi în acel loc o orgă fără egal, cu trei rînduri de clape şi cu un pedalier automat cu treisprezece registre. Ziua inaugurării, sărbătorită în

prezența lui Lars Ericsson și a lui Franz-Caspar Schnitger, rămase o dată memorabilă în analele ținutului. Instrumentul, ale cărei țevi ajungeau pînă la douăzeci și patru de picioare înălțime, era demn de oricare catedrală. De atunci, a devenit pentru enoriașii din Troelle, un obiect de legitimă mîndrie.

...Așezat în fața claviaturii orgii, sub bolțile venerabile ale bisericii din copilăria sa, Jan se simți mai întîi intimidat, apoi neputincios. De îndată ce pastorul deschisese ușa, Jan recunoscuse o mireasmă familiară, mirosul de stejar ceruit și de camfor care-i plăcea atît de mult pe vremea cînd — încă băiețaș — repeta psalmii alături de alți copii de vîrsta lui. Era mireasma, atît de tenace și de specifică, a bisericii din Troelle...

Jan nu se îndura să rupă tăcerea solemnă, densă și aproape palpabilă ce domina în lăcașul măreț, în care el se simțea atît de slab și de neînsemnat! Iar amintirile îl făceau să fie și mai timid! Se revedea în pantaloni scurți, jenat și impresionat, îndreptîndu-se, alături de tatăl său, către banca lor; apoi, cînd apărea pastorul, ridica spre el o privire plină de teamă.

În vremea asta, singur în penumbra naosului, bătrînul aștepta... Apoi, cu o bruscheță neașteptată — ca să încerce instrumentul, dar mai ales ca să-și alunge sfiala — Jan făcu primele acorduri. Se simți, dintr-o dată, încîntat: orga își păstrase aceeași sonoritate plină de prospețime și luminozitate, din vremurile ei bune. Îl cuprinse un entuziasm fără seamăn, o înflăcărare fără pereche. Fără nici o pregătire, fără nici o tranziție, atacă una din compozițiile sale preferate, o operă în trei părți: *Toccata, Adagio* și *Fuga* în do major, B.W.V. 564, de Johann Sebastian Bach. Jan se simți înălțat, purtat parcă de niște aripi, de acea rostogolire de sunete ce umpleau vechiul lăcaș, țîșnind către bolta ce părea că se dăduse la o parte pentru ca sunetele să se poată înălța cît mai sus ca mai apoi să recadă într-o pace majestuoasă...

După exuberanta *Toccată,* ale cărei pauze puneau și mai bine în valoare minunata acustică a bisericii din Troelle, Jan cîntă meditativul *Adagio* unde accentele nostalgice se împleteau cu o mare și deplină seninătate. Sigur, interpretarea lui era departe de a fi perfectă, și nici nu putea fi din moment ce nu mai pusese mîna de atîția ani pe clapele unei orgi! Dar ce importanță mai avea acest lucru! Jan nu mai auzea cele cîteva note false ce se mai strecurau de sub degetele lui înțepenite, fiindcă asculta acea muzică divină, nu cu urechile, ci cu inima! Iar muzica aducea cu sine tot felul de imagini din trecut... Un bunga-

low în veldul din îndepărtatul Transvaal... În bungalow, un pian mare, cu coadă, cumpărat de la Johannesburg. Surpriza Idei, neuitata lui soţie, cînd văzuse pentru prima oară pianul!

— Nu mi-ai spus, Jan, murmurase ea, înconjurîndu-i gîtul cu braţele, nu mi-ai spus că ştii să cînţi la pian!

După masa de seară, se duseseră în magazie unde, dintr-o ladă încă nedeschisă, scoseseră cîteva pachete, grele, pline de partituri pentru pian. Un nume revenea cel mai des pe acele partituri: Bach.

— Singurul compozitor care nu m-a dezamăgit niciodată, spusese Jan, cu ochii strălucind, cel în a cărui artă regăsesc toate stările mele sufleteşti. Vezi tu, Ide, între Bach şi mine există parcă un fel de înţelegere spirituală, aş cuteza chiar să spun, o armonie prestabilită. Pentru mine, fiecare dintre operele sale e ca un fel de dialog cu Absolutul...

În seara aceea cîntase mult şi fără întrerupere. Ide îşi luase ceva de împletit, dar rămăsese cu mîinile împreunate. Stătea uşor aplecată în faţă, avînd în privire o înduioşătoare expresie de uimire...

Ide... Ce mai rămăsese din ea? Un mormînt, undeva în Transvaal, cu o cruce înălţată spre cerul Africii... Numele ei, purtat de fata pe care i-o dăruise Thérèse. Amintiri... „Tot ce ne înconjoară pare a fi reflexul unei ape care curge..." Jan se simţi cuprins de acel *längtan,* acea veche şi apăsătoare melancolie scandinavă. Cu o frenezie deznădăjduită, atacă şi ultima parte, triumfătoarea şi vesela *Fugă* cu care culminează această operă a lui Bach. „...Reflexul unei ape care curge... curge... curge..."

VI

ÎN ANUL 1621, REGELE GUSTAV-Adolf se decise să creeze un port pe coasta de vest a Suediei, pentru a facilita accesul ţării sale la marea Nordului. Suedia voia să respire mai amplu aerul mării, să-şi trimită vapoarele în ţări îndepărtate. Aşa a luat naştere, aproape pe locul unei vechi fortăreţe şi a unei cetăţi din veacul al XV-lea, oraşul Göteborg. El trebuia să devină simbolul optimismului şi al entuziasmului unei noi epoci. Ajutat de un negustor olandez, regele a construit

noua cetate după modelul oraşelor neerlandeze, cu o mulţime de canale străjuite de case solide şi cochete. Datorită situaţiei sale geografice privilegiate, Göteborg a devenit repede un important centru comercial. Numeroşi belgieni, olăndezi şi scoţieni se stabiliră aici, ca să facă negoţ. Primele şantiere de construcţii navale îşi făcură apariţia la Göta Alv. Oraşul fu înconjurat de şanţuri şi de ziduri de apărare împotriva eventualelor atacuri daneze. Pe străduţele înguste, dar curate, în hanurile confortabile şi spaţioase, puteai întîlni postăvari englezi şi bancheri italieni, manufacturieri nemţi şi negustori ruşi de blănuri scumpe. Pentru rodnica sa activitate comercială şi industrială, cît şi pentru intensul său trafic maritim, oraşul fu supranumit „mica Londră". În timpul blocusului continental impus de Napoleon statelor europene, Göteborgul a devenit principalul depozitar al produselor britanice.

În zilele noastre, Göteborgul — cu cei aproape patru sute de mii de locuitori ai săi — este al doilea mare oraş al Suediei şi portul cel mai important. Posedînd o serie de parcuri superbe, presărat cu mici lacuri şi avînd un stadion de cincizeci de mii de locuri, care se numără printre cele mai moderene din lume, o foarte bună Universitate, o splendidă sală de concerte şi un foarte apreciat Teatru Municipal, acest oraş este însăşi imaginea ţării sale, care dacă a contribuit mai mult decît oricare alta la renaşterea educaţiei fizice — sub toate aspectele — apoi a dat lumii şi nişte oameni de talia lui Strindberg, Swedenborg sau merele poet Gustav Fröding.

Pentru Jan, Göteborg rămăsese „Oraşul", prin excelenţă, deşi făcuse numeroase călătorii şi locuise în centre mult mai mari şi mai aglomerate. În timpul copilăriei sale, cînd îi auzea pe tatăl său sau pe mătuşa Brita spunînd: „Mîine mergem la oraş!", ştia că se duceau la Göteborg şi nu la Stockholm, care era prea departe de Tjorpa şi unde nu se mergea decît în rare şi memorabile ocazii.

Acum, îndreptîndu-se spre hotelul *Eggers,* Jan străbătea oraşul cu maşina, încetinind adesea pentru a-şi lăsa privirea să rătăcească asupra unor privelişti şi locuri ce-i trezeau o sumedenie de amintiri. Parcul de distracţii... De cîte ori nu-l străbătuse odinioară, ţinut de mînă de tatăl său... Băieţaş, îşi sîcîia întotdeauna părintele cu tot felul de întrebări năstruşnice, fiindcă îl credea mai savant decît toate enciclopediile din lume.

— Tată, de ce au lebedele gîtul atît de încovoiat?

— Ei, fiindcă aşa le-a făcut natura...

— Şi de ce le-a făcut aşa şi nu altfel?

— Păi... Fiindcă aşa sînt mai graţioase, mai elegante...

— Cum fac să alunece pe apă? Fiindcă uite, alunecă fără să obosească niciodată.

— Nu, Jan, ele nu alunecă, ci înoată.

— Așa, fără să se miște?

— Fiindcă nu le vezi labele, sub apă... Într-o zi cînd vom avea timp, vom merge să le privim mai de aproape. Atunci ai să vezi că au labe palmate...

— De ce lebedele au labe palmate, tată?

— Ești plicticos, Jan! Încetează cu întrebările astea interminabile!

— Spune-mi, tată, labele palmate... După asta îmi dau cuvîntul că nu te mai întreb nimic...

— Fie... Mă rog... Fiindcă lebedele fac parte dintr-o grupă de păsări numită grupa palmipedelor. Gîștele, rațele, pelicanii, cormoranii, și încă multe altele, toate sînt palmipede.

— Da, tată, dar gîștele n-au gîtul încovoiat... Atunci de ce fac parte din aceeași grupă cu lebedele?

— Ești pur și simplu obositor cu povestea asta a gîtului curbat! Află că păsările nu se clasează, în diverse grupe, după forma gîtului...

— Atunci după ce, tată?

— Ei, bine... Palmipedele, de pildă, se deosebesc de celelalte păsări prin niște membrane pe care le au la labe...

— Și de ce au membrane?

— Ca să înoate mai bine...

— Și de ce înoată mai bine dacă au acea pieliță între degete?

— În felul ăsta, apa nu le intră printre degete, iar ele se mențin mai bine la suprafața ei. Vezi tu, palmipedele sînt păsări cu o conformație specială pentru înot. Penele lor sînt unse cu o substanță uleioasă, grasă, care le împiedică să se ude.

— Hm, ce amuzant!

— Natura e ce-a mai minunată carte cu poze, Jan.

— Deci lebedele trăiesc aproape tot timpul pe apă, dar fără să se ude niciodată. Mi se pare nemaipomenit, tată!

— Natura s-a dovedit întotdeauna mai inteligentă și mai dibace decît cei mai grozavi savanți.

— Tată, și în rai sînt lebede?

— Nu știu, dar la școală vei afla în curînd că pe cer există una.

— Nu înțeleg...

— E vorba de constelația Lebedei, un ansamblu de stele care amintesc de forma acestei păsări... Ca și Ursa Mare pe care ți-am arătat-o...

— Şi de ce sînt stelele aşezate astfel, tată?

— Eşti exasperant, copile! Te rog să taci! Şi să nu-mi mai pui nici un fel de întrebare! Altfel, nu te mai iau niciodată la Göteborg!

...Cu un surîs amuzat, Jan îşi aminti de prefăcuta încruntare a tatălui său, ori de cîte ori îl hărţuia cu astfel de întrebări. Din buzunarul vestei îşi scotea ceasul greu, de argint şi, cu un gest nervos, îi ridica brusc capacul.

— Ei, drăcie! striga el aruncînd o privire închizitorială spre cadranul cu cifre romane. M-ai făcut să pierd un timp preţios, băiete! Îmi place ca un copil să fie curios şi să se intereseze de tot ce-l înconjoară, dar văd că la tine curiozitatea asta a devenit un cusur!

Apoi, după această mustrare, mîngîia buclele blonde ale băieţaşului şi adăuga: Ei, totuşi nu te cert, poate că într-o zi vei deveni om de ştiinţă sau cercetător. Oricum, prefer să mă chinui cu întrebările tale agasante, decît să te văd plimbîndu-te, cu un surîs prostesc şi cu aer nătîng! Nu-mi plac copiii cu capu-n nori!

Pe urmă, sprinten, îl conducea pe Jan spre uşa unei cofetării, pentru a-i cumpăra „zaharicalele împăcării"...

Iată şi căluşeii... Exact pe locul unde se aflau şi odinioară. Jan căută în zadar căluţul alb — de coama căruia se agăţase de atîtea ori, pe vremuri, leul roşcat care-şi arăta dinţii enormi, gălbui şi ameninţători, măgarul cu urechi lungi de piele, de care trăgeau toţi copiii, cămila trufaşă şi flegmatică, girafa cu veşnicul ei aer aferat, elefantul indian împodobit cu pietre preţioase, care de fapt fuseseră pictate pe pielea lui groasă. Nu mai văzu locomotiva de lemn, cu un clopoţel din care puteai să suni după plac în timp ce căluşeii se învîrteau, nici vechea diligenţă la care erau înhămaţi doi cai negri, nici pachebotul în miniatură. Animalele familiare ca şi tradiţionalele mijloace de locomoţie făcuseră parte din alte vremuri; poezia şi farmecul lor desuet nu mai mişcau inimile copiilor de azi. În locul leului roşcovan, fusese montat un bolid ce se avînta în spaţiu, în vreme ce simpatica şi tacticoasa locomotivă fusese înlocuită de un avion cu reacţie, strălucind de atîta crom şi aluminiu. Sigur, copiii îşi creau propria lor lume miraculoasă, totuşi Jan nu se putu abţine să nu se întrebe — cu o oarecare melancolie — dacă tehnica ce invadase totul nu distrusese pentru totdeauna ceea ce avusese copilăria mai pur şi mai feeric. Căci copiii care nu mai cred în zîne, în fabule şi în legende, copiii care nu mai strîng la piept un ursuleţ de pluş sau o păpuşă, nu mai sînt copii.

Amintirile despre propria lui copilărie îl duseră cu gîndul la micul James şi-i readuse în minte drama fiicei sale. Aşa că atunci cînd îşi opri maşina în faţa hotelului *Eggers,* Jan avea un aer mîhnit şi preocupat.

VII

DE ÎNDATĂ CE PĂŞI ÎN HOLUL hotelului, îl şi zări pe Norbert, care-l aştepta. Aşezat într-un fotoliu, pictorul frunzărea o revistă americană. Purta un costum bej, o cămaşă deschisă la gît şi un fular de mătase roşie. Toată atitudinea sa avea ceva forţat, artificial. Înfăţişarea lui boemă era prea studiată, prea dichisită ca să pară naturală. „Femeia aceea l-a făcut vanitos, îşi spuse Jan, probabil că-i repetă fără încetare că, în materie de pictură, e cel mai mare geniu al timpurilor noastre. Şi odinioară avusese un oarecare aer boem, dar era spontan. Acum îl simţi pătruns de importanţă, mult prea sigur pe talentul său. Linguşeala este cel mai cumplit duşman al artiştilor!"

Simţind prezenţa lui Jan, Norbert îşi ridică privirea şi, văzîndu-l pe chirurg, se ridică imediat, şi-i ieşi în întîmpinare. Din punct de vedere fizic, rămăsese acelaşi uriaş blond, pe care Jan îl stimase şi-l preţuise în timpul şederii sale la Mikonos. Totuşi, slăbise, chipul îi era tras, chiar puţin crispat. Rămase nemişcat în faţa lui Jan, vizibil jenat, ba chir intimidat. Neştiind dacă era sau nu cazul să-i întindă mîna, mişcările sale vădeau o imensă încurcătură. Ca să pună capăt unei situaţii ce începea să devină penibilă şi ca să evite orice preambul fastidios, orice ritual al saluturilor, Jan îi spuse:

— Presupun că te-ai gîndit la un loc liniştit unde să putem discuta şi că în nici un caz nu vom rămîne aici!

Norbert făcu un gest cu mîna către ascensor:

— M-am gîndit că cel mai bine ar fi să discutăm în odaia mea... răspunse el pe un ton molatic şi şovăielnic.

Jan înclină uşor din cap:

— De acord.

— Vrei să comand ceva răcoritor?

— Pentru mine, nu!

— Totuşi s-a făcut foarte cald, nu ţi se pare?

— Am venit la Göteborg ca să am o discuţie serioasă cu tine şi nu să stau la taclale, răsturnat în fotoliu, în faţa unui pahar de whisky and soda...

— Eşti aspru cu mine, zise Norbert aranjîndu-şi nervos fularul.

— Să spunem mai bine, că purtarea ta e de vină...

— Ne înţelegeam foarte bine înainte de această... afacere.

— Ide e fata mea, Norbert. Iar ceea ce numeşti tu „această afacere", a făcut-o să sufere îngrozitor. Dealtfel...

Jan o luă înaintea pictorului şi se îndreptă spre ascensor:

— ...refuz să discut despre astfel de lucruri, în holul unui hotel!

Gînditor şi puţin cam reticent, Norbert îl urmă:

— Etajul al doilea, îi spuse el liftierului.

Odaia era mare, luminoasă şi bine aerisită. Lîngă fereastra largă erau aşezate două fotolii de piele, iar în faţa lor, o măsuţă joasă. Fără o vorbă, cei doi bărbaţi se aşezară unul în faţa celuilalt. Jan era grăbit să ajungă în miezul lucrurilor. Aşa că rupse primul tăcerea:

— De ce-ai venit în Suedia? Puteai să-mi scrii...

Cu capul plecat, Norbert îşi tot răsucea degetele.

— Am vrut să fiu cît mai aproape de fiul meu, răspunse el cu glas abia şoptit.

— Mi se pare totuşi curios, spuse Jan, sec, acest interes subit pe care ai început să-l manifeşti faţă de el. Fiindcă atunci cînd ai părăsit-o pe Ide, nu ţi-a păsat nici o clipă de James.

— Eram... înnebunit!

— Presupun că din pricina acelei femei...

— Nu, nu, îmi pierdusem capul!

Jan ridică din umeri.

— Nu mai eşti un puştan, ştii că ai răspunderi, că între tine şi Ide există o legătură indestructibilă: copilul.

— Ţin foarte mult la James!

— În acest caz, comportarea ta mi se pare cel puţin paradoxală.

— Dumneata, care ai o atît de mare experienţă de viaţă, ar trebui să fii primul care să mă înţelegi!

— Înţeleg că eşti jucăria pasiunii!

— Nu mi se pare nimic condamnabil! Şi alţi bărbaţi, înaintea mea, au fost îndrăgostiţi de cîte o femeie!

— Da, numai că tu eşti însurat şi ai şi un copil!

— Crede-mă că problema asta mă frămîntă destul!

— N-aveai decît să te gîndeşti la ea înainte de a te arunca în această aventură!

— Toate astea nu s-ar fi întîmplat dacă Ide s-ar fi arătat mai înţelegătoare, mai puţin geloasă şi meschină.

— Adică să consimtă să ai o amantă?

Norbert îşi agită braţele, protestînd.

— Nu, nu răstălmăci şi dumneata sensul cuvintelor! Nu era vorba despre aşa ceva!

Iritat şi cam repezit, Jan îl întrebă tăios:

— În acest caz, aş vrea să ştiu ce anume îi reproşezi şi dacă nu ţi-e jenă să te plîngi de o soţie fidelă şi devotată, pe care ai părăsit-o în nişte condiţii de-a dreptul revoltătoare! Căci, crede-mă, circumstanţele sînt împotriva ta, fiind singurul vinovat de toate cele întîmplate!

— Aparenţele sînt adesea înşelătoare.

— Aici e vorba de fapte! Ţi-ai părăsit nevasta şi copilul ca să poţi trăi nestingherit cu Rita dumitale!

— Aş dori ca numele acestei persoane să nu fie rostit!

— Consider că ai cam început să exagerezi, băiete dragă, spuse Jan fără a-şi ascunde mînia, şi să exagerezi într-un mod de-a dreptul bizar. Să-ţi intre bine în cap că n-am venit aici nici ca să-mi ţii predici, nici să-mi interzici să-ţi spun ce am de spus!

Vizibil surprins de această punere la punct, Norbert păru total descumpănit. Pentru a-şi veni în fire, scoase din buzunar un pachet de ţigări şi-i întinse şi lui Jan una.

— Fumezi? întrebă el încercînd să schiţeze un surîs.

— Ţigări nu, numai pipă.

— Ei bine, se hazardă Norbert, hai să fumăm împreună pipa păcii...

Jan schiţă un gest evaziv.

— Mai bine spune-mi ce-i reproşezi Idei, fiindcă nu mi-ai răspuns la această întrebare.

— Nu, nu, să nu mai vorbim despre asta!

— Ba, dimpotrivă, să vorbim! Vreau să cunosc şi varianta ta.

— Ide a făcut din căminul nostru un infern, tot timpul mă hărţuia cu întrebări insidioase, mă jignea cu tot felul de subînţelesuri, mă scotea tot timpul din sărite cu bănuielile ei! Nu-mi lăsa o secundă de linişte, un minut de răgaz!

— Toate astea s-au întîmplat, firește, după vizita în Transvaal a Ritei sau, mă rog, dacă preferi, a... acelei persoane.

— Da, mărturisi Norbert, vizita ei a declanşat totul...

— Ide avea motive să fie geloasă atunci?

— Nu!

— Totuşi, Ide susţine că deveniseşi distant şi distrat, şi asta încă înainte de a pleca din Transvaal. Îmi cunosc bine fata şi ştiu că nu minte niciodată! Poţi să-mi explici ce s-a întîmplat?

— Sigur! E foarte simplu... Pictorul îşi aprinse nervos o altă ţigară şi continuă: În timpul şederii ei la noi, Rita a vorbit adesea despre cafenelele din Montparnasse şi din Saint-Germain, mi-a vorbit despre Galeriile de artă de pe malul stîng al Senei. După ce-a plecat, am simţit o puternică nostalgie după Paris, după mediul în care trăisem înainte de a mă însura. Era ceva de blamat în asta?

Aplecîndu-se spre el, Jan îl întrebă calm:

— Vrei să-mi spui adevărul sau vrei să te orbeşti pînă şi pe tine însuţi?

Norbert se revoltă:

— Mă tratezi ca pe un puşti! strigă el.

— Ştii, spuse Jan cu un surîs dezamăgit şi fără să se lase cîtuşi de puţin intimidat, cînd sînt cu gîndul la o femeie, majoritatea bărbaţilor se comportă ca nişte copii. Aşa că n-ai de ce să te simţi jignit!

— Cînd am hotărît să părăsesc Africa de Sud şi să mă mut la Paris am făcut-o numai din motive profesionale. Păreţi să fi uitat cu toţii că am o meserie şi încă una destul de pretenţioasă!

— Nu te gîndeai cîtuşi de puţin la Rita Tătărăscu, la diabolica ei frumuseţe?

Norbert întoarse capul.

— Întrebarea dumitale e foarte jenantă...

— Bine că nu-mi spui că e indiscretă.

— Nu... şi am să-ţi răspund că nu ştiu dacă în subconştientul meu mai existau şi alte motive decît cele despre care ţi-am vorbit...

Lăsîndu-şi fraza în suspensie, pictorul fixă cu încăpăţînare mocheta, trăgînd cu lăcomie, în piept, fumul albăstrui al ţigării englezeşti.

— De cînd Sigmund Freud a descoperit sau a inventat psihanaliza, spuse Jan umplîndu-şi cu tutun pipa din lemn de cireş, subconştientul, inconştientul şi libido-ul au servit cam prea mult drept pretexte pentru a justifica unele conduite care odinioară ar fi fost aspru condamnate.

— Eşti dur cu mine...

— Nu, lucid.

— Totuşi, ştii probabil mult mai bine decît mine care nu sînt nici marele medic care eşti dumneata, nici eminentul clinician care ai fost, că noi putem trăi foarte bine în deplină ignoranţă, fără să cunoaştem tendinţele afective ale eului nostru, că

unele dorinţe obscure pot rămîne de-a pururi necunoscute de noi. Deci dumneata ar fi trebuit să mă înţelegi mai bine decît oricare altul.

— Ştiu că în şcolile contemporane de psihologie, sexualitatea ocupă un loc important, spuse Jan, dar atitudinea mea faţă de această orientare a fost întotdeauna rezervată. În ce mă priveşte, omul este, înainte de orice, o fiinţă înzestrată cu raţiune. Să plasezi instinctul şi dorinţa pe primul loc este totuna cu a deschide larg poarta tuturor necuviinţelor şi a justifica astfel toate excesele... Dar să revenim la treburile noastre. Cînd ai ajuns la Paris, ai hotărît să te muţi aproape de răspîntia Vavin, adică la cîţiva paşi de casa Ritei, care stătea pe strada Delambre.

— Dacă am plecat din Transvaal ca să mă mut în Franţa, spune Norbert, n-am făcut-o totuşi nici ca să mă stabilesc la periferie, dar nici în cel de al XVI-lea arondisment! Pentru mine, răspîntia Vavin însemna Montparnasse, adică mediul care-mi convenea.

— Mă rog...

— Un artist are nevoie de o ambianţă care să-i stimuleze munca sa creatoare şi nu de o atmosferă ştearsă, de conformism burghez.

— Mda... Numai că nici n-ai apucat bine să te instalezi că ai şi început să frecventezi cafenelele din cartier în compania acelei femei...

Norbert îşi zdrobi ţigara în scrumieră.

— Fireşte, spuse el cu un rîs sardonic, am un rol urît în toată povestea asta! Dar ştii că Rita trebuia să scrie textul unei cărţi de artă pe care un editor francez voia să mi-o consacre? Ştii că eram obligaţi să ne întîlnim zilnic?

Jan îi replică sarcastic:

— Ăsta nu era totuşi un motiv ca să-ţi părăseşti nevasta şi copilul, ca să te duci să stai la... ziarista aia!

Cu un gest de neputinţă, Norbert mărturisi cu voce schimbată:

— Fusesem sedus de ea... Apoi adăugă visător: Acum, cînd mă gîndesc la zilele acelea, îmi dau seama că tot ce s-a întîmplat a fost inevitabil şi fatal. Rita şi cu mine eram predestinaţi să ne întîlnim. Acolo, în Transvaal, Tom obişnuia să spună că fiecare om are un drum al lui de la care nu se poate abate. Intîlnind-o pe Rita, mergînd alături de ea, n-am făcut decît să-mi urmez drumul care mi-era sortit...

VIII

— TE-AI DUS LA STOCKHOLM ca să-ţi vezi sora? îl întrebă Jan, după o pauză.

— Nu, i-am dat un telefon de aici.

— Şi ea ce spune despre situaţia asta?

— Sigur că nu va fi o noutate pentru dumneata să afli că e foarte pornită împotriva mea.

— Cred şi eu.

— Dar e şi mai pornită împotriva Ritei.

— Reacţia Flaviei mi se pare foarte firească.

— Din păcate, amîndoi aveţi dreptate.

— Flavie ţine foarte mult la tine, aşa că e normal să fie mîhnită văzîndu-te prins în mrejele acelei femei.

— „Acelei femei!" strigă Norbert, cu ochii strălucind. Cum o mai detestaţi!

— Ar fi cam dificil să nutrim simpatie faţă de o persoană care a distrus bucuria şi fericirea unui cămin, care a despărţit o pereche atît de reuşită cum eraţi tu şi cu Ide.

— Te înşeli; să ştii că nu e nici intriganta, nici aventuriera pe care o crezi.

— Pasiunea te-a orbit, Norbert. În ce mă priveşte, eu judec lucrurile după fapte!

Un surîs dispreţuitor apăru pe buzele lui Norbert.

— Erik mă ţine şi el de rău, spuse pe un ton amar, mă judecă şi mă condamnă înainte de a mă fi ascultat! A fost informat în amănunt de Flavie, şi mi-a trimis o scrisoare foarte neplăcută. Onoarea şi reputaţia familiei noastre, loialitatea, simplitatea, modestia, totul e amintit cu grijă! Toate frazele sforăitoare şi găunoase, grandilocvente şi zadarnice care sînt folosite, în mod obişnuit, ca să-i inspăimînte pe oamenii de treabă! Iată-mă devenit peste noapte oaia neagră a familiei! Se ridică şi începu să se plimbe de colo, colo. Ah, nimeni nu înţelege nimic! strigă el gesticulînd. Ca şi cum ai putea plasa convenţiile sociale înaintea pasiunii, iar dacă îndrăzneşti s-o pui înaintea imbecilelor interdicţii burgheze, treaba asta îi scandalizează pe toţi!

— După cîte ştiu, nimeni n-a aruncat cu piatra în tine! Familia ta o critică mai ales pe femeia aceea.

— Cine o atacă pe Rita, mă atacă pe mine! Apoi, privindu-l pe Jan drept în ochi, începu să strige cît îl ţinea gura: O iubesc! Mă simt legat de ea prin toate fibrele fiinţei mele! Ea e soarele, lumina vieţii mele! Pricepeţi odată că nimeni nu va izbuti să ne despartă! Dragostea noastră va fi îndeajuns de puternică încît

să înlăture toate meschinăriile şi calculele sordide ale celor care ne duşmănesc! Rita şi cu mine sîntem legaţi pe vecie!

Ridicîndu-se la rîndul său, Jan — fără să rostească un cuvînt — se îndreptă spre uşă.

— Ce faci? întrebă Norbert cu o voce mai calmă.

— Am să vin să te văd cînd ai să te hotărăşti să-mi vorbeşti pe un alt ton şi să isprăveşti cu urletele!

Pictorul îşi trecu nervos mîna prin părul ciufulit.

— Iartă-mă, murmură el, dar... În privire i se citi o undă de resentiment: ...scrisoarea lui Erik m-a scos din sărite!

— Mi se pare că taxezi cam prea repede drept meschinării sau ipocrite convenţii burgheze orice prescripţii morale care te-ar putea deranja în... patima dumitale, răspunse Jan, glacial.

Aprinzîndu-şi o nouă ţigară, Norbert rămase cu ochii aţintiţi la flacăra subţire şi zveltă a brichetei.

— Poeţii au dreptate cînd compară dragostea cu un foc mistuitor, spuse el cu glas răguşit... Pasiunea e, într-adevăr, un incendiu care face ravagii şi în trupul şi în sufletul unei fiinţe. Flăcările distrug tot ce întîlnesc în cale. Dar focul ne înnobilează, ne transfigurează, cu condiţia să... O clipă, păru descumpănit: ...cu condiţia să nu ne transforme în cenuşă! Apoi suflă în flacăra brichetei: Vezi, se retrage, dar nu se stinge... Mai suflă o dată: E tenace, feroce, nu cedează!

Apoi, cu o mişcare bruscă, închise capacul: Din păcate, nu poţi pune capacul şi în viaţa reală. Căci dragostea e ca o fiară, ca o panteră... În colţurile gurii i se iviră cîteva riduri de mîhnire şi de resemnare: Odată ce şi-a înfipt ghearele în trupul tău, devii prizonierul, prada ei, şi nu mai ai scăpare! Norbert puse mîna pe braţul lui Jan şi-i spuse cu glas rugător: Numai dumneata poţi să mă înţelegi şi să nu mă condamni, mai aleş dumneata care eşti medic...

Jan îl privi lung şi în tăcere, apoi spuse:

— Eu nu te condamn, Norbert, fiindcă cunosc ravagiile pe care le poate face patima în inima unui bărbat, ştiind cît poate să-ţi schimbe, să-ţi transforme personalitatea, dar vezi tu... Vocea îi deveni mai gravă... în acest moment, mă gîndesc mai ales la micul James.

Umerii pictorului se prăbuşiră, păru brusc mai bătrîn, mai matur sufleteşte:

— Vino, îl imploră, vino să stăm jos şi să vedem ce putem face pentru el!

— Vina ta cea mare, începu Jan după ce se aşezară din nou faţă în faţă, e că nu te gîndeşti decît la tine.

— Artiştii sînt aproape întotdeauna egoişti.

— Nu sînt de acord! Dar, mă rog, nu mă aflu aici ca să definesc etica unui artist şi să ne pierdem vremea cu discuţii abstracte, care pot fi foarte interesante, sînt de acord, ci pentru a examina o situaţie bine determinată. Trebuia să faci un efort şi să treci peste acest egocentrism pe care nu ţi-l cunoşteam mai înainte. Nici unul dintre noi nu e singur pe pămînt, Norbert! Avem îndatoriri, răspunderi... Egoismul, băiete dragă, e un mare cusur.

— Un creator, un artist, n-are dreptul să ducă o viaţă aşa cum i-o cer existenţele artei sale? Existenţa lui nu trebuie să se supună necesităţilor vocaţiei sale? Nu trebuie să dea întotdeauna şi în mod inexorabil întîietate artei sale?

Jan făcu un semn negativ din cap.

— Artei sale, adică de fapt lui însuşi... spuse Jan fără cea mai mică urmă de agresivitate. Cu alte cuvinte, pentru tine egocentrismul a devenit un fel de religie.

— Religia artei, da, asta e sigura noastră credinţă.

— Te-ai gîndit vreodată la Bach? Voi, artiştii ăştia moderni, ca să vă smulgeţi din marasmul şi din mediocritatea în care v-aţi înfundat, ar trebui să luaţi exemplu de la unul din cei mai mari muzicieni, de la unul din cei mai mari artişti ai tuturor timpurilor. De la cel care a ştiut să fie un soţ devotat şi un excelent tată de familie, creînd nişte opere cărora voi toţi laolaltă n-aţi fi în stare să le daţi viaţă; nici măcar la a suta parte din ele!

— Bach... Te-ai urcat pe o culme pe care noi nu putem şi nici măcar nu nădăjduim s-o atingem vreodată! Bach, Grünewald, Dante, Leonardo da Vinci sînt nume dintr-o altă epocă... Fiecare epocă îşi are arta ei...

— Lasă, spuse Jan, iar am luat-o razna... Parcă vorbeam despre James...

— Da, despre James...

— Şi despre Ide, căci de cînd am pus piciorul în odaia asta, abia dacă i-am rostit numele...

Norbert se plecă înainte.

— Cum o duce? întrebă el cu un glas din care lui Jan i se păru să răzbate o profundă durere, că percepe accentele unei crude remuşcări.

— Ai aruncat-o în cea mai cruntă deznădejde.

— N-am vrut asta...

— Te puteai, totuşi, aştepta la aşa ceva.

— Ce gînduri are în ceea ce priveşte viitorul?

— În momentul de faţă e foarte descumpănită. Totul s-a întîmplat mult prea repede, prea brusc. La Tjorpa, ca să-şi umple

timpul şi să nu se mai gîndească la nenorocirea ei, face tot felul de treburi dintre cele mai obişnuite şi mai anodine... Şi toate astea numai ca să nu-şi piardă echilibrul interior.

— Şi... cînd vorbeşti despre mine, ce spune?

— E foarte tăcută şi foarte gînditoare... Iar în ce ne priveşte, evităm pe cît putem să abordăm acest subiect penibil.

— Totuşi, se hazardă Norbert, nu se poate să nu ştii ce are de gînd... Spune-mi, n-a rostit niciodată cuvîntul „divorţ"?

Jan făcu un semn afirmativ din cap:.

— Ba da, răspunse el, a pomenit de aşa ceva, dar numai ca să ne anunţe că va respinge în mod categoric pînă şi gîndul despre un divorţ!

— Deci nu vrea să accepte acest lucru?

— Pentru nimic în lume!

Descumpănit, Norbert rămase pe gînduri. Jan se ridică şi se aşeză lîngă el:

— Încă nu e totul distrus, fiule, îi spuse el cu un glas conciliant, nu ţine decît de tine să faci primul pas spre împăcare.. Voi face uz de toată influenţa mea asupra Idei ca s-o determin să te ierte, să accepte să reluaţi viaţa de la capăt, să duceţi din nou o existenţă normală.

— Vrei să spui că...

— Da, că ar trebui s-o părăseşti pe Rita Tătărăscu!

— Nu-i cu putinţă, spuse el, îmi ceri un lucru imposibil...

— Gîndeşte-te la familia ta!

Cu o voce neutră, aproape mohorîtă, pictorul explică:

— Gîndul, reflecţia, nu mai au nici o putere asupra mea! Femeia asta mi-a intrat în sînge! N-aş mai putea concepe să trăiesc fără ea, departe de ea...

— Tu, tu, şi iarăşi tu! Mai gîndeşte-te un pic şi la ceilalţi.

Norbert ridică din umeri:

— N-ai decît să mă socoţi egoist, chiar monstru dacă vrei, să ştii că pentru mine nu mai are nici o importanţă! Tot n-ai să schimbi cu nimic faptele!

— Tocmai despre faptele astea e vorba! Fiindcă ai rămas bărbatul Idei şi eşti tatăl lui James!

— Poate, dar viitorul meu e alături de Rita!

— Datoria te cheamă lîngă Ide.

— Vorbe!

— Ce cauţi tu lîngă femeia asta dacă nu o plăcere trecătoare? Va veni şi ziua în care te vei trezi singur, cu mîinile goale, cu sufletul mort...

— Asta e treaba mea!

— Nu, nu e numai treaba ta, fiindcă nu eşti celibatar.

— Ce anume vrei de la mine?

— Să-ţi vii în fire!

Norbert îşi zdrobi cu furie ţigara în scrumiera de aramă în formă de peşte, aşezată pe măsuţa joasă.

— Oare să fii chiar atît de naiv? strigă el. Cînd un artist are şansa extraordinară, neaşteptată, să întîlnească o femeie ca Rita, să se îndrăgostească de ea şi să fie, la rîndu-i, iubit, nu mai ţine seama de nimic! Trăsăturile i se crispară şi strigă cu un glas care aproape că tremura, pînă într-atît era de încărcat de emoţie: Îţi repet, femeia asta mi-a intrat în sînge, în viscere, în toată fiinţa mea!

Tăcut, Jan se aşeză din nou în fotoliu. Trăgînd din pipă, privi, cu un aer detaşat şi absent, inelele de fum ce se înălţau spre tavan.

— Te-am jignit cumva? întrebă Norbert.

— Nu, m-ai dezamăgit.

— Ştiu, şi sînt sincer mîhnit.

Jan bătu cu palma în masă.

— Fără vorbe goale, te rog!

Plecîndu-şi capul, Norbert murmură:

— Am nutrit întotdeauna multă simpatie pentru dumneata. Sînt într-adevăr dezolat de întorsătura pe care au luat-o lucrurile...

— Spune-mi sincer, ce nădăjduiai de la mine chemîndu-mă aici?

— Păi, ţi-am spus-o şi la telefon: să-mi iau băiatul lîngă mine!

— Lîngă tine şi lîngă amanta ta? Baţi cîmpii, dragul meu!

Norbert îşi trecu din nou mîna prin păr.

— De fapt, încă nu mă gîndisem la toate amănuntele acestui aranjament. Copilul îmi lipseşte teribil de mult, înţelegi? Poate că-mi pierdusem capul, poate că încă nu văzusem lucrurile mai limpede...

— Cu siguranţă că nu le-ai văzut... Cunoscînd-o pe Ide aşa cum o cunoşti, ar fi trebuit să ştii că nu-ţi va îngădui niciodată să pleci cu copilul ei.

— Totuşi sînt tatăl lui!

— Din nefericire pentru Ide...

În culmea agitaţiei, Norbert începu din nou să-şi frămînte degetele.

— Te gîndeşti la o acţiune juridică? întrebă Jan.

— Nu mai ştiu nici eu...

Aplecîndu-se către pictor, Jan îi spuse apăsînd pe fiecare cuvînt:

— Aş vrea ca un lucru să-ţi fie foarte clar... De acum încolo, Ide şi James se află sub protecţia mea, căci locuiesc sub acoperişul meu. Oricine s-ar agăţa de ei sau ar îndrăzni să ia copilul de la mama lui, va avea de a face cu mine!

IX

CEI DOI BĂRBAŢI FUMAU acum în tăcere. De cînd Jan îl pusese astfel în gardă, Norbert, vizibil intimidat, se prăvăli în fotoliu şi nu mai deschisese gura.

Jan se simţi cuprins de o mare oboseală. Întrevederea începuse să-l plictisească. Era clar că nu va izbuti să-l determine pe Norbert să devină raţional, să pună datoria înaintea pasiunii şi a dorinţei. Pictorul nu mai era un bărbat liber şi stăpîn pe el, ci o marionetă în mîinile Ritei, care-l mînuia cum voia ea. Discuţia cu el era deci zadarnică şi fără obiect.

— Ide ştie că sînt la Göteborg? întrebă brusc Norbert.

— Nu, am preferat să-i ascund venirea ta în Suedia.

— O să-i spui despre întîlnirea noastră?

— Încă nu ştiu.

Norbert se retrase din nou în mutismul lui.

Jan privi în jur... Pe patul lat şi confortabil, pictorul îşi aruncase neglijent haina de casă neagră, cu fire argintii. Noptiera aproape că dispărea sub mormanul de ziare, reviste şi cărţi de artă. Pe mai toate scaunele, aşezate ici şi colo, erau aruncate cravate elegante, fulare şi mănuşi. Pe un gheridon oval strălucea un aparat fotografic cromat şi un costisitor aparat de filmat. Jos, direct pe mochetă, zăcea un electrofon portativ, înconjurat de discuri microsillons, scrumiere şi pachete de ţigări. Pe comoda din lemn de stejar, cartoanele cu desene şi carnetele de schiţe zăceau de-a valma cu o mulţime de cutii cu creioane colorate şi cu un binoclu foarte scump. Aproape peste tot, în odaie, valize somptuoase de piele şi genţi elegante de voiaj. În nici un caz nu păreau a fi accesoriile unui pictor, ci mai curînd te-ai fi putut crede în odaia unui băiat de bani gata. Dealtfel, toată etalarea obiectelor părea artificială, dădea impresia de ceva fals, aranjat dinainte. Norbert ţinea, deci, să joace neapărat rolul unui tînăr artist, al pictorului celebru, răsfăţat de saloanele franceze. Abia atunci se lămuri Jan, pe deplin, ce influ-

enţă nefastă exercita Rita Tătărăscu asupra bărbatului Idei. Aşa că spuse cu glas tare:

— Erai un artist autentic, Norbert, şi eşti pe cale să devii un pictoraş oarecare, la modă!

Norbert îşi ridică stupefiat, capul.

— Eu nu... începu el ezitînd.

— Da, continuă Jan foarte calm, te văd evoluînd în Montparnasse, trecînd prin faţa teraselor cafenelelor cu aerul unui cuceritor, salutîndu-ţi prietenii cu o privire complice, asistînd la vernisaje, la dineuri, intrînd în marile restaurante la modă, alături de femeia aceea.

— Şi ce e rău în asta?

— Acest mediu e găunos şi o să te facă în curînd şi pe tine la fel, băiete dragă!

— Dimpotrivă, mă stimulează.

— Nu cred o iotă din ce spui.

— La sfatul Ritei, am devenit un pictor abstract. La Paris, lumea e foarte sensibilă la arta de avangardă.

— Acest lucru îmi confirmă părerile, spuse Jan, înălţîndu-şi fruntea; devii găunos şi superficial, ţii pasul cu moda.

— Încă n-ai văzut nimic din producţia mea actuală, obiectă Norbert, aşa că nu ştiu cum poţi...

— Ştiu dinainte că astfel de lucrări nu fac doi bani!

— Criticii...

— Tămîiază mediocritatea şi flatează snobismul!

Norbert căzu pe gînduri. Din cînd în cînd, între două fumuri de ţigară, arunca spre Jan nişte priviri scurte, pline de admiraţie şi de respect. Pînă la urmă, aproape fără voia lui, admise cu glas slab, aproape murmurînd:

— Poate că ai dreptate...

— În Transvaal, zise Jan privindu-l cu o oarecare bunăvoinţă, ai găsit terenul şi decorul natural care să te inspire; acolo ai creat cele mai originale şi mai valoroase opere ale tale. Acolo o apucaseşi pe drumul care ducea într-adevăr spre arta adevărată. Departe de sporovăiala saloanelor, de flecăreala mondenă şi de disputele inutile de pe terasele cafenelelor din Montparnasse şi din Saint-Germain-des-Prés, te-ai descoperit pe tine însuţi în contact cu natura virgină şi exuberantă.

— E adevărat, spuse Norbert din ce în ce mai gînditor.

— Relativa ta singurătate te apără să nu te contaminezi de teoriile exagerate şi — mai mult sau mai puţin absurde — ale vremii noastre.

— De îndată ce-am sosit la Paris, mărturisi pictorul, m-am văzut prins în angrenajul modelor. Îmi dau perfect de bine

seama că abstracționismul nu-i decît o etapă trecătoare și că peste cincizeci de ani nu va mai avea nici o trecere. Apoi, pe un ton dezamăgit, continuă: Acuma, vezi, nu mai pot da înapoi! Astăzi, ca să-ți spun drept, aprecierile criticilor și ale saloanelor pariziene mă interesează mult mai mult decît părerea dumitale, deși ea pare să fie cum nu se poate mai justă și mai clară.

— Îmi plăceau grozav tablourile acelea cu lei pe care mi le-ai oferit atunci, la *„Journey's End"*...

Pictorul răspunse cu o mîndrie nostalgică:

— Da, au fost poate cele mai bune pînze ale mele; aș spune chiar că nu cred să fi făcut ceva mai bun ca acele lucrări.

— Din păcate, au pierit distruse de flăcări, împreună cu tot ce-am avut la Cap-Ferrat.

— Distrugere poate simbolică pentru noua orientare a carierei mele, concedă Norbert cu un surîs îndurerat.

— Femeia asta te va duce de rîpă, îți va distruge talentul și-ți va terfeli onoarea!

— O iubesc.

— Te va duce la pieire!

— Poate...

— Vezi tu, Norbert, îmi faci impresia unui om care se îndreaptă cu toată viteza, către prăpastie.

— Să nu exagerăm...

— Și care și-a acoperit ochii cu mîinile, ca să nu mai vadă nimic.

— Ai prea multă imaginație.

— Cînd te vei afla pe marginea genunii, Rita îți va da brînci în ea.

— Chiar dacă ai avea dreptate în tot ce spui, chiar dacă aș fi înclinat să te cred, voi continua s-o iubesc cu aceeași înflăcărare...

Jan se simți dintr-o dată detașat, străin de omul de lîngă el, atît de străin, încît se și întrebă ce căuta el acolo, în acea cameră de hotel al cărei aspect pretențios începuse să-l deranjeze din ce în ce mai tare. În adîncul ființei sale auzea un fel de muzică lăuntrică, puțin trufașă și distantă, lipsită de orice fel de înfloriturî, foarte pură, aeriană, o muzică ce aducea cu o chemare, cu o invitație dincolo de hotarele lumii. Un fel de ecou al unui univers misterios, ininteligibil și indefinisabil, unde orice contradicții se rezolvă transformîndu-se într-o armonie supremă, într-un ultim și inefabil acord. Cît de zadarnice păreau toate zbaterile și agitațiile acestea omenești, în lumina crudă, nemiloasă și de o penetrantă luciditate a acestei ultime realități!

Ori de cîte ori Jan auzea această muzică interioară, o imensă liniște se înstăpînea în inima lui. Un imn amețitor, plin de dragoste, transfigura lumea, alungînd ura și resentimentele. Ieșind din contemplarea sa, se întoarse spre Norbert și-i spuse:

— Astăzi, prefer în locul oricăror altor tablouri moderne din pictura universală, unul singur, de Rembrandt poate, pentru că el se potrivește perfect cu starea mea sufletească de acum, acel *Stimmung,* pentru a mă folosi de acest intraductibil, dar atît de expresiv cuvînt german. Apoi, aprinzîndu-și pipa, continuă: Mă refer la acea pînză extraordinară intitulată *Filozoful,* dar care ar putea tot atît de bine să se numească *Contemplativul* sau *Bătrînul care meditează.* Într-o odaie întunecată, cu contururi vagi, stă într-un jilț un om foarte bătrîn, care întoarce spatele întunericului, adică dorințelor pătimașe, vanității și orgoliului pămîntesc. Pentru el, lumea nu mai reprezintă decît o grămadă de umbre și de apariții fugare. Masa de lucru, plină de cărți și de manuscrise, e lăsată de pictor într-o semi-obscuritate voită, care să arate că inteligența este ceva intermediar între ignoranța întunericului și înțelepciunea luminii. Lumina... De fapt, ea e tema principală a tabloului. Ea îl învăluie pe bătrîn, năvălind pe fereastra ce se află deasupra lui; iar filozoful, sau mai bine-zis uncheașul, ridică ochii uimiți, o primește în toată ființa lui, se lasă pătruns de ea pînă în cele mai ascunse taine ale sufletului...

PARTEA A DOUA

I

ÎN ZIUA ACEEA, FAMILIA YVARsen se adunase în plenul ei, la Tjorpa... De cînd Jan şi Thérèse se instalaseră în casa mătuşii Brita, era pentru prima oară cînd Erling şi Flavie, împreună cu fiul lor, veneau să petreacă alături de ei o frumoasă zi de toamnă. În vreme ce Thérèse, Ide şi Flavie se retrăseseră în odaia cea mare, micul Jan cu şi mai micul James se jucau în grădină.

Deşi mai crescuse, fiul lui Jan şi al Flaviei îşi păstrase intacte farmecul şi graţia serafică din primii ani. Poate că privirea îi era acum mai puţin naivă şi oferea o gamă mai bogată de nuanţe expresive. Aparent, viaţa sa interioară se îmbogăţea zilnic şi lumea din afară avea rezonanţe din ce în ce mai puternice în sufletul lui de copil. În ultima vreme, arătase o vie predilecţie pentru fabule şi legende, străduindu-se să născocească el însuşi poveşti şi istorioare noi.

— Copilul ăsta are o înclinare deosebită către tot ce e poetic, spunea adesea mama lui, învăluindu-l pe Jan în privirile ei pline de dragoste.

Dar Erling — care visa să facă din el un savant — nu aprecia deloc asemenea înclinări.

— Te rog din suflet, îi răspundea soţul ei, să nu-i bagi ideile astea în cap! Nici un fel de admiraţii zgomotoase faţă de înclinările sale literare! Să nu-şi închipuie cumva că-i aprobăm o astfel de tendinţă. Dealtfel, la vîrsta asta, laudele au întotdeauna un foarte prost efect.

— Eşti prea sever, dragul meu!

— Cu cîteva luni în urmă se interesa asiduu de microscoape şi de toate instrumentele noastre de cercetare. Ştii cît se ruga să-l iau cu mine la Institut. Acum, abia dacă-mi mai pune din cînd în cînd cîte o întrebare.

— Nu-i poţi pretinde unui copil atît de crud să aibă o continuitate în idei, o statornică linie de conduită.

— Ei îţi spun că s-a schimbat foarte mult.

— Cu atît mai bine dacă a evoluat!

— Evoluat spre ce? Spre reverii şi fantasmagorii? Noi n-avem nevoie de un poet, ci de un cercetător care să ne continue opera, care să meargă pe drumul pe care am mers şi noi.

— Să nu-i influenţăm dezvoltarea spirituală. Să-l lăsăm să crească nestingherit, să-şi urmeze vocaţiile înnăscute, aidoma unei plante, unei flori.

— Dimpotrivă! Trebuie să ne străduim să-i dezvoltăm luciditatea şi inteligenţa deductivă şi nu fantezia şi imaginaţia neînfrînată.

— Îţi repet, dragă, ceea ce ţi-am mai spus de nu ştiu cîte ori, că e încă prea devreme.

— Nu e...

— Jan al nostru e încă o plantă firavă şi vulnerabilă, pe care nu poţi — oricît te-ai strădui — să altoieşti ideile unui adult.

— Imaginea e frumoasă, dar nu mă convinge!

— Cît poţi fi de încăpăţînat!

— Ştii că sarcina pe care ne-am asumat-o e zdrobitoare, draga mea. Mai tîrziu, vei fi mulţumită şi mîndră să ai un fiu în stare să te ajute.

— În orice caz, nu-l voi sili niciodată să studieze medicina sau biologia dacă acest lucru se va dovedi contrar vocaţiei sale.

— Noroc că sînt şi eu aici, spuse Erling, ca să-l călăuzesc cu mînă fermă.

— Ce ai cu poezia?

— Eu n-am nimic cu poezia, am ce am cu cancerul!

— La Hamburg, îi reproşai Hannei că-i istorisea lui Jan vechi poveşti germane, „că-i împuia mintea cu tot soiul de inepţii".

— Nu vreau ca fiul meu să fie îndreptat pe un drum greşit!

— Ce te face să crezi că acest drum poate fi greşit? Nu poţi forţa o fiinţă atît de sensibilă ca Jan, să urmeze o carieră care i-ar displăcea şi mai ales n-ai să poţi lupta împotriva soartei sale.

— Soartă? Pentru un savant, acest cuvînt n-are nici o semnificaţie!

— Dragul meu, eu cred că are! Căci cine ştie dacă Jan nu e sortit să devină un al doilea Strindberg, un Fröding sau un Lagerkvist?

De îndată ce observă că părinţii vorbeau despre el şi despre viitorul său, micul Jan se îndepărtă şi-şi căută refugiul lîngă jucăriile şi cărţile lui cu poze. De la cei mari, nu ştii niciodată la ce să te aştepţi, căci au uneori nişte idei atît de ciudate şi de neliniştitoare în legătură cu persoana ta, încît e mai sănătos să stai cît mai departe de ei!

Grădina din Tjorpa, era pentru Jan cel mai minunat şi mai feeric univers. Îi plăcea să alerge pe alei şi pe poteci, să se strecoare pe sub pergole şi printre carpeni, să observe păsările şi veveriţele care trăiau în copaci. Faţă de James, fiind mai mare, lua întotdeauna un aer protector. Dealtfel, cei doi băieţi se asemănau puţin, avînd amîndoi părul blond şi ochii albaştri, cu reflexe argintii. Totuşi trăsăturile şi forma membrelor îi deosebeau radical. Jan avea un cap prelung şi fin, o frunte înaltă şi o gură delicată, cu buze subţiri; nasul îi era drept, cu nări nervoase; membrele le avea subţiri şi suple, iar mişcările vădeau o eleganţă spontană şi o uşurinţă înnăscută, o ţinută mîndră — fără să fie înţepenită — pe care ai fi putut s-o califici drept aristocratică.

În schimb, minuscula, dar robusta statură a lui James îl anunţa pe solidul pămîntean ce avea să devină într-o zi. Se deosebea de Jan prin nasul mai lat, gura mai mare şi bărbia pătrată. Fruntea lui era tot atît de înaltă, iar sprîncenele le avea mai apropiate una de alta. Deşi chipul era mai puţin armonios decît cel al vărului său, deşi trăsăturile îi erau mai puţin delicate, trezea totuşi — prin candida francheţe a surîsului şi a privirii sale — o simpatie bruscă la oricine-l privea. Gesturile sale erau destul de repezite, uneori cam stîngace, departe de uşurinţa şi de eleganţa înnăscută a lui Jan. Totuşi, dădea dovadă de un spirit uimitor de lucid, înclinat în special către tot ce era practic şi material. În el, retrăiau strămoşii canadieni ai lui Norbert. muncitorii aceia aspri şi necioplţi care cuceriseră odinioară un nou continent.

— *En sadan dumbom!*[1] spuse Jan, care ţinea morţiş să fie profesorul lui James. Apoi, apucînd cercul din mîinile vărului său, adăugă: Nu aşa trebuie să-l ţii! Uite cum!

Şi făcu o elegantă demonstraţie a abilităţii sale.

— Vezi că aşa goneşte mai bine?

Şi cu un gest precis, făcu cercul să se rostogolească pe o alee.

[1] Ce cap de catîr (sued.) (n.ed.fr.).

— *Hade jag inte rätt?*[1] Cum, nu înţelegi ce spun?

— *Nej*[2], răspunse James, şovăind.

James obosise tot alergînd cu picioruşele lui mici prin grădina aceea mare, şi pe deasupra nu înţelegea nici jumătate din ceea ce-i spunea vărul său. Căci Norbert hotărîse odinioară ca franceza să fie limba de bază a fiului său, ca acesta să se exprime în idiomul în care se exprimaseră odinioară propriii săi părinţi în Canada. În Transvaal, în bungalowul lor, Ide şi Norbert vorbiseră aproape numai franceza, aşa că în afară de această limbă James nu cunoştea decît cîteva cuvinte în suedeză, pe care le învăţase de la mama sa, puţină engleză şi cîteva fraze în limba negrilor din Africa de Sud. Tjorpa era pentru el o lume nouă şi străină.

Situaţia asta i se păru micului Jan atît de deconcertantă, încît rămase perplex. Nu izbutea cu nici un chip să se înţeleagă cu propriul său văr! Învăţase şi el puţină franceză cu Flavie, dar i se părea ciudat ca James să nu vorbească limba părinţilor săi. Şi apoi dacă vărul său nu-l înţelegea, cum să-i istorisească acele poveşti atît de frumoase care-i plăceau atîta? Fără public, arta unui povestitor n-are nici un farmec...

— Ei bine, strigă el pînă la urmă, cu glas triumfător, am să te învăţ eu suedeza!

După ce-l trase pe James în dosul unui arţar, unde nimeni nu-i putea deranja, Jan declară mărinimos:

— Ca să te scutesc de gramatică, am să încep prin a-ţi istorisi o poveste foarte frumoasă şi foarte pasionantă.

Şi, sub privirea năucită a vărului său, el declamă cu un glas melodios, cu accentul muzical atît de caracteristic limbii suedeze:

— *Langt borta i skogen, där vägarna äro smala och, träden sta orörda sedan hundratals ar, ligger ett slott, som tillhör en förnäm fe...* (În adîncurile pădurii, acolo unde potecile sînt înguste şi abrupte şi unde copacii n-au fost mişcaţi din loc de sute de ani, acolo se afla un castel ce aparţinea unei zîne bune...).

— Vleau Ulise! strigă pe neaşteptate James care nu se consolase niciodată că fusese despărţit de cîinele său. — Vleau Uliseee!

— În suedeză, cîine se zice *hund,* spuse Jan furios că e întrerupt.

— Vleau *hund* Ulisee! strigă din nou James, izbucnind în lacrimi.

[1] N-am avut dreptate? (sued.) (n. ed. fr.).

[2] Nu (sued.) (n. ed. fr.).

II

JAN ŞI ERLING SE RETRĂSESERĂ în odaia de la primul etaj, pe care stăpînul casei o transformase în cabinet de lucru.

— Sînt bucuros că pot, în sfîrşit, să discut cu tine problemele care mă frămîntă, zise Erling după ce se aşezară.

Jan îşi privi cu atenţie fiul.

— Dă-mi voie să-ţi spun, rosti Jan după un foarte scurt examen, că nu arăţi deloc prea grozav...

— Cine vorbeşte? Medicul?

— Şi tatăl şi medicul. Tîmplele ţi-au albit, băiete. Asemenea simptome de îmbătrînire sînt absolut anormale la vîrsta ta. Gînditor, Jan adăugă: Aţi slăbit şi tu şi Flavie. Sînteţi traşi la faţă şi păreţi doborîţi de oboseală, istoviţi.

— Nu-i de mirare, răspunse Erling pe un ton foarte calm şi fără să pară cîtuşi de puţin afectat, ne petrecem mai tot timpul în laboratoarele şi birourile Institutului, adesea ore în şir, fără întrerupere, şi chiar fără să ne mai gîndim la masă. Noroc c-o avem pe credincioasa şi destoinica Hanna, care se ocupă de copil.

Jan clătină din cap, cu o înfăţişare reprobatoare.

— Ar trebui să vă menajaţi...

— Boala continuă să facă ravagii, nu ne lasă o clipă de răgaz, ştii mai bine decît mine asta, tată.

— Da.

— În ziua în care cancerul va fi înfrînt, vom putea să ne gîndim şi noi la odihnă...

— Am impresia că-ţi supraestimezi puterile.

— Mi se întîmplă să folosesc vitamine şi întăritoare, ca să rezist...

— Ăsta nu-i decît un expedient.

— Poate, dar îmi îngăduie să-mi continui cercetările într-un ritm alert.

— Nu faci decît să întîrzii efectele surmenajului asupra organismului. Într-o bună dimineaţă, trezindu-te, ai să te simţi îmbătrînit înainte de vreme.

— N-am de ales, tată!

— De ce frenezia asta?

— Pentru că sarcina pe care ne-am asumat-o este mult mai grea decît ne-am gîndit noi.

— V-aţi propus un lucru mult prea ambiţios...

— „...Îţi dai seama, Erling, de munca uriaşă la care te înhami? Ştii cîţi medici patologi, cîţi biologi s-au ocupat pînă acum de cancer? Şi fără nici un succes? Rişti să te omori degeaba, băiete..."

Jan surîse:

— Îmi citezi propriile cuvinte, nu-i aşa?

— Da, tată, ne aflam atunci în avionul care ne ducea spre Africa de Sud.

— Unde trebuia să asistăm la înmormîntarea bietului James Starner, da...

— Atunci ţi-am vorbit pentru prima oară despre proiectele mele.

— Văd că nu ţi-ai adus aminte chiar de toate cuvintele mele; de pildă, de această frază: „Iar dacă vei reuşi, te vei bucura de tot atîta glorie cît un Koch sau un Pasteur..."

Erling îl întrerupse:

— Să nu vorbim nici de merite, nici de glorie, fiindcă e zadarnic.

— Pînă atunci, ar trebui să-ţi mai oferi din cînd în cînd, cîteva zile de destindere.

— Imposibil!

— Arăţi rău şi sînt convins că nu mai dai randamentul de odinioară. Peste cîţiva ani, vei fi şi mai nervos, mai crispat, mai slăbit. Şi atunci? Institutul tău va mai putea conta pe tine?

Cu ochii strălucind de o hotărîre neînduplecată, Erling strigă.

— Voi şti să rezist slăbiciunii şi epuizării.

— Nu, ai să te afunzi şi mai tare în munca ta, de la laborator sau de la birou. Iată ce te aşteaptă dacă ai să continui să te epuizezi astfel. Cu un aer preocupat, Jan continuă: Şi Flavie? La sănătatea ei nu te gîndeşti deloc?

Erling îşi trecu nervos mîna peste frunte şi răspunse oarecum distrat, trufaş:

— În ceea ce priveşte activitatea noastră de la Institut, Flavie şi cu mine gîndim la fel.

— Poate că doar îţi închipui acest lucru, ca să fii liniştit din punct de vedere moral.

Erling îşi privi tatăl cu o uimire nedisimulată.

— Crezi cumva că e... nefericită?

— Pînă acum, nu s-a plîns nimănui, dar mi se pare că eşti mult prea exigent în ceea ce-o priveşte.

— Împărţim totul, eforturile, dar şi nădejdile, bucuriile, gîndurile noastre cele mai tainice.

— Flavie este o soţie devotată, Erling.

— E nemaipomenită!

— Dar nu abuza de devotamentul ei.

— Trebuie să continuăm lupta tată, trebuie...

— Îi ceri prea multă abnegaţie...

Între timp, Erling îşi recăpătase siguranţa:

— Ai descris situaţia în culori negre, tată; uiţi că Flavie este şi ea cercetătoare.

— Cu atît mai bine dacă m-am înşelat.

— Atîta vreme cît boala nu va fi învinsă, Flavie nu-şi va acorda nici un răgaz!

— Nici nu doresc altceva decît să vă înţelegeţi cît mai bine amîndoi.

— Alcătuim împreună o singură fiinţă!

Jan clătină sceptic, din cap:

— Totuşi, acordă-i din cînd în cînd cîteva zile de destindere, fie chiar şi numai la Tjorpa.

— Da, sigur tată, spuse Erling care se vedea cît de colo că se gîndea la cu totul altceva, o să venim cît mai des.

— Acum, spune-mi şi mie unde aţi ajuns cu cercetările, vorbeşte-mi despre stadiul lucrărilor voastre.

Erling răsuflă adînc:

— În sfîrşit, lucruri serioase! Apoi continuă: Luptăm pe mai multe fronturi, tată, iar lupta e dură, crîncenă. Dacă par crispat şi surmenat, e din pricină că izbînda se îndepărtează pe măsură ce mi se pare că mă apropii de ea!

— Adică, de îndată ce găsiţi soluţia unei probleme, acea soluţie ridică alte zece probleme.

— Exact, ai sesizat perfect situaţia, tată. Dificultăţile se înmulţesc în jurul nostru şi începem să ne dăm seama că boala de care ne ocupăm e mult mai vastă şi mai ramificată decît ne-am gîndit la început.

— Trebuia să vă aşteptaţi la aşa ceva.

— Fără îndoială. Încrederea în noi e nezdruncinată, iar hotărîrea de a continua lupta mai înverşunată ca niciodată!

— Maladia lui Nils, pe care Flavie a localizat-o şi ă înfrînt-o, cred că vi se pare acum o bagatelă.

— Nici nu suportă comparaţie!

Jan se aplecă înainte:

— Îmi dai şi mie cîteva exemple despre problemele iscate în decursul cercetărilor voastre?

— Dar asta şi doresc, tată!

— Te ascult...

— Iată, începu Erling, tocmai am aflat, dintr-un raport care ne-a parvenit din Statele Unite, că toate cazurile mortale

de cancer la plămîni sînt de cinci ori mai numeroase printre muncitorii din minele de uranium, decît la restul populației. Cauza? Noi presupunem că ar fi de vină radioactivitatea foarte mare a acelui gaz extrem de dens, radonul, care e o emanație a uraniului. Astfel s-a calculat că uneori într-o mină se găsesc mai bine de trei sute de micromicrocurii de elemente radioactive la un metru cub de aer. În unele s-au găsit însă pînă la 47 000 de micromicrocurii la metrul cub de aer! Ceea ce ne frămîntă pe noi e să aflăm cum acționează boala.

— Aveți unele rezultate?

— Încă nu, mărturisi Erling.

— Le veți avea, spuse Jan ca să-l încurajeze, sînt cît se poate de sigur de asta!

— Dacă cercetările noastre sînt anevoioase și lungi, asta se datorează faptului că sîntem obligați să studiem mai multe probleme deodată. Alt exemplu: un patolog american a sugerat că dimetilbenzantracena, căreia noi îi spunem pe scurt D.M.B.A., ar putea fi foarte bine unul dintre principalii agenți ai bolii. D.M.B.A. este unul dintre numeroasele hidrocarbonate, extrem de complexe, ce pot fi produse cînd unele substanțe vegetale sau animale sînt supuse la temperaturi foarte ridicate. Patologul lăsa să se înțeleagă că unele fripturi la grătar ar conține D.M.B.A. Această presupunere pare a fi confirmată de un studiu pe care l-am primit din Islanda și în care se arată că această țară ocupă, în statisticile mondiale, unul dintre primele locuri în ceea ce privește frecvența cancerului la stomac. Or, în Islanda se mănîncă mult pește afumat și sîntem aproape convinși că depozitele de afumare conțin D.M.B.A. Dar cum acționează dimetilbenzantracena asupra celulelor? Asta-i problema!

Erling se exprima pe un ton așezat, sobru, cu aerul chibzuit al desăvîrșitului cercetător. Simțeai că era obișnuit să rupă orice problemă medicală de contextul ei uman și emoțional, s-o reducă la o simplă ecuație alcătuită din formule biochimice, măsurători, calcule și deducții riguroase. În timp ce examina cazurile cele mai complexe, în vreme ce-și expunea obiectivele și metodele de lucru, glasul nu-i trăda nici entuziasmul reușitei, nici mîhnirea eșecului. Simplu, lucid, analiza situația, comenta noile fapte, fără să-și piardă nici o clipă calmul imperturbabil, siguranța aproape de neclintit. Dealtfel, aspectul său fizic contribuia și el la completarea imaginii cercetătorului neobosit și tenace. Era îmbrăcat într-un costum de un gri-antracit, cu o cămașă albă cu guler tare și cu o cravată de jerse de lînă, tot gri închis. Îți dădeai seama că-i plăcea să aleagă — pentru costumele pe care le purta — stofele cele mai trainice, culorile cele mai neu-

tre, mai puţin bătătoare la ochi, ca nu cumva persoana sa să iasă în relief, în detrimentul muncii.

Fruntea lui Erling, înaltă, palidă şi brăzdată de riduri mărunte şi numeroase, ca la orice intelectual — şi capul — care începuse a cheli în faţă, aveau ceva dur, încăpăţînat, ceva din tăria unui mineral sau poate a granitului. Nu, omul ăsta nu se va opri niciodată la jumătatea drumului.

Jan îşi contempla fiul cu un amestec de admiraţie şi mîndrie paternă, dar şi cu o oarecare jenă, cu o anumită stingherealâ. Sigur, nu putea decît să-l aprobe pe Erling că nu se lăsa descurajat de numeroasele şi grelele dificultăţi întîlnite în drumul anevoios şi periculos pe care şi-l alesese. Ar fi dorit însă ca Erling să fie totuşi mai uman, să aibă o sensibilitate mai accentuată, un sfîrşit mai deschis şi mai eclectic, mai puţin exclusiv. Ca să devii un bun cercetător şi un şi mai bun medic, era oare necesar să te izolezi de orice alte manifestări ale vieţii, să te privezi, de bunăvoie, de multiplele şi nevinovatele plăceri ale existenţei zilnice, de bucuriile unui cămin fericit? Jan nu putea decît să regrete atitudinea severă şi intransigentă a fiului său, atitudine neplăcută şi apăsătoare pentru toţi cei din jurul său. „De ce — se întreba el — Erling a venit la Tjorpa îmbrăcat în acest costum sobru, un fel de uniformă de savant modern şi scrupulos?" Ar fi preferat să-l vadă venind într-un pulovăr cu gît înalt şi propunîndu-le, vesel, tuturor, o partidă de canotaj pe lacul Vänern...

— Nici cei de la Paris, spuse Erling pe acelaşi ton serios, n-au stat cu mîinile în sîn. O echipă strălucită de cercetători de la Institutul Pasteur ne-a anunţat că boala canceroasă ar putea fi cauzată de un dezechilibru al acizilor nucleici dintr-o celulă, dezechilibru care ar putea fi provocat prin introducerea în celula acizilor nucleici a unui virus filtrant. Această problemă, care ţine mai mult de biochimie decît de medicină, e acum studiată de Flavie. Ea te va putea lămuri mult mai bine decît mine.

— Americanii n-au anunţat şi ei unele succese terapeutice remarcabile urmînd un tratament pe bază de metotrexat? întrebă Jan.

Erling clătină din cap.

— Ştiu, spuse el, vestea asta a fost transmisă la Radio şi în presă în nişte termeni de-a dreptul senzaţionali, lăsînd să se întrevadă, într-un fel, izbînda deplină asupra bolii. Apoi, reluîndu-şi înfăţişarea doctorală, explică: În realitate, tratamentul n-are virtuţi curative decît dacă e aplicat într-o anumită formă de cancer pe care noi o numim coriocarcinoma. Ridicîndu-se, făcu cîţiva paşi prin odaie. Ăsta-i adevărul, spuse el cu o voce

caldă şi însufleţită; ceea ce noi numim cancer, este o simplificare exagerată!

Începuse a se înflăcăra în mod vizibil, ieşind din înţepeneala lui de cercetător plin de scrupule. Jan simţi cum i se topeşte senzaţia aceea ciudată de stinghereală. În pofida cusururilor sale, fiul lui era totuşi o forţă şi dispunea de o energie extraordinară!

— Pentru un clinician, continuă Erling, există de fapt o varietate impresionantă de afecţiuni canceroase.

— Şi fiecare are nevoie de o terapeutică diferită...

— Exact.

— Cuvîntul „cancer" n-ar fi deci decît un termen general desemnînd şi înglobînd diverse tipuri ale acestei boli.

— Ai sesizat mai bine decît mine, datele problemei, tată! În ţările mari ale lumii, mai ales în America, în Franţa, în Anglia, în R.F.G. şi aici la noi, în Suedia, sînt numeroase echipe de cercetători care şi-au asumat sarcina de a descoperi tratamentul medical sau chirurgical eficace pentru fiecare tip de boală. Iată de ce toată lumea aşteaptă, cu sufletul la gură, ca într-o bună dimineaţă, să audă spunîndu-se la Radio, că, în sfîrşit, s-a descoperit leacul împotriva bolii, lucru care — după părerea mea — nu se va întîmpla probabil, niciodată. Asta nu înseamnă însă că trebuie să fim pesimişti sau să ne descurajăm. Dimpotrivă! În fiece zi se constată noi progrese în terapeutica şi patologia diverselor forme ale cancerului. Avansăm încet, modest, dar avansăm totuşi! În ciuda eşecurilor, continuăm să ne păstrăm nădejdea în victoria deplină şi definitivă! Întorcîndu-se spre tatăl său, Erling strigă, cu ochii strălucind: Am încredere, tată! Poate că această victorie deplină şi totală este mult mai puţin îndepărtată decît socotim noi!

III

THERESE DESCHISESE FERESTRELE care dădeau spre grădină.

— Îmi plac atît de mult miresmele toamnei, spuse ea Idei şi Flaviei, ale acestei toamne care, la Tjorpa, e mai curînd un lung sfîrşit de vară. Cu nările fremătînd, adulmecă aerul. Dimineaţă a plouat, simţiţi mirosul? Acum pămîntul respiră, împrăştie

aceste miresme care-mi aduc aminte de copilăria petrecută în Alsacia: mirosul puţin uscat, dar puternic, al fînului, cel atît de îmbălsămat, al răşinei coniferelor; şi apoi, miresmele dulci şi totodată acrişoare ale muşchiului umed, ale ciupercilor ce încep să mucegăiască şi cele ale frunzelor uscate...

Apropiind trei fotolii tapiţate, Thérèse şi cele două musafire ale ei amenajaseră un fel de salonaş într-unul din colţurile odăii celei mari, unul din acele colţuri intime şi confortabile pentru care soţia lui Jan avusese întotdeauna o adevărată predilecţie. Pe măsuţele aşezate în faţa fotoliilor slujnica pusese o mulţime de farfurii cu prăjituri, cutii cu bomboane, dulceţuri şi licheururi. Înainte de a ieşi să se joace în grădină, Jan şi James — sub privirile amuzate ale mamelor lor — făcuseră înconjurul măsuţelor încărcate cu bunătăţi, luînd de ici o prăjitură, de colo, o bomboană; apoi ieşiseră în goană, unul ronţăind o ciocolată, iar celălalt o tartă cu migdale.

— Nu mînca prea multe dulciuri, Jan! strigase Flavie. Ştii ce ţi-a spus tatăl tău, aşa că fii atent să nu-ţi strici dinţii!

— Nu-l mai dădăci, protestase Thérèse, măcar la Tjropa să se simtă şi el mai liber, să se distreze şi să se zbenguie împreună cu James!

— Crezi că sîntem prea severi cu el?

— Nu, răspunse Thérèse surîzînd, dar Erling... Îl cunosc bine, nu cred că e un bărbat prea comod...

— Supraveghează foarte atent sănătatea copilului.

— Şi bine face! Numai că uneori ar trebui să mai dezbrace haina medicului şi să devină pur şi simplu tată.

— Ai dreptate, mamă, admise Flavie, dar să ştii că asta nu-l va împiedica să fie foarte supărat dacă ar descoperi vreun dinte cariat în gura fiului său!

— Ah, bărbaţii ăştia, protestă Thérèse, toţi sînt nişte tirani! Erling e însă un Yvarsen; să ştii că toţi cei din familia asta, sub brutalitatea lor aparentă, ascund adevărate comori de dragoste şi de afecţiune.

Flavie aprobă, făcînd un semn din cap.

— Dacă ai şti, spuse ea, cu toată masca lui rigidă, cît îl iubeşte pe Jan...

De cînd se reîntorsese la Tjorpa, Thérèse îşi recăpătase culorile în obraji. La început, catastrofa de la *„Journey's End"* o descurajase şi o mîhnise cumplit. Îşi amintea de clipele halucinante cînd, susţinută de fiul ei, fusese nevoită să asiste neputincioasă la nimicirea casei, la distrugerea tuturor obiectelor dintre care majoritatea constituiau pentru ea cele mai dragi amintiri. Şi to-

tul se petrecuse într-un mod atît de neașteptat și de brutal! Începutul călătoriei lor în Italia fusese o adevărată încîntare. Vintimillia, Imperia, Oneglia... O succesiune de privelişti uimitoare şi de decoruri arhitecturale de o măreţie fără seamăn. Apoi, brusc, aidoma unui fulger ţîşnit din senin, strigătul de alarmă al lui Yannakos, întoarcerea precipitată. Apropiind-se de Cap-Ferrat, văzuseră cerul înroşindu-se şi norii groşi de fum învălătucindu-se pe deasupra casei lor. Spaima Thérèsei pentru păsările sale! Cununiţă-de-Azur, Zefir, Ametist şi toate celelalte...

Focul distrusese tot. Din *„Journey's End"* nu mai rămăseseră decît nişte ruine fumegînde. Cînd Jan şi Thérèse plecaseră pentru totdeauna din Cap-Ferrat, îi lăsase păsările Judithei Stiffenacker, căci graţioasele înaripate n-ar fi suportat călătoria în Suedia şi mai ales schimbarea climei. Thérèse se despărţise de ele cu multă tristeţe şi amărăciune.

— Astăzi mi se pare — îi spusese ea lui Jan — că viaţa nu-i făcută decît din plăceri, despărţiri şi necazuri. Privind pentru ultima oară barele metalice ale coliviei, adăugase: Ne-au adus multă bucurie, clipe de deplină destindere şi de visare...

— Le vom îngriji cu aceeaşi dragoste şi devotament! o asigurase soţia lui Hugo Stiffenacker.

— Ştiu, draga mea Judith, ştiu, dar eu n-am să le mai aud niciodată ciripitul...

Jan o luase uşurel de braţ şi o condusese la maşină.

La Paris, unde se duseseră mai apoi să-i ia pe Ide şi pe James, nu făcuseră decît o scurtă escală. Dealtfel, acest oraş aglomerat şi tot timpul plin de o imensă şi zgomotoasă haită de maşini, ce lăsau în urma lor o dîră groasă de gaze nocive şi greţoase, nu-i mai plăcuse ca pe vremuri. Agitaţia de pe bulevarde şi de pe străzi i se păruse zadarnică şi enervantă. Jan îi arătase, cu stupoare, cîteva din malurile Senei, pe unde se plimbaseră odinioară, transformate acum în drumuri pentru maşini. Căutaseră zadarnic farmecul de altădată al Parisului. Abia la Tjorpa, fruntea Thérèsei se descreţi, în sfîrşit.

— E primul tău surîs după focul de la Cap-Ferrat, observase Jan, în timp ce revedeau împreună odăile vaste ale vechii locuinţe.

— Mi-e dragă această casă, strigase Thérèse şi simt că aici mi-e locul, că aici şi numai aici îmi voi găsi liniştea.

Cîte generaţii de oameni trăiseră, iubiseră, suferiseră sub tavanele înalte, înnegrite de fumul nenumăratelor lumînări! Uşile, lambriurile, podelele, pînă şi treptele tocite ale scării erau dovada de netăgăduit a vieţii. Mobilele din lemn de culoare închisă, cu broaşte mari şi strălucitoare, o încîntară. Se apleca, fe-

ricită, peste cuferele vechi ca să vadă ce comori erau adăpostite acolo. Pe vremea cînd Ide şi Erling erau adolescenţi, cînd Jan îşi construia şi-şi punea la punct clinica, atrăgîndu-şi, prin activitatea sa, reputaţia de cel mai bun chirurg din Suedia, Thérèse şi soţul ei trăiseră într-o casă închiriată, în împrejurimile Stockholmului, Tjorpa fiind mult prea departe de capitală; doar în unele *week-ends*-uri se puteau refugia în calmul proprietăţii lor. Aşa că Thérèse lua acum în stăpînire, pentru prima dată, casa mătuşii Brita.

— Ştii, îi mărturisi ea soţului ei, am impresia că sînt un căpitan căruia i se încredinţează un vas venerabil, care a trecut prin furtuni grele şi păstrează nişte miresme exotice ameţitoare. E o senzaţie minunată!

— Devii poetică, draga mea, observase Jan, cu un surîs de uşurare şi de satisfacţie, asta înseamnă că începi să-ţi revii, că ţi-ai regăsit moralul.

— Fiindcă presimt că aici voi fi fericită, că Tjorpa va fi pentru mine o oază, un adăpost împotriva răutăţii şi urii care domneşte în lumea asta...

— Tot te mai gîndeşti la Bloom?

— Putea să te omoare...

— Era un biet bolnav...

— Să nu ne mai gîndim la el, dragă... Mai bine să ne bucurăm de liniştea noului nostru cămin.

Thérèse se simţi în curînd cum nu se poate mai bine la Tjorpa şi amintirea durerii prin care trecuse începu a se estompa. Deveni din ce în ce mai veselă, mai încrezătoare în viitorul alor săi.

Acum, Thérèse stătea în picioare, lîngă fereastră, continuînd să adulmece aerul încărcat de miresmele pădurii şi ale cîmpiei.

— Da, spuse ea pe un ton visător, aceste arome îmi amintesc de excursiile vesele pe care le făceam pe vremuri în Vosgi, de satele alsaciene adăpostite în adîncurile văilor, de rîurile limpezi ce se vărsau în Rin.

Privirea i se opri asupra Idei, care părea preocupată şi cu gîndul în altă parte: De cînd tatăl tău ţi-a spus că Norbert se află la Göteborg, ai căzut într-o stare de prostraţie... Vino-ţi în fire, fata mea!

— Mă întreb, răspunse Ide, dacă şi femeia aceea e cu el...

— Nu cred că a cutezat s-o aducă în Suedia! spuse Thérèse.

Sceptică, Flavie îi spuse foarte clar că Rita părea să posede arta de a se impune în orice împrejurare.

— Şi eu cred la fel, spuse Ide; sînt sigură că e cu el la Göteborg.

— Totuşi, eu nu cred că a cutezat s-o aducă!

— Mamă, cred că a ţinut cu tot dinadinsul să vină cu el. Ai auzit ce-a spus tata: „Norbert e o marionetă, o jucărie în mîinile acelei femei!"

— Oare ce urmăreşte de fapt Rita, întrebă Flavie. Credeţi că îl iubeşte într-adevăr pe Norbert?

— S-ar putea... răspunse Thérèse.

— Eu nu cred! strigă Ide. E o cabotină şi o ipocrită!

— Atunci, mă întreb din nou: ce vrea?

— Vrea să se mărite cu un artist celebru, pentru ca o parte din gloria şi din faima lui să se reverse şi asupra ei; vrea să frecventeze toate saloanele selecte din Paris, în compania lui! Asta vrea!

— Cred că Ide are dreptate, zise Thérèse; femeia asta pare o ambiţioasă; ţine cu orice preţ să parvină.

— Povesteşte-ne şi nouă, spuse Flavie întorcîndu-se spre Ide, cum s-a strecurat în viaţa voastră, acolo, în Transvaal...

Cu capul sprijinit de spătarul fotoliului, cu ochii închişi, Ide începu a istorisi cu voce stearsă.

— Într-o zi, am primit o scrisoare de la Aristide Birnbaum, agentul lui Norbert, cel care-i plasa pînzele şi-i organiza expoziţiile. Ne anunţa vizita apropiată a unei ziariste, extrem de cunoscută şi de influentă în mediile artistice franceze şi americane...

— N-ai intrat imediat la idei? întrebă Flavie.

— Cîtuşi de puţin!

— Deci n-aveai nici cea mai mică bănuială...

— Nu, pentru că încă n-o văzusem. Dimpotrivă, eram foarte mulţumită pentru Norbert. Tot ceea ce-l putea face şi mai cunoscut, tot ceea ce putea ajuta artei şi reputaţiei sale mă umplea de bucurie şi satisfacţie. Eram atît de naivă încît o aşteptam pe Rita Tătărăscu cu o nerăbdare înfrigurată, făgăduindu-mi mie însumi s-o primesc cît mai bine şi s-o tratez cît mai amabil cu putinţă.

— Doamne, cît de naivă ai putut fi, fata mea! strigă Thérèse. Mi se pare de-a dreptul ruşinos că femeia asta a putut profita astfel de puritatea şi de bunătatea sufletului tău!

— Trebuie să mărturisesc însă că, de îndată ce-am văzut-o, mi-a devenit antipatică!

— Poate pentru că presimţeai că-ţi va distruge căminul.

— Ceea ce-mi displăcea mai ales la ea erau snobismul şi ifosele. Era de o vanitate care aproape că-ţi producea greaţă! Fă-

cea tot timpul pe sofisticata şi încerca să ne epateze cu interviurile şi cu reportajele pe care pretindea că le publicase în nu ştiu cîte reviste de artă.

— Cam ce vîrstă să aibă?

— Birnbaum spunea că douăzeci şi şase de ani.

— Dar e încă foarte tînără! La vîrsta asta să aibă chiar atîtea relaţii şi atîta influenţă? Mi se pare de necrezut!

— Are prieteni foarte suspuşi, cunoaşte o mulţime de persoane foarte bine cotate în mediul artistic.

— Şi ca fizic? Cum arată?

— Trebuie să mărturisesc cinstit că e foarte frumoasă. Imaginaţi-vă o fată foarte brună, cu un ten alb şi catifelat, cu un păr negru superb, strălucitor ca mătasea, cu nişte ochi migdalaţi, mari şi verzi, înaltă, subţire, dar foarte bine făcută, care-şi studiază fiecare mişcare, fiecare atitudine, cu scopul precis de a suci capul bărbaţilor.

— Pe scurt, zise Flavie, e genul de femeie după care orice bărbat întoarce capul...

— Şi care duce repede de rîpă orice căsnicie! adăugă Thérèse.

— În orice caz, spuse Ide, n-am avut nici un pic de încredere în ea şi am detestat-o chiar din clipa în care a păşit la noi în bungalow.

— Şi Norbert?

— El? Cred că a fost epatat chiar din clipa în care a văzut-o. Sensibil atît la frumuseţea cît şi la privirile ei ispititoare. Dealtfel, s-a străduit să-l seducă prin toate mijloacele: îl flata fără încetare, făcea tot timpul aluzie la genul lui. După ce Norbert a rugat-o să rămînă cîteva zile la noi, a devenit şi mai îndrăzneaţă.

— Şi toate astea în casa ta, sub ochii tăi? strigă Thérèse vexată.

— Da... Oh, femeia asta este lipsită complet de scrupule!

— Norbert e pictor, artist, zise Flavie şi-mi dau seama că unele forme ale frumuseţii fizice pot produce un anumit efect atît asupra lui cît şi asupra altor bărbaţi. Dar să plece după creatura aia, să trăiască în văzul lumii, cu ea, să-şi lase nevasta şi copilul, asta mă revoltă şi mă face să-mi fie mie ruşine pentru el!

Ide o apucă pe Flavie de braţ şi-i spuse cu blîndeţe:

— E fratele tău, Flavie, dar tu nu eşti răspunzătoare de faptele lui! Te rog nu te frămînta din pricina asta, căci ai şi aşa destule griji!

— Da, e fratele meu şi, în ciuda actelor reprobabile, continui să-l iubesc, să ţin la el...

— Asta îţi face cinste, spuse Thérèse, şi n-ai de ce să te simţi jenată. Nu ne-am adunat ca să-l judecăm şi să-l condamnăm pe Norbert, ci ca să încercăm s-o consolăm şi s-o susţinem pe Ide în aceste ceasuri grele.

Pălind dintr-o dată şi mai tare, Ide întoarse încet capul spre mama sa, apoi spre Flavie; pe urmă rosti încet, cu voce stearsă:

— Cred... cred că-l mai iubesc şi acum... Apoi se ridică, încurcată şi continuă — foarte nervoasă şi descumpănită: Mă duc la bucătărie... să văd ce-i cu masa...

Şi ieşi aproape alergînd.

— Biata de ea! spuse Thérèse cu ochii în lacrimi, urmărind-o cu privirea, cît trebuie să sufere!

IV

— ÎN CONCLUZIE, ZISE JAN privindu-şi fix fiul, ce anume aştepţi de la mine?

Erling veni lîngă tatăl său, apoi răspunse:

— Să vii la Stockholm şi să te ocupi de clinica Institutului. Avem mare nevoie de tine!

Jan clătină din cap şi nu rosti decît un singur cuvînt:

— Nu!

— Totuşi, cîndva mi-ai făgăduit! strigă Erling.

— Da, cîndva... Dar după dezastrul de la Cap-Ferrat...

— Şi ce legătură are una cu alta?

— Am îmbătrînit, băiete dragă...

— Nu, tată! Ai rămas la fel de lucid şi de întreprinzător ca şi odinioară. Asta se vede cît de colo!

— Nădăjduiesc că — chiar dacă ţi-aş răspunde că acest lucru nu corespunde realităţii — vei da totuşi crezare doctorului din mine care ştie să aprecieze corect lucrurile.

— Nu pot crede!

— Înverşunarea lui Cornelius Bloom împotriva mea m-a afectat foarte mult.

— Da, din punct de vedere moral...

— Nu, şi fizic.

— Poate că dacă te-ai apuca iar de treabă... începu Erling.

Dar tatăl său nu-l lăsă să termine:

— Nu! M-am hotărît să rămîn la Tjorpa!

— Pentru totdeauna?

— Sigur că din cînd în cînd vom mai veni şi la Stockholm, şi că de fiecare dată voi fi foarte bucuros să-ţi vizitez Institutul şi să fiu la curent cu ultimele descoperiri pe care le veţi face, dar nu-ţi ascund că asta se va întîmpla destul de rar.

Stupefiat, Erling spuse cu dezamăgire în glas:

— Deci ne abandonezi?

— Aici, în casa asta care ne e dragă, Thérèse şi cu mine ne-am găsit liniştea; aici vrem să ne sfîrşim viaţa, aici vrem să ne trăim, în pace, zilele care ne-au mai rămas.

— Adică un fel de nou *„Journey's End"*...

— Da, un *„Journey's End"* suedez şi care ne convine de minune. De prisos să mai adaug că veţi fi întotdeauna bineveniţi la noi...

Cu umerii căzuţi, cu fruntea întunecată, Erling rosti:

— Şi contasem atît de mult pe tine!...

Jan se aplecă înainte.

— Vreau să te rog să faci un efort de memorie, Erling... Flavie tocmai izbutise — cu preţul vieţii sale — să învingă Boala lui Nils. Eram cu toţii la Pretoria...

— Da, asta a fost înainte de a ne căsători.

— Îţi mai aminteşti de propunerea pe care ţi-am făcut-o atunci?

— Înainte ca tu să accepţi conducerea spitalului din Pretoria, mi-ai oferit conducerea clinicii tale din Stockholm...

— Şi tu ce mi-ai răspuns?

Jenat, Erling îşi lăsă capul în jos.

— Ştiu, zise el, că am refuzat din pricina unor motive despre care am vorbit într-o zi, la Nisa.

— Da, la hotelul *Ruhl*...

— Cît despre ce-am spus exact... Ridică mîinile în semn de neputinţă: Nu mai ştiu!

— Am să-ţi amintesc eu ce mi-ai răspuns, zise Jan: „Sincer vorbind, sînt foarte mişcat, foarte emoţionat... Dar refuz..."

— Ai memorie bună, trebui să admită Erling.

— Acum doar n-ai să-ţi închipui că-ţi plătesc cu aceeaşi monedă, dorinţa ta de independenţă şi trufia juvenilă! Dar vezi tu, băiete, ai vrut să zbori cu propriile tale aripi, aşa că nu e cazul să vii azi şi să-l rogi pe tatăl tău să dea fuga şi să te ajute...

— Tot ceea ce-mi spui, tată, e drept şi adevărat!

— Ai vrut să te bucuri de libertate deplină, să nu te împiedici de mine în realizările tale, dar află că libertatea deplină merge mînă în mînă şi cu o răspundere echivalentă.

— Ştiu!

— Eşti directorul, adică cel care răspunde, sufletul institutului tău, al acelei izbutite realizări care nu-şi datorează existenţa decît ţie şi Flaviei. Îţi revine, deci, sarcina să continui lupta, să faci faţă tuturor dificultăţilor, să treci peste piedicile ivite în cale, într-un cuvînt, să fii singurul care conduce!

— Ajutorul tău m-ar fi...

— Nu! Adu-ţi aminte că ţi-a fost întotdeauna frică să nu rămîi doar „fiul lui Jan Yvarsen", să nu fii acoperit de „umbra personalităţii mele zdrobitoare", cum au binevoit unii să aprecieze prosteşte, munca mea. Doreai ca numele de Erling Yvarsen să fie, într-o bună zi, mai plin de strălucire şi de semnificaţie, în lumea medicală, decît al meu.

— Conflictul iremediabil dintre două generaţii!

— Aşa e, şi în afară de o răceală inutilă şi de o oarecare agresivitate în privinţa mea, nu-ţi condamn deloc purtarea de atunci. Probabil că şi eu aş fi procedat la fel dacă aş fi fost în locul tău.

Cu o mişcare plină de afecţiune, Jan îşi luă fiul de braţ şi-l trase spre fereastră.

— Vezi pinii aceia viguroşi, de colo, de jos? spuse el întinzînd braţul, şi arţarii aceia?

— Da.

— Ei bine, întreg acel pîlc de arbori a fost plantat de mătuşa Brita, doar cu cîţiva ani înainte de a muri. Multă vreme Tjorpa a fost lăsată în părăsire, în grija unui singur paznic, care nu se putea ocupa nici el de toată grădina. Aşa că, deşi lipsiţi de orice îngrijire, în deplină singurătate, arţarii şi pinii au crescut totuşi...

— Totuşi! Frumoasă deviză pentru viaţa unui om!

Jan surîse:

— Văd că m-ai înţeles! Apoi, cu o voce convingătoare, adăugă: Dacă m-aş amesteca în conducerea institutului tău, ţi-aş face un foarte prost serviciu, crede-mă!

Gînditor, Erling răspunse:

— Socoţi că aş fi mai puţin liber, mai puţin independent, pentru a-mi soluţiona problemele şi că pînă la urmă aş deveni mai puţin sigur pe mine. Asta e, nu-i aşa?

— Exact! Totuşi un sfat tot am să-ţi dau, un sfat pe care va trebui să-l urmezi, ca să nu fii, în mod fatal, mai devreme sau mai tîrziu, copleşit de prea multe treburi.

— Te ascult, tată, spuse Erling, numai ochi şi urechi.

— Iată despre ce e vorba, spuse Jan, trăgînd din pipă: va trebui să-ţi duci toţi bolnavii la vechea mea clinică, iar tu să nu te mai ocupi decît de cercetări.

— Intenţia mea era dimpotrivă, să lupt pe două fronturi, să mă servesc de practică pentru cercetare şi invers.

— Teorie şi utopie! În realitate, vei sfîrşi prin a-ţi risipi forţele, nemaifiind nici medic bun, nici cercetător eficace. Dealtfel, ţi-o spun cinstit, nu-mi place să văd bolnavi îngrijiţi într-un institut ştiinţific. Doar pentru asta există clinici şi spitale! Un bolnav, Erling, nu e un cobai pe care să faci experienţe, ci o fiinţă umană, un suflet şi un trup, o persoană! Iar această persoană ar prefera să aibă la căpătîi un medic practician, pe care-l va simţi mult mai apropiat, decît un cercetător rece şi detaşat, un om de laborator obsedat de calculele şi cercetările sale şi pentru care el nu va fi decît ilustrarea vie a unei anumite boli, a unui anumit tip de leziune organică.

Erling ezita încă dacă să accepte sau nu, deşi în forul său interior îşi dădea seama că tatăl său avea dreptate, că pusese degetul pe rană.

— Totuşi, obiectă el, fără prea multă convingere, practica mi-ar furniza unele date concrete foarte preţioase.

— Dar ce te împiedică să lucrezi într-o foarte strînsă legătură cu vechea mea clinică? îi replică Jan. Apoi, îndreptîndu-se către masa de lucru, continuă: Iată cum văd eu lucrurile...

Rămasă singură cu Flavie, Thérèse îşi privi cu atenţie nora, apoi spuse:

— Văd, draga mea, că deşi n-ai necazurile Idei, nu arăţi mai bine decît ea! Am impresia că ai slăbit, chipul ţi s-a subţiat şi ai o paloare pe care nu ţi-o cunoşteam!

Thérèse vorbea, totuşi, cu menajamente, adică nu spunea chiar ceea ce gîndea. Odinioară, prin excepţionala şi radioasa ei frumuseţe, prin grija şi gustul cu care se îmbrăca, Flavie fusese asemuită cu Sigrid de către toţi cei care-o cunoscuseră pe eleganta verişoară a lui Jan. Acum, obrajii i se scofîlciseră, iar nasul ascuţit îi dădea în vileag starea de epuizare. Părul, de care Flavie era odinioară atît de mîndră şi pe care-l avea tot timpul strălucitor şi mătăsos, trăda o anumită neglijenţă, o lipsă vădită de timp pentru unele preocupări absolut indispensabile unei femei. Taiorul maron pe care-l purta avea umerii prea mari, nu mai era în pas cu moda şi făcea numai cute. Ochiului atent al Thérèsei nu-i scăpă nici faptul că bluza de dantelă, pe care Flavie o purta sub taior, şi care era splendidă, fusese călcată în mare grabă şi în ultima clipă. În pofida necazurilor sale, cu părul ei viguros şi suplu, cu pielea aurită de soarele Africii, Ide arăta mult mai bine decît Flavie...

— Avem atîta de lucru, mamă!... răspunse Flavie drept scuză.

— Mereu munca! N-ar trebui totuşi să te neglijezi astfel, să te laşi aşa...

— Pur şi simplu, n-am vreme să mă mai ocup şi de mine.

— Nădăjduiesc că măcar orele de masă le respectaţi!

— Of, oftă Flavie, sîntem uneori atît de ocupaţi şi de acaparaţi de treburi de cum păşim pragul Institutului, încît adeseori ne mulţumim cu o bere şi un sandviş.

— Ăsta nu-i un regim de viaţă normal!

— Ştii, mamă, că de la o vreme Erling este obsedat de problemele pe care le avem de rezolvat. Nu se odihneşte mai deloc! Apoi gînditoare, cu o lumină nostalgică în priviri, Flavie adăugă: Acum doi sau trei ani, încă ne mai permiteam cîte o excursie în munţi, unde schiam sau participam la întrecerile cu sania. Sau ne plimbam cu barca pe lacul Vänern... Acum, nimic! Erling a devenit un fel de fanatic al ştiinţei!

— Ar trebui să te opui!

— E cu neputinţă, mamă! Lucrăm mînă în mînă, unul lîngă altul şi nu-l pot lăsa pe Erling în drum, nici nu-i pot cere să muncească mai puţin. Am încercat de multe ori să-mi rezerv şi eu cîteva ore pe zi, ca să mă ocup de copil, de casă, de rochiile mele... Mai ales că nu-mi plăcea să arăt neglijentă. Întotdeauna am fost îngrijită şi curată... Dar după cîteva săptămîni, am capitulat. Acum, puţin îmi pasă de coafură şi de toalete, astea sînt nimicuri, nu fac două parale; de acum încolo nu mă mai preocupă decît activitatea mea de la Institut...

— Dar văd că şi tu eşti o fanatică...

— Nu, mamă, dar n-am timp să mă gîndesc la fleacuri!

— Cum îţi explici, totuşi, atitudinea asta ciudată, resemnarea, faptul că ai devenit roaba muncii tale?

— Foarte simplu, răspunse Flavie şi privirea îşi recăpătă strălucirea de odinioară, pentru că-l iubesc pe Erling! Dealtfel, nu m-am resemnat deloc, ci dimpotrivă, sînt mult mai plină de entuziasm în ceea ce priveşte cercetările noastre, decît e el. A vindeca, a uşura suferinţele, a încerca să învingi o boală de temut toate acestea merită mărunte sacrificii personale.

Apropiindu-se ora mesei, membrii familiei Yvarsen se strînseseră cu toţii în decorul familiar şi plăcut al odăii celei mari.

— Copii, strigă Thérèse bătînd din palme, vă las singuri, ca să supraveghez platourile! Înainte de a ne aşeza la masă, relaxaţi-vă, beţi ceva, aşezaţi-vă unde vă place!

Apoi îl rugă pe Erling s-o urmeze. Voia să-l vadă mai destins, mai puţin sever, să-i înlăture într-un fel rigiditatea. Cunoscîndu-şi bine fiul, ştia cum să-l ia. Aşa că, după ce ieşiră din odaie, îi şopti la ureche:

— Vreau să-ţi fac surpriza de a afla primul ce vom mînca astă-seară! Apoi adăugă: Nădăjduiesc că astfel o să schimbi regimul sandvişurilor!

Redevenind serioasă, rămase o clipă nemişcată, apoi trăgîndu-l pe Erling spre ea îi spuse cu voce schimbată:

— Să ştii că sînt foarte îngrijorată în privinţa Flaviei! Şi-a pierdut — într-un timp atît de scurt — înfăţişarea înfloritoare, frumuseţea cu totul deosebită...

— Fleacuri, spuse Erling, Flavie e sănătoasă tun şi te rog să mă crezi că am mare grijă de ea!

— Totuşi...

— Da, ştiu că arată rău. Asta din pricină că în momentul de faţă sîntem puţin cam surmenaţi... Dar o să vezi că de îndată ce vom putea să ne tragem puţin sufletul, de îndată ce problemele cele mai anevoioase şi mai presante vor fi rezolvate, Flavie se va reface repede şi va redeveni femeia frumoasă dinainte.

— Pînă atunci, crede-mă că mi-e milă de ea!

— Să ştii că şi nouă ne e milă de bolnavii noştri, mamă!

— În seara asta nu mai vreau să aud de boală! „Vine vremea pentru toate", zic cei bătrîni, vremea să fim serioşi, să nu ne gîndim decît la muncă şi la îndatoririle pe care le avem de îndeplinit, precum şi vremea să fim veseli, să ne odihnim şi să ne destindem. Apoi, plină de afecţiune, îl trase brusc pe Erling după ea: Vino, vreau să-ţi arăt ce-am pregătit!

În bucătăria vastă şi plină de vase de aramă, îi arătă ici, un platou, colo un castron sau o oală.

— Vom începe masa cu un *rakcoktail, smor och rostat bröd*[1], fiindcă n-am uitat că-ţi plac creveţii. Pe urmă, un *smörgàstalbrik*[2]. Apoi, după aceste gustări, vom avea un *fräskrokt lax med spenat och ägg*[3]... Uite, priveşte! Somonul ăsta nu-i grozav?

— Grozav de apetisant, mamă!

— Iar ca fel principal, am să vă servesc două raţe cu mere şi migdale. Îţi plac?

— Îmi lasă gura apă!

— Iar la urmă, ca desert, un majestuos *Kugelkopf* alsacian...

Erling o urma pe mama sa şi chipul i se înveselise. Rigiditatea îi dispăruse. Se simţea atît de tînăr alături de ea... Pofticios îşi frecă mîinile, spunînd:

---

[1] Cocktail cu creveţi şi pîine prăjită cu unt (sued.). (n. ed. fr.).

[2] Gustări variate puse pe farfurie (sued.). (n. ed. fr.).

[3] Somon afumat cu spanac şi ouă (sued.). (n. ed. fr.).

— Am impresia că vom cinsti cum se cuvine masa ta, mamă! Atîtea mîncăruri gustoase şi suculente!

— Acum, doctore, spuse Thérèse împingîndu-şi fiul spre uşă, te rog să te duci lîngă ceilalţi, căci bucătăria e domeniul femeilor!

— Eşti minunată mamă!

— Pleacă, linguşitorule!

În odaia cea mare, încîntată de ambianţa plăcută de la Tjorpa, Flavie cînta o veche romanţă germană pe care o învăţase la Hamburg:

„Bucuraţi-vă de viaţă
Atîta vreme cît trăiţi
Şi culegeţi trandafirii
Cît sînt încă-mbobociţi...

Flavie se aplecase uşor peste pian, în vreme ce Jan o acompania. Privea spre grădină unde amurgul estompa contururile şi topea culorile, conferind aleilor şi straturilor cu flori irealitatea unui decor de vis, fluiditatea unei stampe chinezeşti. Accentele melancolice ale romanţei se potriveau de minune cu priveliştea naturii, potopită de noaptea ce se pregătea să coboare; cuvintele melodioase păreau să plutească, impalpabile şi imateriale, peste tăcerea de la Tjorpa, peste casă şi peste copaci, înainte de a pieri — misterioase şi aeriene — în depărtările inaccesibile ale nopţii.

V

— MAMĂ, NU L-AI VĂZUT PE James? întrebă Ide intrînd în odaia unde se ţinea lenjeria.

— Nu, răspunse Thérèse, ocupată să împăturească cearceafurile şi feţele de masă, nu-i în grădină?

— Nu-l văd pe nicăieri.

— L-ai strigat?

— Da, dar degeaba.

— Ei, zise Thérèse, aranjînd un teanc de feţe de pernă, poate că s-o fi ascuns în dosul vreunui boschet sau undeva, pe aleea cu carpeni. De duminica trecută, de cînd s-a jucat cu Jan,

a devenit mai îndrăzneț... Privindu-și fata cu căldură, adăugă: Dealtfel, poți să fii mîndră de copil, Ide! E foarte viguros și crește nespus de repede, atît trupește cît și sufletește. Gîndește-te numai cît de bine și de repede învață suedeza.

Tăcută, Ide apucase o față de masă și o împăturea cu grijă. Cu fruntea plecată, rămase ca mută în fața laudelor pe care mama sa le aducea micului James.

— Ce ai, dragă? o întrebă Thérèse. Pari cam ciudată...

— Nu, mamă, sînt neliniștită...

— Fiindcă nu-l găsești pe James?

— Nu, nu, așa, în general...

— Bineînțeles că te gîndești la Norbert...

Ide făcu un semn din cap:

— Da, și mai ales la iubita lui!

— Ar trebui să-i uiți...

— Femeia aia e foarte primejdioasă, mamă...

— Mie-mi spui?

— O cred în stare de orice!

— Nu-ți băga astfel de idei în cap, fata mea!

— Sînt convinsă că încearcă să-mi facă un rău!

— Păi, mi se pare că ți l-a și făcut...

— Da, dar de data asta va avea în vedere copilul.

— Cum te poți gîndi la așa ceva? Crezi, într-adevăr, că ar fi în stare să-i facă vreun rău fiului lui Norbert?

— Atunci de ce a venit Norbert la Göteborg? Numai să discute cu tata?

— Voia să-și ia copilul, tatăl tău nu ți-a ascuns asta dar l-a făcut să priceapă foarte clar că-și pierde vremea degeaba!

— Foarte clar...

— Crezi că i-a ascuns tatălui tău unele lucruri?

— Presimt că femeia aceea îl va împinge la tot ce poate fi mai rău...

— Fleacuri! Poate că între timp s-au și reîntors la Paris, dacă l-o fi însoțit și ea în Suedia.

— Mi-e frică de ea, mamă!

— De ce, Ide?

— Îl cunosc bine pe Norbert, știu că are o voință deosebită sau, mai bine-zis, că e de o tenacitate agasantă.

— Mă rog, și ce-i cu asta?

— Din moment ce s-a hotărît să-l ia pe James cu el, nu va renunța chiar atît de ușor la ideea asta!

— Ascultă, Ide, băiatul ăsta nu-i lipsit de orice morală, nu e un aventurier fără scrupule!

Cu ochii strălucind, Ide strigă:

— Atîta vreme cît... creatura aia, nu-l prinsese în mrejele ei, Norbert a fost fiinţa cea mai nobilă şi mai bună de pe pămînt!

— În toate scrisorile pe care mi le trimiteai, îl lăudai fără reţinere! Uneori, îţi spun cinstit, chiar aveam impresia că exagerezi!

— Nu, să ştii că nu i-am exagerat niciodată calităţile!

— Bărbaţii cedează mult prea uşor în faţa tentaţiei!

— Rita e o stricată!

— Asta fără nici o îndoială!

— Puţini bărbaţi ar fi rezistat în faţa farmecelor nefaste ale acestei femei! În plus, Norbert e pictor, şi deci mult mai sensibil ca alţi bărbaţi în faţa frumuseţii provocatoare... Ea i-a descoperit repede punctele vulnerabile...

— Dacă am şti că are asupra lui o putere deplină...

— Face din el ce vrea ca să-şi poată realiza planurile ambiţioase! Sînt sigură că la Paris nu-l slăbeşte o clipă din ochi...

— Norbert este totuşi un Verneuil!

Ide clătină din cap.

— Nu-i decît o marionetă în mîinile acelei fete ambiţioase, neruşinate şi pretenţioase. Tata a văzut just lucrurile!

— Tatăl tău a băgat de seamă că Norbert îşi iubeşte mult copilul.

— Asta aşa e.

— În sfîrşit, nu-l cred în stare să-i facă vreun rău copilului, spuse Thérèse dezolată să-şi vadă fata atît de preocupată şi de speriată. Oricît l-ar împinge ibovnica lui, nu-i va căşuna niciodată vreun rău propriului său fiu!

— Poate că ai dreptate, mamă, totuşi... mi-e frică!

— N-ai de ce. Aici, la Tjorpa, James e în deplină siguranţă.

— Ştiu, dar nu-mi pot învinge teama asta instinctivă, care mă roade fără voia mea, mă calcă pe nervi şi mă apasă întruna, făcîndu-mă să mă simt rău...

— Linişteşte-te, fata mea!

— Nu pot, mamă!

— Trebuie să lupţi cu mai multă vigoare împotriva răului!

— Sînt prea deprimată şi descurajată...

— Noi ne vom strădui să-ţi redăm dragostea de viaţă şi să te apărăm de orice rău... Ştii că n-ai putea avea un apărător mai de nădejde ca Jan...

Sprijinindu-se cu amîndouă mîinile, de masă, Ide spuse cu glas stins:

— În fiecare dimineaţă, cum deschid ochii, de îndată ce-mi dau seama de situaţia în care mă aflu, neliniştea, spaima şi îngrijorarea mă şi înşfacă în ghearele lor.

— N-ai nici un motiv să fii neliniştită sau îngrijorată aici.

Cu privirea absentă, Ide continuă:

— Noaptea adorm foarte greu, iar cînd adorm, sînt chinuită de cele mai cumplite coşmaruri.

— Ar trebui să-i spui toate astea tatălui tău, poate-ţi dă un somnifer, ca să nu mai ai un somn atît de agitat.

Pe buzele Idei, înflori un zîmbet neîncrezător:

— Nu există nici un fel de medicament împotriva fricii care te hărţuieşte fără încetare, nici împotriva neliniştii care te apasă... Ducîndu-şi mîinile la tîmple, Idé exclamă disperată: Cît timp va mai dura povestea asta? Pînă cînd voi mai trăi sub imperiul fricii şi al incertitudinii?

— Fata mea, spuse Thérèse apropiindu-se de ea, te rog, nu te lăsa copleşită de deznădejde... Nu-ţi fă tu singură, rău...

— Sînt la capătul puterilor!

— Ai răbdare!

— Nu mai am!

— Cu timpul, lucrurile se vor limpezi, vei vedea!

— Dar cînd, cînd?

— Presimt că foarte curînd!

— Spui aşa ca să mă consolezi, mamă! În realitate, trăim cu toţii în aceeaşi incertitudine...

— Să nu exagerăm, Ide...

— Nimeni nu ştie ce are de gînd Norbert...

— A fost avertizat, ştie că orice-ar face, se va lovi de tatăl tău. De tatăl tău, care vă apără şi pe tine şi pe James...

O licărire afectuoasă îmblînzi ochii Idei:

— Tata nu mă va putea apăra împotriva unor fapte urîte şi josnice, spuse ea cu voce schimbată, pentru simplul motiv că nu se aşteaptă la ele şi că nici măcar n-ar putea să le prevadă! Nu, nu, tata trăieşte într-o altfel de lume, el e deasupra unor astfel de lucruri, josnicia intrigilor şi calculele meschine ale unei Rita oarecare nu-l vor atinge niciodată, el nici măcar nu va crede în existenţa lor.

— Te înşeli, Ide!

— Nu, mamă, tata e prea deosebit de ceilalţi oameni pentru a se coborî pînă la asemenea unelţiri dezgustătoare.

— Te asigur că greşeşti.

— Tata e prea curat sufleteşte...

— Bunătatea, puritatea nu-l împiedică să fie lucid.

— Pentru a putea înţelege şi a putea prevede faptele urîte, ar trebui să se coboare la nivelul celor care le săvîrşesc.

Thérèse o apucă pe Ide de braţ:

— Ai început să judeci ca un copil; află că-ţi faci o imagine falsă despre tatăl tău!

— Îl cunosc cît se poate de bine!

— Nu, draga mea, generalizezi şi simplifici lucrurile la maximum.

— Pe acest pămînt, mamă, dragostea, înţelegerea şi generozitatea sfîrşesc întotdeauna prin a fi victimele egoismului şi răutăţii.

— Nu e chiar aşa!

— Tata e atît de departe de muritorii de rînd!..

Cu capul plecat, distantă, gînditoare, Thérèse răspunse:

— Eu îl cunosc pe Jan mai bine decît tine, Ide... Aşa cum ai spus, e într-adevăr deosebit de majoritatea oamenilor, are un spirit mai elevat, mai vast, dar acestui spirit elevat trebuie să-i adaugi o luciditate şi o putere de analiză uneori de-a dreptul deconcertante. Am avut adesea impresia derutantă că meandrele sufletului omenesc n-au nici un fel de taine pentru el. Închipuie-ţi un uriaş care observă jocurile şi agitaţiile unui trib de pitici... Crezi că pentru a le ghici intenţiile şi faptele, uriaşul are nevoie să se coboare la nivelul lor?

— Mamă, spuse Ide, frecîndu-şi fruntea, ne-am luat cu vorba şi încă nu ştiu unde e James!

Şi îngrijorată, Ide ieşi din odaie.

VI

ÎN VESTIBUL, RĂMASE O CLIPĂ nemişcată în faţa pendulei înalte şi rustice, ale cărei ace de aramă arătau patru şi un sfert. I se păru ciudat că James nu venise să-i ceară obişnuita tartină cu dulceaţă sau cu miere. Neliniştea îi spori, crescu în inima ei, ca o buruiană înaltă şi veninoasă.

— Nu l-ai văzut pe James? o întrebă ea pe Selma de care se ciocni cînd ieşi din casă.

Menajera schiţă un mic gest de nepăsare:

— De ce vă faceţi griji, doamnă Ide, răspunse ea surîzînd, ştiţi bine că lui James îi place să alerge şi să se pitească prin grădină... Ei, adăugă ea, ridicînd indolentă din umeri, trebuie să fie pe undeva, prin dosul cărpinişului...

Fără un cuvînt, Ide îi întoarse Selmei, spatele. Se simţea neînţeleasă, singură cu teama ei apăsătoare. Cum tatăl ei plecase să se plimbe, se simţea şi mai vulnerabilă. La început, o luă pe aleea de castani, apoi se îndreptă spre pîlcul de arţari unde s-ar fi putut ascunde James. Dar îl căută în van şi prin tufişuri şi pe după trunchiurile copacilor. Atunci începu să-l strige:

— James, hai, gata cu ascunsul! Vino în casă!

Dar chemările ei se pierduseră în tăcerea apăsătoare a grădinii.

— James, vino încoace să-ţi dau o tartină cu unt şi cu miere... Dacă vii, să ştii că-ţi mai cumpăr un cerc! strigă ea, dar în faţa tăcerii ostile a parcului, amuţi. I se păru că arborii o priveau vicleni, că daliile tîrzii, care înfloriseră lîngă un pîlc de măcieşi, îşi băteau joc de ea, rîzîndu-i în nas. Nici o pasăre nu însufleţea lumea nemişcată a plantelor, nici o veveriţă nu făcea să tresară frunzele încremenite! Printr-o întîmplare ciudată, grădina părea golită de orice vietate, lăsată în voia existenţei sale vegetale. Nimic nu se clintea, nu trosnea, nu zumzăia! Ramurile se aplecau nostalgice către straturile şi către mormanele de frunze uscate sau de ace de pin. În aer, nici o adiere, nici un suflu!

„Tăcerea apăsătoare a plantelor... îşi spuse Ide. Mama mi-a spus totuşi că la Tjorpa n-am de ce mă teme... Unde poate fi copilul ăla? Ei, uite că a mai înflorit, totuşi, un trandafir alb... Mi-a plăcut cîntecul Flaviei, cu trandafirii încă îmbobociţi... Ar trebui să mă liniştesc, să evit criza de nervi pe care o simt apropiindu-se... Dar cum să fiu calmă cînd nu-mi găsesc copilul? Dacă o fi ieşit din curte şi se joacă în drum? Dacă m-a auzit cînd l-am strigat şi n-a vrut să-mi răspundă, merită o bătaie zdravănă! Nu, vorbesc prostii, cum o să-l bat? Dimpotrivă, am să-l strîng la piept, am să-i mîngîi pletele bălaie şi am să-i sărut ochii limpezi şi nevinovaţi... Doamne, dacă i s-a întîmplat ceva? N-aş mai putea trăi... Rita ar spune «Doamne-ajută» să scape de mine!... Oare Norbert o mai fi la Göteborg? Cu iubita lui? Cum puteam să-mi fi apărat casa şi bărbatul de ea, cînd e atît de frumoasă?... Nu, lupta ar fi fost inegală! Poate că totuşi ar fi trebuit să rezist, să mă zbat... Poate că ar fi trebuit să refuz să plec din Africa... Dar cum să mă opun hotărîrii lui Norbert? Pînă la urmă, tot ar fi plecat... Fiindcă se îndrăgostise încă de

pe atunci, de ea... Poate că nu trebuia să-i fi lăsat nici o clipă singuri... Ce şi-or fi spus în timpul plimbărilor prin savană? Ce planuri şi-or fi făcut! Oh, am cedat prea uşor în faţa acelei femei, am fost prea slabă... Dar ca să-mi apăr copilul, n-am să mai fiu slabă... Nu voi accepta niciodată să mă despart de James, niciodată!"

Absorbită de monologul interior, Ide rămăsese nemişcată, în faţa copacilor. Gîndul la copil o readuse la realitate; se îndreptă în goană spre celălalt capăt al grădinii. Totuşi, băieţaşul nu era nicăieri. Ide observă dintr-o dată că vechea poartă de lemn din zidul împrejmuitor era întredeschisă. Se năpusti spre ea şi ieşi în drum, unde zări o maşină staţionînd lîngă trotuar, iar la doi paşi de casă, Norbert, care vorbea cu micul James! O cuprinse o spaimă cumplită. Spaima spori şi mai mult cînd îl văzu pe Norbert luîndu-l pe James de mînă şi îndreptîndu-se cu el către maşină. Ide scoase un strigăt de disperare şi începu să fugă după ei. Un bulgăre de foc îi ardea măruntaiele. Spaima creştea şi se lăţea în ea ca o ciupercă neagră, uriaşă. I se părea că picioarele îi paralizaseră, că nu înainta deloc. Iar Norbert se ducea cu copilul ei... Odată cu James se năruia şi viaţa ei, se prăbuşea şi ultima nădejde ce-i mai rămăsese. Odată cu James, îşi pierdea sîngele, vlaga, sufletul... Deşi alerga din ce în ce mai repede, avea impresia că stă pe loc. Timpul şi spaţiul dispăruseră, universul întreg nu mai era decît un vid incomensurabil; simţea o durere sfîşietoare pricinuită de bulgărele de foc care-i ardea măruntaiele... Iar drumul, drumul acela care nu se mai sfîrşea, care părea însuşi infinitul, eternitatea... În faţa ei, nu mai vedea decît cele două siluete ce se proiectau aidoma unor umbre chinezeşti pe fundalul negru al spaimei şi al deznădejdii. Ide avea impresia că aleargă printr-un tunel întunecos care devenise din ce în ce mai strîmt... Iar bulgărele acela de foc care continua să-i sfîşie măruntaiele, să-i pîrjolească întregul trup...

Gîfîind, ajunse lîngă maşină, chiar în clipa în care Norbert deschisese portiera. Din gîtlej, îi ţîşni un strigăt de fiară rănită:

— James! Copilul meu!

Norbert n-o auzise şi n-o văzuse venind. Se întoarse stupefiat şi descumpănit. De îndată ce-o zări, îşi întoarse privirea şi-şi plecă, jenat, capul. Ide de năpusti spre James şi-l luă în braţe. Dar chiar în acel moment, din maşină ieşi o femeie, o femeie elegantă şi trufaşă... Rita! Cu un aer hotărît, cu o privire plină de ură şi cu un rictus dispreţuitor în colţul gurii, se îndreptă spre Ide, hotărîtă să-i smulgă copilul din braţe. Dar Norbert înaintă, îşi apucă iubita şi-o împinse înapoi, în maşină.

— Locul tău nu-i aici! îi strigă el.

Pe urmă, se aşează el însuşi la volan şi demară, trecînd într-o viteză nebună prin faţa Idei şi dispărînd după primul colţ. Cu ochii în lacrimi, rostind cuvinte fără şir, fraze fără cap şi fără coadă, Ide îşi strîngea copilul la piept, acoperindu-i obrăjorul proaspăt cu sărutări, rîzînd şi plîngînd în acelaşi timp.

Întors de la plimbare şi pus la curent cu tentativa de răpire, Jan îşi stăpîni cu greu indignarea... Căci, pur şi simplu, se simţea jignit. În ochii săi, comportarea lui Norbert era de o ipocrizie respingătoare, de o falsitate care te îngreţoşa. Cînd se întîlnise cu el, la Göteborg şi discutaseră împreună, fratele Flaviei dăduse impresia că era convins de vina proprie, că-şi dă seama de amploarea răului pe care-l săvîrşise şi că e conştient de vinovăţia lui faţă de Ide. Şi iată că acum încercase — în nişte împrejurări morale revoltătoare, adică în prezenţa amantei sale — să-l smulgă pe James mamei sale, celei care nu mai avea nici o raţiune de a trăi fără acest copil! „Am fost prea îngăduitor cu el, îşi reproşă Jan, trebuia să fiu mult mai ferm!"

Acum, în schimb, era decis să fie.

Telefonă imediat la hotelul *Eggers,* ca să afle dacă Norbert se mai afla încă acolo. Cînd i se dădu legătura cu pictorul, îi spuse dintr-o răsuflare:

— Ai abuzat de răbdarea şi de îngăduinţa mea, Norbert! Află că sînt hotărît să vă tai ghearele, şi ţie şi ibovnicei tale!

— A fost o neînţelegere, protestă Norbert, dă-mi voie să-ţi explic...

— N-am ce face nici cu explicaţiile, nici cu minciunile tale!

— Te asigur că a fost o confuzie regretabilă!

— Iar eu îţi repet că nu vreau să ştiu nimic! Începînd din clipa asta, nu mai faci parte din familia noastră! Sînt convins că Flavie te va condamna şi mai aspru decît mine!

— Îngăduie-mi cel puţin să mă apăr...

— N-ai nici o justificare, nu mai poţi invoca nimic, nimic! Tentativa de a-l răpi pe micul James a fost un gest urît şi ruşinos!

— Cînd m-am îndreptat spre Tjorpa, n-am avut intenţia să-l răpesc. Nu voiam să i-l iau mamei sale, ci doar să-l văd, să-i vorbesc...

— Nu te mai cred!

— Şi totuşi ăsta e adevărul! Cînd l-am văzut însă în faţa mea, cînd i-am auzit glăsciorul, nu m-am mai putut abţine să nu-l iau de mînă şi să ne îndreptăm spre maşină...

— ...Unde te aştepta ibovnica ta! Nu ţi-a fost ruşine nici măcar de fiul tău! Cum ai mai cutezat să te uiţi în ochii copilului?

— S-o lăsăm pe Rita deoparte...

— Nu, fiindcă ea te-a instigat! Ascultă-mă bine, băiete, fiindcă ceea ce-ţi spun acum e foarte serios: pînă mîine la prînz te poftesc să părăseşti pămîntul acestei ţări. Am destule relaţii înalte ca să cer să fiţi expulzaţi şi te rog să mă crezi că-mi voi pune în practică ameninţarea!

— Nu mă îndoiesc, zise Norbert. Apoi adăugă resemnat: Mîine dimineaţă, vom lua primul avion spre Paris...

VII

TJORPA SE PREGĂTEA DE SĂRbătoare pentru a primi un invitat drag şi venerabil: pastorul Lindström. Jan se dusese el însuşi la Troelle pentru a-l lua pe bătrînul său tutore şi a-l aduce la el acasă. Acum bătrînul, instalat în cel mai confortabil fotoliu, era înconjurat de toţi ai casei. Se vedea că *fru* Undset îl îngrijea cu mult devotament şi meticulozitate, căci redingota neagră şi eşarfa de lustrin erau de o curăţenie exemplară, iar gulerul apretat strălucea de alb ce era. Cu mîinile sprijinite pe capătul bastonului său noduros, pastorul privea în jur, iar chipul lui uscat şi zbîrcit părea iluminat de o nesfîrşită bunătate.

— Deci Ide, zise pastorul, va rămîne definitiv lîngă voi... Apoi, privind-o cu multă bunăvoinţă, pastorul adăugă: În ce mă priveşte, sînt încîntat să te ştiu aici. Transvaalul era cam departe... *Borta är bra; men hemma är bäst!*[1]

— Aşa e, răspunse Ide, sînt hotărîtă să-mi cresc copilul la Tjorpa!

— Departe de tumultul şi de ispitele oraşului! Ai dreptate, fata mea!

— Lîngă părinţii mei, mă voi simţi întotdeauna acasă, liniştită şi ocrotită.

— Nu vrea să divorţeze, interveni Thérèse, deşi cred că asta ar fi probabil cea mai bună soluţie. Căci tribunalul i-ar încredinţa în mod sigur, copilul!

Privind drept în faţa ei, Ide spuse cu un glas foarte ferm:

[1] E bine şi în străinătate; dar în ţara ta parcă e şi mai bine (sued.). (n. ed. fr.).

— Sînt şi voi rămîne nevasta lui Norbert pînă la moartea lui sau a mea! Nici un tribunal de pe lumea asta nu ne va putea dezlega de jurămîntul prin care ne-am legat, nimeni nu va putea distruge legătura dintre trupurile şi sufletele noastre! Chiar dacă ne-ar despărţi mii de leghe, mări şi munţi, căsătoria noastră va rămîne indisolubilă. Chiar dacă mă înşeală, chiar dacă mă face de rîs, chiar dacă-mi vrea răul, Norbert rămîne bărbatul meu! Dealtfel îţi poţi tîrî în faţa tribunalului propria ta dragoste? Un bărbat şi o femeie se hotărăsc să alcătuiască o singură fiinţă, să se dăruiască total şi deplin, unul altuia, să-şi contopească cele două personalităţi într-una nouă, mai puternică, mai plină de calităţi. Şi nişte oameni ai legii, nişte străini înarmaţi cu hîrtii şi coduri, să se amestece în această dragoste, să se erijeze în postură de judecători ca să judece ce? Legătura dintre cele două trupuri şi suflete? Nu, asta nu se va întîmpla niciodată!

— Sînt întrutotul de acord cu tine, copila mea, spuse pastorul cu bunăvoinţă.

— Eşti într-adevăr o Yvarsen, draga mea, spuse Jan.

— Cu riscul de a vă contrazice pe toţi, zise Thérèse, vă mărturisesc că nu sînt întru totul de acord cu Ide. Felul ei de a vedea lucrurile mi se pare cam... romantic. Concepţia ei asupra măritişului e cam mistică şi prea inflexibilă. „Legătura dintre suflete", „deplina înţelegere a spiritelor", sigur, sună foarte frumos, foarte pur, numai că bărbatu-său a părăsit-o pentru o aventurieră oarecare. Într-o lume murdară şi coruptă e frumos să fii idealist — sînt de acord şi aprob acest lucru — dar trebuie, de asemenea, să ştii să faci faţă unor situaţii concrete pe care nu le poţi domina decît fiind realist şi lucid. În cazul Idei, socot că divorţul ar fi cea mai bună reacţie faţă de uneltirile lui Norbert şi ale femeii aceleia! Asta e părerea mea!

— Norbert şi Rita nu mai sînt în Suedia, interveni Jan, aşa că nu-i mai pot face Idei nici un rău!

— Norbert, spuse pastorul, e fratele Flaviei... Nu l-aş fi crezut niciodată în stare să se poarte astfel faţă de nevasta lui!

— Nici eu, zise Jan; am fost surprins de fapta lui incalificabilă, de josnicie, dar parcă poţi cunoaşte oamenii? Şi apoi, cum se spune pe la noi, *i det lugnaste wattnet ga de största fis karna*[1].

— Numai ea l-a împins la toate astea, numai ea! spuse Ide cu voce ştearsă.

Ide şi Selma întinseră o mare faţă de masă, albă şi lucrată pe margine cu motive marine. Apoi deschiseră dulapul cu ve-

[1] În apele cele mai liniştite, înoată peştii cei mai mari. Prin extensie: Feriţi-vă de apele potolite! (sued.). (n. ed. fr.).

selă, de unde începură a scoate platouri şi farfurii din porţelan de Saxa, pahare şi carafe strălucitoare din cristal de Boemia. Thérèse scosese şi ea, dintr-o comodă pîntecoasă, cutiile cu argintărie care — cu garniturile lor de catifea roşie sau verde — păreau nişte preţioase cutii chinezeşti.

Pastorul observă pregătirile, cu o plăcere evidentă.

— Eu nu mai pot mînca mare lucru, copiii mei, spuse el. Stomacul meu a ostenit... Dar îmi place grozav să vă văd cum puneţi masa... O femeie care-şi lustruieşte argintăria, care-şi şterge farfuriile şi care ţine paharul în lumină, să vadă cît e de curat, iată nişte gesturi pe care le văd şi le ştiu încă de pe vremea cînd eram un ţînc şi vă rog să mă credeţi că de atunci a trecut ceva vreme... Tocmai de aceea aceste gesturi mă impresionează profund, sugerîndu-mi cea mai expresivă imagine a păcii pe pămînt...

— După desert, strigă Thérèse, avem o surpriză pentru dumneata!

Lindstrôm o privi maliţios:

— Bănuiesc, spuse el, că vreţi să-mi oferiţi o cutie cu ţigări de foi. Din păcate, nu mai am voie să fumez. Nici chiar dacă aş dori să-ţi fac plăcere, draga mea Thérèse...

— Nu, nu, surpriza constă dintr-o sticlă cu rachiu de zmeură, care mi-a fost trimisă de nişte rude îndepărtate din Alsacia.

— Rachiu de zmeură din Alsacia? întrebă pastorul ţuguindu-şi buzele. Văd că nu mi-ai uitat preferinţele...

— Eşti mulţumit?

— Îi voi adulmeca parfumul...

— Şi vei bea şi un păhărel, nu-i aşa?

— Doar cîteva picături, Thérèse, doar cîteva picături...

— N-ai vrea să asculţi puţină muzică? întrebă Jan apropiindu-se de fotoliul pastorului Lindstrôm.

— Într-o jumătate de ceas ne vom putea aşeza la masă, anunţă stăpîna casei.

Jan îi arătă pastorului o cutie mare de lemn, gen mobilă, aşezată între cele două ferestre ale camerei.

— Erling ne-a oferit acest aparat pe care nu-l avem decît de cîteva zile.

— E ceva pe care se pun discuri, nu-i aşa?

— Da, răspunse Jan ridicînd capacul, şi are o sonoritate perfectă. Ai într-adevăr impresia că te afli în faţa unei orchestre.

Bătrînul schiţă un gest de admiraţie.

— Atîtea lucruri noi apar astăzi!... Sînteţi nişte răsfăţaţi, dragii mei, nişte răsfăţaţi... Intrigat, se aplecă uşor: ce vrei să-mi pui să ascult? Mozart? Bach?

— Nu ţi-ar plăcea *Patimile după Matei?* întrebă Jan, aruncîndu-i o privire afectuoasă.

Sub sprîncenele stufoase, ochii pastorului străluciră:

— Dacă vrei într-adevăr să-mi faci o plăcere, pune-mi aria *Erbarme dich, mein Gott!*

— Da, spuse Jan, e una dintre cele mai frumoase şi mai mişcătoare părţi ale acestei lucrări. După ce puse discul pe platoul electrofonului, Jan îşi aţinti privirile asupra căminului şi spuse: am impresia că s-a făcut cam frig aici, nu? Aşa că am să aprind un foc zdravăn din cîteva bucăţi mari de lemn de brad!

Cei doi bărbaţi rămaseră singuri. Pe masă străluceau cristalele şi argintăria. Pastorul închisese ochii. Două lacrimi i se prelinseră de-a lungul chipului uscat şi îngălbenit, atît de tare îl impresionase muzica lui Bach! Pentru ca bătrînul să nu se simtă jenat, Jan se întorsese cu spatele, privind focul; trăgea în piept mirosul de răşină şi de miere care se răspîndea din butucii groşi şi rotunzi. Flăcările ce se înălţau luau forme fără contururi precise, aidoma unor siluete ce se pierduseră în trecut...

PARTEA A TREIA

I

JAN SE ÎNCHISESE ÎN CABINETUL său de lucru ca să studieze o lucrare pe care tocmai o primise din Statele-Unite şi care-l interesa foarte mult; căci, în ciuda vîrstei, ţinea să fie la curent cu cele mai recente descoperiri ale terapeuticii. Dar iată că, pe neaşteptate, începu să sune telefonul; ridică receptorul şi recunoscu vocea lui Erling.

— Alo! Tu eşti, tată?

— Da, Erling.

— Eşti singur?

— Da, sînt singur...

— Deci Ide n-are cum să te audă...

— Nu, replică Jan mirat, nimeni în afară de mine nu poate auzi convorbirea. Ide şi cu mama ta au plecat la Göteborg, după cumpărături. Cît despre Selma, e în grădină cu James...

— E cît se poate de bine...

— Dar ce s-a întîmplat?

— Am să-ţi dau o veste proastă, tată...

— În legătură cu micul Jan, cu Flavie? se alarmă Jan.

— Nu, nu...

— Vorbeşte odată, Erling!

— E... o veste foarte tristă...

— Ascult...

— Norbert şi Rita Tătărăscu au murit într-un accident de maşină...

Jan simţi cum îi zvîcnesc tîmplele, cum i se accelerează brusc pulsul şi cum mîna i se încleştează pe telefon.

— Unde? izbuti el să întrebe.

— Între Saint-Tropez şi Nisa.

— Cunoşti... împrejurările în care s-a petrecut accidentul?

— Da... Se aflau într-o maşină sport, decapotabilă şi mergeau cu viteză foarte mare. Jandarmii spun că, după accident, acul cutiei de viteze se blocase la 145 kilometri pe oră.

— Ce nebunie!

— La un moment dat, maşina lor a derapat spre stînga şi s-a ciocnit cu un camion care venea din sens invers. Rita a murit pe loc...

— Şi Norbert?

— O ambulanţă a pompierilor l-a transportat la spitalul Saint-Roch din Nisa, dar cînd au ajuns cu el acolo, Norbert intrase de-acum în comă...

— Mi-e peste putinţă să cred...

— După două ceasuri, a murit...

Erling vorbea pe un ton detaşat, tonul clinicianului; totuşi, după uşoara sa gîfîială, Jan bănui că era foarte afectat de drama petrecută.

— Un sfîrşit groaznic, oftă el; să fii proiectat, catapultat astfel, în nefiinţă, dintr-o dată, fără nici o pregătire...

— La Saint-Roch i s-au făcut injecţii calmante, căci suferea groaznic... Îi intrase volanul în piept...

— Norbert, uriaşul blond... E înfricoşător!

— Am fost foarte... răscolit de vestea asta! mărturisi Erling. Un bărbat ca el, atît de solid şi aparent invulnerabil, răpus în plină tinereţe...

— Cine te-a anunţat?

— Directorul spitalului din Nisa. Mă cunoaşte, ne-am întîlnit la cîteva congrese... Ştia că Norbert Verneuil îmi era cumnat. Mi-a telefonat la institut...

— Nu mai cunoşti şi alte amănunte? Ce făcea Norbert pe Coasta de Azur?

— Se întorcea, împreună cu Rita, de la Saint-Tropez, unde făcuse o vizită unui prieten, pictor şi el şi se îndrepta spre Monte-Carlo unde urma să aibă loc vernisajul expoziţiei lui. Ciocnirea s-a produs la intrarea în oraşul Nisa, nu departe de aeroport.

— Sigur că i-ai spus şi Flaviei...

— Da, şi pentru ea lovitura a fost groaznică.

— Îmi telefonezi de acasă?

— Nu, de la institut.

— Şi Flavie?

— A rămas acasă, îndurerată şi plînsă...

— Noroc c-o aveţi pe Hanna...

— Da, Hanna, care e şi ea consternată; mai ales că nu şi-a văzut niciodată stăpîna într-o asemenea stare de depresiune.

— Ţinea mult la Norbert...

— Sigur, spuse Erling, îl ţinea de rău pentru purtarea lui faţă de Ide, îl condamna pentru slăbiciunea lui faţă de femeia aceea, dar era totuşi fratele ei...

— Acum, după ce Norbert s-a prăpădit, nu mai are rost să fie blamat sau criticat... Nu mai stă în puterea noastră să-l judecăm. Pentru noi, el a fost bărbatul Idei şi tatăl lui James şi aşa va rămîne în vecii vecilor! Restul, trecutul lui dubios şi dureros, trebuie uitat!

— Sînt întrutotul de acord cu tine, tată...

— Dealtfel sînt convins că şi Ide va fi de aceeaşi părere cu mine; şi ea va socoti că numele Ritei nu va mai trebui rostit niciodată la noi în casă! Jan oftă. Oh, Doamne, cum să-i dau această veste?

— Va trebui s-o pregăteşti, s-o iei mai pe departe, să nu-i spui adevărul dintr-o dată...

— Am să încerc...

— Crezi, tată, că va resimţi atît de puternic lovitura?

— Cred, fiindcă ne-a spus mereu că nu încetase să-l iubească pe Norbert...

— Cu toate umilinţele pe care le îndurase?

— Da! Vezi tu, Erling, bănuiesc că undeva, în străfundul sufletului ei, nutrise tot timpul nădejdea că se va împăca, totuşi, cu bărbatul ei şi că-şi va reface căminul.

— Deşi ştia că Norbert era ataşat cu trup şi suflet de ibovnica lui?

— Cu trup şi suflet?

— Flavie pretinde că era pur şi simplu obsedat de femeia aceea.

— Se poate... admise Jan. Socot însă că Norbert doar o dorea pe Rita, că n-o iubea în adevăratul înţeles al cuvîntului, că ea nu era pentru el decît un foarte frumos animal de rasă cu care îi plăcea să se distreze şi atît.

— Crezi, deci, că mai devreme sau mai tîrziu — după ce patima lui s-ar fi potolit — s-ar fi reîntors la Ide?

— Cred că da... Dar să nu mai vorbim despre asta, din moment ce totul s-a isprăvit... Spune-mi unde şi cînd va avea loc înmormîntarea.

— Poimîine, la Nisa.

— L-ai anunţat pe Erik?

— I-am trimis o telegramă, înainte de a-ţi telefona.

— Va fi şi pentru el o lovitură grea...

— În mod sigur! Îţi dai seama cît mi-a fost de greu să-i trimit o asemenea telegramă! Căci, în pofida neînţelegerilor de suprafaţă dintre ei, în pofida disputelor şi a modului lor de viaţă, atît de diferit, dragostea dintre fraţii Verneuil era puternică şi de nezdruncinat ca şi o stîncă. Erik va fi copleşit de durere.

— Aceste tipuri noi, sport, mult prea rapide pentru greutatea lor relativ uşoară, sînt nişte adevărate maşini ale morţii.

— Știu, tată, dar în mediul artiștilor la modă, unde se învîrtea în ultima vreme Norbert, mașinile astea sînt în mare vogă...

— Ravagiile snobismului și nesocotinței! Crezi că era nevoie să gonească cu o asemenea viteză? Mă rog, sînt gata să înțeleg un astfel de exces din partea unui medic, deși nimeni n-are voie să semene groaza pe drumurile publice, dar ca să gonești nebunește pentru a te duce la o expoziție e peste puterea mea de înțelegere. Bineînțeles, reluă Jan după o scurtă pauză, că tineretului îi place să guste beția vitezei. Viteza a devenit azi drogul, opiumul lor! Fiindcă epoca noastră nu le mai oferă hrană spirituală, fiindcă vremurile de azi le îngăduie să vegeteze într-un fel de vid sufletesc pentru că n-au ce face, nu muncesc, nu-s în stare de lucruri mari, menite să-i entuziasmeze, să-i stimuleze! Pentru mulți dintre ei, a conduce o mașină sport e singurul fel de a-și afirma personalitatea; tinerii de azi țin cu orice preț să fie liberi, să nu răspundă de nimeni și de nimic, să nu aibă nici un fel de îndatoriri sociale, cu alte cuvinte, să trăiască numai după cum îi taie capul și numai pentru ei!

— Ai perfectă dreptate, tată; cînd mă uit în jurul meu și văd atîția medici tineri, indiferenți și blazați, stăpîniți și ei — cînd au mașină — de cultul excesiv al vitezei, și care se prefac a fi sătui de toate, mai că ți se face greață...

— Da, tinerii de azi au cam luat-o razna... Dar iată-ne pe cale să filozofăm cînd avem lucruri mult mai importante de discutat...

— Presupun că te gîndești la înmormîntare...

— Da. Veniți și voi doi, nu-i așa?

— Nu, tată, Flavie nu poate face această călătorie...

— Totuși, a fost sora lui Norbert...

— În starea în care se află, o asemenea deplasare ar putea să aibă urmări nefaste pentru ea... În plus, înmormîntarea, cu toate accesoriile ei triste — sicriu, mormînt etc. — ar risca să-i provoace o criză de nervi! E și așa destul de îndurerată, de ce să-i mai scormonim durerea obligînd-o să privească — biata de ea — cadavrul fratelui ei? Nu, n-ar putea suporta așa ceva!

Jan aproape că nu-și credea urechilor. Flavie, femeia voluntară, plină de energie și tenacitate, nu se ducea să asiste la înmormîntarea fratelui ei de teamă să nu facă o criză de nervi? Să fie chiar atît de doborîtă și de deprimată în urma morții neașteptate, încît să...

— Ascultă, Erling, strigă Jan, toate astea mi se par cam ciudate!

— Am să-ți explic, tată... Știi că nu se simțea nici înainte prea bine...

— Erling, aici se ascunde ceva despre care te fereşti să-mi vorbeşti!

— Da, tată, ai ghicit...

— Ei bine, dă-i drumul...

— Da, într-adevăr, există un motiv mult mai puternic din pricina căruia Flavie nu se poate duce la Nisa ca să ia parte la înmormîntarea fratelui ei...

— E nevoie de prezenţa ei la institut, nu-i aşa? întrebă Jan, spunîndu-şi în sinea lui că „fanatismul ştiinţific", al fiului său începuse să întreacă orice limită.

— Nu tată, nici pomeneală de aşa ceva!

— Ai de gînd să mă mai fierbi mult?

— Îmi vine greu să-ţi spun...

— E cumva bolnavă şi-mi ascunzi acest lucru?

— Nu, nu e vorba de nici o boală...

— Atunci ce-i cu tot misterul ăsta? strigă Jan agasat.

— Momentul e foarte prost ales ca să-ţi dau vestea cea bună, înţelegi, tată?

— Înţeleg, înţeleg, Erling... spuse Jan cu pieptul tresăltînd de bucuria pe care o presimţea. Micul nostru Jan va avea în curînd un frăţior sau o surioară, nu-i aşa?

În ciuda rezervei şi a detaşării sale, Erling nu izbuti să-şi ascundă emoţia.

— Da, spuse el cu voce schimbată, Flavie aşteaptă al doilea copil.

— Dar e minunat, Erling!

— Fireşte, numai că nu era momentul potrivit să-ţi dau vestea! Uite însă că viaţa are nişte coincidenţe...

— O moarte şi o naştere, spuse Jan pe un ton visător; vezi, viaţa e un veşnic flux şi reflux! După iarnă, vine primăvara, după noapte, zorii trandafirii ai dimineţii...

II

ÎN SEARA ACEEA, LA TJORPA, şi pianul şi electrofonul rămaseră mute. Singuri, în odaia cea mare, Jan şi Thérèse îşi apropiaseră fotoliile şi priveau focul din cămin. Cînd tăceau, nu se mai auzeau decît zgomotul continuu şi încăpăţînat al picăturilor care cădeau pe frunzele copacilor şi pe cele ale plantelor din grădină, căci afară ploua.

— Îmi place să stau în faţa căminului în care să ardă un foc zdravăn cînd afară plouă, spuse Thérèse. Lucrul acesta îmi dă plăcutul sentiment de a mă şti la adăpost, ocrotită şi ferită de rele. Cu cît e vremea mai urîtă afară, cu atît mă simt mai în siguranţă, cufundată în moliciunea catifelei şi în căldura plăcută a unui fotoliu confortabil.

— Odinioară, spuse Jan umplîndu-şi pipa cu tutun olandez, pe vremea cînd mai făceam încă excursii în munţi, apreciam în mod deosebit, veghile îndelungi în vreun refugiu pierdut undeva, pe înălţimi şi înconjurat de zăpadă. Beam cu toţii vin fiert sau *brännvin* şi, învăluiţi în norii de fum ai focului pe care-l încropeam la repezeală, jucam cărţi sau şah, în vreme ce afară vîntul sufla cu furie. Atunci simţeam şi eu exact acelaşi sentiment de siguranţă şi de confort despre care mi-ai vorbit tu.

Punîndu-şi deoparte împletitura, Thérèse zise:

— Ce mi se pare curios este faptul că Ide e foarte calmă. Chiar mă şi întreb dacă l-o fi iubit chiar atît de mult pe cît pretindea...

Foarte palidă, dar fără nici un semn vizibil de tulburare, Ide îşi culcase copilul, apoi se retrase în odaia ei.

— Poate că resentimentul — continuă Thérèse — e mai puternic decît dragostea şi afecţiunea...

Jan aprinse un chibrit.

— Am impresia că te înşeli, spuse el trăgînd din pipă, ca să se aprindă tutunul; mie mi se pare dimpotrivă, că durerea ei e fără margini, că suferă cumplit...

— Atunci de ce acest stoicism?

— Durerea ei e mare, dar sufletul trebuie să-i fie sfîşiat de reacţii contrare. Sigur că n-ar fi vrut ca Norbert să se prăpădească alături de nefericita aceea...

— Află că n-o plîng deloc! strigă Thérèse. A făcut destul rău!

— E moartă, draga mea, nu mai avem dreptul s-o judecăm. Apoi adăugă: Îţi spuneam că Ide n-ar fi vrut probabil ca bărbatul ei să se afle, pînă şi în ceasul morţii, alături de femeia aceea!

— Cred şi eu!

— Iar pe de altă parte, e vorba de dragostea pe care a păstrat-o faţă de Norbert, de amintirile lor comune, atît de frumoase, de odinioară. Aşa că vezi şi tu, toate aceste sentimente se amestecă în sufletul ei, provocîndu-i o groaznică senzaţie de rău, o durere mută.

— Biata fată, oftă Thérèse, văduvă pentru a doua oară! Nu ţi se pare că soarta a fost mult prea nedreaptă cu ea?

— A fost, dar Ide nu s-a plîns...

— E atît de bună şi de blîndă...

— Îi citeşti în ochi resemnarea.

— Era resemnată încă de cînd s-a înapoiat din Africa! strigă Thérèse plină de indignare. Dacă aş fi fost în locul ei, aş fi luptat împotriva urzelilor intrigantei, m-aş fi opus ca Norbert să se întîlnească cu ea!

— Dragă te rog...

— Nu vrei să auzi adevărul pentru că tu eşti bărbat! Iar voi, bărbaţii, sînteţi întotdeauna foarte indulgenţi, de îndată ce e vorba de o femeie frumoasă! Cum o să fiţi severi sau intransigenţi faţă de asemenea creaturi senzuale, faţă de astfel de femei de o frumuseţe diabolică, frumuseţe care face să vi se urce sîngele la cap? Veţi fi întotdeuna gata să le apăraţi, să le justificaţi comportarea scandaloasă!

— Linişteşte-te, dragă...

— Da, sînt mult prea îngăduitori faţă de asemenea fiinţe.

— Rita şi-a plătit scump greşeala, mult prea scump... Acum, las-o să se odihnească în pace!

— Femeile astea îşi bat joc de orice morală, rîd de cinste şi de fidelitate; şi iată că vine şi clipa scadenţei cînd trebuie să plătească pentru tot ce-au făcut! Şi uite că plătesc!

Jan clătină din cap, în semn de reprobare; era vădit că afirmaţiile Thérèsei îi displăceau.

— Nu-mi place să te aud vorbind astfel, zise el.

— Nu sînt răzbunătoare, Jan, dar mi-e groază de nedreptate. Da, dragul meu, cred cu toată tăria în dreptate.

— Hai, lasă, nu te mai enerva...

— Femeia aceea a semănat sămînţa discordiei în inima unei perechi fericite, l-a aţîţat pe soţ împotriva soţiei, le-a distrus căminul, apoi s-a dus să petreacă liniştită şi mulţumită, la Paris şi pe Coasta de Azur. Nu, nimeni nu scapă de pedeapsa Cerului.

Închizînd ochii, Jan murmură:

— De fapt, ceea ce numim „dreptate", e o născocire a noastră şi aduce mai mult a răzbunare. Dumnezeu doar nu-i contabil ca să stea cu creionul în mînă şi să scrie, într-o parte, meritele, iar în altă parte, păcatele omeneşti, cu automatismul orb şi inexplicabil al unei maşini, şi cu atît mai puţin, organizatorul suprem al răzbunărilor!

— Vrei să spui că nu există nici judecată, nici pedeapsă?

— O fi existînd, dar Dumnezeu n-are nici un amestec şi nici o legătură cu ceea ce gîndim noi despre semenii noştri.

— Da, cred că ai dreptate, spuse Thérèse reluîndu-şi lucrul.

— Dealtfel, adăugă Jan după o pauză, hai să nu mai vorbim despre nenorocire.

— Nu ţin deloc să vorbim despre ea...

— Mai bine să ne gîndim la Flavie şi la apropiata ei naştere.

Thérèse se îndreptă de spate şi ochii îi străluciră.

— Sînt atît de bucuroasă de veste...

— Dar eu!

— Ce fericire pentru noi toţi ca această consolare să ne vină tocmai în ceasuri negre! Ce coincidenţă ciudată!

— Da, o rază de soare care ne întăreşte!

— Pînă şi Ide a surîs cînd a aflat că Flavie va fi mamă, a doua oară!

— A fost ceva cu totul neaşteptat!

— Dar normal!

— Sigur.

— Nu exista nici un motiv, dar absolut nici unul, ca Erling şi Flavie să nu aibă decît un copil. E mult mai bine pentru micul Jan să nu fie singur, să aibă şi el un frăţior sau o surioară care să-l ajute în formarea, în educaţia sa. Va fi mult mai călit să dea piept cu viaţa şi va înfrunta mai uşor greutăţile care i se vor ivi în cale, mai tîrziu!

— Tu ce-ai vrea să fie: fată sau băiat?

— Fată.

— De ce?

— Pentru că pînă acum avem doi băieţi în familie: Jan şi James... O fetiţă ne-ar aduce ceva nou, un surplus de drăgălăşenie, de farmec şi de gingăşie.

— Şi Erling? El ce-ar vrea? întrebă Thérèse.

— El sigur că ar fi încîntat să mai aibă un băiat.

— De ce?

— Nu bănuieşti de ce? spuse Jan scuturîndu-şi scrumul din pipă. E foarte simplu, se teme ca nu cumva tradiţia Yvarsenilor să se stingă odată cu micul Jan.

— Se teme că Jan nu va vrea să se facă doctor...

— Exact.

— Ce idee fixă...

— Dacă e să ne luăm după înclinarea copilului de a da curs liber imaginaţiei, de a născoci istorioare şi poveşti, mă tem că Erling are dreptate...

— Dar tuturor copiilor le plac poveştile...

— Nu-i chiar aşa... Cu sensibilitatea lui deosebită şi cu o personalitate care începe a se contura încă de pe acum, puternică şi originală, Jan va fi, probabil, om de litere şi se va interesa în mod deosebit şi cu mult entuziasm mai mult de studiile clasice decît de disciplinele ştiinţifice.

— Așa că cel de al doilea copil va trebui să meargă, vrînd-nevrînd, pe calea urmată de tatăl și de bunicul lui.

Jan făcu un semn de aprobare, cu capul, apoi adăugă:

— Să nădăjduim, totuși, că medicina nu va fi pentru el numai o datorie, un fel de obligație familială, ci de asemenea și o vocație!

— Mai întîi, aveți răbdare ca acest copil să vadă lumina zilei, apoi să crească și pe urmă să vă faceți planuri.

— Erling e grăbit, ce vrei...

— Mi se pare că a început să cam exagereze, spuse Thérèse: văd că profesia, munca lui au devenit o adevărată obsesie.

— Să nu-i cerem totuși să aibă chiar toate calitățile, obiectă Jan. Trebuie să recunoști, că în afară de institut, Erling nu trăiește decît pentru familia lui. N-am auzit-o niciodată pe Flavie plîngîndu-se de el!

— Da, a fost întotdeauna un soț ireproșabil. Deși socot, continuă Thérèse, că e prea intransigent și că nu-i acordă destul răgaz pentru odihnă, soției sale. Biata fată arată obosită, surmenată... Zău, e intolerabil, mai ales în starea în care se află.

— Aici, draga mea, părerile ni se întîlnesc...

— Deci recunoști și tu că arată rău...

— Da! Se vede că-și face datoria cu prea multă abnegație, că nu se mai sinchisește de sănătatea ei... Dealtfel, m-am hotărît să vorbesc cu Erling ca să-i permită Flaviei să stea o vreme la Tjorpa, să ne-o lase în grija noastră.

— Excelentă idee!

— Aici va putea să se odihnească, să-și refacă forțele, să se destindă, pînă ce-l va aduce pe lume pe noul Yvarsen.

— Noul Yvarsem... repetă Térèse, gînditoare.

Butucii ardeau în cămin, iar afară ploaia cădea peste grădină. Jan se întoarse cu fața spre Thérèse, privind-o cu dragoste și afecțiune. Ce soție minunată fusese de-a lungul atîtor ani! În seara asta, în rochia ei simplă, cenușie, cu părul lins și împletit în cozi, era de o grație sobră și emoționantă. Urmele lăsate de anii ce trecuseră îi înnobilau chipul, oferindu-i o seninătate surîzătoare și plină de înțelegere. Sigur că-și păstrase firea poate puțin cam voluntară, înclinarea — uneori — sîcîitoare către dreptate și echitate; și nu de puține ori din pricina asta n-a fost întru totul de acord cu bărbatul ei. Dar oare lui Jan i-ar fi plăcut o soție supusă, o femeie care să fi fost, în mod invariabil, de aceeași părere cu el? Nu, fiindcă el aprecia la Thérèse tocmai tenacitatea ei alsaciană, de a nu ceda nici unei presiuni, nici unui amestec din afară, aprecia spiritul ei clar, tonifiant, care-i fusese adesea de un atît de prețios ajutor!

Jan se ridică şi se aplecă spre Thérèse. Ea înclină uşor capul spre spate. Ochii li se întîlniră. Rămaseră astfel, nemişcaţi, copleşiţi de magia dragostei, tulburaţi de puterea amintirii. Ploaia continua să lovească în ferestre, iar vîntul să sufle printre crengile copacilor...

III

— CUM TE SIMŢI, DRAGA MEA?

Ide îşi privi îndelung tatăl, cu o privire plină de afecţiune şi mulţumire.

— Fără tine, tată, n-aş mai fi putut suporta, pînă la capăt, calvarul.

— Acum totul a trecut, copila mea, s-a dus...

— Prezenţa ta a fost un balsam pentru mine...

— Timpul va repara totul! Nu peste mult, vei uita toate necazurile şi-ţi vei afla pacea şi nădejdea.

— James mă va ajuta să-mi regăsesc echilibrul şi liniştea interioară, murmură Ide, gîndindu-se emoţionată la băieţaşul ei absent.

— Vom face din el un bărbat adevărat!

— Sînt fericită să mă reîntorc la Tjorpa.

Jan şi Ide discutau astfel în avionul care tocmai decolase de pe aeroportul din Nisa, unde asistaseră la înmormîntarea lui Norbert.

Reţinut la institut, Erling nu-i putuse însoţi; cît despre Thérèse, Jan refuzase categoric ca ea să întreprindă această obositoare călătorie. Funeraliile pictorului fuseseră simple, dar impresionante, în decorul clasic şi sobru al chiparoşilor întunecaţi din vechiul cimitir al Nisei, aflat pe colina unui castel ce domină Mediterana.

Făcînd un ocol amplu pe deasupra Golfului Îngerilor, înainte de a se îndrepta spre Nord, avionul trecu foarte aproape de Cap-Ferrat.

— Uite, spuse Jan uitîndu-se prin hublou, acolo se afla vechea noastră *„Journey's End"*... Azi-dimineaţă, în timp ce tu te odihneai în camera ta de la hotel, eu am luat un taxi şi m-am repezit pînă acolo...

— Cred că ţi s-a strîns inima...
— Nicidecum!
— Totuşi îţi plăceau mult şi vila şi priveliştea...
— Ştii ce-am văzut azi-dimineaţă?
— Presupun că ruinele fostei voastre case.
— Nu! Ruinele aparţin de-acum trecutului! Căci pe locul unde nu mai rămăseseră pe vremuri decît nişte bucăţi de ziduri înnegrite, am văzut două excavatoare care pregăteau terenul pentru fundaţia unei noi case.
— Aşa de repede?
— Da, şi acest spectacol mi-a dat curaj, m-a impulsionat. Ruinele, Ide, cedează întotdeauna locul unor noi construcţii, fiecărei căderi îi corespunde un urcuş, fiecărui declin, o nouă viaţă.
— Chiar nu-ţi mai pare rău pentru casa aceea?
— Nu, pitorescul Tjorpei m-a consolat.
— Şi soarele? Clima minunată de pe Coastă?
— Şi clima noastră e foarte sănătoasă, ba poate chiar mai sănătoasă.
— Nu simţi lipsa mării?
— Ba da, zise Jan, îmi plăcea grozav micul meu yacht şi plimbările pe mare cu Yannakos erau pur şi simplu ameţitoare! Apoi adăugă, dezamăgit: Dar toate au un sfîrşit pe lumea asta şi apoi la Tjorpa n-avem şi noi lacul Vănern? Acea imensă suprafaţă verde şi nemişcată, pe care plutesc mici insuliţe de pămînt acoperite cu un covor de ciuperci roşii stropite cu alb şi umbrite de pini uriaşi, înclinaţi nostalgic către undele limpezi?
— Lacul în care m-ai învăţat să înot...
— Gîndeşte-te la malurile lui întinse, acoperite cu trestii, din mijlocul cărora ţîşnesc păsări sălbatice cu pene de un roşu aprins...
— Cît de frumos descrii Suedia noastră...
— Noul contact cu ţara mea m-a întinerit, m-a reînsufleţit.
— În concluzie, s-ar părea că nefericitul de Cornelius Bloom a fost instrumentul soartei, al Providenţei...
— Să nu ne mai gîndim nici la Bloom, nici la maşinaţiile lui sinistre.
— Tată, chiar nu-l urăşti deloc?
— Nu, şi trebuie să ţi-o spun sincer şi deschis că n-am înţeles niciodată de ce se cramponează oamenii atît de tare să descopere în trecutul lor motive care să le amărască prezentul.
— Te înţeleg perfect, tată...
— Ranchiuna, resentimentele şi ura ţin în mod invariabil de trecut, deci de ceva mort, încremenit. Singură dragostea e cea

care deschide poarta viitorului. În loc să condamni, ar trebui să încerci să înţelegi, în loc să blestemi, să ierţi...

— Deci recunoşti că am făcut bine venind la înmormîntarea lui Norbert, în ciuda... mă rog, în ciuda tuturor lucrurilor pe care le ştim...

Jan dădu din cap în semn de aprobare.

— Mai mult decît atît, te-aş fi judecat foarte aspru dacă n-ai fi venit.

— Uneori am impresia, tată, că trăieşti pe un fel de culmi unde noi nu vom izbuti să ajungem niciodată...

— Vezi tu, draga mea, replică Jan pe un ton afectuos, nici un om nu e perfect, fiindcă între culmile despre care vorbeşti există şi văi şi scoborîşuri...

— Tu nu eşti în stare de nici o josnicie...

— Mai bine hai să vorbim despre tine, Ide... Ce planuri ai, ce proiecte?

Ide răspunse foarte ferm:

— N-am nici un alt plan în afară de cel de a-mi creşte copilul în condiţii cît mai bune...

— Mai tîrziu, n-ai vrea să te recăsătoreşti?

— A treia oară?

— Eşti încă tînără...

— Nu, tată, nu mă mai mărit niciodată! Am să trăiesc alături de voi şi de copilul meu! Apoi încheie, gînditoare: Poate că aşa vrea soarta, să mă reîntorc lîngă voi şi James al meu să însufleţească din nou Tjorpa cu strigătele şi rîsul lui plin de bucurie...

La două zile după ce s-a reîntors în Suedia, Jan s-a hotărît să facă un drum... S-a sculat cu noaptea în cap, la ceasul în care păsările începuseră a ciripi în pinii, castanii şi mestecenii din jur, iar ceţurile din văi prinseseră a se ridica spre coline pentru ca — mai tîrziu — să se topească sub flăcările strălucitoare ale răsăritului. Ziua se anunţa nemaipomenit de frumoasă pentru acel anotimp; întreaga natură care avea parcă un aer de sărbătoare, părea să tresalte veselă sub mîngîierea primelor raze ale soarelui. Cocoşii de pe la ferme îşi răspundeau unul altuia prin strigăte prelungi şi ascuţite. Pe canale îşi şi făcuseră apariţia primele şlepuri încărcate cu trunchiuri de copaci, cu brazi curăţaţi de coajă şi cu grinzi.

După ce a străbătut colina Hunneberg, a pornit-o pe poteca ce ducea în întunecimea stufoasă şi umedă a pădurii, şerpuind prin luminişuri de pini, iar mai încolo, pierzîndu-se pe un teren tare şi stîncos. Cu mult înainte de a ajunge la Trollhättan, Jan

îi auzi mugetul asurzitor, tumultul şi zgomotul apelor sale înspumate ce se prăvăleau în genune. Totuşi vacarmul nu mai era chiar atît de asurzitor ca altădată. Ca pretutindeni în lume, tehnica nu se sfiise să violeze şi aici natura sălbatică şi virgină: căderile de apă erau acum captate de o puternică staţiune hidroelectrică şi orăşelul Trollhättan — situat la doi paşi de acolo — se transformase într-un important centru industrial, cu peste treizeci de mii de locuitori.

Cînd Jan ajunse pe platoul gol şi dezolant unde se desfăşuraseră atîtea scene importante din viaţa lui, rămase o clipă uluit, fiindcă aici nu se schimbase absolut nimic. Aşezată peste colţurile unei stînci roşcate, aceeaşi piatră plată te invita, la fel ca şi odinioară, la odihnă şi la meditaţie; era aceeaşi piatră veche, spălată de zăpezi şi de ploi, unde — tînăr entuziast — Jan descifrase misterioasele semne runice, şterse de vreme, pe care le săpaseră odinioară îndepărtaţii săi strămoşi, vikingii. Aproape peste tot — în afară de cîţiva arbori şi de cîteva tufişuri piperniciite — numai stîncă, stîncă dură şi ostilă. Privirile lui Jan se înceţoşară. I se păru că vede în faţa lui două siluete fără contururi precise. Încet, încet, scenele din trecut — pe care le crezuse de mult uitate — reîncepură a se însufleţi...

...Uite-o pe blonda Sigrid, urmărind un fluture, sărind din piatră în piatră, cu o nepăsătoare imprudenţă; iat-o ajunsă pe buza prăpastiei. E încă un copil care-şi întinde braţele ude de spuma apelor către fluturele pe care şi-l doreşte... Piciorul îi alunecă pe pămîntul ud şi moale...

— Jan! strigă ea.

El face un salt şi o apucă de talie... Cad amîndoi, pe spate, dar băiatul continuă s-o ţină strîns.

— Sigrid! îi şopteşte el.

Se privesc gîfîind uşor, mîndri de curajul lor. Şi iată că feţele li se apropie şi buzele li se unesc pentru prima oară într-un sărut îmbătător. Năuciţi de această dragoste pură şi luminoasă ca un cristal în soare, ei îşi şoptesc primele cuvinte de dragoste şi-şi fac primele jurăminte... Dar mugetul torentului duce cu sine făgăduielile lor atît de fierbinţi... Căci în acelaşi loc pustiu şi sălbatic, Jan şi-a surprins mai apoi logodnica sărutîndu-se pătimaş cu cel mai bun prieten al său, Sven Lundell, coleg de clasă şi de studenţie! S-a năpustit asupra perechii îmbrăţişate, a smuls-o pe fată şi a trîntit-o jos. De pe buzele Sigridei începuse a se prelinge o şuviţă de sînge...

— Între noi doi, acum! îi strigase el lui Sven, năpustindu-se asupră-i.

Se bătuseră şi se tăvăliseră ca două fiare întărîtate. Orbiţi de furie, se apropiaseră de buza îngustă de piatră ce atîrna deasupra prăpastiei unde clocoteau apele tumultuoase ale torentului.

— Iertare! strigase fata. Milă!

Jan arborase acel surîs amar şi dispreţuitor care, începînd de atunci, avea adesea să-i coboare colţurile gurii.

— Tremuri pentru viaţa lui, pentru biata lui viaţă! îi strigase el batjocoritor, dîndu-i drumul lui Sven. Ţi-am pedepsit iubitul cum merita, poftim, ţi-l dau înapoi! Sînteţi demni unul de altul!

Stăpîn pe el, îşi frecă mîinile ca şi cum s-ar fi curăţat de contactul acela infamant.

— Pleacă! îi poruncise el prietenului de pînă atunci.

Cu chipul plin de vînătăi şi cu hainele rupte, Lundell plecase. Atunci Sigrid făptui o greşeală:

— Ascultă-mă, îl implorase ea, nu sîntem chiar atît de vinovaţi pe cît îţi închipui!

Fusese prost inspirată să amintească de revoltătoarea imagine ce declanşase mînia şi turbarea lui Jan. Doar ce-i auzi vocea că-şi ieşi din sărite. Cu o violenţă fără margini, o apucase de umeri şi, fără să rostească o vorbă, o scuipase în faţă. Dar chiar în clipa în care săvîrşise gestul, îi fusese groaznic de ruşine. Îi întoarse brusc spatele, şi o luase la goană, plin de remuşcări. Seara se urcase în tren şi plecase la Amsterdam... Sub lumina albă a lunii, apa care se năpustea în jos şi spuma de la poalele stîncilor abrupte aveau reflexe sidefii... Sigrid se oprise drept pe marginea prăpastiei... Îşi auzise numele, strigat în noapte: „Sigrid! Sigrid!" Chemările se repetau, se auzeau din ce în ce mai aproape. Apoi zărise cele două umbre alergînd spre ea, două siluete întunecate ce se profilau, în lumina lunii, ca nişte mari umbre chinezeşti pe stînca goală. Erau Jan şi Thérèse.

— *Adjö, Jan, adjö!*[1] strigase ea.

Apoi ridicase braţele în semn de rămas bun şi se aruncase în gol. Înspăimîntaţi, Jan şi Thérèse rămaseseră nemişcaţi, lîngă prăpastie.

— Iată sfîrşitul, spuse Jan încet şi grav, iată ispăşirea...

Thérèse nu răspunsese nimic. Apoi culesese cîteva flori sălbatice pe care le aruncase una cîte una în Trollhättan...

Jan se aşezase pe vechea piatră plată. Îşi aminti dintr-o dată că exact în acelaşi loc, pe acelaşi vestigiu din vremuri de demult, îi istorisise Idei — prima lui soţie — dureroasa poveste a logodnei sale cu Sigrid. Imaginea Idei şterse toate celelalte

[1] Rămîi cu bine, Jan, rămîi cu bine (sued.). (n. ed. fr.).

amintiri. Ide! Tandră, grijulie, generoasă. O rugase să-şi spună părerea despre el:

— Te-am dezamăgit, Ide? Mă condamni că am scuipat o fată în obraz? Ah, nu-i voi ierta niciodată faptul că m-a adus într-o asemenea stare de mînie încît m-a obligat să fac un astfel de gest!

Cu glasul ei blînd şi catifelat, Ide îi răspunsese:

— Sînt de acord cu tot ce faci tu, dragă, cu tot ce vei face de acum încolo, doar ştii bine acest lucru. Gestul tău n-a fost decît dovada dragostei pe care o nutreai faţă de logodnica ta. Îţi puseseşi în ea toate nădejdile, decepţia ta a fost mult prea mare...

Romantica şi afectuoasa Ide...

Pornind îndărăt, către casă, Jan mergea cu capul în jos de teamă ca nu cumva privirea să i se oprească pe vreun copac, pe vreo stîncă sau pe vreun pîrîiaş legate — prin mecanismul fragil, dar tenace, al amintirii — de existenţa lui din trecut. Se temea să nu fie copleşit, năucit de beţia amintirilor, de farmecul fatal al acelui „adu-ţi aminte". Fiindcă trebuia să rămînă disponibil pentru viaţa nouă ce se pregătea să înceapă colo jos, în casa mătuşii Brita.

IV

TREZIT ÎN PLINĂ NOAPTE, JAN se îmbrăcă în grabă şi coborî în vestibul unde-l aştepta pastorul Undset. Ieşiră din casă şi coborîră pe aleea principală ce ducea spre intrarea pe domeniu, unde Undset îşi lăsase mica lui maşină englezească.

— Explică-mi ce s-a întîmplat? întrebă Jan.

Undset îşi ridică gulerul redingotei. Era un bărbat înalt şi uscat, cu un chip osos şi cu un nas mare şi coroiat. Tuşi, apoi răspunse:

— S-a făcut prea frig, domnule doctor... Şi apoi mai e şi ceaţa asta... Am să vă spun totul, în maşină!

— Atunci să ne grăbim, spuse Jan accelerînd pasul.

Pe cer, fîşii lungi de nori se retrăgeau spre nord, descoperind, din cînd în cînd, o lună plină şi palidă. Undeva, departe, se auzeau urlînd nişte cîini.

— Ei, cum e? întrebă Jan întorcîndu-se spre Undset.

Mergeau pe drumul spre Troelle şi fascicolele luminoase ale farurilor făceau să ţîşnească rînd pe rînd, din întuneric trun-

chiurile groase ale castanilor, aidoma unui dublu şir de sentinele încremenite în noapte.

— Ieri seară — începu Undset cu vocea lui puţin nazală, cînd ne-am aşezat la masă, pastorul Lindstrôm a început să se plîngă de un rău cam ciudat, de o senzaţie de apăsare care aproape că-i tăia răsuflarea.

— De ce nu m-aţi anunţat imediat?

— Soţia mea a vrut, dar pastorul n-a lăsat-o. N-am insistat, ca să nu-l neliniştim degeaba.

— Şi pe urmă?

— Abia s-a atins de mîncare. Părea distrat, era cu gîndurile în altă parte; după masă, a rugat-o pe soţia mea să-i citească ceva. Căci de cîtva timp, domnule doctor, vederea îl cam lăsase, iar ieri seară aproape că nu mai vedea nimic.

— El, căruia îi plăceau atît de mult cărţile! Ce tristeţe!

— Era însă foarte lucid. La rugămintea lui, soţia mea i-a citit un paragraf din *Geschichte der Leben — Jesu — Forschung* de Albert Schweitzer. Eram toţi trei aşezaţi în jurul maşinii de gătit.

— A băut alcool, a fumat vreo ţigară?

— O, nu, domnule doctor! Dealtfel, văzîndu-l atît de gînditor şi de concentrat, mi-am zis că-i este mai bine, că probabil nu mai simţea apăsarea aceea care-l sufocase. A întrerupt-o de mai multe ori pe soţia mea, ca să mă întrebe unele lucruri şi să-mi ceară părerea în legătură cu cîteva din opiniile lui Schweitzer.

— Pe urmă, presupun că s-a retras în odaia lui...

— Da, nenorocirea s-a întîmplat în timp ce dormeam...

— Cînd v-aţi culcat?

— La ora unsprezece, domnule doctor. Ca de obicei, am mai făcut un ultim tur, prin casă, ca să văd dacă totul e în ordine. Cînd am trecut prin faţa odăii pastorului Lindstrôm, am văzut, pe sub uşă, că încă mai ardea lumina. Faptul m-a uimit, fiindcă de obicei stingea lampa imediat ce se culca.

— În ultima vreme, nu putea dormi, spuse Jan, mi s-a plîns de asta... De altfel, i-am şi dat nişte somnifere uşoare.

— Da, da, zise Undset, ştiu, dar stingea totuşi lumina de îndată ce se băga în pat. Adormea mai repede pe întuneric, înţelegeţi? Deci ieri seară, m-am apropiat de uşa lui şi i-am spus „noapte bună". Aşa ca să văd dacă-mi răspunde şi să-mi dau seama cum se simte.

— Şi ţi-a răspuns?

— Da, a spus foarte clar *god natt,* numai că vocea îi era bizară, aşa că n-am fost cîtuşi de puţin liniştit, domnule doctor.

Probabil tocmai pentru că eram atît de neliniştit, am dormit foarte prost. După două ceasuri, am sărit ars din pat, fiindcă l-am auzit pe pastor strigînd. Strigătele şi gemetele acelea erau groaznice în liniştea deplină a nopţii!

— Te-ai dus deci imediat în odaia lui, nu-i aşa? întrebă Jan pe care încetineala cu care povestea Undset începuse să-l enerveze.

— Da! Cînd am intrat, a tăcut, dar ceva trebuie să-l fi durut cumplit! Partea dreaptă a corpului îi era complet paralizată şi vorbea foarte greu. M-a impresionat foarte tare... Atunci am lăsat-o pe nevastă-mea lîngă el, iar eu m-am urcat în maşină şi am venit direct la dumneavoastră. După o pauză, aruncă o scurtă privire spre Jan, şi întrebă: Dumneavoastră ce credeţi, domnule doctor, că i s-a întîmplat pastorului nostru?

— Probabil că e vorba de o embolie.

— Credeţi că va muri?

— O să aflăm foarte curînd! replică Jan.

Lumina farurilor căzu pe clădirea scundă a prezbiteriului.

De îndată ce-l văzu pe bătrîn, Jan îşi dădu seama că pastorul Lindstrôm ajunsese la capătul îndelungatei sale existenţe terestre. Cu capul sprijinit pe pernă, avea un chip ca de ceară ce prevestea rigiditatea măştii mortuare. *Fru* Undset se năpusti spre Jan şi-i şopti la ureche, ca să n-o audă pastorul:

— I-am pus cîteva comprese reci pe frunte, domnule doctor, credeţi că am făcut rău?

Fără să-i răspundă, doctorul se apropie de pat şi apucă mîna pastorului pentru a-i lua pulsul. Lindstrôm îl recunoscu: îşi mişcă încet buzele şi izbuti să rostească — cu glas slab şi răguşit:

— *Tack för att du kom...*[1] După un geamăt surd, murmură: *Ack, Jan, jag är mycket, mycket trött...*[2]

Apoi privi în ochii lui Jan, ghici adevărul şi între cei doi bărbaţi se stabili o legătură intensă şi tăcută. Cuvintele erau de prisos, căci bătrînul îşi dăduse seama că viaţa avea să-l părăsească dintr-o clipă într-alta.

Gîfîind, pastorul Lindstrôm se ridică brusc din pat şi strigă horcăind:

— *Jag fattig syndig människa!*[3]

Jan îl apucă de braţ şi se aplecă asupra lui, dar bătrînul se prăbuşi din nou pe pernă. Murise.

---

[1] Îţi mulţumesc că ai venit (sued.). (n. ed. fr.).

[2] Oh, Jan, sînt foarte, foarte obosit (sued.) (n. ed. fr.).

[3] Eu, sărmanul pescar (sued.). (n. ed. fr.).

În vreme ce pastorul Undset şi soţia sa, îngenuncheaţi lîngă pat, rosteau o rugăciune, Jan îi închise încet ochii celui din urmă martor al tinereţii sale. Apoi, nemaiputînd să-şi stăpînească emoţia, se întoarse şi-şi duse mîinile la ochi pentru a-şi ascunde lacrimile iscate de durerea profundă pe care-o simţea.

Jan se aşezase în faţa orgii impunătoare din biserica din Troelle; la capătul celălalt al naosului, zăcea sicriul cu trupul neînsufleţit al fostului său tutore. În bănci, un mare număr de enoriaşi venise să aducă un ultim omagiu bătrînului venerat, aşa că atunci cînd pastorul Undset cîntă un psalm, i se alăturară mai bine de o sută de glasuri. După ce ultimele cuvinte ale corului improvizat se stinseră, răsună orga. Jan cînta pentru pastorul Lindstrôm şi, departe de a fi trist, îşi simţea, dimpotrivă, sufletul liniştit şi senin. Degetele sale îşi regăsiseră, în mod firesc, abilitatea de odinioară, iar memoria îl ajutase să-şi amintească cele mai înălţătoare şi mai vibrante compoziţii ale lui Bach, muzicianul preferat al pastorului Lindstrôm. Şi de ce-ar fi fost trist, mîhnit sau abătut? După nouăzeci şi cinci de ani de viaţă rodnică, închinată oamenilor, bătrînul izbutise, în sfîrşit, să se odihnească. Chipul lui luminos şi senin îi uimise pe toţi cei ce veniseră să se încline în faţa sicriului. Părea că predică şi de dincolo de moarte, dar într-un fel mult mai convingător, că le vorbeşte enoriaşilor săi despre dragoste şi speranţă...

Jan cînta pentru pastorul Lindstrôm şi sufletul îi era asaltat de amintiri. În primele rînduri de bănci, îi zări pe Thérèse, pe Ide şi pe Flavie, pe James, pe micul Jan şi pe Erling. Dar alături de ei, îi vedea şi pe cei ce lipseau, toate fiinţele care-i îmbogăţiseră viaţa, care-i aduseseră bucurii şi necazuri, suferinţe şi împliniri... Ide, prima lui soţie şi micul Nils, Tom şi Fanny, Judith şi Hugo Stiffenacker, Norbert Verneuil, iar la capătul băncii, trufaşă şi solitară, superba Sigrid...

Jan cînta pentru pastorul Lindstrôm şi în sinea sa se gîndea la propria sa moarte.... După *Coralul priveghiului,* Jan atacă o *Fugă,* o meditaţie plină de înţelepciune asupra vieţii şi morţii; căci pe măsură ce unele fiinţe pier, se ridică altele şi le iau locul. Viaţa merge înainte... *Soli Deo Gloria!* Iată care fusese deviza acestui sublim compozitor ce preamărise ca nimeni altul înţelepciunea şi frumuseţea, puterea şi geniul, mila şi dragostea! Gloria prieteniei, a afecţiunii, a tandreţei, a purităţii, a fidelităţii, într-un cuvînt, gloria tuturor virtuţilor umane!

Jan cînta pentru pastorul Lindstrôm şi nădejdea începuse a înflori din nou în inima lui. Pentru a-şi încheia omagiul muzical, interpretă grandioasa *Toccată şi fugă în re minor,* acea operă tumultuoasă şi antrenantă, un adevărat uragan al încrede-

rii şi al speranţei. Cînd privirile i se opriră asupra nurorii sale — frumoasa Flavie Yvarsen — cea care purta în pîntecele ei o nouă viaţă — îşi simţi inima plină de o bucurie fără margini. Pasărea Fenix renăscînd fără încetare din propria sa cenuşă... Viaţa va dăinui de-a pururi, va urca şi va coborî mereu, dar nu va înceta niciodată. Îşi aminti că atunci cînd se înapoiase acasă, după moartea bătrînului pastor, vîntul gonise de pe cer şi ultimele rămăşiţe de nori... Noaptea se destrăma, alungată de razele trandafirii ale răsăritului...

CÎNTECUL TROLLHÄTTANULUI

PARTEA ÎNTÎI

I

CEI DIN CASĂ O SĂRBĂTOREAU pe Flavie, care adusese pe lume o fetiţă. Jan reuşise să se refugieze în grădină, în dosul unui gard viu de căline; sprijinit cu spatele de un tei secular, stătea nemişcat, visător, cu ochii pe jumătate închişi. Deci familiei Yvarsen i se mai adăugase un membru... Da, copacul creştea, îşi înălţa noi ramuri spre viitor, în vreme ce rădăcinile, din ce în ce mai stufoase, se înfundau tot mai adînc în pămîntul vieţii. Jan îşi aduse aminte, cu strîngere de inimă, de micul Nils, primul lui copil, care se odihnea de atîţia ani într-o criptă din îndepărtatul Transvaal. Primul lui copil... Prima sa reacţie, nemărturisită Idei, fusese o teamă ascunsă, o frică pe care nu şi-o putea explica. Acum însă, odată cu obiectivitatea şi luciditatea vîrstei, putea să-şi îngăduie o analiză psihologică în faţa căreia atunci dăduse înapoi. Adevărul e că se văzuse ameninţat, detronat, surghiunit în rîndul generaţiilor trecute. Copilul însemna o viaţă nouă, imaculată şi pură, care venea să i-o tulbure pe a sa. „Oricărei curbe ascendente — îşi spusese el atunci — îi corespunde în mod necesar şi una descendentă; deci oricărui urcuş spre lumină, un declin iremediabil". N-ar fi trebuit mai curînd să recunoască, chiar din prima clipă, că viaţa nu se conduce după legi matematice, că ea scapă de sub lanţul rigid al raţiunii reci, că se situează, în realitate, pe tărîmul tainei? Taina profundă, taina nesfîrşită a dragostei, genunea ce nu poate fi cercetată, a sufletului omenesc... El, Jan Yvarsen, cutezase să se sperie de ivirea pe lume a primului său copil, îi fusese teamă ca nu cumva această nouă viaţă să-i frîngă avîntul! Totuşi, se mai ridicase atunci în el şi un alt glas, puternic, cu accente mult mai imperioase: glasul speranţei! Căci, gîndindu-se la viitor, omul aude cum ţîşneşte din speranţă izvorul imaculat al bucuriei şi atunci inima — cuprinsă de fiorul aşteptării înflăcărate — presimte ar-

monia dulce şi senină a zorilor acelui timp care n-a sosit încă, a acelor viitoare aurore şiroind de prospeţime şi de lumină. O dimineaţă de mai la marginea unei păduri, sub un cer vast, fremătînd de limpezime, cu flori timide, orbite de aurul soarelui; strălucirea boabelor de rouă, ciripitul, parcă vrăjit, ieşit din gîtlejul vreunei păsări tulburate şi mai ales imperceptibila, dar cît de reala tresărire a întregii firi în faţa veşnicului miracol al unei noi zile! Acea dimineaţă de primăvară înflorise odinioară şi în inima lui Jan. Cînd micul Nils venise în sfîrşit pe lume, tatăl său se simţise aproape transfigurat...

Cu o mînă distrată, Jan culese o floare şi începu să-i rupă încet, petalele; cu ochii pe jumătate închişi, plutea departe, în timp şi spaţiu, alături de blînda Ide, prima lui soţie şi alături de leagănul încîntător ale cărui perdele albe de muselină îşi desfăceau faldurile aidoma unor mari aripi de lebădă, leagăn unde surîdea Nils, primul său fiu, datorită căruia el, Jan, descoperise bucuriile paternităţii. Bucurii de nebănuit! Era ca şi cum traiectoria propriei sale vieţi s-ar fi dedublat brusc, ca şi cum lungul, foarte lungul fir de argint al unui viitor luminos s-ar fi adăugat panglicii luminoase a drumului său terestru. Se născuse din el, Jan, o nouă conştiinţă, un nou suflet! Prezenţa sa pe lume devenise parcă mai bogată, mai intensă. Dar şi ce durere îngrozitoare cînd micul Nils murise răpus de boala necunoscută! Chiar şi acum după atîţia ani, Jan mai simţea şocul, disperarea, revolta sa cumplită în faţa ineluctabilului pe care, cu toată ştiinţa sa, nu-l putuse împiedica.

Mai tîrziu, ori de cîte ori o nouă naştere binecuvînta familia Yvarsen, Jan încerca acelaşi sentiment de bucurie, dar totodată şi de sfîşiere: în toiul bucuriei suverane, ameţitoare pe care i-o prilejuia tresărirea pură a unei fiinţe chemate la viaţă, în toiul înflăcărării febrile în care-l arunca miraculoasa apariţie a unei fiinţe născută din dragoste, în toiul nădejdii pe care o aprindea în inima lui privirea limpede a unui copil, nu putea să nu vadă esenţa ultimă şi sublimă a vieţii, nu putea să nu se gîndească la moarte...

Căci orice nouă viaţă e ca un cîntec de slavă, ca un imn de bucurie ce se înalţă de pe pămînt către bolta cerească. Este prima licărire a zorilor după domnia întunericului, freamătul mugurilor sub soarele proaspăt, strigătul ciocîrliei ce se avîntă pentru prima oară către imensitatea cerului, suflul irezistibil al puternicului vînt care ia cu sine frunzele uscate, îngăduind gingaşelor fire proaspete de iarbă să răsară, mînzul care se năpusteşte, nechezînd de bucurie, către cîmpia îmbălsămată de flori, raza de lumină care cade în mijlocul unui luminiş tăcut. Orice

viață nouă înseamnă, de asemenea, dulcea legănare a spicelor de aur sub adierile dimineții, acel *allegro* care izbucnește după tînguiosul *adagio,* corabia încărcată cu miraje ce se reîntoarce, în sfîrșit, în port, surîsul răscolitor al bătrînei mame care-și regăsește, tremurînd, fiul, scăpat din grozăviile războiului.

— Atît de departe de noi, doctore și atît de visător? spuse brusc o voce cristalină.

Jan deschise ochii și o văzu în fața lui pe Judith Stiffenacker, tînără, blondă și seducătoare. Împreună cu soțul ei, Hugo, se afla de mai bine de o săptămînă la Tjorpa. Căci, de îndată ce auzise de trecerea prin Suedia a lui Hugo, prilejuită de un turneu de concerte, Jan îșI și invitase foștii vecini de la Cap-Ferrat. Aflat într-o prestigioasă ascensiune, Hugo devenise unul dintre cei mai iluștri violoniști ai vremii sale. Flavie și Erling îl cunoscuseră odinioară, la Hamburg, pe vremea cînd era slujbaș la un armator, simplu contrabasist, cu o înfățișare misterioasă. Mînat de soarta lui glorioasă, obscurul muzician de odinioară din saloanele burgului german se însurase cu frumoasa americană care, timp de o vară, îi tulburase inima lui Jan... Fiindcă radioasa ei frumusețe îi amintise de Sigrid, năluca Trollhättanului...

— Da, insistă Judith, ești tăcut și gînditor. Ce se întîmplă cu dumneata?

Jan schiță un gest evasiv.

— O răbufnire a trecutului a ajuns pînă la mine, zise el.

— Amintiri melancolice? Regrete?

Stăpînul Tjorpei se îndreptă brusc.

— Nu, rosti el cu putere, nu melancolie! Ci... admirație, uimire în fața mărețului spectacol al vieții, al vieții acesteia mereu noi, țîșnind cu un elan neobosit dintr-un izvor mereu proaspăt și limpede.

— Cîtă încredere, cît optimism!

— Nu întotdeauna, Judith, am și eu ceasurile mele de slăbiciune.

Tînăra își înălță, gînditoare, capul.

— Da, spuse ea, știu. Într-o zi ai venit la *„Santa Monica"* foarte deprimat. Organizaseși o mică petrecere de familie ca să sărbătorești aniversarea casei dumitale, acea splendidă *„Journey's End"*... Te simțeai însă cam apăsat. Înconjurat de copiii și de nepoții dumitale aveai impresia că te afli pe marginea unei prăpăstii, că în sfîrșit, ți-a sunat ceasul...

— De obicei, răspunse Jan, lupt destul de ușor împotriva acestei senzații, care este dealtfel în totală contradicție cu ceea ce gîndesc în realitate.

Făcu un gest larg și energic.

— Hai să alungăm himerele! Să nu mai vorbim despre asta, Judith... Mai bine spune-mi ce aștepți ca să ne anunți și dumneata o veste bună...

Soția violonistului își lăsă ochii în jos și făcu cîțiva pași spre o încîntătoare boltă acoperită cu mici trandafiri albi. Cu o mînă sprijinită de zăbrele se întoarse cu o mișcare suplă către Jan.

— Vino, doctore, spuse ea încet, vino... Aș vrea să-ți vorbesc, să-mi răspunzi la o întrebare...

Jan o urmă.

Se izolară sub cupola de trandafiri, în spatele gardului viu de flori. O bancă de fier forjat, vopsită în alb, te invita la destindere, la apropiere, la un schimb de confidențe. Palidă, cu ochii strălucind, Judith se așeză, aplecîndu-se ușor în față:

— De-ai ști cît de mult mi-a plăcut pimbarea la care m-ai invitat ieri, doctore! spuse ea. Cascadele uluitoare ale torentului! Rostogolirea aceea majestuoasă și totodată tumultuoasă, de lumină și de argint! Da, mii de paiete de argint scînteind în soare! Cît de frumoasă, de limpede și de luminoasă este Suedia dumitale!

— Deci Trollhättanul meu te-a încîntat?

— Total! O experiență minunată... Un loc sălbatic și de o măreție fără egal. Abia acum înțeleg puterea de seducție, de vrajă pe care o exercită asupra dumitale. La marginea acelei genuni unde mugesc apele, în fața spectacolului atît de grandios și de impresionant, resimți — cu o acuitate aproape dureroasă — extrema fragilitate, precaritatea existenței umane, a fiecăruia dintre noi.

— Știu, zise Jan: „Tichia vrăjitorului" ne face mai modești, ne obligă să apreciem mai just și mai realist lucrurile. Natura primitivă, trufașă și prestigioasă care te înflăcărează, dar care totodată te și neliniștește, poate constitui cadrul ideal pentru un examen de conștiință.

— Am fost mai ales răscolită de cîntecul Trollhättanului, de glasul profund ce părea că iese chiar din măruntaiele pămîntului! Glas care parcă-mi spunea să bag de seamă că timpul trece și care mă îmboldea să-mi fac un examen de conștiință...

Cîteva secunde Judith tăcu, apoi fără să-și mai ascundă amărăciunea, continuă:

— Ca toate fetele tinere, am visat și eu, doctore, am visat mult... Dar viața e uneori atît de ingrată... În ziua măritișului, am socotit că cele mai cutezătoare vise ale mele deveniseră realitate: da, cele mai frumoase vise... Am îndrăznit să cred că-s fericită... Pe buze, i se ivi umbra unui zîmbet amar. Dezamăgirea a fost pe măsura iluziilor!

Jan era pur și simplu uluit.

— Iată primul cuvînt...

— Am învăţat să joc bine comedia asta, doctore... Judith rîse scurt şi nervos. Cred că nu-s singura, spuse ea afectînd o detaşare amuzată; cei mai buni actori nu se află pe scenă, ci în viaţa de toate zilele.

— Totuşi daţi amîndoi impresia unei perechi perfect unite.

— Văd că nu spui „fericite"!

— Pentru că uneori, cu toată atitudinea dumitale drăgăstoasă, îmi pari cam mîhnită, mărturisi Jan.

— Deci, ai observat, totuşi...

— Mai exact, există uneori, în relaţiile dintre voi, ceva mecanic.

— Trăim un vis cu totul diferit de nădejdile mele de odinioară, doctore, radical opus speranţelor mele. Un vis rece, dur, cenuşiu, impersonal ca într-un film în alb şi negru, turnat într-un peisaj ceţos.

— Dar dumneata îl admiri, îl iubeşti pe Hugo!

— Cînd m-am măritat cu el, am crezut că voi deveni soţia, femeia lui...

— Şi?

— Nu sînt pentru el decît un fel de... doamnă de companie, de secretară-impresar.

— Judith, eşti sigură că nu exagerezi?

Tînăra privi drept în faţa ei; trăsăturile crispate trădau o veche ranchiună acumulată de fiece fibră a trupului ei şi gata să izbucnească aidoma unei flăcări:

— Mi-a distrus viaţa, m-a ucis, m-a îngropat în adîncul unei cripte reci şi umede... Acum, cînd cîntă, nu mai aud decît nişte sunete funebre.

Mîna puternică a lui Jan, cu degete lungi de chirurg, se strînse în jurul mîinii Judithei.

— Hai, spuse el, vino-ţi în fire, nu te lăsa pradă lamentărilor macabre, negrelor deşperări. Eşti încă atît de tînără! Crede-mă! Chiar dacă te-ar îngropa într-un cavou, acesta s-ar preschimba imediat într-un pavilion înflorit. Nu, nu! Sînt convins că totul se mai poate îndrepta între voi...

— Nu se mai poate îndrepta nimic!

— La urma urmei, care-i adevărata cauză a acestei nefericiri, a acestei decepţii?

— Nu-mi spune decît *„kleines Mädchen"*.

— E cît se poate de încîntător!

— O fi. Dar nu şi atitudinea lui faţă de mine. Căci nu mă ia şi nu m-a luat niciodată în serios.

— Un băiat atît de fin, atît de sensibil?

Vocea Judithei se înăspri:

— Calităţile lui — spuse ea cu un licăr de ură în privire — le rezervă iubitei sale.

— Cum, exclamă Jan aplecîndu-se către ea, te înşală? Chiar aşa, pe faţă?

II

— *DIE MUSIK IST...* MUZICA E toată viaţa mea! strigă Hugo cu patimă. Fără ea m-aş înăbuşi ca o fiinţă lipsită de oxigen.

— Totuşi, protestă Thérèse rîzînd, mai e şi nevasta dumitale...!

Muzicianul schiţă un gest tranşant:

— Sigur! replică el puţin cam asprù, dar în centrul vieţii mele stă arta mea, restul e pe planul al doilea.

— Chiar şi existenţa dumitale zilnică alături de Judith?

Hugo clătină din cap:

— Pentru noi nu există viaţă particulară, explică el. Existenţa unui muzician trebuie să fie consacrată artei sale; în străfundurile inimii sale nu trebuie să se afle decît muzica. Ei îi aparţine el cu trup şi suflet!

— Dar ăsta-i fanatism!

— Dumneavoastră nu mă puteţi înţelege. A te consacra muzicii e ca şi cum te-ai consacra... Bisericii. Şi vă rog să mă credeţi că regulile ordinului nostru sînt mult mai riguroase!

Thérèse îl privi pe Hugo cu un sentiment crescînd de jenă, de nelinişte. Cu toată dragostea ei faţă de muzică, nu putea fi de acord cu nişte idei atît de excesive. Şi apoi, o artă putea, trebuia să devină vreodată un scop în sine? Muzica n-avea oare menirea să-ţi întărească sufletul, să ţi-l înflăcăreze? Nu să pună stăpînire pe el cu atîta egoism! Îşi aminti de înmormîntarea pastorului Lindström. Jan stătea în faţa orgii din Troelle, în timp ce la celălalt capăt al naosului fusese aşezat sicriul în care se odihnea bătrînul lui tutore. Thérèse îşi aduse aminte cu ce linişte, cu ce majestate sfîşietoare cîntase atunci bărbatul ei. Nici o clipă muzica atît de pură nu devenise ceva de paradă, un exerciţiu de virtuozitate!

— Pentru ca vioara să-şi păstreze frumoasa ei sonoritate, continuă Hugo Stiffenacker, şi degetele abilitatea, e necesar să dialogăm zilnic; pe scurt, nu aparţin pe deplin decît viorii mele. Nu e cu putinţă nici un compromis, nici o împărţeală cu nimeni şi cu nimic!

— Nu cumva dai un sens puţin cam... restrîns vieţii?

— Restrîns? sări Hugo. Dimpotrivă, ăsta-i sensul cel mai minunat, cel mai frumos ce i se poate da!

— Nu-mi prea vine să cred.

— Trebuie să credeţi, scumpă doamnă, trebuie!

— „În viaţă — a spus Goethe — nu ţi se oferă decît viaţa, nu un rezultat al ei". Dacă înţeleg bine, a vrut să spună prin asta că înainte de orice, trebuie să apreciem însăşi ţesătura vieţii: adică, în primul rînd, dragostea apoi uimirea copilăriei şi prodigioasa aventură a vîrstei mature, luminoasa seninătate a bătrîneţii, în sfîrşit, toate episoadele existenţei umane!

Da, în biserica din Troelle, Jan se slujise de muzică doar pentru a preamări caritatea, pietatea filială, afecţiunea care-i leagă între ei pe membrii unei vaste familii spirituale. Sub degetele sale, orga slăvise măreţia creaţiunii, a dragostei, a fidelităţii, măreţia celor mai nobile virtuţi umane. Şi Thérèse ştia sigur că această concepţie despre muzică era cea justă, cea adevărată, şi nu cea egocentrică, tendenţioasă şi excesivă a soţului Judithei.

— Goethe? strigă Hugo cu un rîs nervos, dar el n-a priceput niciodată nimic din muzică! Era plin de admiraţie faţă de vechile peruci şi dispreţuia tot ceea ce era nou şi creator. Cît despre valoarea filozofică a sentinţelor peremptorii ale „Olimpianului", socot că e pur şi simplu exagerată.

— În concluzie, respingi toate argumentele care nu dau apă la moară ideii dumitale...

— Le supun judecăţii mele critice...

— ...Care e foarte subiectivă!

— Îmi apăr idealul.

— Un ideal opus celor mai înalte valori ale vieţii crezi că mai merită acest nume?

— Ce anume îi reproşaţi!

— Că-ţi distruge viaţa personală. Eşti într-adevăr vrăjit de arta dumitale, dar oricît de nobilă ar fi ea, e prea mult.

— Iertaţi-mă, dar acest raţionament este specific feminin, scumpă doamnă!

Thérèse clătină din cap încet, dar ferm.

— Mi se pare că un raţionament poate fi just sau fals, şi nu masculin sau feminin.

— Totuşi Freud...

Soţia lui Jan nu voi să se lase prinsă în plasa unor discuţii abstracte.

— Să-l lăsăm pe Freud, spuse ea cu o undă de necaz, şi să vorbim mai curînd de Judith.

Hugo îşi ridică sprîncenele vădit mirat:

— Parcă era vorba de muzică...

Thérèse se făcu că nu observă acest subterfugiu.

— N-am uitat ziua în care m-ai anunţat, pe aeroportul din Nisa, logodna dumitale, spuse ea gînditoare. Eraţi amîndoi în costume de călătorie. Judith strălucea de bucurie.

Muzicianul înclină capul.

— Şi eu îmi aduc aminte de ziua aceea. Eraţi singură, doctorul fusese obligat să plece în grabă în Egipt, pentru un caz urgent...

O umbră trecu pe chipul Thérèsei.

— Da, murmură ea, un caz urgent... Dar îşi reveni repede în fire: Soţia dumitale nu mai are aerul acela radios pe care-l avea atunci, afirmă ea, nu fără vehemenţă.

— Ciudată remarcă! exclamă Hugo. Toată lumea afirmă că sîntem o pereche fericită.

— Poate că unii se mai înşală...

— Ce vreţi să spuneţi doamnă? Am impresia că aveţi păreri greşite în legătură cu Judith şi cu viaţa noastră comună.

— Orice mi-ai spune, sînt sigură că ea nu e fericită.

Hugo schiţă un gest evaziv.

— La urma urmei, ce-i fericirea?

— Satisfacerea aspiraţiilor unei fiinţe, tihna sufletului...

— Judith are toate astea, ba chiar mai mult.

— Iartă-mă, dar nu te cred.

— De ce n-o întrebaţi pe ea? Aţi încercat să abordaţi acest subiect faţă de dînsa?

Un surîs sceptic se ivi pe buzele Thérèsei.

— Mi-ar spune acelaşi lucru ca şi dumneata, sînt sigură. Anumite mărturisiri ar fi, poate,... penibile.

— Născociri, doamnă, născociri...

— Am o experienţă a vieţii şi a oamenilor care dumitale îţi scapă, domnule Stiffenacker.

— N-aş vrea să vi-o contest... Totuşi, persist în a spune că greşiţi în ceea ce-o priveşte pe soţia mea.

— Nu, fiindcă ştiu să văd dincolo de aparenţe. Cu ochii pe jumătate închişi, Thérèse continuă cu o voce mai estompată, cu un aer îndepărtat, absorbită: Am trăit ani îndelungaţi în ţările cele mai diverse, pe continente diferite... Am cunoscut îndeaproape o mulţime de bărbaţi şi femei, ale căror vieţi au fost

bîntuite de furtuni, de vijelii; fiinţe pîrjolite de focul lăuntric al patimii, torturate de năvala suferinţelor: Cei mai mulţi dintre ei purtau o mască, dar, deşi greu, sfîrşeau prin a-şi mărturisi aproape întotdeauna adevărata natură a vieţii lor.

— N-am nici cea mai mică intenţie să neg acest lucru, spuse Hugo conciliant.

— Uneori, un simplu gest sau un cuvînt dezvăluiau zonele cele mai ascunse ale personalităţii lor, le dezgolea sufletul, lăsa să li se ghicească intenţiile profunde, sau pur şi simplu, cele mai intime gînduri, necazurile sau bucuriile cele mai tainice...

Thérèse se gîndea la Sigrid, la Ide, la Norbert, la atîtea alte făpturi care avuseseră sau care mai aveau încă un rol în viaţa ei. Afluxul amintirilor fu prea puternic pentru ca Thérèse să se mai poată concentra multă vreme asupra episodului Hugo-Judith. Discuţia cu muzicianul n-o mai interesa. Era atît de departe de el, cu gîndul... Se vedea pe vaporul german *„Wahnfried"*, în cabina unde o condusese comisarul de bord. Tocmai era pe cale să-şi despacheteze cîteva haine, cînd cineva bătu la uşă. În prag se ivise o necunoscută. Înaltă, învesmîntată în negru. Chipul îi părea cioplit în piatră, brăzdat de riduri adînci, chipul unei condamnate la moarte. În ciuda părului ei alb, femeia nu era bătrînă şi ochii ei castanii trebuie să fi fost frumoşi odinioară. Acum însă nu-i mai însufleţea nici o strălucire, erau obosiţi şi posomoriţi ca şi vocea. „Scuzaţi-mă, spusese ea, înainte de a debarca am ocupat această cabină unde mi-am uitat nişte hîrtii..." Acele hîrtii Thérèse avea să le găsească mai tîrziu în fundul dulapului cînd vasul *„Wahnfried"* părăsise de mult Hamburgul. Caietele Idei Yvarsen... Cînd cafrii o aduseseră la ferma familiei Mathijs Minhaar pe femeia albă pe care-o găsiseră în hăţiş, aproape moartă de frig şi de epuizare, fermierii nu putuseră scoate de le ea decît cîteva vorbe: „Nu ştiu.... Nu-mi amintesc nimic!" O luaseră şi o adăpostiseră la ei pe necunoscuta ce părea lovită de amnezie. Uneori, nefericita se apuca de cap, cu amîndouă mîinile, îşi încrunta sprîncenele şi privirile îi rătăceau într-un efort imens... Începînd din acea zi — Thérèse se afla în plină mare, în faţa unui orizont larg, cu valurile ce lunecau încetişor de-a lungul carenei, cu trepidaţia abia perceptibilă a elicelor unde totul era învăluit în ampla melopee a mării — începînd deci din acea zi, în care Thérèse citise caietele Idei Yvarsen, viaţa i se schimbase. În existenţa ei intrase un bărbat, înalt, frumos, inteligent, înzestrat cu daruri din cele mai diverse, un bărbat adevărat, un bărbat extraordinar... Jan! În ea se ivise o aşteptare, o febră pe care spiritul pătrunzător al lui Markus van der Laan, companionul ei olandez de călătorie,

le caracterizã repede ca pe niște semne prevestitoare ale unui sentiment minunat, cel mai puternic care poate răscoli o inimă omenească: dragostea. Thérèse își aminti de prima ei întrevedere cu tînărul medic din Krittelwerk, cu acel suedez puțin cam trufaș și cu o statură de uriaș. Era în holul hotelului *„Royal"*. Jan tocmai aflase vestea plecării precipitate a Sigridei. Decepția lui era vădită. Chiar și acum Thérèse se mai întreba cum de avusese cutezanța să-l abordeze pe bărbatul despre care toți spuneau că era la fel de glacial ca și vînturile Nordului. „Domnule doctor — spusese ea — domnule doctor, niște hîrtii..." În zadar încercase să-și limpezească glasul răgușit de emoția acelei prime întîlniri cu cerul visurilor ei, cu protagonistul principal al dramei Idei Yvarsen. „Niște hîrtii care vă privesc se află în posesia mea și vă vor explica fuga domnișoarei Lindval..." Nici un mușchi de pe obrazul lui nu tresărise. „Cine ești?" se neliniști el, în sfîrșit, cu o oarecare bruscheță și pe un ton tăios. „Am să vă spun dacă veți vrea să mă primiți la orele de consultație", răspunsese ea la capătul puterilor, incapabilă să mai suporte multă vreme privirea de oțel a lui Jan Yvarsen. Astfel debutaseră faptele atît de numeroase și episoadele ce se dovediseră mai tîrziu a fi atît de crude. Fapte ce se înlănțuiseră întruna, pentru că ele constituiau însăși viața!

După atîția ani, Thérèse se regăsea în odaia cea mare a casei mătușii Brita, în odaia aceea vastă, al cărei decor i se părea neschimbat: pianul ce te invita la reverie, lampa chinezească, ce răspîndea o lumină discretă, fotoliile, confortabile, bufetul mare, lucrat cu minuțiozitate, dezvăluind o onestă bunăstare, gheridoanele de mozaic, vitrinele înalte, adăpostind în ele comori de aur și de argint, de cositor și de porțelan. Și deși cadrul rămăsese neschimbat, un element nou fusese totuși introdus în el: leagănul cu baldachin, unde se odihnea încîntătoarea fetiță a Flaviei, ultima sosită în clanul Yvarsenilor... Flavie, Ide și *fru* Undset discutau cu însuflețire alături de un minunat coș cu flori, pe care Jan îl comandase la Göteborg și culorile catifelate ale potirelor larg deschise, panglicile late de satin roz dădeau întregii odăi un aer de sărbătoare. În mijlocul camerei, Erling discuta cu pastorul, în vreme ce Thérèse se așezase într-unul din fotoliile aranjate în semicerc în fața impozantului șemineu. Alături de ea stătea Hugo Stiffenacker, palid și nervos, cu ochii strălucitori; Jan și James, cei doi nepoți, se jucau pe terasă; strigătele și rîsetele lor păreau un fel de garanție pentru vitor. Aidoma fremătătoarelor ciocîrlii ce se înălțau spre cerul luminat de aurora, chiotele lor își luau și ele, vesele, zborul din vechea locuință a mătușii Brita.

III

— DA, RĂSPUNSE JUDITH PE un ton aspru, mă înşală pe faţă... cu muzica lui!

Rostise cuvîntul „muzică" cu o intonaţie care trăda ură, ranchiună, chiar furie.

— Asta-i tot? se miră Jan.

Atunci tînăra deveni vehementă.

— Asta-i tot? te miri dumneata. Dar el nu trăieşte, nu respiră, nu gîndeşte şi nu trudeşte decît pentru ea!

— Din partea unui mare virtuoz, asta e...

— Normal?

— Sigur, fără îndoială.

— La el dimpotrivă, totul e anormal.

— Judith...

— Nu mai pot, doctore, crede-mă! Sînt complet, sînt absolut la capătul puterilor!

Nervos, Jan îşi aprinse o ţigară, ceea ce nu făcea decît rareori.

— Totuşi, spuse el, păreaţi atît de deplin fericiţi, în timpul primelor luni de căsătorie... V-aţi instalat la Paris, pe strada Tournon şi din cînd în cînd veneaţi pe la *„Santa Monica"* doar ca să respiraţi aerul Mediteranei. Puteai să juri că fericirea voastră va dura tot restul vieţii.

— Iluzii.

— Există totuşi aparenţe care nu te pot înşela.

Judith înălţă din umeri.

— La început, concedă ea, da, poate... Mă uluia, pricepi? E atît de minunat înzestrat! Dealtfel, mărturisesc că la început era mai tandru cu mine; atenţiile lui erau mai dese... Femeia îşi lăsă capul în jos; vocea îi deveni un murmur: I se întîmpla chiar să mă îmbrăţişeze adesea, să mă ameţească cu sărutările lui pătimaşe.

— Şi acum?

— Jucăm teatru. În faţa lumii jucăm rolul unei perechi fericite.

— Dar, mă rog, Hugo te iubeşte!

— Fals!

— Eşti nevasta lui!

— Muzica e adevărata lui nevastă, iar poezia singura lui prietenă. Pentru el, eu nu-s decît un obiect decorativ.

— Mi-e greu să cred aşa ceva. Poate că eşti cam obosită şi în starea asta ai întotdeauna tendinţa să exagerezi.

Judith se îndreptă, rugătoare.

— Trebuie să mă crezi, doctore, strigă ea cu patimă, cel puţin dumneata ia-mă în serios; cel puţin dumneata dă dovadă de puţină înţelegere faţă de mine.

— Fii calmă, Judith...

— Dacă ai şti cît de penibile îmi sînt toate astea! Simt o nevoie cumplită să plîng, să-mi strig disperarea! Inima mea a îndurat prea mult şi vreme prea îndelungată...

Jan se întoarse:

— Datoria, spuse el, ordinea, liniştea...

Tînăra se înfurie:

— Vorbe goale! De ce ţinem neapărat să trişăm cu viaţa? De ce să fim sclavii unor termeni umflaţi şi găunoşi?

— În dosul acestor cuvinte se află ţesutul atît de fin şi de fragil al existenţei zilnice, al miilor de sacrificii care numai ele singure fac posibile unitatea, activitatea comună în sînul societăţii care ne înconjoară.

— Simţi vîntul care a început să bată?

Gînditor, Jan scrută cerul.

— Alungă frunzele moarte şi praful. E vîntul din Nord. Noi îl cunoaştem bine, aici. Adesea, face arborii să geamă săptămîni întregi. Atunci animalele devin nervoase, neliniştite; oamenii îşi pierd somnul, ies noaptea afară ca să-şi caute liniştea pierdută.

Judith puse mîna pe braţul însoţitorului ei.

— Vîntul ăsta, doctore, e însăşi simbolul vieţii. Ea merge fără încetare, înainte, tîrînd după sine lucruri şi fiinţe. Cel care cade, cel care nu poate ţine pasul cu ea e mort. Cu chipul crispat de amărăciune, continuă: Măritişul meu cu Hugo e un foc de-a pururi stins... Nici un suflu nu va izbuti să-l reaprindă. Vîntul, chiar cel mai violent, cel mai puternic, nu va putea decît să împrăştie cenuşa. Nu mai există nimic din căsătoria asta. Soţul meu nu mai e soţul meu, eu nu mai sînt nevasta lui. De luni şi luni întregi legăturile dintre noi se rezumă doar la nişte banale formule de curtoazie sau la înşelătoarele manifestări ale unei afecţiuni de faţadă, ale unei tandreţi care nu mai există. „Ai dormit bine, *kleines Mädchen?* Eşti încîntătoare în rochia asta nouă, *liebes Kind,* dar... ai văzut partitura din concertul de Brahms? Mă văd obligat să lucrez toată noaptea, să lucrez cu patimă, cu înverşunare. Pentru a atinge perfecţiunea, pentru a o prinde din zbor, fiindcă timpul trece afurisit de repede! Pari contrariată... După cîte văd, pari hotărîtă să-mi dai peste cap concertul din sala *Pleyel.* Ştii totuşi cît de exigentă a devenit critica. Am tot timpul impresia că sînt urmărit de o haită de lupi

flămînzi! Nu iartă nimic, nici cea mai mică slăbiciune. Dacă vreau să rămîn în frunte, trebuie să trudesc fără răgaz, auzi, fără răgaz... Ar fi de ajuns o singură noapte de nepăsare, de lene, ca să-mi zdrobesc toată cariera. Nu mai face mutra asta! Dacă voiai să ai niște seri tihnite, în papuci și capot, trebuia să te măriți cu vreun mic-burghez, iar dacă voiai un bărbat care să-și petreacă nopțile făcîndu-te fericită, trebuia să-ți fi ales un tip oarecare. Ce vrei, arta cere sacrificii, iar eu socot că satisfacțiile pe care ni le dă amîndurora compensează din plin problemele pe care — pe de altă parte — ni le pune. Concertul ăsta de la *Pleyel* este deosebit de important pentru mine..."

Cu privirea fixă, Judith întinse mîna cu degetele tremurînd de nervozitate.

— Dă-mi o țigară, doctore. Nenorocirea, continuă ea după ce trase un fum, e că toate concertele sale au fost și sînt întotdeauna „deosebit de importante". Nici un răgaz! De cîte ori n-am simțit dorința nebunească de a-i sfărîma prețioasa vioară, de a pune pe careva să i-o fure. Ah, să-mi distrug, să-mi suprim rivala! Tăcu un moment, dusă pe gînduri. La *„Santa Monica"*, unde nu-l deranjează nimeni, — continuă dînsa — exersează ca să spunem astfel, zi și noapte. Cumplita mea adversară, muzica, e aproape tot timpul și peste tot prezentă în casă.

— Tocmai dumneata spui asta, dumneata care iubeai atît de mult arta muzicală...

— Astăzi mi-e groază de ea!

Incredul, Jan clătină din cap.

— Poate că deteşti muzica atunci cînd îl subjugă pe soțul dumitale, dar nu în general... Nu-i posibil. Cum ai putea urî arta cea mai sublimă, cea mai pură?

Un licăr de ură trecu prin ochii frumoși ai tinerei, ochi plini de tandrețe și de melancolie, reflexe ale atîtor vise neîmplinite, ale atîtor gînduri solitare.

— Dumneata nu poți ști, doctore, continuă ea cu o oarecare bruscheţe, cît poate suferi o femeie părăsită pe nedrept. Am trăit nopți îngrozitoare!

— Din partea unui bărbat încă atît de tînăr, începu Jan, nu pot...

Bătînd din picior, Judith îl întrerupse:

— Hugo n-are vîrstă!

— El, cu tinerețea-i strălucitoare, purtată parcă de un veșnic și irezistibil elan... Nu simte arzîndu-i în vine focul dragostei?

— Nu!

— Totuşi, dacă judeci după...

Judith aproape că strigă:

— Hugo e deasupra sau... dedesubtul a tot ceea ce e omenesc: vîrstă, condiţie, sex, totul!

— Mie, care sînt medic, îmi dă totuşi impresia de contrariu, observă Jan.

— Impresie înşelătoare!

— Înflăcărarea lui, neastîmpărul...

— Nu se gîndeşte decît la muzică, singura care îl mişcă!

— Deci un soi de idee fixă?

— Da, o obsesie, un delir.

— Nu te vede nici pe dumneata care eşti atît de încîntătoare, atît de frumoasă?

— În ochii lui eu nu-s decît un obiect, ţi-am mai spus, doctore!

— Totuşi Hugo e şi el om! Are un trup, are simţuri...

— Hugo e o maşină care produce muzică, o maşină minunat organizată şi acordată pentru a face să vibreze o vioară, pentru a da viaţă partiturilor, a interpreta creaţiile compozitorilor, a înflăcăra inimile publicului meloman.

— Şi propria lui inimă?

— N-are aşa ceva.

— Nu eşti prea severă în privinţa lui, Judith? Nu cumva amărăciunea te face să fii nedreaptă?

— Cel căruia i se spune soţul meu şi care este atît de puţin are, rînd pe rînd, inima lui Mozart, Brahms, Mendelsohn, Beethoven, dar astea sînt întotdeauna inimi de împrumut.

— Cuvinte deosebit de crude.

— Nu crezi că el e cel care dă dovadă de cruzime?

— Judith, viaţa unei perechi este...

— La noi nu e vorba de nici o pereche. Dragostea noastră n-a fost decît o flăcăruie oarecare, un foc de paie, cum zic oamenii.

Chipul tinerei nu încetase a se adumbri, iar vocea îi deveni din ce în ce mai estompată:

— Nopţile la *„Santa Monica"* mi-au devenit acum atît de odioase, încît nu mai accept decît foarte rar să mă duc pe Coasta de Azur. De cîte ori nu m-am trezit acolo, lungită pe patul îngheţat, singură cu amărăciunea mea! Înţepenită de disperare! Zăcînd ca o statuie! Auzeam de la parter, acordurile viorii. Acorduri sublime, dar care-mi străpungeau inima.

Cu ochii întredeschişi, ea se lăsă în voia amintirii, a rănii iscată de o amintire prea fidelă.

— Parcă văd şi acum, prin ferestrele largi, pe fundalul unui cer presărat cu stele, siluetele dragi ale pinilor mei. Printre crengile lor întunecate se zărea limpezimea fosforescentă a mării. Luna joasă, enormă, halucinantă era învăluită în fuioare subţiri de nori. Aproape că mă speria... Tăcerea adîncă, densă părea aproape palpabilă. Departe, la marginile nopţii, o pasăre nevăzută scotea din cînd în cînd cîte un ţipăt ascuţit, neliniştitor. Întreaga natură părea vrăjită, plină de încîntare, dar totodată ostilă. Aşteptam... Pîndeam fiecare zgomot din casă. Oare va veni lîngă mine? Îmi va mai spune cuvintele tandre, pătimaşe pe care mi le spunea la începutul căsătoriei noastre? Sau noaptea va aparţine, ca atîtea altele, rivalei mele de temut? Mă gîndeam la vechile lui jurăminte... şi nădejdea renăştea în inima mea împietrită. Oh, nu era încă decît o mlădiţă foarte fragilă, un firicel minuscul de iarbă în singurătatea de gheaţă. Oare avea să înflorească sau, dimpotrivă, să piară tot atît de repede pe cît apăruse? Hugo va redeveni iubitul înflăcărat de odinioară? Mă uitam întruna la ceas; acele păreau nemişcate, timpul se oprise în loc. Brusc, Hugo începu să cînte, arcuşul începu să zboare peste corzile întinse... Cîntecul diavolului! Dexteritate pe care-o blestemam! Geniu pe care-l uram! Fiecare notă era pentru mine o arsură, o tortură cumplită. Lacrimile prinseră să-mi curgă încet, pe obraz, apoi în curînd am început să plîng în hohote. Venise ceasul resentimentului, al urii! Cu cît cînta mai frumos, cu atît îl uram mai tare!

O licărire ca de febră străluci în ochii tinerei femei.

— Nu mă sfiesc să-ţi mărturisesc, doctore, rosti ea pe un ton aproape agresiv, că mi s-a întîmplat să-i doresc nişte lucruri... cumplite, înfricoşătoare! De pildă, să nu mai poată cînta cu mîna dreaptă, sau să surzească la fel ca Beethoven. Dorinţe crude, inumane, de nemărturisit. M-am simţit adesea la doi paşi de nebunie. Decît să fiu părăsită, preferam să-l văd pe Hugo infirm. Cred că-ţi par monstruoasă, nu-i aşa?

— Biată Judith... Dar e omenesc...

Urmă o tăcere. Îndelungată. Jan o contempla pe Judith.

— Şi acum? o întrebă el în sfîrşit.

Ea schiţă un gest de oboseală.

— Totul s-a sfîrşit, murmură ea, cu privirea fixă.

Jan clătină încet din cap.

— Judith, în viaţă nu există decît un singur sfîrşit adevărat: moartea. Şi chiar şi moartea nu e decît un început...

— Căsătoria noastră a fost un fiasco, domnule doctor. Şi sînt singura care văd clar, singura care am destulă luciditate ca să apreciez situaţia şi anume că legăturile care ne uneau s-au rupt în mod definitiv.

— În clipa de faţă nu te simţi în apele dumitale. Mîine...

Mîhnită, tînăra femeie îşi lăsă în jos colţurile gurii atît de perfect desenată.

— Eşti prea generos, domnule doctor, îl întrerupse ea, îi judeci pe oameni după dumneata.

— Nu, ci după experienţa de viaţă pe care o am.

— E acelaşi lucru. Jan se ridică de jos, cu o supleţe uimitoare, cu acea extraordinară agilitate a mişcărilor căpătată în urma practicării îndelungate a tenisului. Rupse un trandafir alb din cei care acopereau bolta şi-l privi cu interes. Eşti încă tînără şi fremătătoare, — continuă el — întocmai ca floarea asta, Judith. Pentru dumneata, viaţa înseamnă primăvară, elan, prospeţime, fericire, bucurie constantă... Încă nu vrei să admiţi suferinţa, decepţia, asprimile anotimpului mort.

— Suferinţa? Mi-am avut totuşi partea mea, domnule doctor!

— Sigur, dar te răzvrăteşti împotriva ei.

— Ce poate fi mai firesc?

— Ea face parte din viaţă, la fel ca şi bucuria.

— Eu sînt americancă, ripostă Judith, şi în ţara mea suferinţa e considerată duşmanul umanităţii.

Jan făcu un semn negativ cu capul.

— Nu cred totuşi că ai dreptate. Ca medic, sigur, sînt de acord cu dumneata în ceea ce priveşte suferinţa fizică: trebuie să lupţi împotriva ei, s-o combaţi prin toate mijloacele posibile. Dar mai există pedeapsa morală, căinţa. Eu, care am ajuns aproape la capătul vieţii, îţi pot spune că uneori e salutară, ea călăreşte sufletele cele mai nobile şi mai generoase. Fiindcă, într-adevăr, suferinţa morală te poartă adesea pe cele mai înalte culmi ale spiritului...

IV

„VREAU SĂ-ŢI SPUN CĂ M-AM săturat de comedia pe care o jucăm. Nu, nu mai pot! M-am hotărît să cedez, să capitulez în faţa rivalei mele, să mă despart de tine şi să te las muzicii.

În această ţară atît de limpede şi de luminoasă, în această casă a doctorului Yvarsen, aerul pe care-l respiri este atît de pur, încît viaţa trăită în minciună devine imposibilă, de nesuportat.

Am jucat și am pierdut, Hugo... Ah! Căsătoria noastră în acea capelă mică din Manhattan! Ce speranțe nemaipomenite a iscat în inima mea! Aveam pe atunci impresia că mă invidiază întreaga lume! Eram nespus de fericită. Alături de tine, lîngă tine, viața mea își aflase rostul. Nici un cuvînt n-ar putea reda vreodată atît de fidel intensitatea sentimentelor mele pentru tine, în decursul primelor luni ale căsătoriei noastre. Trăiam într-o continuă stare de încîntare. Nebună de bucurie, înflăcărată!

«Mă vei ajuta Judith, vei fi întotdeauna alături de mine, nu-i așa? Dragostea ta pentru mine va fi lumina, suportul meu! Tu ești izvorul meu de apă vie! Fără tine aș fi ca o plantă ce se vestejește departe de soare! Te iubesc cum nici un bărbat de pe lumea asta nu și-a iubit vreodată soția, nici unul!» Aceste fraze înflăcărate sînt ale tale și eu eram cea căreia îi erau adresate. Frunze moarte...

Te învinuiesc că ți-ai bătut crîncen joc de mine. Chiar de-aș vrea, n-aș putea să număr nopțile de singurătate și de disperare pe care m-ai făcut să le îndur. Tu nu mă neglijezi, mă ignori. Pentru tine, muzica e totul, eu nu însemn nimic. La o statuie frumoasă, cel puțin te uiți, un obiect de artă ți se mai întîmplă să-l iei în mînă, să-l admiri. Eu nu m-am bucurat nici măcar de această favoare.

Cînd eram fată tînără, visam să văd Europa, cetățile ei prestigioase, muzeele, teatrele, monumentele ilustre, artiștii, scriitorii ei, întreg acel tezaur de artă și cultură acumulat de secole și secole de civilizație. De îndată ce mi-a stat în putință, am întreprins această călătorie și am vizitat Parisul, Roma, Atena, Florența, Veneția, Neapole, Toledo... Într-un mod foarte naiv și într-un stil foarte americănesc, m-am ghiftuit într-adevăr cu cultura Europei. Dar totul se petrecea doar la suprafață, eram departe de a fi una dintre ai voștri. Asta nu s-a întîmplat decît în ziua în care te-am întîlnit și am început să mă transform, să asimilez într-adevăr bogățiile artistice și spirituale ale Europei. Iar tu, tu erai în ochii mei încarnarea acelui geniu al bătrînului continent!

În ziua căsătoriei noastre, fusesem cît pe-aci să delirez de bucurie, să leșin de încîntare! Da, căci mă făceai să trăiesc într-un fel de extaz. Fericirea pe care scontam atunci mi se părea imensă, nesfîrșită... Eram convinsă că cerul nostru va rămîne veșnic radios, că viața în doi va fi o veșnică încîntare, un vis cu ochii deschiși. Viitorul, pentru mine? Era albastrul deschis, rozul, verdele... Cenușiul și negrul nu mai aveau loc în existența mea. Mîi de sori ne străluminau soarta!

Dar, puțin cîte puțin, tu aveai să te îndepărtezi de mine, să te lași cu totul stăpînit de demonul tău, de exigența și capricioasa ta

iubită: muzica. Totuși, făceam tot ce puteam ca să creez în jurul tău o atmosferă de dragoste copleșitoare și totodată un decor vesel și senin. Adu-ți aminte cu cîtă plăcere am amenajat, la Paris, apartamentul din strada Tournon. Dar, cu toate eforturile mele de a te reține, tu alunecai din ce în ce mai mult spre fanatismul propriu.

Sînt soția ta, fără ca totuși să fiu. Lunile, anii trec, și prăpastia care ne separă nu face decît să se adîncească, să se lărgească și mai mult. Sîntem doi străini care trăiesc alături, surîzînd dar care, în realitate, sînt foarte, foarte departe unul de altul. Ești drăguț, ești atent cu mine: dar eu nu sînt o «kleines Mâdchen» *sau un* «liebes Kind», *ci o femeie!*

Mi-ai furat tinerețea, anii cei mai frumoși din viață. Te detest, Hugo, te urăsc! Tu mi-ai extirpat, în mod brutal, din inimă, dragostea pe care am putut-o simți pentru tine. La aztecii din vechea Americă, inima victimelor ce trebuiau sacrificate era smulsă — bătînd și fremătînd — din trupul încă viu: mai era caldă încă, atunci cînd era aruncată pe altarul zeilor nemiloși. Și tu ai făcut la fel: mi-ai smuls, în mod brutal, inima din pieptul care încă mai palpita, pentru ferocea ta divinitate, Euterpe! Muza muzicii pe care nu mai pot decît s-o blestem. Mie, care-mi plăcea atît de mult această artă, mi-a fost smulsă din inimă și asta numai din vina ta! Înainte de a te cunoaște și încă o bucată de vreme după ce te-am cunoscut îmi plăcea să cînt la pian. Ți-ai bătut atît de crunt joc de mine privind felul cum atingeam clapele și cum interpretam, încît pînă la urmă am renunțat. Dă-mi voie să-ți spun că trăsătura asta a ta de caracter nu dovedește cîtuși de puțin generozitate: să ridiculizezi tot ceea ce nu e genial, tot ceea ce nu e superior și strălucitor!

Egocentrismul tău este pur și simplu monstruos, n-ai făcut niciodată nici cel mai mic efort ca să te adaptezi gusturilor și preferințelor mele. Totul trebuie să graviteze, tot timpul și întotdeauna, numai în jurul tău. Dorințele mele n-au contat nici măcar o clipă în viața noastră comună. Noi nu alcătuim o pereche, Hugo... În afară de tine, mai exist eu, o persoană în plus, pe care o socoți frumoasă, dar care de fapt nu e decît un fel de secretară — impresar — doamnă de companie. Da, trebuie s-o spun fără jenă: căsnicia noastră e un fiasco total!

Nu scriu scrisoarea asta pentru a umple un dosar cu doleanțe, pentru a te copleși cu reproșuri, ci ca să te fac să înțelegi că această situație nu mai poate dura. Trebuie tăiat în carne vie, trebuie pus capăt acestei existențe pseudo-comune, acestei agonii a dragostei noastre.

Suedia e o țară teribilă... Aici nu se mai pune problema de a trișa, de a înșela. Falsele fațade se prăvălesc, măștile cad. Asta

ține, pe de o parte, de nu știu ce lucru dur, hotărît, de puritatea pe care o oferă peisajul, de nemiloasa luminozitate a priveliștilor, iar pe de altă parte de firea cinstită și fără fard a locuitorilor săi, care alătură unei anumite luciditați a inimii nemaipomenit de înflăcărate, o voință dintre cele mai tenace și o nostalgie aproape dureroasă și de nevindecat. Aici contururile lucrurilor și ale ființelor se decupează cu o precizie și o puritate uneori halucinante, pe fundalul infinitului. În acest decor, viața este mai intensă, moartea are mai multă măreție tragică. Încă de cînd am sosit la Tjorpa am presimțit că atunci cînd vom părăsi acest loc nu vom mai fi noi înșine. E ca o baie de argint-viu: sufletul iese călit ca oțelul, întărit, curățat, dar totodată despuiat, redat lui însăși. Și apoi mai există aici și semeața, impozanta făptură a doctorului Yvarsen. Acest om are o privire care pătrunde pînă în străfundurile cele mai tainice ale ființei noastre, o privire care se scufundă în însăși esența sufletului. În fața lui te simți atît de mic, atît de slab... În casa lui nu mai poți juca nici o comedie, adevărul și sinceritatea plutesc, parcă, în aer. Aici trebuie să spargem și noi abcesul!

Ghicesc că această scrisoare începe să te plictisească, îți și văd mutra nerăbdătoare. Ce-ți propun? Despărțirea imediată! După ce vom părăsi Tjorpa, tu te vei duce în Germania, în turneul organizat acolo, iar eu mă voi întoarce la «Santa Monica» *unde te voi ruga să nu mai vii niciodată. Acolo, aproape de marea care mi-e atît de dragă și care m-a întărit întotdeauna, voi reflecta calm la toate aceste lucruri. Ca o bună americancă, vreau să găsesc o soluție practică și mai ales o soluție definitivă.*

Să nu crezi că mă vei putea face să-mi schimb părerea; sînt ferm hotărîtă să te părăsesc pentru totdeauna!

Judith"

Apartamentul de la primul etaj pe care Jan îl pusese la dispoziție oaspeților săi era alcătuit dintr-un fermecător salonaș decorat și mobilat în stil Ludovic al XV-lea, o cameră spațioasă și luminoasă, cu un vechi pat suedez, așezat sub un baldachin cu coloane și o cochetă sală de baie, a cărei pardoseală de marmoră oferea niște frumoase motive cîmpenești. Judith își scrisese epistola în salon, tîrziu, în noapte, în vreme ce Hugo dormea în odaia de alături. Înfășurată într-un amplu șal de cașmir, așezată în fața unui minunat secreter, minuțios sculptat, ea rămase vreme îndelungată aplecată deasupra hîrtiei, palidă și gînditoare, cu trăsăturile crispate de amărăciune. După ce-și iscăli dureroasa misivă, trecu mai întîi în sala de baie ca să-și răcorească fruntea cu apă de colonie. Se sperie de chipul din care

parcă se scursese tot sîngele, de paloarea tenului, de cearcănele adînci şi negre din jurul ochilor. Nemaiputînd să suporte această imagine, se dădu cu puţină pudră, îşi schimbă rochia de interior cu un elegant taior de culoarea somonului, comandat la un mare croitor din Paris şi se pieptănă. Îi plăcea să-şi ridice părul greu, de culoarea aurului, şi să-şi facă un coc perfect rotund şi armonios care dădea siluetei sale un aspect majestuos, sculptural. Gesturile îi erau febrile şi după ce se examină critic în oglinda înaltă de pe perete, se reîntoarse în salon, nu putu rezista tentaţiei de a-şi aprinde una din lungile ei ţigări egiptene şi de a trage cu lăcomie cîteva fumuri menite s-o calmeze. Apoi, cu un pas foarte ferm, se îndreptă spre dormitor şi puse scrisoarea pe măsuţa de la căpătîiul lui Hugo.

V

HUGO ÎNSĂ ERA TREAZ.

— Ce-ai pus acolo? întrebă ridicîndu-se din pat.

Avea o pijama de mătase neagră, care-i accentua şi mai mult paloarea obişnuită a chipului. Sub fruntea înaltă şi netedă, ochii negri scînteiară.

— O scrisoare? exclamă el despăturind foile, o scrisoare de la tine?

— Da, Hugo, şi doresc s-o citeşti.

Stupefiat, muzicianul îşi privi soţia.

— Te văd îmbrăcată de oraş... În toiul nopţii? Ce se întîmplă, *kleines Mädchen?*

Judith insistă:

— Citeşte scrisoarea!

— Ce mai e şi toana asta?

— Unele lucruri care nu pot fi spuse, pot fi scrise.

— Văd...

Cu sprîncenele ridicate, Hugo parcurse repede scrisoarea; degetele lui lungi, de virtuoz, bătură nervos în marmora alb-verzuie a noptierei. În sfîrşit, lăsă foile să cadă pe pat şi spuse cu glas estompat:

— Sînt de acord cu tine: căsătoria noastră a fost un fiasco.

Constatarea rece şi obiectivă fu pentru Judith ca o palmă usturătoare. Cu toată dorinţa ei de a renunţa la căsnicia cu vio-

lonistul, nu putea fi de acord ca el să accepte cu atîta nonşalanţă eşecul căsniciei lor. Prea îi dăruise, prea îi sacrificase mult! Cei mai frumoşi ani din viaţa ei! Cei cu care nu te mai întîlneşti niciodată... Simţi din nou crescînd în ea resentimentul, mînia. La început, cînd intrase în odaie, cînd îl văzu pe Hugo, palid şi frumos, cu chipul lui fin, cu trăsături cioplite parcă în marmoră, chipul pe care ea îl iubise atîta, simţi un nod ridicîndu-i-se în gîtlej. Acum nu se mai gîndea decît să se revolte împotriva nedreptăţii care i se făcea, decît să-l copleşească cu reproşuri aspre pe cel care-i trădase încrederea şi afecţiunea.

— Deci, exclamă ea, accepţi ruptura?

— Accept tot ce vrei tu, zise el.

— Eşti laş sau indiferent? N-am însemnat chiar nimic pentru tine?

Vocea exasperată a Judithei începu să devină din ce în ce mai ascuţită. Hugo îşi îndreptă privirea către vioara lui, Amati, care fusese aşezată delicat pe larga comodă lucrată cu migală. Ochii i se umplură de o lumină foarte intensă.

— De ce strigi? zise el. De ce te revolţi tocmai tu care ai văzut atît de just lucrurile în ceea ce mă priveşte...

— Mărturisirea acestui eşec nu ţi se pare amară?

— Ne-am înşelat, *liebes Kind*...

— Am fost oarbă...

— Cît de ciudate, de bizare sînt femeile... Sînt gata să fiu de acord cu tot ceea ce afirmi în scrisoare, şi iată că te înfurii, că te ridici împotriva mea... În toate astea e o contradicţie...

— Taci! Nu vrei să înţelegi nimic!

— Aş fi preferat o despărţire fără scene penibile, fără vană agitaţie.

— Mereu preferinţele tale!

— Cum ţi-aş putea vorbi de ale altora? Nu le cunosc!

— Nu te-ai străduit niciodată să le cunoşti! Şi eu, Hugo, eu nu eram „alţii"; eram nevasta ta!

— Mi se pare că nu m-am sustras niciodată de la obligaţiile mele. A fost o vreme în care...

— Opreşte-te! Eşti ignobil! Iar limbajul ăsta grosolan e cu atît mai deplasat în acest loc!

— Încetează să te mai agiţi astfel!

— Nici o femeie de vîrsta, de condiţia mea, n-a fost neglijată cu atîta cruzime.

Hugo făcu o mutră agasată.

— Nu văd la ce-ar mai putea sluji o scenă ca asta, în toiul nopţii. Ce anume vrei de la mine? Spune! Dar încearcă să-ţi

păstrezi calmul; căci mîine am un concert la Göteborg, de care se pare că ai uitat...

— Puţin îmi pasă!

— Dacă aşa stau lucrurile...

— Prea au fost numeroase sacrificiile pe care am consimţit să le fac pentru muzica ta. Cu un aer încrîncenat, tînăra făcu semn către superbul instrument al cărui lemn preţios avea reflexe aurii.

— Dacă ai şti, strigă ea, de cîte ori am simţit dorinţa să-ţi distrug vioara! Ah, să nu-i mai aud cîntecul vrăjit care e pentru mine un fel de insultă sau, mai curînd, care era, fiindcă toate astea, slavă Domnului, acum s-au isprăvit!

Neliniştit, Hugo se ridică dintr-o săritură şi se aşeză între vioară şi Judith.

— Nu, nu, spuse el gîfîind, asta nu! Vioara e însăşi sufletul meu!

— Nu mai ai de ce te teme! replică Judith cu dispreţ. În ce mă priveşte, şi tu şi vioara ta aparţineţi trecutului.

Gînditor, cu trăsăturile crispate, Hugo murmură:

— Dar tu mi-ai oferit-o... Legătura asta va exista între noi atît cît voi trăi, ba chiar şi după asta, căci arta este indestructibilă. N-aş putea niciodată să cînt fără să mă gîndesc la tine, fără să-ţi văd chipul în faţa ochilor...

— Da, sări tînăra femeie, eu sînt cea care ţi-a dăruit acest instrument al diavolului! Fără să mă gîndesc atunci că va deveni pentru mine un adevărat supliciu. Toate notele pe care le smulgi din el sînt tot atîţia spini care mi se înfig în carne!

— Imaginile evocate sînt de un gust îndoielnic, Judith, de un gust care nu-ţi face cinste. Încetează...

— Tu m-ai făcut să urăsc muzica! Pe vremuri, numele lui Bach, Vivaldi, Mozart, Brahms, îmi erau dragi... Acum, ele mă umplu de amărăciune.

— Dramatizezi prea mult situaţia.

— Dacă ai şti cît mi-a fost de penibilă mărturisirea acestui lamentabil fiasco, a acestei cumplite neînţelegeri!

— Trebuie să ne resemnăm în faţa evidenţei.

— Fraze!

— Tu care eşti întotdeauna atît de lucidă, atît de obiectivă, de *matter of fac*[1], ar trebui...

— Ar trebui, ar trebui! Cine îmi va da înapoi anii irosiţi? Cine îmi va reda vîrsta pe care o aveam în ziua acestui nefast măritiş?

[1] Expresie americană desemnînd o mentalitate practică şi obiectivă.

Hugo își pusese halatul de casă, din satin negru, și-și înfășurase gîtul într-un fular ușor, de mătase albă. Foarte înalt, foarte slab, părea că se află pe scenă, în costum de seară.

— În viață nu există ani pierduți, spuse el așezîndu-se în fața soției sale. Mai tîrziu, vei înțelege că această încercare n-a fost zadarnică pentru noi. Ceea ce-am să-ți spun astăzi, poate că ți se va părea atroce, odios, dar te asigur că vom ieși din asta îmbogățiți sufletește amîndoi.

Judith clătină neîncrezătoare din cap.

— Destul! spuse ea. Destul cu aceste judecăți reci. Oare cel care-mi vorbește e într-adevăr discipolul lui Hölderlin, demonul romantismului german?

— Ascultă-mă cu atenție! Toți criticii sînt de acord în a recunoaște că, de cîțiva ani, felul meu de a cînta s-a îmbunătățit în mod considerabil. Și mai ales, noua manieră de a interpreta, de a înțelege operele care întrunesc toate sufragiile, care-mi sporesc gloria. Toate astea pot să ți se pară vorbe goale, dar pentru noi, artiștii, glasul criticilor sau manifestările de satisfacție sau de nemulțumire ale publicului sînt singurele criterii reale ale nivelului desăvîrșirii noastre. Dacă culegem aplauze, dacă sîntem sensibili la mărturiile și la dovezile de admirație, asta se întîmplă din pricină că i-am înflăcărat pe cei ce-au venit să ne asculte, din pricină că le-am retransmis, în chip fidel, mesajul marilor muzicieni dispăruți. Or, dacă astăzi înțeleg mai bine operele pe care le interpretez, asta se datorează în mod sigur încercărilor prin care a trecut fiecare dintre noi în această căsnicie. N-am lăsat nimic să-mi scape din chinul, din dezamăgirea mea, nici măcar față de tine. Și totuși, mi-am dat curînd seama că legătura noastră se va destrăma, dar voiam totuși s-o mențin pînă în ultima clipă. Înțelegi? Trăgîndu-se puțin îndărăt, Hugo adăugă: În viață, vezi tu, trebuie să perseverezi întotdeauna, să rămîi la postul tău, ca un soldat la datorie, să nu dezertezi niciodată.

— Vedeai totuși că eram nefericită. Soarta mea te lăsa indiferent?

— Eram prinși în agrenajul vieții cotidiene: se stabilise între noi un anumit *modus vivendi,* bazat pe ignorarea problemelor esențiale.

— Spune, mai simplu, că te-ai obișnuit să mă neglijezi, să nu-ți mai pese cîtuși de puțin de nevoile mele afective.

— Meseria mea e o sclavie, Judith...

— Recunosc, căci te-am văzut muncind, te-am văzut repetînd fără răgaz, cu o tenacitate aproape inumană. Știu să apreciez la justa sa valoare tot efortul pe care l-ai depus ca să ajungi

unde ai ajuns. Dar nu uita, Hugo, că meseria asta atît de dură îți procură și unele satisfacții care sînt pe măsura ambițiilor tale și care-ți măgulesc din plin orgoliul. Așa stînd lucrurile, aveai oare dreptul să sacrifici fericirea mea carierei și mai ales egoismului tău?

— Îți spun încă o dată că am fost și sînt complet absorbit de munca mea, că nu-mi mai aparțin. Turnee după turnee, angajamente în mai toate capitalele...

— Da, călătorii istovitoare cu avionul, cu vaporul, cu trenul, cu mașina... Cunosc toate astea, fiindcă le-am trăit alături de tine.

— În unele seri eram atît de extenuat, încît trebuia să înghit tot felul de întăritoare. Adu-ți aminte de noaptea aceea faimoasă din Montevideo cînd, după concertul de Brahms, am căzut în cabină... Mi-au trebuit douăzeci de minute și doi medici ca să mă facă să-mi vin în fire... Și uite așa au trecut săptămînile, lunile, anii. Am devenit idolul mulțimilor, dar și prizonierul propriei mele glorii.

— Chiar așa stînd lucrurile, o astfel de explicație nu constituie o scuză! exclamă Judith care-și dădu seama că prin argumentele sale Hugo urmărea s-o împingă pe o pantă periculoasă. Voi, artiștii, considerați cu prea multă ușurință că toată lumea trebuie să se sacrifice pentru arta voastră, că ea stă în centrul preocupărilor tuturor persoanelor din anturajul vostru, că reprezintă polul oricărei activități, oricărei gîndiri.

— În concluzie, noi ne supraestimăm.

— Te rog, nu te cocoța iar pe piedestal! Ah! Dacă ați putea fi și voi puțin mai modești!

— Să nu ne pierdem vremea cu copilării, vrei?

— Te doare că-ți spun adevărul?

Hugo făcu un gest de plictiseală.

— Hai să isprăvim! Șicanele astea sînt nedemne și de tine și de mine!

— Dacă ai ști cît mă agasezi cînd îți dai aerele astea de geniu neînțeles!

— Pentru mine, muzica ocupă cel mai de seamă loc în viața mea!

Scoasă din răbdări, Judith bătu din picior.

— Îngăduie-mi să cred că viața, în esența ei, nu datorează nimic muzicii și că prețuiește mult mai mult decît ea! Și că fiecare ființă umană ar trebui, înainte de orice, să se consacre celor mai nobile legi ale ei și mai ales carității, această supremă expresie a dragostei. Da, Hugo, dragostea a fost, este și va fi întotdeauna deasupra artei!

Hugo ridică din umeri şi se îndreptă spre fereastră. Trase perdeaua şi privi afară.

— Cît de ciudată e noaptea asta! observă el pe un ton neutru. Copacii par nişte sentinele negre, încremenite pe vecie în atitudinea lor de apărare mută. S-ar spuse că o vrajă a înlănţuit natura, că e fermecată de nu ştiu ce putere misterioasă. Să ştii că ai descris foarte bine Suedia în scrisoarea ta... Ce ţară ciudată! Ce locuitori bizari! Plini de cele mai violente contraste! La concert sînt rezervaţi, aproape ţepeni, dar în viaţa de toate zilele sînt pătimaşi şi manifestă o înflăcărare pe care nu o găseşti nicăieri în altă parte. Sînt cruzi şi totodată caritabili, idealişti şi realişti şi — lucrul cel mai important — împrăştie în jurul lor o vitalitate care mă atrage şi mă seduce în cel mai înalt grad. Crezi că această înfruntare dintre noi ar fi fost posibilă în altă parte decît în acest ţinut atît de nemaipomenit de tonifiant, de aţîţător? Niciodată!

— Să nu ne abatem de la obiectul discuţiei noastre cu astfel de generalităţi, de consideraţii abstracte! spuse Judith, nerăbdătoare. Mă aşteptam la o altă atitudine din partea ta, mai umană, mai plină de regrete...

— Fiecare dintre noi e închis în propria lui sferă. Pentru tine, totul e în funcţie de necesităţile şi de satisfacţiile vieţii. Pentru mine, totul rămîne subordonat artei, exigenţelor ei. Aşa că, Judith, noi nu ne vom putea niciodată înţelege niciodată...

— Nu simţi deci nici cea mai mică remuşcare în ceea ce mă priveşte? Nu regreţi că m-ai neglijat?

Hugo întoarse din nou capul spre fereastră:

— Ba da! Şi se cuvine să-ţi mărturisesc că mă simt vinovat faţă de tine, murmură el, de data asta nemaiavînd putere să-şi ascundă tulburarea.

— În sfîrşit!

— Trebuia să fi luat măsuri mai curînd, da, să fi încercat să pun capăt acestui fel de viaţă care a devenit insuportabil pentru tine. Această greşeală, pe care n-o neg, va apăsa greu asupra mea...

— Aşa că te-ai decis să...

— Să-ţi îndeplinesc dorinţa, pentru că am ajuns la punctul în care nu se mai poate îndrepta nimic.

Judith o porni încet, spre uşă.

— Vă trebui să ne despărţim cît mai repede cu putinţă, declară ea cu voce ştearsă. De prisos să mai prelungim o situaţie care ne nemulţumeşte pe amîndoi.

— După concertul de la Göteborg, n-am să mă mai întorc aici; mă voi duce direct la Stockholm. Apoi, după ce turneul în

Suedia va lua sfîrşit, voi pleca în Japonia, la Festivalul de muzică europeană, organizat la Tokyo. Vezi deci că în curînd se vor aşterne între noi mii de kilometri, continente, oceane... Aşa că ruptura va fi definitivă.

Cu un gest febril, Judith îşi aranjă o buclă rebelă.

— Vreau să mă duc în parc, spuse ea pe nerăsuflate, mă înăbuş aici. Poate că în mijlocul naturii adormite îmi voi găsi liniştea sufletească. Domnul să te aibă în pază, Hugo!

— Rămîi cu bine, Judith...

Şovăind, aproape timid, muzicianul se duse să-şi ia vioara:

— Pentru ultima oară... Aş vrea să cînt numai pentru tine... pentru ultima oară...

Ajunsă în salon, Judith rămase nemişcată: divin, de neuitat, Hugo cînta... Fără voia ei, ochii i se umplură de lacrimi. Căci nebănuite sînt adîncurile inimii omeneşti şi insondabil infinitul sufletesc! Hugo cînta şi Judith simţea cum se linişteşte, cum o părăsesc şi ultimele rămăşiţe de agresivitate şi ranchiună. Cîntecul viorii părea o lumină limpede, nemaipomenit de atrăgătoare. Da, acordurile ei luminau lumea, transfigurau întregul univers. Farmecul inefabil al artei, înflăcărata magie a muzicii!

Hugo cînta şi Judith se simţea transportată într-o lume de vis. Albăstrimi delicate pe vastele orizonturi. Freamăt de crengi primăvăratice. Suavitatea îmbătătoare a celor mai subtile miresme. Veselie, bucurie, ameţeală, încîntare, extaz... Veşnicul miracol al fiinţei şi al vieţii!

Trebuia să rupă însă firul întins de vraja muzicii, să curme farmecul! Acoperindu-şi urechile cu mîinile, ca să nu mai audă, ca să nu cedeze chemării visului, Judith ieşi repede din odaie. Coborî alergînd scara şi se năpusti în tăcerea noptatecă a parcului. Aerul proaspăt şi pur o aduse la realitate. Gîfîind, se sprijini de un copac, apoi oftă din străfundul fiinţei sale.

VI

— EU, OM DE SEAMĂ? SPUSE Jan, cu un surîs. De-a lungul întregii vieţi, singura mea preocupare a fost să-mi îndeplinesc cu scrupulozitate şi, în măsura posibilităţilor, chiar cu fervoare, obligaţiile, să dau fiecăruia ceea ce aştepta de la mine, să-mi respect angajamentul, să fiu tole-

rant şi înţelegător şi să ating — din punct de vedere profesional — perfecţiunea. Toate astea sînt mult prea simple şi insuficiente — ar spune astăzi, unii — ca să facă pe cineva ilustru.

— Şi totuşi eşti, replică Thérèse, cu încăpăţînare.

— În ceea ce-l priveşte pe Erling, începu Jan, socot că... Se întrerupse şi-şi ciuli urechile. Ascultă!

— Muzică... în casa noastră?

— Da, e Hugo.

— La ora asta?

— Da, eu i-am spus că în acea aripă a clădirii poate să exerseze oricînd, că micul apartament e astfel situat, încît cîntecul lui nu poate deranja pe nimeni.

— Totuşi... să cînţi la vioară la miezul nopţii... Dă-mi voie să socot aşa ceva nepotrivit...

— Nu fi prea severă, draga mea.

— Dealtfel, nu prea pare să exerseze...

— Nu, mai curînd s-ar spune că tînărul cîntă pentru plăcerea lui... sau pentru durerea lui! În orice caz ceea ce cîntă e foarte frumos.

— Mă văd obligată să-ţi mărturisesc că muzica asta mă răscoleşte, zise Thérèse cu voce schimbată.

— Băiatul ăsta e cel mai mare violonist al vremurilor noastre...

— Niciodată, n-am auzit ceva mai emoţionant, nişte sunete atît de terestre, dar care să aibă asemenea accente celeste. Ştii ce anume cîntă, dragul meu?

— Improvizează pe un *andante* de Brahms.

Thérèse aruncă o privire asupra pendulei de la căpătîi:

— Vino să te culci, Jan, spuse ea. Nu putem totuşi rămîne în picioare, întreaga noapte!

— Să dorm? Cînd omul ăsta cîntă atît de minunat? Cînd îşi obligă vioara să cînte astfel?

— Cel puţin întinde-te pe pat...

Jan scutură din cap.

— Cu neputinţă. Noaptea asta are ceva enervant; simt în creier nişte gheare de oţel...

— Tocmai, te vei linişti...

— Nu. Poate e de vină luna, poate noi înşine... Simt o nelinişte surdă, ceva care parcă dă tîrcoale casei.

— De unde-ţi vin ideile astea morbide? Mai mult ca sigur că vioara lui Hugo te-a adus într-o astfel de stare!

— Aerul e greu, încărcat de electricitate; am impresia că o ameninţare nevăzută apasă asupra Tjorpei.

— Dacă ai încerca să citeşti?

— Nu m-aş putea concentra asupra textului.

— Atunci ce ai de gînd să faci?

— Mă duc să iau puţin aer... O sclipire trecu prin ochii lui Jan: De fapt, mă duc la Troelle.... Simt nevoia să cînt la orgă... Simt aproape instinctiv atingerea clapelor. Ştiu că orga mă aşteaptă...

— Ce noapte ciudată!

— În timpul zilei a bătut vîntul dinspre Nord...

— Cel care aţîţă animalele... ba chiar şi oamenii!

— Dacă te iei după ce spun bătrînii din ţara asta, cei care-i ascultă prea multă vreme tînguirile, peste an îşi vor pierde minţile...

— Ei, nevoia asta de a vă înconjura de legende, spuse Thérèse. Apoi, practică şi realistă, adăugă: Fii atent pe drumul spre Troelle; nu merge prea repede! Mi-e întotdeauna frică de şirul acela de castani! După care, cu o expresie gînditoare, spuse fără nici o tranziţie: Ca să ne întoarcem la Judith şi la Hugo..., Sînt sigură că lucrurile s-au deteriorat de tot în ultima vreme.

Aceste cuvinte îl tulburară profund pe Jan. Ele îi deşteptară din nou ceea ce se străduise să înăbuşe în străfundul conştiinţei sale: amintirea acelei vîlvătăi, a patimii pe care o iscase în el prima întîlnire cu Judith Collins, pe ţărmul Mediteranei, atunci cînd frumoasa americană era încă o tînără romantică şi cînd însuşi imposibilul i se păruse realizabil. Căci mărturisirea Judithei, sub bolta de trandafiri, îi însufleţise puternic amintirile. În plus, cu timpul, uimitoarea ei asemănare cu Sigrid se accentuase şi mai mult. Oare cum suna versul lui Puşkin?

„Redă-mi, o, Doamne, vechea mea sminteală,
Şi-abate de la mine imaginea-i fatală..."

Imaginea funestă a Sigridei, da... Nu numai că se statornicise în sufletul lui Jan, dar uneori se reîntrupa şi în alte femei, ca să-şi sfîşie şi mai cumplit vărul: Flavie, Judith... Obsesie veşnică, amintire chinuitoare. Timpul — recunoscut ca mare vindecător — nu avusese nici o putere împotriva înşelătoarei năluci. În van treceau anii, chipul Sigridei nu pălise niciodată, ba uneori lui Jan chiar i se părea că-i aude vocea atît de cunoscută, şoptindu-i: „Fac adesea lungi plimbări, în timpul cărora stau de vorbă cu copacii. Cu copacii care ne cunosc pe amîndoi, care ne-au auzit mărturisirile. Eu nu-s nebună, Jan, dragostea mea e nebună, dragostea mea pentru tine. Cînd vreau să-mi descarc inima, vorbesc cu copacii, cu florile, cu animalele. Caii noştri..." Mai ales de cînd se întorsese în Suedia, năvala aminti-

rilor era tot mai puternică. În decorul încîntător al tinereţii sale, totul i-o evoca pe luminoasa lui logodnică, totul îi vorbea de Sigrid... Scoarţa scrijelită a unui arţar, o piatră mare, răsturnată în mijlocul drumului... Trecutul redevenea, în mod dureros, prezent.

— Hugo s-a oprit din cîntat, spuse Thérèse. Păcat, era atît de frumos!

Jan aprobă din cap.

— O artă ca a lui înseamnă o bogăţie inestimabilă.

— Dar şi periculoasă.

— De ce?

— Cîte sacrificii îi vor fi costat această artă, atît pe el cît şi pe cei din jurul lui! Mărturisesc că atunci cînd îl aud cîntînd, cînd ascult acordurile acelea sfîşietoare şi de o asemenea perfecţiune, nici un preţ nu mi se pare prea mare pentru a atinge un asemenea ţel sublim. Adaug însă că setea mea de dreptate, de echitate mă face totuşi să-i ţin parte Judithei. Niciodată, înţelegi, niciodată Hugo n-ar fi trebuit să-şi neglijeze nevasta, să-i ignoreze dragostea şi tandreţea şi să nu ţină seamă decît de muzica lui.

— Fiecare om trebuie să-şi urmeze propriul său drum, Thérèse, să asculte de chemarea conştiinţei sale, de dorinţa lui primordială.

— Nu pot să-l scuz pe Hugo... nu pot...

— Să lăsăm acest subiect, problema e prea complicată. Simt nevoia de destindere, de linişte. Vreau să mă îmbrac şi să mă duc la Troelle...

— Înainte de a pleca vrei să arunci o privire asupra micuţei Tora? Şi nu sta prea mult la Troelle, dragul meu...

În prag, Jan se întoarse şi-i trimise un sărut credîncioasei şi curajoasei sale soţii. După ce plecă, Thérèse rămase multă vreme cu privirea aţintită asupra uşii, apoi, gînditoare, îşi aprinse o a doua ţigară...

Cîteva minute mai tîrziu, puternicul automobil Bentley, de culoare neagră, al stăpînului Tjorpei, o porni pe drumul către Troelle, printre cele două şiruri de castani scăldaţi în lumina rece a lunii. După moartea pastorului Lindström, lui Jan îi plăcea să se ducă din cînd în cînd la Troelle, ca să cînte la magnifica orgă din biserica parohială; ca să nu-l deranjeze pe Undset, noul pastor şi ca să nu conturbe slujba, luase obiceiul de a se duce acolo noaptea. Dealtfel, cu cît ora era mai înaintată, cu atît era mai propice oraţiei muzicale, fiindcă Jan avea atunci impresia că biserica din primii ani ai copilăriei era a lui, că

într-un anume fel era un soi de capelă particulară unde se putea reculege, într-o deplină izolare, iar imensa tăcere din jur era ca o pregătire treptată a imnului pe care orga îl făcea să urce către tării.

Iar compozitorul a cărui operă se acorda cel mai bine cu starea lui sufletească, cel cu care se simţea, într-un fel, complice, era autorul celor mai sublime momente ale muzicii occidentale: Johann Sebastian Bach. Cioplit dintr-o bucată, aidoma înalţilor pini negri pe care-i vedea ridicîndu-se ca un jet vertical de apă, pe malurile lacului Vänern, Jan avusese întotdeauna cultul fidelităţii. Aceleaşi compoziţii care-l seduseseră cînd nu era decît un adolescent continuau să-l încînte şi acum, cînd era un om bătrîn. Şi la urma urmelor de ce să-şi fi schimbat gusturile, din moment ce ele se îndreptau către ceea ce era mai bun şi mai de preţ? Cînd interpreta muzica atît de pură, atît de sacră a lui Bach, simţea cum cad de pe el şi ultimele fărîme din zgura patimilor omeneşti. La capătul acestei progresive ascensiuni către puritate, nu mai rămînea altceva decît dialogul dintre el şi providenţă, şi asta datorită puterii miraculoase a muzicii.

VII

CÎND JAN SE VĂZU ÎN FAŢA orgii din Troelle, simţi coborînd în el o linişte deplină. Venerabilul sanctuar din Troelle era un lăcaş magic, un zid înalt de care se spărgeau toate valurile deşartei frămîntări omeneşti. Aici putea să se reculeagă, să se concentreze... Se gîndi intens la membrii familiei sale, la Flavie, la mica lui nepoţică Tora, ultima sosită în clanul Yvarsen. Flavie era zîna bună a Institutului, o zînă activă, muncitoare. Ultimele cercetări pe care le făcuse împreună cu Erling constituiau un studiu monumental, elaborat într-un interval de timp foarte scurt. Dar această operă o costase multă oboseală, plictis şi uneori chiar accese de descurajare pe care trebuie să şi le reprime. Viaţa ei, alături de Erling, era un continuu efort pentru a se menţine la suprafaţă, pentru a rezista, pentru a nu cădea de epuizare. Sfîrşitul tragic al fratelui ei fusese o grea încercare, resimţită atît de Ide, cît şi de dînsa. Flavie se număra printre fiinţele cele mai nobile, cele mai generoase pe care le cunoscuse Jan. Mai avea încă de îndeplinit sar-

cini mari, şi doctorul îşi zise că pilda acelei femei de excepţie exercita, cu siguranţă, o influenţă tonifiantă, educativă asupra celor din jur. „Să-i dea Domnul puterea necesară pentru a duce la bun sfîrşit ceea ce i-a hărăzit soarta", îşi spuse doctorul.

Jan tocmai se pregătea să atace primele acorduri, cînd simţi brusc prezenţa cuiva. Întorcînd încet capul spre stînga zări — pe ultima treaptă a scării de lemn ce ducea la pupitrul orgii — o siluetă feminină, slab luminată... Sigrid... În pofida judecăţii şi a sobrei sale luciditâţi, Jan socoti că apariţia nu putea fi decît o nălucă. Totuşi, cuprins de un soi de rătăcire, întinse mîna spre ea. Atunci, tulburătoarea apariţie schiţă un gest de mirare şi de scuză.

— Iartă-mă că te-am întrerupt, doctore; cred chiar că te-am şi speriat.

Recunoscînd vocea Judithei, Jan se linişti. Dar în el continua să persiste o nostalgie dureroasă. Deci încă mai era vulnerabil pînă şi la simpla amintire a lui Sigrid! Ce amprentă puternică lăsase asupra vieţii lui! Ameţitoarea logodnă, amărăciunea despărţirii, apoi moartea tragică a verişoarei sale în apele Trollhättanului, toate aceste amintiri dădeau acum năvală în fiinţa lui. În ciuda numeroşilor ani ce trecuseră de la toate acele evenimente, încă mai suferea. Tăcerea prelugindu-se, Judith se simţea din ce în ce mai jenată; şi dădu seama că intruziunea ei în lăcaşul liniştit, unde Jan căutase, desigur, singurătatea, putea părea nelalocul ei.

— Domnule doctor... spuse ea, şovăind, te rog să nu fii supărat...

— Nu mă supăr, Judith, dar aş dori să aflu şi eu motivul vizitei neaşteptate, aici, în lăcaşul din Troelle, în miez de noapte...

— În curînd se va lumina de ziuă, domnule doctor...

— Să lăsăm vorbele de prisos, Judith, ele nu fac decît să ocolească întrebarea mea...

— Ştiam de la Thérèse că vii adesea aici, noaptea, ca să cînţi la orgă...

— Ah, femeile... Dar cum ai putut ghici că tocmai în noaptea asta...

— Mă aflam în parc, la cîţiva paşi de garaj... Te-am văzut ieşind din casă, urcîndu-te în maşină şi pornind pe drumul spre Troelle. Atunci, am cutezat...

O expresie de dezaprobare apăru pe chipul lui Jan.

— Trebuie să-ţi mărturisesc că nu-mi prea place această fantezie.

— Dumneata nu eşti omul căruia să-i pese de bîrfe, de „ce-se-va-spune"! Mi-ar fi greu să cred un astfel de lucru...

Jan avu un gest tăios.

— Nu e vorba de alţii, ci de mine! Şi de dumneata! Vezi, pastorul Undset a avut încredere în mine; mi-a lăsat o cheie de la uşa laterală, pe unde probabil ai intrat şi dumneata.

— Într-adevăr.

— Dar mai mult ca sigur că nu i-ar plăcea să mă ştie aici în compania unei femei tinere, frumoasă şi seducătoare.

Judith îşi plecă încet capul, cu un surîs trist.

— Complimentul încearcă să atenueze reproşul? întrebă ea.

Jan răspunse foarte serios, aproape grav:

— Nu înţelegi că prezenţa dumitale aici este inadmisibilă?

Ochii frumoşi ai Judithei se umplură de lacrimi.

— Există momente în viaţă, în care ajungi să nu-ţi mai pese de unele lucruri; sînt cumplit de nefericită, domnule doctor Yvarsen!

Stăpînul din Tjorpa nu răspunse nimic, mărginindu-se să contemple în tăcere luciul clapelor, unde lumina slabă isca unele reflexe timide. Era într-adevăr supărat; cînd plecase de acasă, în plină noapte, dorise — înainte de orice — să-şi regăsească pacea, liniştea şi seninătatea, în faţa „orgii sale". Sanctuarul din Troelle era insula lui, locul de retragere, ferit, cu gelozie, de străini. Sosirea Judithei punea capăt dragei lui singurătăţi: digul fusese rupt, lumea exterioară apăsa din nou asupră-i şi grijile zilnice năvăleau din toate părţile.

— Mă alungi şi dumneata, doctore? se nelinişti tînăra femeie.

Jan avu un surîs indulgent şi-i arătă simplu, uşa.

— Afară e o bancă. Ne vom simţi mai bine acolo.

Cu paşi mari, ieşiră amîndoi din biserică.

— Ce înseamnă capriciul ăsta nocturn?

— Hugo şi cu mine ne-am... ne-am despărţit definitiv, murmură Judith.

— De cînd? întrebă Jan fără să se mire.

— În noaptea asta am avut o discuţie decisivă.

— Presupun că înainte de acel *andante* de Brahms?

— Da, domnule doctor. Cu voce uşor răguşită, la instrumentul pe care i l-am oferit cînd a început dragostea noastră. Căci a înţeles, ca şi mine, că ruptura era de neînlăturat, că această căsnicie a noastră fusese un fiasco, un eşec lamentabil.

— Despărţirea asta bruscă este o aberaţie! Căsătoria e un lucru sacru, Judith, n-o desfaci în cîteva minute!

— Nu mai aveam nimic de desfăcut. Am mai spus acest lucru!

— Mă rog, în sfîrşit, o hotărîre atît de pripită... Ia să vedem ce împrejurare v-a determinat să luaţi hotărîrea comună, pe cît de bruscă, pe atît de nebunească...

— I-am reproşat lui Hugo răceala, indiferenţa. Atunci mi-a mărturisit, cu seninătate, că nu-l interesează decît muzica şi că o femeie n-are loc în viaţa lui.

— Oh, toate astea sînt de-a dreptul absurde!

— Atitudinea dumitale mă miră, doctore. Pari foarte... contrariat, tocmai cînd mă aşteptam să te găsesc mai curînd mulţumit de ceea ce, pentru mine, e de fapt, o eliberare! Mi s-a părut întotdeauna că nutreşti o oarecare simpatie faţă de mine.

— Tocmai pentru că-mi sînteţi foarte dragi amîndoi, sînt atît de mîhnit de fapta voastră nesăbuită, strigă Jan un pic cam tăios. Hugo te neglija, e explicabil, arta lui e tiranică, ştiu, dar de aici şi pînă la a o rupe definitiv... nu! Cu asta nu sînt de acord!

— Deci, după dumneata, ar fi trebuit să mă sacrific, nu-i aşa?

— De ce exagerezi?

— Dar ăsta e adevărul. Un sacrificiu total, o abnegaţie absolută, iată ce cerea el de la mine.

— Dar aveai şi satisfacţii...

— Eu, nevasta ridiculizată?

— Fii mai ponderată, te rog. Cînd cucerea laurii izbînzi nu erai alături de el? Gloria n-o împărţea cu dumneata?

Judith ridică spre Jan o privire de o infinită sinceritate:

— Triumfurile sale, dragă domnule doctor, le uram, fiindcă îl îndepărtau şi mai mult de mine.

— Ce încurcătură afurisită! Alcătuiaţi amîndoi o pereche minunată, da. Păreaţi într-adevăr sortiţi unul altuia.

— Nepăsarea bărbatului care-mi era soţ numai pe hîrtie a ucis în mine toată dragostea pe care aş fi putut s-o simt pentru el.

Visător, cu capul sprijinit în căuşul mîinii, Jan rosti încet, cu grijă, şi cu multă francheţe:

— O căsnicie, Judith, e un mare rămăşag, de o îndăzneală extraordinară. O încercare foarte dură, de o rigoare adesea atroce, nemiloasă. Îţi trebuie o răbdare imensă, o infinită bunăvoinţă, pe scurt, aproape un fel de smerenie, ca s-o poţi duce pînă la capăt.

— Şi dumneata crezi, în mod serios, doctore, că mulţi bărbaţi şi multe femei sînt în stare să îndure, cu un real succes, o asemenea încercare? întrebă Judith cu un aer de îndoială.

Stăpînul Tjorpei își fixă asupră-i privirea de o luminoasă limpezime și răspunse cu un accent de o absolută certitudine:

— Sînt legiuni întregi! Căci pentru majoritatea ființelor, dragostea, dragostea împărtășită, dragostea conjugală este singura fărîmă de eternitate în lumea asta materială, singura poartă spre infinit, partea lor de fericire, aici, pe pămînt. Pentru ei, această dragoste înseamnă lumina, speranța...

— Dumneata ai o concepție cu totul deosebită despre dragoste.

— Singura care e justă.

Tînăra femeie izbucni contrariată:

— Dragostea la care faci aluzie nu există în căsnicie, dragă domnule doctor Yvarsen. Coabitarea zilnică ne pune prea multe piedici, ne întinde prea multe capcane. Poți simți dragostea sublimă, dragostea lui Dante și a Beatricei, în timpul unui sonet sau al unei sonate, dar nu în timpul lungilor ani ai unei vieți comune. Nobila înflăcărare cîntată de poeți și artiști e o treabă, dragostea conjugală curentă e alta!

— Nu există dragoste „curentă", Judith, fiindcă orice dragoste pare unică și nouă.

— Dar cînd trăiești alături, în banalitatea de fiece zi?

La această întrebare, Jan răspunse cu un surîs de o inefabilă bunătate:

— Sigur, am recunoscut că legătura conjugală e o treabă îndrăzneață, plină de dificultăți și de conflicte. Dar trebuie să depășești, să învingi piedicile! Cum? Jean de la Croix îți dă această rețetă: „Acolo unde nu există dragoste, semănați voi dragoste și veți culege dragoste".

— Dumneata trăiești și gîndești la un nivel mult prea înalt pentru muritorii de rînd, domnule doctor.

— Nu cred! Dimpotrivă, sînt realist. Dacă tovarășul tău de viață este enervat, deprimat, dacă-l apucă vreun capriciu, dacă e nerăbdător, dacă pare că-ți poartă pică pentru vreo neplăcere, răspunde-i cu și mai multă dragoste. Fii înțelegătoare, tolerantă, dă dovadă de o infinită răbdare; mai devreme sau mai tîrziu vei culege dragoste...

— Sînt sceptică...

— Esențialul în viața unei perechi este să nu se descurajeze niciodată. Trebuie să persevereze, să țină piept, să reziste în fața descurajării, în fața atitudinilor morocănoase. Știu, lupta împotriva plictiselii, iritării, indiferenței, rutinei, geloziei, amărăciunii, resentimentului, împotiva tensiunii datorată grijilor materiale nu-i întotdeauna foarte ușoară. Vezi că cunosc toate cauzele unor eventuale conflicte! Totuși, deasupra tuturor acestor

neajunsuri trebuie să se afle afecțiunea, da, acea dragoste despre care ți-am vorbit.

— Utopie, domnule doctor...

— Nicidecum, fiindcă dragostea poate face adevărate minuni; miracolele pe care le săvîrșește în fiece minut, în fiece secundă, sînt nenumărate. Uite, vreau să-ți istorisesc o poveste, o poveste extrem de edificatoare. În urmă cu vreo douăzeci de ani, am operat un băiat de douăzeci de ani care fusese rănit groaznic într-un accident de cale ferată. Prins între două vagoane, trupul a trebuit să-i fie scos afară cu ajutorul aparatului de sudură.

— Îngrozitor...

— Mi s-a adus deci acel băiat, o zdreanță jalnică, ciopîrțită și sîngerîndă. Ca să-l salvez, trebuia să tai, să secționez, să adun ce-a mai rămas, să cos... Era aproape o sfidare a soartei. Niciodată nu m-am rugat cerului ca înaintea acelei operații, să mă ajute, să-mi călăuzească mîna. După ceasuri înfricoșătoare, rănitul meu a fost salvat. Dar își pierduse o mînă și un picior.

— Ce poveste înspăimîntătoare!

— Nu, urmarea e sublimă. Ai să vezi! Căci băiatul era logodit...

— Biata fată! Ce lovitură!

— Se numea Ulrika, Ulla, cum spunem noi pe aici. Una dintre persoanele cele mai curajoase, nobile și generoase pe care mi-a fost dat să le cunosc în decursul îndelungatei mele cariere. Și pe deasupra, o fată splendidă, alcătuită ca o zeiță! Își pregătea licența în litere. Stundeții erau nebuni după ea! Mă crezi sau nu, dar la un an după operație Ulla se mărită cu logodnicul ei, grav rănitul meu.

— Nu pot crede!

— Aș putea să-ți dovedesc cu certificatul de căsătorie în mînă. Am asistat la cununie... Erau legați unul de altul printr-o dragoste totală, completă, absolută; printr-un sentiment care depășea în mod radical cele două existențe ale lor, și care era deasupra tuturor mizeriilor acestei lumi. Această dragoste a făptuit minuni, le-a îngăduit să învingă toate obstacolele și să înfăptuiască cea mai deplină legătură conjugală. Tandrețea, afecțiunea și înaltul spirit de abnegație al soției au constituit pentru infirmul meu un stimulent de prim ordin. Acest stimulent a dezvoltat în el cele mai nobile calități și, în contactul zilnic cu acel spirit de elită care era Ulla, deveni un om de o excepțională elevație spirituală. Încurajat de tovarășa sa de viață, începu să scrie. Eseuri, povestiri, studii istorice, în sfîrșit, romane. Astăzi, acest om, al cărui nume îl voi trece sub tăcere, este unul dintre

marii noştri scriitori. Cărţile sale, pe lîngă satisfacţia pe care mi-o procură fiindcă sînt ale lui, ale „rănitului meu", constituie pentru mine o adevărată sursă de elevaţie morală.

— Poate că ai dreptate! admise Judith, poate că toate astea sînt juste şi adevărate, dar în ceea ce mă priveşte, povestea asta nu schimbă nimic.

— Deci am vorbit degeaba? Povestea Ullei nu te-a convins de greşeala dumitale?

— Nu, domnule doctor.

— Nu te-a făcut să înţelegi că sacrificiile dumitale sînt neînsemnate faţă de cele la care consimt alte femei? Nu vrei să încerci şi dumneata experienţa unei legături conjugale mai dificile?

— Cu Hugo?

— Evident. Pentru că el este şi rămîne soţul dumitale, oricare-ar fi hotărîrile atît de pripite pe care le-aţi luat.

Deşi chipul Judithei se înăspri, ea răspunse cu o liniştită fermitate:

— Ceea ce mi-ai spus despre dragoste, dbmnule doctor, mi-a dovedit mai ales un lucru: că între mine şi Hugo n-a existat niciodată dragoste adevărată, dragoste în sensul pe care-l dai dumneata acestui cuvînt. Poate că Hugo a simţit, la început, pentru mine, o anumită dorinţă, un fel de pasiune. Cît despre mine, îmi dau seama astăzi că am fost sedusă de marele artist din el, mai curînd de muzicianul fără pereche decît de bărbat. Iubeam, admiram în el un ideal de sensibilitate estetică.

— Să revenim la esenţial! spuse Jan privind-o pe tînăra femeie cu o curiozitate compătimitoare. Care e motivul real al prezenţei dumitale aici? Ce speri de la mine?

— După despărţirea mea de Hugo, după scena penibilă şi dureroasă, după rămasul bun şi cîntecul lui sfîşietor, m-am văzut dintr-o dată atît de singură, atît de părăsită, încît am simţit nevoia unei prezenţe omeneşti.

— Şi de ce neapărat prezenţa mea? Puteai să te duci, de plidă, să baţi la uşa Idei...

— Nu, numai dumneata, domnule doctor, îmi poţi reda curajul; numai dumneata mă poţi ajuta să-mi regăsesc echilibrul interior, pacea sufletului, numai dumneata poţi să-mi arăţi drumul care duce către un viitor mai senin. Şi apoi, la Tjorpa, totul depinde de dumneata, aşa că e cît se poate de firesc ca în tulburarea mea să mă îndrept către stăpînul Tjorpei...

— Ce anume aştepţi de la mine, Judith?

— Un sfat, glasul unui prieten...

— Nu puteai să aştepţi pînă mîine?

— Oh, nu! Cîntecul lui Hugo m-a răscolit atît de puternic încît eram cît pe ce să fac o criză de nervi, să-mi pierd capul. Muzica lui sublimă m-a aruncat într-un fel de haos mental. Nu puteam să mai aştept... În plus, un lăcaş ca ăsta nu este oare locul cel mai indicat pentru reculegere, pentru un examen de conştiinţă?

Jan se simţi brusc foarte obosit. În timpul unei perioade din viaţa sa crezuse c-o iubeşte pe Judith. Biata fată, cum s-o ajute?

— Ce sfat aş putea eu să-ţi dau, spuse el în sfîrşit, cu voce blîndă, decît să revii asupra regretabilei dumitale hotărîri, să te reîntorci lîngă soţul dumitale şi să-i rămîi credincioasă şi devotată? Dealtfel, am certitudinea, da, ferma certitudine că această ruptură e trecătoare; personal, voi face tot ce-mi va sta în putinţă ca legătura dintre voi să se reînnoade, să redescoperiţi drumul împăcării. Dragostea este un dar, cel mai de preţ dintre toate bunurile de pe acest pămînt şi nici un sacrificiu nu poate fi prea mare ca să-l păstrezi.

Cu paşi rari, se reîntoarse în biserică şi se aplecă peste clape. Apoi, cu o extraordinară fervoare, Jan începu să cînte. Expresia chipului se schimbase: părea foarte departe de lucrurile pămînteşti, absorbit de contemplarea în care-l cufundase muzica, purtat pe cele mai înalte culmi ale gîndului. Sub pletele şi acum stufoase, chipul părea al unui profet, al unui vizionar îmbătat de splendoarea unei privelişti încîntătoare. Judith, rămasă afară pe bancă, se ridică încet, fără zgomot şi se reîntoarse la maşină. Simţea că prezenţa ei în biserica din Troelle ar fi fost inoportună şi că drama ei personală trebuia să pară măruntă şi insignifiantă în ochii unui asemenea om.

VIII

— ASCULTĂ-MĂ PE MINE, EŞTI prea tînără ca să rămîi o biată văduvă. La vîrsta asta ai încă toată viaţa înainte!

— Am fost măritată de două ori, mamă...

— Ăsta nu-i un motiv.

— Şi pe urmă sînt foarte fericită lîngă voi doi. Pentru mine, Tjorpa e un adevărat paradis.

— Nu trebuie să judeci în chip egoist, fata mea... James va avea nevoie de un tată.

— Dar îl are pe tata. Tata care face cît zece bărbaţi mai tineri decît el.

— Jan este bunicul lui James şi, în educaţia unui copil, bunicul are de jucat propriul său rol.

— Tata, bunic! Trebuie să-ţi mărturisesc că expresia mi se pare ridicolă.

— Mă rog! Dar tatăl tău are atîtea alte griji, atîtea probleme, încît nu se poate consacra exclusiv copilului tău, Ide. Nu, nu, crede-mă, ar trebui să te recăsătoreşti cît mai repede.

— Cu cine?

— Pretendenţii nu-ţi lipsesc. Ia hai să-i trecem în revistă...

— Oh, te înşeli, mamă, nici unul...

— Trăieşti cu capul în nori, fata mea! Nu ştii că se vorbeşte despre tine ca despre cea mai drăguţă femeie din comitat, care a înflăcărat cele mai multe inimi?

— Cu aerul meu obosit, cu înfăţişarea mea îndurerată?

— Astea ţin de trecut, fata mea. Priveşte-te în oglindă! Ştiu bine că moartea lui Norbert a fost o lovitură grea pentru tine, o încercare cumplită, dar după asta s-a făcut simţită asupra ta influenţa binefăcătoare a sănătosului nostru climat suedez.

— Totuşi, sînt încă foarte deprimată.

— Eşti înfloritoare.

— Moartea lui Norbet e prea recentă, mamă. Amintirea lui e încă prea vie.

— Mă rog, dar cum a murit Norbert?

— Să nu mai revenim asupra acestui subiect, mamă, căci nu voi fi niciodată de acord cu tine. Nu poţi înţelege...

— Cum se numea femeia care stătea alături de el în timpul stupidului accident?

— Şii bine că împreună cu tata, am convenit să nu mai rostim niciodată numele acelei... nefericite!

— Nu-ţi împărtăşesc cîtuşi de puţin felul de a vedea lucrurile. Ai să spui iarăşi că n-am nici o fărîmă de milă creştinească, sau că mă complac în resentimente. Adevărul e că nu-i voi ierta nici azi, nici mîine acelei nefericite, faptul de a fi zdrobit — cu o asemenea lipsă de scrupule, cu un asemenea cinism — căsnicia voastră. Norbert n-a fost un băiat rău, dimpotrivă.

— Problema nu se pune astfel, mamă.

— Ba aşa se pune!

— Norbert era un artist şi ca atare extrem de sensibil la frumuseţea fizică.

— Ce avea în plus femeia aceea decît o frumusețe diavolească? Nu, Norbert era totuși fratele Flaviei, un Verneuil, un băiat cinstit, sincer, loial...

— Sigur...

— Și ca să ajungă unde-a ajuns, aventuriera aceea ticăloasă și-a pus la bătaie toate armele periculoasei sale cochetării, toată odioasa ei putere de seducție. Astfel de ființe sînt în stare de cele mai mari perfidii și chiar numai noțiunea de morală le face să izbucnească în rîs. Nu arbora mina asta plictisită, Ide... Am simțit pe propria mea piele pînă la ce extreme pot ajunge astfel de femei pentru a-și atinge scopul nefast. Știi la ce mă gîndesc...

După plecarea lui Jan, Thérèse se simțise mult prea neliniștită ca să mai poată dormi. Se dusese deci la Ide, pe care era aproape sigură că o va găsi trează, știind că avea obiceiul să citească pînă tîrziu. Și nu se înșelase. Ide stătea în pat și se delecta cu *Muntele magic* de Thomas Mann, autorul ei preferat. O cutie cu ciocolată și un pahar cu vin dulce îi stimulau zelul de cititoare nocturnă. Mama sa mîncă o bomboană de ciocolată, o găsi delicioasă, și pînă la urmă se cuibări în celălalt capăt al patului. În curînd, cele două femei se antrenară într-o discuție foarte însuflețită, deși purtată pe șoptite.

Thérèse se apucă să evoce umbra frumoasei Sigrid, a cărei amintire era, la Tjorpa, omniprezentă.

— Erling și cu mine, spuse Ide pe un ton de ușor reproș, n-am putut înțelege înverșunarea ta împotriva lui Sigrid, ura ta față de ea. Toate astea ni se par exagerate.

— A fost o criminală! strigă Thérèse, jignită. N-am avut nici un motiv s-o am la inimă! Și pentru că vorbești de înverșunare, poate ar trebui să te gîndești la ceea ce i-a făcut celei al cărei nume îl porți.

— Am impresia, mamă, că n-o suportai tocmai pentru că era atît de uluitor de frumoasă.

— Cîte ai mai inventat în legătură cu acest subiect! Și de cîte ori te-ai arătat nedreaptă față de mine! Iată, îmi amintesc și acum scena pe care a făcut-o fratele tău cînd Flavie se afla în Transvaal și mai ales cuvintele pe care le-a aruncat în fața lui Jan: „Odinioară, tată, ți-ai stricat viața. Nu te-ai consolat niciodată că n-ai putut s-o ai pe femeia visurilor tale. Cu atît mai rău pentru tine! Cum să nu poți ierta un moment de slăbiciune sau de rătăcire celei pe care-o iubești? Crezi că orgoliul sau dreptatea contează în dragoste? Tată, n-ai știut s-o păstrezi pe Sigrid Lindval! Eu nu fac parte din aceeași generație ca tine! Eu nu am nici scrupulele, nici complexele tale!" Și asta, imediat după...

Thérèse oftă, jucîndu-se nervoasă, cu ciucurii de la cuvertură.

— Astfel de vorbe, rostite de faţă cu mine, m-au făcut să sufăr îngrozitor, Ide; abia acum îţi pot mărturisi. Oh, lui Erling, nu i-am spus niciodată nimic, el e acum atît de departe de asemenea probleme... Mai ales una din fraze a fost foarte dură în ceea ce mă privea: „Nu te-ai consolat niciodată că n-ai putut s-o ai pe femeia visurilor tale!" Atunci eu, eu, mama voastră, ce loc ocupam în frumosul discurs? Aparent, eram o cantitate neglijabilă!

— Sigur că Erling n-a vrut să te rănească, mamă; doar ştii cît de mult ţine la tine!

Thérèse avu un gest de deznădejde.

— Atît de ataşat, încît nici nu s-a gîndit la mine cînd a rostit „încîntătoarele" fraze...

— Dragostea pentru Flavie îl înnebunise...

— Nebun? Erling? Habar n-ai, fata mea! Fratele tău a fost întotdeauna de o luciditate fără pereche. Atunci însă era vorba de sentimente mari, de o pasiune irezistibilă, de drepturile dragostei şi de nu mai ştiu ce! Atunci eu, cunoscută ca o fiinţă practică şi realistă, am fost lăsată în afara unor astfel de lucruri. Erling nu se gîndea că mă jigneşte, pentru că eu fusesem exclusă total de la asemenea lucruri „subţiri"...

— Mamă, de ce te pui într-o astfel de situaţie din pricina unor vorbe care aparţin definitiv trecutului?

Dar Thérèse se pornise:

— Eu nu mai contam, eu nu mai eram acolo! Discuţia se purta între doi sentimentali şi prezenţa unei persoane atît de materialiste ca mine era cu totul deplasată! Apoi, pe un ton mai calm, reluă: Şi pentru că veni vorba de sentimentele mari, există unul pe care eu îl cunosc bine şi care mi-e foarte drag: cel al dreptăţii. Am avut întotdeauna un simţ foarte ascuţit al dreptăţii, fapt care se explică probabil prin originea mea alsaciană. Căci în Alsacia — vezi tu — ea este socotită cea mai de preţ şi nici o dragoste, nici o pasiune n-ar putea trece înaintea ei. Thérèse oftă adînc şi continuă: Cel mai tare mă înfurie că aici toate discuţiile duc — mai devreme sau mai trîziu — la femeia pe care nu voi înceta niciodată s-o socot nefastă pentru toţi: Sigrid! După ce schiţă un gest ca şi cum s-ar fi eliberat de o prezenţă inoportună, luă o ţigară şi spuse cu voce mai veselă: Venind să te văd, doream cu ardoare să-mi schimb gîndurile. Aşa că, dacă eşti de acord, să revenim la eventualul tău măritiş...

— Ai zis bine „eventual", mamă.

— Cred că n-ai totuşi de gînd să mă contrazici tot timpul... Hai să vorbim puţin despre pretendenţii tăi.

Ide înalţă nişte ochi în care se citea mirarea.

— Există într-adevăr?

— Eşti chiar atît de oarbă, draga mea?

Dintr-o dată curioasă, Ide închise cartea şi se aplecă spre mamă-sa:

— Spune-mi cîteva nume...

— Acum iată-te nerăbdătoare...

— Din pricină că lucrul mi se pare cît se poate de bizar, de neaşteptat! Dealtfel, continui să fiu sceptică!

— Ce ai de zis, de pildă, de Henrik Andersson?

— Inginerul acela de păduri şi ape care vine adesea în vizită la tata?

— Chiar el.

Ide pufni în rîs.

— Vai, mamă! N-ai văzut cum arată? Aş putea spune că e de-a dreptul urît.

— Frumuseţea nu trebuie să fie un criteriu pentru tine.

Ide se supără:

— Şi mă rog, de ce? Mai adineauri ai spus că mă bucur de reputaţia de a fi cea mai drăguţă femeie din comitat; dar văd că asta nu te împiedică să mă arunci în braţele primului venit.

— Hai, hai, să nu umflăm astfel lucrurile. În ce mă priveşte, ştii bine că n-am să te împing în braţele oricui. Aş vrea doar să te sfătuiesc, să-ţi arăt pe ce cale să apuci. Căci, în ciuda celor două căsnicii, văd că n-ai nici un pic de experienţă.

— Am destulă ca să nu-l vreau cu nici un preţ pe moşneagul ăla! Are capul ca o pară şi cînd rîde, seamănă cu o focă bătrînă.

— N-o să fii niciodată serioasă!

— În plus, discuţia cu el e de o platitudine întristătoare. A accepta să trăieşti alături de un asemenea om ar însemna o adevărată sinucidere morală...

— Bine, bine! şi Per Svenström?

— E prea mare, adică prea înalt pentru mine.

Thérèse îşi reprimă cu greu un gest de nerăbdare.

— Pînă acum, spuse ea prost dispusă, n-am auzit nici o obiecţie serioasă.

— Dar pentru mine sînt foarte serioase.

— Ia spune-mi, ce părere ai despre Jorgens Meldgaard?

— Băiatul fabricantului de chibrituri?

— Da, e un bărbat superb, cea mai bună partidă din ţinut.

Ide îşi scoase uşor bustul înainte, gest de mîndrie, pe care-l moştenise de la tatăl ei.

— Cred că nu se cade ca o fată din familia Yvarsen să înceapă să adulmece „partidele bune", zise ea.

— Ehei, problemele materiale îşi au importanţa lor, fata mea. Pînă azi, tu ai trăit tot timpul în medii înstărite, n-ai ştiut niciodată ce înseamnă strîmtorarea, nici tu, nici cei apropiaţi ţie. Te-ai obişnuit cu un anumit confort, cu un anumit nivel de trai. Nu te sfătuiesc să renunţi la el, fiindcă vei deveni foarte repede acră şi noua ta căsătorie se va solda cu un eşec.

— Asemenea raţionamente cumplit de materialiste mă depăşesc.

— Nu mă îndoiesc, dar ştiu că e datoria mea să ţi le amintesc. Nu-l uita, mai ales, pe micul tău James. Copilul are dreptul la cele mai bune şcoli şi la cea mai aleasă educaţie.

— Uiţi, mamă că am eu însămi mijloacele de a-i oferi cea mai costisitoare educaţie? Dispun de o avere personală, destul de mare, care să ne pună la adăpost, pe copilul meu şi pe mine, de orice griji materiale.

— Poate... Dar pînă atunci nu mi-ai spus cum ţi se pare Jorgens?

— Se spune că-i cam place să bea...

— Oh, nu mai mult decît altuia.

— Cum îi mai aperi pe toţi! se amuză Ide.

— Spune-mi măcar, ca fizic îţi place? Sau nici el nu e pe gustul tău.

— Nu e neplăcut...

— În sfîrşit!

— Ca să te bucuri, aş afirma că e chiar simpatic.

Dar Ide îşi temperă aprecierea, adoptînd un ton glumeţ. Ridicîndu-şi capul Thérèse îşi privi fata.

— Veşnic maliţia asta care ţi-e caracteristică! Ai rămas la fel de copilăroasă ca pe vremuri, fata mea! Pe buze îi înflori un surîs cam trist. Adesea, cînd te văd umblînd de colo, colo, prin casă, uit toţi anii care s-au scurs; îmi închipui că ai redevenit tînăra capricioasă care erai înainte de a te mărita cu James şi a pleca în Transvaal... Dar, revenind la prezent, spuse: Deci nu respingi ideea unei căsătorii cu Jorgens?...

Lăsîndu-se să cadă pe pernă, Ide îşi aranjă pletele, cu gesturi pline de cochetărie.

— Planurile astea sînt cu totul iluzorii, mamă zise ea. În primul rînd, nu sînt cîtuşi de puţin hotărîtă să mă recăsătoresc; în al doilea rînd, habar n-am ce sentimente poate avea băiatul ăsta pentru mine. Aşa că ar fi mai bine să încetăm cu planurile care ţin de domeniul fanteziei.

— Greşeşti, Ide. Ştiu de la tatăl lui Jorgens că băiatul e îndrăgostit nebuneşte de tine.

Ide nu se putu abţine să nu izbucnească într-un rîs nervos.

— Îndrăgostit nebuneşte? Ha, ha, iată-ne în plin roman-foileton. Nu mai urmează decît menţiunea „va urma".

— De ce-ţi baţi joc?

— Pentru că expresiile astea ridicole nu-şi mai au astăzi rostul, mamă. Dacă un bărbat mi-ar fi vorbit astfel, i-aş fi rîs în nas! James avea, e adevărat, un aspect cam rustic, dar era un om simplu şi sănătos. Cît despre Norbert, el era un mare artist. N-aş fi putut niciodată trăi alături de o fiinţă ce s-ar fi exprimat în limbajul demodat al cărţilor poştale unde vezi cîte o pereche îmbrăţişată, într-o inimă de mătase roz cu franjuri de dantelă! Nu, stilul ăsta grotesc nu-i pentru mine! Oricît ar fi fost de vinovat, Norbert m-a obişnuit totuşi cu altceva. Datorită lui am învăţat să trăiesc la un nivel superior, să dau dovadă de multă exigenţă. Sentimentalismele muiate în apă de trandafiri nu mă mai interesează.

Thérèse se arătă dezamăgită.

— Cîte proteste pentru două vorbe socotite prea naive! Voi, ăştia tineri, vreţi să schimbaţi totul, să puneţi în discuţie felul de a gîndi şi de a simţi al celor vîrstnici. Fără să vă daţi seama, sînteţi orbiţi de propriile voastre prejudecăţi. Generaţiile urmează unele după altele, dar nu seamănă între ele, ştiu asta, e un adevăr vechi de cînd lumea. Dar în momentul de faţă se exagerează! Niciodată nu s-a vorbit atîta de conflictul dintre generaţii sau de stupida încăpăţînare cu care, chipurile, se opun părinţii înclinărilor atît de firești, atît de simpatice, atît de elevate şi de inteligente ale copiilor lor! Ca şi cum înainte de răsunătoarea şi zgomotoasa voastră apariţie pe pămînt noi am fi trăit cu toţii ca nişte imbecili fericiţi! Vă bateţi joc de gusturile noastre, prea romantice, prea „trandafirii", fără să vă gîndiţi că şi ale voastre vor fi luate în rîs de generaţiile care vor urma şi care vor fi probabil sătule să trăiască într-un univers zugrăvit în negru!

Ide începu din nou să rîdă.

— Cît te iubesc, mamă, cînd faci astfel de procese „noului val"! Poţi deveni atît de pătimaşă! Apoi, ridicîndu-se în coate, spuse pe un ton mai grav; Totuşi, trebuie să înţelegi că dacă resping orice mediocritate intelectuală sau fizică, n-o fac pentru că aş fi ahtiată după nu ştiu ce modernism, ci pentru că primele mele experienţe de viaţă cer acest lucru.

— Ai avut şansa să trăieşti alături de nişte oameni excepţionali, sînt de acord! consimţi Thérèse, mai ales în ceea ce-l priveşte pe Norbert...

— Dacă ai şti cîte lucruri m-a învăţat, mamă! întări Ide. În muzică, datorită tatei, eram mai tare ca el. Dar în celelalte arte ignoranţa mea era — pentru a spune astfel — totală. Da, formaţia mea artistică i-o datorez lui Norbet. Împreună cu el, vizitarea unui muzeu — la început atît de rebarbativă şi de plicticoasă — devenea o plăcere de neuitat. Statuile se însufleţeau, tablourile începeau să trăiască. Şi cu cîtă sagacitate, cu cîtă siguranţă ştia să descopere conţinutul spiritual al unei opere, chintesenţa ei! Epocile, stilurile, vieţile marilor artişti n-aveau nici o taină pentru el. La Luvru, la British Museum sau la Museo Nazionale rămînea întotdeauna el însuşi, sigur pe gusturile şi pe preferinţele sale. Iar eu, eu stăteam alături şi-l ascultam... Privind în jur, Ide adăugă: Într-adevăr, mamă, bărbatului care va dori să ocupe locul lui James şi a lui Norbert îi va fi greu să stea alături de ei. James era atît de viril, de puternic! Cît despre tablourile agăţate pe toţi pereţii casei noastre, ele constituie dovada cea mai elocventă a geniului lui Norbert.

Mişcată de acest gest de fidelitate faţă de memoria celor dispăruţi, Thérèse luă mîna Idei şi i-o strînse între ale sale.

— Cu ce aureolă de măreţie îi încununi pe aceşti oameni! rosti ea cu sinceră admiraţie.

— Dragostea, mamă, răspunse încet tînăra, transfigurează tot ce atinge...

PARTEA A DOUA

I

JORGENS PORNI CU CALUL ÎN galop. Viteza îl îmbăta, îl exalta. Pădurea era atît de frumoasă după ploaia de dimineaţă! Culorile erau mai vii, mai strălucitoare; miresmele grele care urcau din pămîntul încă umed, mirosul de frunze uscate, de muşchi şi de ciuperci erau pentru acest tînăr suedez, îndrăgostit de încîntătoarea natură, a ţării sale, cele mai minunate parfumuri. Dealtfel, duminica, pădurea i se părea întotdeauna în sărbătoare şi avea impresia că împărtăşea şi ea bucuria oamenilor.

— *Jag hälsar dig,* strigă el cu vocea sa plăcută, de bărbat tînăr *vänaste land uppä jord, din sol, din himmel, dina ängder gröna*[1]. Mai repede! strigă el mîngîind superba coamă a lui Nisse, armăsarul său negru, mai repede!

Virginala frumuseţe a ţinutului natal îl aruncase într-un soi de febră juvenilă. Dar iată că se întunecă brusc şi deveni gînditor. Ajuns într-un luminiş larg, îşi opri bidiviul, sări jos şi se aşeză pe trunchiul răsturnat al unui arţar. O oboseală bruscă pusese stăpînire pe el, o descurajare totală. Ca în urma unei lovituri magice de baghetă, culorile vii şi strălucitoare se şterseră din jurul lui; i se păru că întregul univers nu mai era decît un tablou în tonuri cenuşii, de o plicticoasă monotonie. Căci femeia pe care o iubea rămînea departe, inaccesibilă şi Jorgens începea să fie descurajat din pricina acestei iubiri pe care toată lumea o socotea zadarnică.

Prietenii îl luau fără nici o jenă, peste picior, ironizînd dragostea lui pentru fiica doctorului Yvarsen; iar dacă părinţii săi stimau foarte mult o personalitate eminentă şi remarcabilă cum

[1] Te salut, cea mai frumoasă ţară din lume, salut soarele, cerul, întinderile tale înverzite! (sued.). (n.ed. fr.).

era stăpînul de la Tjorpa, dezaprobau totuşi căsătoria cu o femeie de două ori văduvă.

Jorgens însă o iubea pe Ide şi-şi dădea seama că acest sentiment era tot atît de puternic, de indestructibil ca un bloc de bronz: departe de a suferi din pricina dezaprobării generale, dragostea lui nu făcea decît să crească, să se amplifice. Ide era radioasa lui speranţă, dulcea iubire, minunata aventură. Tînărul nu putea concepe un viitor în care Ide să nu ocupe locul principal. Gîndurile sale se întorceau tot timpul la ea: Ide! Ide! Ea era izvorul oricărei bucurii, oricărei fericiri. Fără ea, pămîntul întreg îi părea o întindere aridă, pustie, un cîmp mohorît şi dezolant. Dar irezistibilul elan care-l înflăcăra pe Jorgens avea oare şanse să işte vreo reacţie favorabilă în inima celei care era obiectul unei atît de fervente pasiuni? Pînă în prezent, Ide se retrăsese cu înverşunare în dosul zidului de apărare al văduviei sale, consacrîndu-se fără nici o rezervă educaţiei micului James. Cînd Jorgens era primit în vizită la Tjorpa, ea nu se arăta plictisită faţă de el, dar nici nu-i dădea vreo atenţie deosebită. Surîzătoare şi luminoasă, rezerva aceeaşi primire, caldă şi curtenitoare, tuturor prietenilor casei, tuturor celor care erau în relaţii cu tatăl ei; cînd Jorgens încerca să rămînă singur cu ea sau să se angajeze în vreo discuţie mai personală, Ide găsea întotdeauna un pretext ca să scape de el, cu eleganţă, şi să se alăture celorlalţi invitaţi. Niciodată tînărul Meldgaard nu putuse smulge de la dînsa dovada cît de mică a unei afecţiuni.

Nisse păştea liniştit în mijlocul luminişului, bătînd, din cînd în cînd, nervos, cu copita în pămînt. În bolta înaltă de verdeaţă cîntau şi băteau din aripi, nepăsătoare, păsările, în vreme ce miriade de musculiţe dansau un tăcut şi frenetic balet în raza piezişă a soarelui ce răzbătea prin penumbra frunzişului. Întreaga pădure, scăldată într-o lumină difuză, părea că serbează, în felul ei, acea zi de sărbătoare. Dar în inima lui Jorgens pătrunseseră — aidoma viermelui într-un măr — o tristeţe şi o melancolie de nespus.

Oare Ide va spune vreodată da? Oare va accepta într-o zi să devină soţia lui şi să alcătuiască împreună perechea pe care cuteza să şi-o imagineze în cele mai îndrăzneţe visuri ale sale? Întrebările astea îl obsedau, îl tulburau, iar odată ajuns în stare de descurajare, îşi răspundea întotdeauna negativ. Atunci cerul se întuneca, iar viaţa i se părea goală, lipsită de sens.

— Vreau să-ţi vorbesc şi încă foarte serios! îi spuse Henrik Meldgaard fiului său, înainte chiar ca acesta să fi coborît de pe cal.

Jorgens îl încredinţă pe Nisse rîndaşului şi-şi urmă tatăl care intrase în casă. Cei doi bărbaţi se întîlniră în cabinetul de lucru al lui Henrik Meldgaard, odaie mare şi luxoasă, cu o fereastră ce dădea spre lacul Vănern. Supunîndu-se gestului imperios al tatălui său, Jorgens se aşeză într-unul din fotoliile aflate în faţa imensului birou în stil baroc spaniol.

— Nu mai eşti băiatul serios de odinioară, Jorg!

Rostită pe un ton acuzator, fraza dezvălui pe loc o atmosferă extrem de încordată.

— Ce-mi reproşezi, tată?

Ignorînd întrebarea, Henrik Meldgaard îşi aprinse o ţigară şi contemplă îndelung volutele fumului albăstrui care se înălţau încet către tavan.

— Afacerea Yvarsen! lăsă, în sfîrşit, să-i scape, laconic.

Chipul lui Jorgens se întunecă.

— Mi se pare că sînt major, replică el şi că această „afacere", cum îi spui tu, nu mă priveşte decît pe mine!

— Major, major! Baliverne! Eşti moştenitorul meu direct, viitorul stăpîn şi proprietar al fabricilor Meldgaard! Prin urmare, tot ceea ce se referă la viaţa ta particulară mă priveşte şi pe mine! Cînd eşti fiul unui vîrf al industriei, Jorg, nu-ţi mai îngădui un sentimentalism de mic-burghez!

Jorgens se înfurie:

— Sentimentalism de mic-burghez? strigă el indignat. Aşa numeşti tu glasul inimii?

— Inima, răspunse liniştit şi cu un surîs ironic Henrik Meldgaard, este un organ esenţial în funcţionarea organismului uman. Restul ţine de imaginaţie, de o anumită emfază şi nu poate decît şoca un spirit realist.

— Iată un cinism cam forţat, tată!

— Sînt, în mod legitim, indignat să-mi văd fiul vîrît într-o „poveste de dragoste", ridicolă şi penibilă!

— Dragostea nu e niciodată ridicolă.

— Nu asta e şi părerea prietenilor tăi. Lor li se pare nemaipomenit de comic să te vadă îndrăgostit de o femeie de două ori văduvă!

— De ce vă amestecaţi în viaţa mea? Ide este încă tînără, e de aceeaşi vîrstă cu mine!

— Nu mă interesează!

— Deci ai ajuns să-ţi acoperi ochii şi să-ţi astupi urechile în faţa evidenţei, ca să-ţi poţi justifica blamul şi criticile!

Henrik Meldgaard bătu cu un *coupe-papier* în marginea biroului.

— Industria de chibrituri trece printr-o criză gravă! declară el. Trebuie să luptăm din greu ca să ne menţinem poziţia pe piaţa mondială. Săptămîna trecută am petrecut nopţi întregi discutînd cu directorii mei, ca să găsim un mijloc de a scădea preţul de cost.

— Ştiu bine asta, pentru că eram şi eu de faţă!

— Nu mă întrerupe! Anul acesta va fi un an hotărîtor pentru noi, căci trebuie să facem faţă concurenţei străine, mai ales celei americane şi să nu ne lăsăm înlăturaţi de pe anumite pieţe care ne aparţin prin tradiţie...

— Sînt perfect la curent cu aceste treburi, tată.

— Cred că nu te îndoieşti cîtuşi de puţin că lupta va fi foarte strînsă, concurenţa, feroce!

— Am dat vreodată dovadă de nepăsare?

Cu ochii scînteind, Henrik Meldgaard strigă cu asprime:

— De cînd eşti cu mintea la femeia asta, ai devenit însăşi imaginea nepăsării, da! Ţi se întîmplă din ce în ce mai des să nu vii la fabrică dimineaţă sau după-amiază, să galopezi prin pădure ca un băieţandru amorezat! Lucrul a devenit întolerabil şi-ţi cer să respecţi, ca toată lumea, programul de lucru şi să rămîi la postul tău ca oricare alt director sau inginer!

— Fabrica n-a suferit din pricina plimbărilor mele; nu mi-am încălcat nici una din obligaţiile care-mi revin!

— Asta o spui tu, amice! În realitate, patima absurdă te-a făcut nemaipomenit de distrat. Adesea, cînd sîntem la fabrică şi cînd am nefericirea de a-ţi pune vreo întrebare, eşti incapabil să-mi răspunzi, abia realizînd despre ce e vorba.

— Exagerezi, tată!

— Cîtuşi de puţin! Şi poate că dacă te-ai fi arătat mai puţin neglijent, Lars Bjorne n-ar fi fost ucis acum zece zile în accidentul acela groaznic!

Pălind brusc, Jorgens ripostă:

— N-ai dreptul să-mi imputi acest lucru cumplit! strigă el ieşindu-şi din fire. Bjorne a fost înhăţat de fierăstrăul mecanic dintr-un atelier de care eu n-am răspuns niciodată! Singurul răspunzător, dacă există vreunul, e inginerul Svenström care dirijează fierăstrăul.

— Care-l dirija, căci am hotărît să fie îndepărtat din funcţie.

— Deci eşti de acord că nu sînt implicat în treaba aia nenorocită?

În picioare, cu trăsăturile crispate, cei doi bărbaţi se înfruntau.

— În ce mă priveşte, articulă cu trufie Henrik Meldgaard, pretind să împarţi răspunderea accidentului cu întregul personal al direcţiei. Într-un astfel de caz, fiecare inginer şi fiecare director e vinovat, indiferent de specificul postului pe care-l ocupă. Tu mai ales, fiul meu, tu trebuie să fii cu ochii în patru, să previi toate neajunsurile tehnice, toate stîngăciile unor lucrători.

— Dar e absurd! Întreprinderea noastră e mult prea vastă pentru ca eu să pot exercita un astfel de control!

— Înainte de a te fi îndrăgostit de fata doctorului Yvarsen, nu dormeai decît o noapte din două, pînă într-atît erai de preocupat de supravegherea fabricii. Făceai controale prin toate atelierele, indiferent de oră... Eram mîndru de tine, mulţumit de munca ta. Plin de încredere în viitor, eram convins că după ce eu nu voi mai fi, fabrica va rămîne pe mîini bune.

Schiţînd un gest de oboseală şi oftînd din adînc, Henrik Meldgaard se aşează din nou în fotoliu: Jorgens făcu şi el acelaşi lucru şi, timp de cîteva minute, tatăl şi fiul se priviră în tăcere.

— Sînt dezolat să te văd atît de mîhnit, cuteză să spună Jorgens.

Ridicînd din umeri, Henrik Meldgaard zdrobi nervos capătul de ţigară în somptuoasa scrumieră de cristal, măiestrit tăiată în faţete, pe care salariaţii săi i-o oferiseră cu prilejul împlinirii unui veac de la înfiinţarea întreprinderii.

— Accidentul a constituit un şoc pentru mine... mărturisi el cu glas slab. Îl cunoşteam personal pe Bjorne, îi ştiam situaţia, familia aşa că m-am simţit groaznic de vinovat, pricepi?

— Pricep, tată, şi sînt eu însumi răscolit. Totuşi, nu e cazul să insinuezi că de cînd o cunosc pe Ide, îmi petrec vremea dormind...

— N-am spus decît că lipseşti mult prea des de la fabrică, ceea ce e purul adevăr! Sînt de acord că nu porţi răspunderea directă pentru moartea nefericitului! Ah, toată povestea asta mi-a scos, pur şi simplu, peri albi! Mi-am ridicat toate sindicatele în cap! Un membru al guvernului a venit special de la Stockholm ca să mă tragă la răspundere şi chiar pînă şi pastorul Undset s-a arătat pornit împotriva mea.

— Trebuie să explicăm exact cum s-au întîmplat lucrurile, tată! Am fost foarte afectat de sfîrşitul brutal şi crud al lui Bjorne şi ţi-am sugerat imediat să-i oferi văduvei o pensie pe viaţă. Dar nici tu, nici eu nu ne simţim cu nimic vinovaţi! Cu o zi înainte de accident, Bjorne s-a dus la nunta surorii sale, a băut zdravăn şi n-a închis ochii toată noaptea. Cînd a venit la lucru, se clătina de oboseală şi epuizare. Stînd lîngă fierăstrăul mecanic, zgomotul uniform al acestuia i-a accentuat starea de somnolenţă pînă în clipa în care — aidoma unei păpuşi dezarti-

culate — a căzut peste mașină. Într-un astfel de caz, nici cel mai bun dispozitiv de securitate nu face doi bani.

— Da, dar Svenström, care se afla acolo, ar fi trebuit să-și dea seama că omul nu era apt de muncă și să-l trimită acasă. Nu îngădui, într-un atelier, prezența unui muncitor care abia se ține pe picioare!

— Recunosc că o parte din vină o are inginerul de serviciu și că sancțiunea pe care i-o vei da va fi, probabil, îndreptățită.

— Ne-am cam abătut de la discuția noastră, bombăni Henrik Meldgaard. Fiindcă de fapt era vorba de tine și de grijile pe care mi le pricinuiești! Aprinzîndu-și o a doua țigară, Henrik declară accentuînd pe fiecare silabă: Situația a durat destul, Jorg, și a început să mi se facă greață de ea! N-am să accept niciodată ca fiul meu să ajungă de rîsul comitatului, pricepi? Numele pe care-l porți, te obligă să dai dovadă de un anumit orgoliu!

— Am pătat cu ceva reputația familiei?

— Te faci de rîs alergînd după o femeie care nu te vrea!

Un fulger de mînie trecu prin ochii lui Jorgens.

— Cine a cutezat să pretindă că nu m-ar vrea? Cine s-a hazardat să facă această afirmație gratuită și răuvoitoare?

— Nu încerca să te fofilezi, cu falsa ta indignare! Se vede clar, cît se poate de clar — dacă vrei să știi — că Ide e cît se poate de indiferentă în ce te privește.

— Nu-i adevărat!

— Dovedește-o! Să vedem, poți să anunți că te-ai logodit cu ea?

— Abia i-a murit bărbatul, tată...

— Recurgi la o scuză jalnică, bietul meu băiat!

Jorgens se ridică și se sprijini de fereastra largă, cu spatele spre cameră și cu fața spre apele scînteietoare ale lacului.

— O iubesc pe Ide și vreau să mă însor cu ea, spuse el pe un ton sec și cu o anumită grabă. Treaba asta mă privește doar pe mine, pe nimeni altcineva. Poate că va fi nevoie de timp, de menajamente...

Roșu de indignare, Henrik Meldgaard strigă:

— Orice-ai spune, să știi totuși că treaba asta ne privește în egală măsură, și pe mine și pe maică-ta. E cu neputință să nu ne intereseze cu cine se însoară fiul nostru! Nu sîntem chiar niște fitecine, băiete, ci o familie de neam mare! Se pare că uiți asta! Ai datoria să ții seama de părerile noastre și să ne urmezi sfaturile.

— Tată, dragostea e mai presus de orice!

— Dragostea, mereu dragostea! Ţi-ai pierdut minţile? Totuşi nu mai eşti un băieţandru sentimental! Henrik Meldgaard se ridică brusc, cît era de înalt, şi veni lîngă fiul său: Îţi dau o lună, rosti acesta cu asprime, ca să te logodeşti cu una din fetele pe care ţi-o va alege mama ta!

— N-ai dreptul să te amesteci, într-un mod atît de despotic, în destinele altora! se revoltă Jorgens plin de înflăcărare.

Răspunsul tatălui fu usturător:

— Dacă nu mă asculţi, te dezmoştenesc şi-l chem pe vărul tău Olaf ca să mă ajute la conducerea întreprinderii! Iar tu nu vei mai avea nici un drept, nici unul!

II

TREMURÎND — IRITAŢI, DAR totodată şi consternaţi — mama şi fiul se înfruntară, porniţi unul împotriva celuilalt din pricini diferite: pe de o parte grija maternă şi mîndria de mare aristocrată a mamei, pe de alta, dragostea pătimaşă a fiului. Îi despărţea o prăpastie, un abis de netrecut, motiv pentru care nu se înţelegeau, nu se mai puteau înţelege.

Totuşi, ziua începuse destul de bine la Kronstuga...

Henrick Meldgaard şi Jorgens se reîntorseseră de la fabrică, pentru masa de prînz, aducînd o veste importantă: încheierea unui contract ce prevedea vînzarea unei mari cantităţi de marfă guvernului indian. Lupta împotriva concurenţilor străini fusese foarte strînsă, mai ales împotriva americanilor, dar pînă la urmă, toţi fuseseră înfrînţi, iar semnarea contractului reprezenta triumful personal al lui Henrik Meldgaard. Aşa că stăpînul de la Kronstuga poruncise să se servească şampanie, iar masa se desfăşurase în deplină veselie şi voie bună, fiecare străduindu-se să evite cu grijă subiectul care frămînta familia.

Ca în fiece sîmbătă, Hedwig Meldgaard invitase cîteva prietene ce urmau să sosească în cursul după-amiezii şi să rămînă la masa de seară. După ce-l anunţase pe fiul ei că recepţia va avea un caracter deosebit fiindcă îi va oferi ocazia să cunoască cîteva tinere aparţinînd celor mai de seamă familii din comitat, tinere pe care ea, mama lui, le socotea demne de moştenitorul fami-

liei, Jorgens nu-şi ascunse nemulţumirea ca să scape cu faţa curată, îi spuse mamei sale că trebuia să se ducă la fabrică, unde avea de rezolvat o treabă extrem de urgentă. Numai că fabrica — fiind sîmbătă după-amiază — era, bineînţeles, închisă. Scandalul izbucni imediat cu violenţă.

— M-am săturat pînă în gît de certurile astea! strigase Henrik Meldgaard, înfundîndu-şi pălăria pe cap şi plecînd furios să-şi facă plimbarea zilnică prin pădure.

Sub pretextul că se duce să se schimbe, Jorgens voise să se refugieze în apartamentul lui, dar mamă-sa venise după el. Se treziră amîndoi în vasta cameră de zi, pe care tînărul Meldgaard o amenajase şi o mobilase după propriul său gust.

Ataşat de tot ce era modern, Jorgens dorise o odaie luminoasă, sobră şi funcţională. Două din laturile vastului dreptunghi ce alcătuia odaia erau din sticlă şi aluminium şi dădeau — una, spre copacii din Kronstuga, iar cealaltă spre apele scînteietoare ale lacului Vänern. Prin liniile sale drepte sau curbe, mobilierul — mese lungi şi joase acoperite cu marmoră, fotolii în formă de scoică, lămpi cilindrice — părea a fi ilustrarea unui manual de geometrie euclidiană. Cîteva sculpturi şi trei tablouri abstracte completau decorul.

Dornic să atenueze, într-un fel, discuţia mult prea pătimaşă pe care o avusese cu mama sa, Jorgens puse un disc la electrofon şi dădu drumul aparatului să meargă.

— Iarăşi muzica asta oribilă! strigă Hedwig Meldgaard chiar de la primele note. Ştii că jazzul îmi provoacă dureri de cap, dar — ca să-mi faci în necaz — ai pus acest disc.

— Scandalul devenise pur şi simplu insuportabil, mamă, aşa că m-am gîndit că muzica...

— Vrei să spui că vacarmul ăsta e muzică?

— Nu trebuie să condamni această muzică dacă n-o înţelegi...

— Să nu schimbăm subiectul, Jorg... E vorba de viitorul tău, nu de jazz...

— Cred, că în legătură cu acest lucru, nu mai avem ce discuta.

— Aşa că vei lua parte la recepţia mea...

— Cu neputinţă, trebuie să mă înapoiez la birou...

— Minţi, birourile sînt închise!

— Unele detalii din contractul pe care abia l-am semnat....

Hedwig Meldgaard bătu în podea cu bastonul ei de fildeş:

— Recepţia asta am organizat-o special pentru tine, Jorg! N-ai să-mi faci ruşinea să nu vii!

— Mamă, eu...

— Vreau să-mi dai cuvîntul că vii, şi asta acum, pe loc!

— Înţelege, mamă, că fetele pe care le-ai invitat nu mă interesează şi nu mă vor interesa niciodată!

— Dar nici măcar nu le-ai văzut!

— Le cunosc.

— Nu pe toate...

— Seamănă între ele, ca două picături de apă...

— Dar văduva ta ce are, mă rog, atît de deosebit? prin ce diferă de fetele pe care vreau să ţi le prezint? Nimeni nu e unic, băiatul meu, şi fata doctorului Yversen nu face excepţie de la regulă.

— Totuşi, în ochii mei, ea e cu totul deosebită de celelalte, mamă.

— Prin ce?

— Prin simplul fapt că o iubesc! Iată pentru ce orice comparaţie este de prisos, aşa că trebuie exclusă dinainte!

— Îţi baţi joc de mine, Jorg, ăsta nu-i un răspuns serios!

— Pentru mine este şi te rog să mă crezi!

— Cutezi să te împotriveşti făţiş voinţei tatălui tău?

— Dragostea mea faţă de Ide este mai presus de toate consideraţiile voastre dictate de interes. Nu mă voi pleca în vecii vecilor în faţa acestui gen de tutelă.

— Dar, dragul meu, ceea ce ne preocupă pe noi este tocmai viitorul, fericirea ta! Ar trebui să ne fii recunoscător că vrem să evităm o căsătorie nepotrivită, chiar deplasată, atunci cînd există atîtea fete tinere care ar fi în culmea fericirii să se mărite cu tine.

— Mamă, cum poţi să împingi părtinirea pînă acolo, încît să vorbeşti de o „căsătorie deplasată"? Doctorul Yversen este o celebritate naţională, ştii tot atît de bine ca şi mine! Doctor universal recunoscut, chirurg emerit, savant eminent, a contribuit din plin la gloria ţării noastre. E primit la Curte, are prieteni în guvern, relaţii în lumea întreagă şi o influenţă încă destul de mare. Nu-ţi înţeleg deloc ostilitatea în ceea ce priveşte o eventuală alianţă între familia lui şi a noastră.

— Da! Yvarsenii fac parte — ca şi noi — dintre familiile de vază ale ţării, aici sînt perfect de acord cu tine!

— Ba sînt chiar mult mai cunoscuţi decît noi! Numele lui Jan Yvarsen este cunoscut de mai toţi suedezii, în vreme ce noi...

— Nu minimaliza situaţia şi reputaţia noastră, Jorg... Tatăl tău este stăpînul necontestat al întregii industrii de chibrituri din Suedia...

— Jan Yvarsen e un medic care a îngrijit şi vindecat mii de oameni! Ori ăsta nu-i chiar un lucru lipsit de importanţă!

— Să nu ne abatem de la discuţia noastră, băiete dragă! Opoziţia mea nu vizează cîtuşi de puţin familia, care este una dintre cele mai onorabile, ci însurătoarea ta cu o văduvă, cu o femeie care, după două experienţe matrimoniale, nu mai este nici măcar o Yvarsen şi nu mai poate avea puritatea inimii şi puritatea sentimentelor pe care ţi le-ar putea oferi o fată tînără.

— Ide are aceeaşi vîrstă ca şi mine, e frumoasă şi atrăgătoare.

— Nu asta e problema, ci însăşi situaţia Idei care creează un obstacol de netrecut.

— Nu vreau să-mi stric viaţa din pricina unui aşa-zis „obstacol" pe care-l socotesc absurd!

— Află că în comitatul nostru vom găsi partide dintre cele mai strălucite.

— Mamă, eu am ales....

— Gîndeşte-te la Karin Vising, de pildă, prietena ta din adolescenţă... O fată splendidă, inteligentă, spirituală, sportivă, crescută într-un pensionelveţian. S-ar părea că dintre toţi tinerii din regiune, pe tine te preferă.

— Iartă-mă, mamă, dar pudoarea sentimentelor nu prea pare a fi punctul forte al tinerelor persoane pe care le cunoşti. Zarva, confesiunile lor sînt de o indiscreţie jenantă!

— Cît poţi fi de încăpăţînat! Tendinţa asta a ta de a spune întotdeauna nu, de a mă contrazice tot timpul...

— Karin nu reprezintă nimic pentru mine. Nu pot totuşi să inventez nişte sentimente inexistente numai ca să-ţi fac plăcere!

— Aţi fost totuşi foarte apropiaţi; adică să nu mai fi rămas nimic din această camaraderie? Văd, într-adevăr, că-ţi renegi tot trecutul... Odinioară erai atît de fidel amiciţiilor tale...

— Sînt şi acum. Dar Ide e altceva, înţelegi? Pe Ide o iubesc... Şi nu cu o pasiune trecătoare, o iubesc din toată fiinţa mea, e o dragoste pe care numai moartea ar putea-o stinge.

Şi iată că încă o dată Jorgens o înfrunta pe mamă-sa. Aceste discuţii dure îi făceau să sufere. El, care se înţelesese întotdeauna atît de bine cu mama sa, o vedea acum coalizîndu-se cu ceilalţi împotriva lui, furioasă şi plină de ranchiună. Scandalurile nu erau cîtuşi de puţin agreate la Kronstuga, proprietatea familiei Meldgaard — locuinţă vastă şi luminoasă ce se ridica pe malul lacului Vänern — aşa că Jorgens asista — cu un fel de mînie neputincioasă — la înrăutăţirea relaţiilor dintre el şi părinţii săi; cu atît mai mult cu cît era mîndru că făcea parte din vechea familie Meldgaard şi că era sortit să ia locul părintelui său în fruntea puternicei industrii creată de strămoşii săi.

Hedwig Meldgaard să-şi fi dat oare seama de tulburare? Căci, bătînd din nou, cu bastonul ei de ivoriu, în podea, spuse pe un ton dur şi trufaş:

— Eşti un visător, băiete, un visător incorigibil! Mai întîi, că ridici întruna osanale unei femei care pare a fi cu totul indiferentă în ce te priveşte. Spune, nu-i un lucru de-a dreptul smintit?

Jorgens îşi privi mama cu o mirare îndurerată. Oare să se fi înstrăinat atît de mult unul de altul, încît ea nici măcar nu mai şovăie să se folosească de nişte argumente care lui îi făceau rău? Îşi înghiţi reproşurile care-i stăteau pe buze.

— Eşti mult prea crudă cu mine, şopti el, şi dădu să iasă din cameră.

— Rămîi! ordonă poruncitoare Hedwig Meldgaard.

— De ce? Ca să fiu, în continuare, tratat ca un puşti?

— Pentru o mamă, fiul ei rămîne întotdeauna un puşti, spuse Hedwig Meldgaard, a cărei voce îşi regăsise în mod miraculos, blîndeţea de odinioară. Vino lîngă mine, încearcă să mă înţelegi, nu-ţi vreau decît binele, Jorg, băiatul meu; te-ai gîndit că femeia asta are un copil? Ce-ai să faci cu el?

O sclipire de înflăcărare juvenilă apăru în privirea lui Jorgens.

— Copilul are nevoie de un tată, aşa că voi fi tatăl lui! Să creşti un copil mi se pare o treabă minunată!

— Chiar pe al altuia?

— E copilul Idei...

— Şi al lui Norbert Verneuil. Într-adevăr, pasiunea te-a făcut să-ţi pierzi minţile, să nu mai raţionezi!

— Cum, mamă, tot nu pricepi ce înseamnă cuvîntul „dragoste"?

— Semnificaţia acestui cuvînt am cunoscut-o înaintea ta, Jorg, aşa că voi trece peste lecţiile tale.

— Odinioară, mamă, erai plină de dragoste şi de înţelegere; acum, vorbele tale dovedesc o uscăciune a inimii care mă surprinde.

— Încerc doar să te apăr împotriva ta însuţi, bietul meu copil! Căsătoria e un lucru mult prea serios şi prea grav ca s-o faci doar dintr-un capriciu!

Jorgens simţi că răbdarea îi ajusese la limită:

— Un capriciu! Dar tocmai în asta constă eroarea! De cîte ori să-ţi repet că dragostea mea pentru Ide este un sentiment profund, definitiv, că nimeni şi nimic, mamă, nu va putea să mi-o înăbuşe!

Cu gesturi febrile, îşi aprinse o ţigară.

— Şi, la urma urmelor, sînt major, continuă el cu violenţă. Sînt sătul de veşnicele amestecuri în viaţa mea intimă! E treaba mea să-mi aleg nevasta, e treaba mea şi nu a altcuiva! Iar această alegere, am şi făcut-o! Aşa că nu vă mai rămîne altceva decît să fiţi de acord!

— Să fim de acord! strigă la rîndul ei Hedwig Meldgaard, ieşindu-şi din fire. Cum îndrăzneşti să-mi arunci în faţă asemenea impertinenţe? Avem dreptul şi datoria să ne ocupăm de însurătoarea ta şi vom şti să ne opunem cu îndîrjire planurilor tale smintite!

— Voi trece peste orice opoziţie! Un Meldgaard adevărat are curajul să-şi ducă întotdeauna hotărîrea pînă la capăt!

— Un adevărat Meldgaard trebuie să pună întotdeauna raţiunea înaintea pasiunii!

— Să isprăvim, mamă! Disputa asta n-are nici un rost!

— Ai uitat de ameninţarea tatălui tău?

Jorgens — care şi trecuse dincolo de prag — se întoarse brusc, în odaie, foarte palid...

— O, nu, n-am uitat! strigă el indignat. Ştiu că are intenţia să mă dezmoştenească în favoarea lui Olaf.

— Nu e o intenţie, ci doar o ameninţare!

— E revoltător, fie şi numai faptul că s-a putut gîndi la aşa ceva! Să mă dea la o parte şi să pună în locul meu un băiat care habar n-are de munca din întreprinderile noastre şi care nu ştie altceva decît să alerge după fuste...

— Principalul e că unchiul tău n-a avut niciodată motive să se plîngă de Olaf, aşa cum avem noi, în legătură cu tine!

— Deci, strigă Jorgens în culmea indignării, nu veţi şovăi să mă alungaţi, numai pentru simplul motiv că nu sînt de acord să-mi alegeţi nevasta şi că doresc — aşa cum dealtfel e şi firesc — să mă însor cu femeia pe care-o iubesc! Şi pe cine aţi ales să-mi ia locul? Un băiat care nu are nici o calitate, care nu e nici măcar conştient de sarcinile, de îndatoririle, de răspunderile care-i revin în profesia asta. Adică el să adune roadele muncii mele alături de tata?

— N-ai decît să fii ascultător, Jorg, şi nu se va întîmpla nimic din toate astea!

— Nu voi ceda pentru nimic în lume în faţa şantajului! Dealtfel chiar crezi că tata mă va dezmoşteni în profitul lui Olaf? O astfel de măsură ar fi absolut ilegală! Ştii bine că nu

voi ceda, că-mi voi apăra drepturile! Contractul ăsta cu guvernul indian cui crezi că-l datorează? Lui Olaf? El sau eu am stat săptămîni în şir la New Delhi ca să urmăresc nişte negocieri anevoioase?

— Nimeni nu-ţi neagă meritul în tranzacţie...

— Ca să-mi pot da seama de nevoile exacte ale economiei indiene în materie de lemn de construcţie, de lemne pentru foc sau în diverse alte scopuri, dar mai ales de lemn pentru chibrituri, am făcut mii de kilometri cu Jeepul sau călare, am bătut toate provinciile, de la poalele munţilor Himalaia şi pînă la mare. Ca să-i fac pe interlocutorii mei să se simtă la largul lor, pentru a le cîştiga încrederea şi prietenia, pentru a-i înfrînge pe concurenţii americani, am învăţat pînă şi limba hindi, limba oficială a Indiei independente! Pot afirma, fără să mă laud, că n-am dat înapoi din faţa nici unui efort, a nici unei greutăţi; de ce? ca să fiu, acum, frustrat de reuşită? Nici dacă aş fi săvîrşit o crimă n-aş fi fost tratat mai aspru şi mai nedrept! Dacă aş fi iubit o femeie nedemnă, aş fi înţeles ca orgoliul vostru să fie lezat. Dar fata doctorului Yvarsen? Aşa că, mamă, dă-mi voie să mă revolt împotriva acestei orbiri îndărătnice, împotriva acestei idei preconcepute faţă de Ide numai pentru că a avut nenorocirea să rămînă de două ori văduvă! Mă revolt împotriva unei flagrante, unei abominabile inechităţi; voi lupta din toate puterile mele împotriva arbitrariului unei atitudini jignitoare, umilitoare!

— Mergi mult prea departe, murmură Hedwig Meldgaard, dezorientată în faţa impetuozităţii şi a protestelor atît de categorice; povestea cu dezmoştenirea nu-i decît un proiect... foarte vag...

— Mamă, fac apel la conştiinţa ta! Ea îţi va spune că o astfel de atitudine ar fi o ruşine atît pentru casa, cît şi pentru numele nostru!

Cuvintele o arseră pe Hedwig ca şfichiul unui bici.

— S-ar putea să ai dreptate, murmură ea brusc îmbătrînită, plecîndu-se în faţa fiului ei.

Trîntită cu putere, uşa se închise în urma lui Jorgens.

Soarele inunda curtea şi grădina plină de flori de la Kronstuga. Orbit de lumină, Jorgens rămase cîteva clipe nemişcat, pe peron, apoi se năpusti şi coborî treptele în goană. Auzise nechezatul caracteristic, puţin sălbatic, al lui Nisse, armăsarul cel ne-

gru care, la rîndu-i, recunoscuse şi el pasul stăpînului său. Totuşi, nu se îndreptă spre grajd, ci spre garaj: ca să-şi potolească mînia pe care o simţea năvălind din străfundurile fiinţei sale şi urcînd în el cu violenţa unui vulcan, rîvnea viteza ameţitoare care să-i dea senzaţia unei puteri nelimitate... Se aşeză deci la volanul maşinii sale — un Jaguar lung, de curse — şi puse motorul în funcţiune. Maşina trecu ca un bolid prin faţa peronului, sub privirile încremenite ale primilor invitaţi şi se îndreptă către oglinda strălucitoare a lacului Vänern.

Apucînd-o pe drumul care mergea paralel cu lacul şi cu pădurea, Jorgens se simţi cuprins de o mare linişte. Uitase de griji, era singur pe lume, singur cu dragostea şi cu maşina sa. Cu surîsul pe buze, apăsă pe accelerator. În faţa lui se întindea spaţiul infinit, unde putea să profite din plin de viteza la care se preta motorul. La liziera pădurii, întrezări brusc două siluete cunoscute: Ide şi micul James! Fericit, dar totodată intimidat, frînă, făcînd pneurile să scrîşnească îndelung.

— N-aţi vrea să urcaţi? întrebă el aplecîndu-se spre Ide şi spre James, care se apropiaseră de maşină.

III

HUGO ATACĂ RONDO-UL DIN concertul pentru vioară de Brahms. Simţea că sala era transportată, fermecată de cîntecul lui, în timp ce el — cu totul indiferent la cei din jur — interpreta lucrarea aidoma unui somnambul. Se simţea atît de departe de public... Era al cincilea concert dat la Kyoto, primele patru neputînd potoli entuziasmul debordant al melomanilor locali. Presa salutase în Hugo pe unul dintre cei mai mari violonişti europeni ai epocii, susţinînd că era singurul care izbutise să-i facă pe japonezi să-l înţeleagă pe Brahms. La hotelul unde trăsese, se bucura de o solicitudine excesivă şi cele mai mici dorinţe îi erau îndeplinite cu o fervoare fără egal. Dar Hugo era sătul pînă în gît de interviuri, de recepţii şi de sporovăiala mondenă. Zarva din jurul lui începuse a-l

incomoda. Aşa că de îndată ce aflase despre aprecierile criticii, se retrăsese în lumea lui interioară, se refugiase în labirintul complex al sufletului.

După ce sosise în Japonia, felul său de a interpreta căpătase unele accente dramatice şi criticii începură să vorbească despre o nouă fază în cariera lui de virtuoz, să presupună că ea se datora influenţei Extremului Orient. Aprecierile şi presupunerile muzicologilor îl făceau pe Hugo să surîdă amuzat. Erau atît de naivi şi, în fond, atît de nepricepuţi! Căci motivele psihologice pe care le invocau pentru a explica măreţia şi frumuseţea interpretării sale, accentele adesea sfîşietoare — dovada geniului său — erau deplasate şi eronate. Analizele cele mai subtile şi mai amănunţite se dovedeau totuşi departe de realitate. În concluzie, „noua lui manieră" — mai umană şi mai impresionantă — de a interpreta compoziţiile marilor maeştri reflecta de fapt extraordinara transformare ce avusese loc în adîncurile fiinţei sale. Din acea noapte de neuitat de la Tjorpa, cînd acceptase să se despartă de Judith, simţea cum creşte în el o nostalgie fără margini, o nostalgie al cărei motiv nu-l putea încă dibui, dar care — pe zi ce trecea — îi năpădea sufletul. Lucrul cel mai surprinzător era că adesea acel sentiment ciudat îl cufunda într-o mîhnire, din care nici chiar muzica nu mai era în stare să-l scoată şi să-i redea curajul.

Ovaţiile izbucniră de pretutindeni, în sală, se amplificară, se transformară într-un adevărat uragan. Hugo se înclină ca de obicei, politicos şi rece, apoi — conform ritualului sălilor de concert — strînse mîna dirijorului şi primului violonist. Publicul ştia că nu avea obiceiul bisurilor şi că respecta cu stricteţe programul; aşa că, după ultimul val de aplauze, deosebit de însufleţite, asistenţa nu mai insistă şi Hugo se retrase în cabina lui. După cîteva minute, o maşină puternică îl ducea spre Nara, unde fusese invitat să stea în casa unui prieten japonez.

În ochii săi de artist, această casă părea întruparea unui vis. Vasta şi feerica locuinţă, al cărei plan capricios de împărţire a camerelor putea fi modificat, după dorinţă, prin numeroase paravane şi pereţi mobili, avea o mulţime de verande tăcute, luminate noaptea de lanterne chinezeşti, care te invitau la destindere şi meditaţie. Hoshinô, prietenul său, era un om înţelept şi cultivat, care stăpînea la perfecţie arta subtilă a decoraţiunilor interioare. Trei flori dispuse cu graţie într-un vechi vas de ceramică,

un rulou vertical de mătase reprezentînd un peisaj ce se etaja spre înălțimi inaccesibile și un fir de pai de orez împodobit cu un discret motiv geometric erau suficiente ca să dea unei odăi o tentă artistică rafinată. Devotamentul său față de Hugo, pentru care nutrea o admirație înflăcărată, era fără margini.

— Dacă ai ști cît de obositoare e gloria! îi spuse Hugo întorcîndu-se de la concert.

— Pari zdrobit! remarcă Hoshinô.

Foarte palid, dar cu ochi strălucind, violonistul oftă plictisit.

— Concertele nu-mi mai produc aceeași bucurie ca odinioară, mărturisi el.

— Vrei să mănînci? Ți-am pregătit o surpriză chinezească.

— Mai curînd, dă-mi un *saké*[1]!

— Beatitudinea produsă de alcool este înșelătoare.

— Nu mă mai pot refugia în muzică, Hoshiunô. Cel puțin, *saké*-ul îmi va reda liniștea.

— O liniște falsă!

— Principalul e să uit.

— Ai ceva anume de uitat?

— Aș vrea să mă smulg din nostalgia care a pus stăpînire pe mine.

Se opri brusc și, după o clipă de tăcere, încercă să schimbe discuția.

— Ce părere ai despre femei, Hoshinô?

— Femeia este podoaba existenței noastre terestre, giuvaerul cel mai strălucitor! Nu trebuie să devii însă robul ei, s-o divinizezi, ci doar s-o iubești.

— Ai cunoscut patima?

— Ca orice bărbat adevărat!

— Dar i-ai descoperit și limitele? Știi că dragostea poate crea legături mult mai puternice decît crezi?

— Da, știu, dar atașamentul de care vorbești este foarte periculos; i-a dus pe mulți bărbați la pierzanie!

— Parcă viața ce e altceva decît o aventură periculoasă?

— Da, dar în timpul primejdiei, spiritul bărbatului trebuie să fie lucid, iar starea sa permanentă trebuie să fie detașarea.

— Mie, dimpotrivă, îmi place să mă atașez...

Dezamăgit, Hoshinô clătină încet din cap.

---

[1] Rachiu de orez.

— *Yama e nobotte sita no kesiki o miorosu no ga suki desu!* rosti japonezul, sarcastic.

— Vrei să traduci? Nu cunosc încă suficient de bine frumoasa voastră limbă ca să înţeleg ce-ai spus.

— Îmi place să urc un munte şi, din vîrful lui, să contemplu priveliştea cîmpiei.

— Dragul meu Hoshinô, prefer să fiu eu însumi prezent în cîmpie.

— Mi-am dat seama de un lucru, prietene: că eşti chinuit de amintirea unei femei, a unei femei care a rămas în Europa...

— Ai priceput foarte repede...

— Preferai să tac?

Hugo ridică mîna.

— Cîtuşi de puţin. Nu ţi-am reproşat că ai fi indiscret...

Hoshinô deveni puţin distant:

— Supa e servită, spuse el.

Violonistul schiţă un gest de silă.

— Ţi-am mai spus că nu mi-e foame!

— Iar eu ţi-am mai spus că nu vreau să bei *saké,* că nu vreau să te distrugi! Mai ai şi mîine un concert.

— Aş vrea să-mi dai un sfat...

— Cu neputinţă! Ştiu ce-ai vrea să mă întrebi, ştiu ce arzi de nerăbdare să discuţi...

— Îmi eşti totuşi prieten. Hoshinô! N-aş putea să-mi deschid sufletul în faţa ta, să-ţi împărtăşesc gîndurile care mă frămîntă?

Hoshinô schiţă un gest de refuz.

— Nu, fiindcă e vorba de un domeniu unde fiecare bărbat se află singur cu conştiinţa sa, aşa că tot singur trebuie să şi hotărască! Află că citesc în ochii tăi, îmi dau seama din inflexiunile glasului că te numeri printre bărbaţii tulburaţi de chipul unei femei.

Sprijinit de balustrada verandei, cu trăsăturile contractate sub fruntea înaltă şi palidă, Hugo părea să scruteze marginile nopţii.

— Deci cunoşti adevărul... spuse el cu însufleţire. Acest chip mă urmăreşte, mă obsedează... Iar muzica nu mă mai poate ajuta în nici un fel!

O adiere de vînt stinse lanterna chinezească şi cei doi bărbaţi rămaseră în întuneric. Glasul prietenului său se preschimbă într-o şoaptă.

— Dacă eşti obsedat de imaginea unei femei — spune un vechi proverb al samurailor, ucide-o sau posed-o! Restul e nedemn de un bărbat!

— Dacă aş ucide-o, ar trebui să mă sinucid şi eu.

— Atunci, spuse Hoshinô dintr-o răsuflare, întoarce-te lîngă ea şi posed-o!

IV

„JUDITH, JUDITH, SINGUR LÎNGĂ lampa mea, îţi scriu, îţi vorbesc, mi te închipui acolo, la «Santa Monica» *în acea limpede lumină mediteraneeană unde am fost atît de nebuneşte îndrăgostiţi unul de altul.* Ireparabile tempus fugit... *scrie poetul. Vom mai putea regăsi vreodată încîntarea din primii ani ai dragostei noastre? Sau acea fericire s-a dus pentru totdeauna? Întrebarea mă tulbură, mă obsedează, nu-mi dă pace.*

Da, ştiu, conţinutul acestei scrisori te va surprinde, poate că te va indigna, dar trebuie să-ţi spun ce simt de cînd ne-am hotărît atunci, la Tjorpa, să ne despărţim, ruptură pe care tu ai socotit-o necesară şi inevitabilă.

Mă simt singur şi pierdut, ca un biet copil — cutez s-o spun — şi aş vrea să strig adevărul, în gura mare, să-l ştie toată lumea! Căci, află Judith, că după ce tu m-ai părăsit, m-a părăsit şi muzica! Muzica... Am crezut că ea era singura mea iubită, că-mi va umple întreaga viaţă! Greşeală! Astăzi — şi nădăjduiesc cu înfrigurare că nu e prea tîrziu — înţeleg că numai arta nu e de ajuns să dea sens vieţii. Mărturisirea mă doare! Arta a ocupat şi ocupă un loc foarte important în viaţa mea. Din cea mai fragedă vîrstă am simţit un entuziasm de nedescris faţă de muzică şi poezie. Elanul ce mă mîna spre creaţia artistică era atît de minunat... Adolescent, aveam un adevărat cult faţă de Schiller şi de Beethoven. Nu aveam posibilitatea să-mi cumpăr cărţi sau partituri, dar le împrumutam de peste tot. Nesfîrşitele nopţi albe! Lumea era atunci, pentru mine, ca o odă! Mai tîrziu, a urmat marele port Hamburg, cu permanenta lui invitaţie la plecare, portul care mă făcea tot timpul să visez la necuprinsa mare. Afinităţile mele se schimbaseră, deveniseră mai romantice. Zeii mei se numeau acum Hölderlin, Kleist, Schubert, Schumann! Mozart începea şi el să mă cucerească! Amintiri de neuitat!

După asta, datorită ţie, am cunoscut strălucitoarea feerie de la «Santa Monica». *Îmi plăcea să urc pînă sus la* «Madona neagră», *îţi aduci aminte? Dintr-un anumit loc al acelui drum se vedea întregul orăşel Cap-Ferrat, cu Villefranche şi rada sa, în dreapta, şi cu Saint-Jean, în stînga. O bancă, drept în mijlocul straturilor cu garoafe... O tăcere pe care aproape că puteai s-o pipăi cu mîna, decorul învăluit în soarele după-amiezii... Vremurile moderne dispăreau, mi se părea ceva înşelător. Nu mai credeam în prezent, mă simţeam transportat în antichitate. Secolul nostru de oţel şi sticlă pierea în neant şi în locul lui apărea un altul, cu construcţii ideale: de pildă, un templu grec ivit pe ţărmul mării, coloane albe pe promontoriul stîncos. Apollo şi Dionisos, împreună! Şi în această atmosferă, auzeam răsunînd muzica lui Mozart. Fiindcă nu m-am putut gîndi niciodată la un templu grec fără să-l asociez, în mintea mea, cu operele lui Mozart! De îndată ce viziunea arhitecturii luminoase îmi apărea în faţa ochilor, auzeam şi primele note, la fel de limpezi şi de luminoase, aidoma unor picături de argint-viu. Năpădeau templul acela alb, făcîndu-l să pară, într-un anume fel, parcă aerian, cu o structură extrem de delicată. Muzica însufleţea marmora, îi înlătura greutatea şi frontonul acelui templu se înalţa mereu, despicînd bolta cerească, se înalţa sus, tot mai sus...*

Iată-mă vorbind despre arhitectura greacă, eu care — ţi-o mărturisesc cinstit — voiam să-ţi scriu o scrisoare de dragoste. Ce om ciudat sînt, nu-i aşa? De ce sentimentele, impulsurile inimii mele sînt întotdeauna dominate de interesul, mult prea pătimaş, pentru tot ce e frumos? Fiindcă, de fapt, sentimentele mele sînt adevărate, chiar dacă uneori sînt disimulate de înflăcărarea cu care ridic în slăvi muzica.

Înainte de a fi violonist, sînt om, un om care are simţire şi inimă! Şi care are, de asemenea, şi unele amintiri deosebit de dragi. Adu-ţi aminte, Judith... Varşovia, în primul an cînd ne-am căsătorit... Ce public minunat, plin de căldură şi de entuziasm! O sală de concert plină de un tineret care vibra. Tu stăteai în rîndul al doilea, îmbrăcată într-o rochie neagră, de satin, iar ca singură podoabă, ca singură bijuterie — dacă pot spune astfel — aveai o orhidee albă. Vezi că n-am uitat nimic? Cît de sfîşietor e cîntecul trecutului, iubita mea! După concert, am plecat amîndoi să vizităm oraşul. Noaptea era atît de plăcută! Ne-am plimbat pe vechile şi pitoreştile străduţe medievale, strîmte şi întortocheate, privind

plini de încîntare căsuţele cu foişoare. Ici şi colo mai vedeai cîte o cafenea deschisă şi, uneori, doi sau trei clienţi întîrziaţi apăreau în pragul unei uşi, ca să ne privească. Dar iată că pe neaşteptate, a început să plouă, iar noi ne-am adăpostit sub portalul unei biserici. O construcţie în stil gotic, roasă şi înnegrită de vreme. Ca pretutindeni, şi în Polonia războiul îşi lăsase peste tot urmele. Urme de gloanţe pe timpanul bisericii, părţi întregi din podoabele sculptate, spulberate de obuze. Sfinţi decapitaţi, apostoli mutilaţi...

În jurul nostru, luminile se stingeau una cîte una. Aveam impresia că sîntem singuri pe lume sub portalul acelei biserici devastate. În faţa noastră, se întindea o piaţă ce lucea din pricina ploii şi pe care o lumina, slab, un singur bec cu gaz... Ne ţineam de mînă şi, din cînd în cînd, ne adresam cîte un surîs complice, fericiţi ca nişte copii care au chiulit de la şcoală... Apoi, după ce-am aruncat o ultimă privire spre statuile mutilate, am părăsit portalul bisericii şi ne-am aventurat, din nou, prin oraşul adormit. Nu dădeam nici cea mai mică atenţie ploii persistente, întocmai ca acei îndrăgostiţi de douăzeci de ani pe care-i vezi prin unele cartiere ale Parisului... O bucurie de nedescris coborîse în inimile noastre. De ce? Mi-e peste putinţă să-ţi răspund. Regăsisem amîndoi plăcuta şi tandra intimitate, minunata noastră singurătate în doi. Din cînd în cînd, ne opream ca să ne îmbrăţişăm şi să ne sărutăm îndelung, ca şi cum am fi făcut acest lucru pentru prima oară. În noaptea aceea, în camera noastră de hotel, am citi în ochii tăi iubirea deplină, totală. O, Judith...

Amintirile îmi sfîşie sufletul, îmi ard inima!...

Adu-ţi aminte de o altă noapte nemaipomenită, cînd ne-am rătăcit pe undeva, prin fundul Manhattanului, în plin Harlem! Dădeam atunci o serie de concerte la Carnegie Hall şi coborîsem în Park Sheraton. De îndată ce aveam cîteva ceasuri libere, mă duceai să-mi arăţi unele din secretele celei mai mari cetăţi din lume: New Yorkul! Încă de la prima mea întîlnire cu el, am fost fascinat de acest oraş grandios şi zgomotos, care pare să fie pe măsura secolului nostru.

Dar iată că iar mă pierd în generalităţi! Sînt incorigibil! Înclinarea către abstracţiune va sfîrşi prin a te face să te îndoieşti de sinceritatea mea! Deci, plecasem să ne plimbăm pe strada 125, dincolo de Mount Morris Park... Se făcuse foarte cald, aerul ne apăsa şi, la majoritatea ferestrelor vedeam negri, în cămăşi cu mî-

necile suflecate, încercînd să respire puțin aer proaspăt. Uneori, din vreun bar invizibil, ajungeau pînă la noi sunetele stridente ale muzicii de jazz. Adolescenți fără nici o treabă lîncezeau prin colțurile străzilor și, cu inconștiența nepăsătoare, proprie vîrstei și condiției lor, fluierau admirativ cînd treceai pe lîngă ei.

Ambianță cam ireală, atmosferă de film! Erai foarte veselă în acea seară și chiar ai schițat un pas de dans în ritm de swing! Ne simțeam — aș spune aproape cu furie — extrem de tineri! Ne îmboldea o dorință nebună de a ne cheltui. Muzica de jazz era atît de ațîțătoare, încît aveam impresia că aerul era încărcat cu electricitate... Am mers întruna, pe niște străzi interminabile, străjuite de clădiri înalte și monotone. Ori de cîte ori ne încrucișam cu vreo mașină a poliției, agenții ne priveau plini de curiozitate, cum privești unele animale ciudate. Cred că ne luau drept niște străini excentrici. Pînă la urmă, ne-am trezit într-o fundătură sumbră, neștiind încotro s-o apucăm ca să ieșim din Harlem. Ne-am adresat unei fetițe negre care, cu toată ora înaintată, se mai juca încă pe trotuar. Glasurile noastre au speriat-o și fetița a fugit ascunzîndu-se în dosul unei palisade dărăpănate. Cît de ciudat pare totul, rememorat astfel! Apoi am auzit zgomotul regulat al unui baston care lovește caldarîmul: era un orb care venea după noi, pipăind pereții. L-ai întrebat același lucru ca și pe fetiță, dar el nu ți-a înțeles întrebarea și ți-a vorbit de un cabaret, de un fel de „bombă", situată în fundul unui labirint de coridoare, într-o casă dărăpănată. Atrași de mister, seduși de aventură, ne-am hazardat în încîlcitura de coridoare și de scări, ca să ajungem, pînă la urmă, într-o curte interioară unde cîțiva negri cîntau muzică de jazz, în mijlocul unui public așezat pe scaune pliante și aprovizionat din belșug cu bere și suc de fructe. Venirea noastră i-a deranjat și mulți dintre ei și-au exprimat nemulțumirea cu glas tare. Eram singurii albi în toată mulțimea aceea de negri! Prezența noastră îi deranja, le strica obiceiurile. Cu un aer ostil, dar hotărît, trei băieți se îndreptară către noi, vrînd să pună mîna pe mine și să-mi aplice, probabil, cîteva lovituri. Eram prinși ca într-o cursă, căci în jurul nostru cercul începuse să se strîngă. Atunci, ție ți-a venit ideea care m-a salvat. Mi-ai șoptit la ureche să le dau de înțeles că eram eu însumi muzician, mare amator de jazz. N-aveam de ales, așa că, la fel ca Diogene, care a demonstrat mișcarea, mergînd, m-am năpustit în mijlocul instrumentiștilor. Am înșfăcat un clarinet — instrument la care cîntasem odinioară, la Hamburg și

față de care am avut întotdeauna o anumită predilecție — și am cîntat... La început, cu un entuziasm simulat, apoi adevărat. Cunoscînd numeroase teme de jazz clasic și modern, am improvizat o muzică într-un ritm îndrăcit. În noaptea aceea, am descoperit, spre propria mea uimire, că eram în stare să electrizez și mulțimea unor fanatici ai jazzului! Firește că uluirea celorlalți cîntăreți a fost de scurtă durată; au început să mă acompanieze imediat și concertul s-a încheiat într-o asemenea veselie generală, încît am fost purtați în triumf! Amintiri...

Da, primii ani ai căsniciei noastre se numără printre cei mai frumoși din viața mea. Trăiam într-o stare de continuă fericire! Ce s-a întîmplat mai pe urmă? Am fost oare prea fericiți și am atras invidia zeilor? Oh, nu neg nicidecum partea mea de vină! Știu că primele semne de plictiseală în această dragoste a noastră — dragoste care ne făcea să trăim ca într-un fel de vis și care ne împingea tot timpul, unul în brațele celuilalt — eu le-am dat. Sînt încredințat că n-am încetat niciodată să te iubesc, nici un ceas, nici măcar un minut, că dimpotrivă, prezența, dragostea, solicitudinea ta au devenit părți integrante din existența mea, cărora — în aparență — nu le dădean nici o atenție pentru că le socoteam ceva de la sine înțeles. Pe scurt, tu deveniseși o parte din mine, pe care o neglijam așa cum mă neglijam pe mine. Asta e o explicație, o justificare? Nu mai știu nici eu...

Există și în mine, ca în atîția alți artiști, un fond de egoism? Probabil... Totuși, am ajuns la concluzia că principalul motiv al despărțirii noastre a fost surmenajul meu. Devenisem un fel de mașină de produs sunete! Îmi închipuiam, ca un smintit, că muzica era de fapt resortul principal al vieții mele. În realitate — și tu ți-ai dat mai bine seama de acest lucru, — dragostea noastră stătea la temelia a tot ce construisem pînă atunci, era — ca să zic așa — nervul harului meu artistic. Orbit de o glorie care azi mă lasă indiferent, am crezut că pot trăi fără tine, departe de tine... Funestă eroare! Cum aș fi putut să mă despart de tine, fără să-mi fac rău, fără să mă distrug cînd îți aparțineam cu trup și suflet? Muzica era ceva de suprafață, dragostea mea pătimașă, ceva profund: am confundat superficialul cu profundul.

Nu încerc să scuz o comportare de nescuzat, ci mă strădui să înțeleg de ce s-a ivit între noi prăpastia peste care tu ai socotit că nu se mai poate trece, mă strădui să înțeleg, dînd timpul înapoi. Sentimentele sînt atît de complexe, nu se pleacă decît cu greu în

jața constrîngerii raționale și a deducției logice. Sigur, ar fi bine să putem lumina și zonele tenebroase ale ființei noastre, studiate cu atîta sîrg de Freud. Eu însă n-am nici energia, nici cunoștințele necesare pentru a-mi analiza subconștientul, dorințele cele mai tainice. Știu doar că muzica a fost pentru mine un Moloh, căruia i-am adus cele mai dureroase jertfe. Oare am avut vreodată și eu viață personală? Nu cred... la fiecare două sau trei zile, mă aflam pe scenă; între timp, aveau loc repetițiile, neîncetatele călătorii cu avionul, deplasările pe nepregătite, ședерile grăbite prin hotelurile din mai toate capitalele lumii. Dealtfel, tu cunoști mai bine decît oricine viața mea de atunci, fiindcă ai împărțit-o cu mine. Devenisem un robot al viorii și chiar mă întreb acum dacă eram conștient de gîndurile, de actele mele. Trăiam ca într-un fel de vis, simțurile mi se atrofiaseră, voința mi se concentrase asupra unui singur lucru: concertele.

Scrisoarea asta a început să se lungească prea mult... Și încă n-am apucat să-ți spun esențialul. Chiar din prima zi a despărțirii noastre, pe măsură ce timpul trecea, am început să mă simt sfîșiat, devorat de dorința de a te vedea, de a te avea lîngă mine. În concluzie, despărțirea noastră m-a trezit la realitate, m-a smuls din starea de indiferență, de apatie. Acum știu în mod sigur, absolut și definitiv, că te iubesc cu toate fibrele ființei mele, și că această dragoste îmi este tot atît de necesară ca și aerul pe care-l respir. Hoshinô, prietenul meu japonez, mi-a mărturisit azi-dimineață, că semăn din ce în ce mai mult cu un «om fără vlagă».

Vei fi desigur mirată să afli că deocamdată m-am stabilit în Japonia. Dar — vezi tu — după prima serie de concerte în această țară, n-am mai simțit dorința de a mă reîntoarce în Europa sau de a mă duce în America. Japonia m-a încîntat. Nu cunosc nici un alt loc pe pămînt care să te determine, cu atîta hotărîre, să privești înlăuntrul ființei tale, care să te îndemne la un serios examen de conștiință. Stau la prietenul meu Hoshinô, într-o casă mare și tăcută, plină de paravane, de mobile lăcuite și de flori așezate în vaze, într-un mod savant. O casă împodobită cu obiecte de artă nipone și cu rulouri chinezești, pictate. Din cînd în cînd, dau cîte un concert, ca să nu pierd legătura cu publicul. Dar încrederea în mine s-a dus... Mintea îmi umblă pe alte meleaguri, mă gîndesc tot timpul la tine, pe care te-am pierdut, la tine care ai rămas flacăra vieții mele.

Cu pinii ei grațios înclinați, cu prospețimea virginală a flori-

lor, cu orînduirea subtilă a potecilor sale, grădina lui Hoshinô e pur și simplu o încîntare. Dealtfel, totul aici nu-i decît calm, detașare și seninătate.

O, Judith, ceea ce urmăresc eu, de acum încolo, cu tot atîta tenacitate pe cîtă frenezie, este să te recuceresc, cu trup și suflet. Restul trece pe planul al doilea, chiar și muzica. Vreau să te știu din nou alături de mine; vreau să te strîng din nou în brațele mele. De cînd m-am despărțit de tine, n-a existat clipă în care să nu fiu obsedat de luminoasa ta făptură! Ai pus stăpînire pe gîndurile, pe visele mele, pe întreaga mea ființă! Iar imaginația mea se complace în a te revedea în diverse ipostaze, în diverse locuri, cu atîta precizie și cu atîta lux de amănunte, de parcă aș fi fost un aparat fotografic. M-am întors către tine cu atîta intensitate, aidoma unui arc, un arc întins atît de tare, încît stă gata să plesnească.

Tu ești soția mea și asta vei rămîne pînă la ultima suflare a vieții mele. Legăturile care ne unesc sînt indisolubile, indestructibile. Chiar dacă am vrea, n-am mai putea să imprimăm traiectorii opuse curbei vieții noastre; mai devreme sau mai tîrziu, ele vor sfîrși prin a se întîlni; prin a se confunda într-un elan comun!

Am evocat, la începutul acestei scrisori, unele amintiri din frumoasa noastră viață conjugală... Aceste amintiri sînt un bun de preț care mi-au înfrumusețat viața și pe care se va sprijini existența noastră în viitor. Se spune că trecutul nu poate fi niciodată reparat... Dar acest trecut nu constituie totuși un adevărat tezaur de amintiri? Am fost foarte fericiți împreună, Judith, și nu vom putea șterge niciodată din memorie acei ani de împliniri și de bucurii. Vom rămîne legați unul de celălalt pînă la sfîrșitul zilelor noastre și chiar dincolo de ele, căci ne-a fost sortit să trăim alături.

Scrie-mi, Judith! Aștept cuvîntul care să-mi îngăduie să mă reîntorc lîngă tine; îl aștept cum așteaptă un orb să zărească prima rază de lumină, menită să pună capăt întunericului și deznădejdii.

Hugo."

V

— MĂ TEM DE VIITOR, JORG...

— Ești atît de tînără și de frumoasă, Ide, încît ar trebui să fii cum nu se poate mai optimistă.

— Cei doi bărbaţi pe care i-am avut au murit în împrejurări tragice; ce se va întîmpla cu al treilea?

— Nu te mai uita înapoi, la trecutul dureros, priveşte cu hotărîre viitorul.

— Mi-e frică, Jorg: am impresia că o fatalitate apasă asupră-mi, umbrindu-mi întreaga existenţă.

— În ţara noastră plină de lumină, de soare şi de veselie? Vino-ţi în fire, Ide, alungă coşmarul!

— Am prea multă stimă, prea multă prietenie sinceră pentru tine; iată de ce mi-e frică să spun „da". Dacă e cumva un „da" nefast?

— Cum poţi fi atît de superstiţioasă, Ide?

— Am fost zguduită atît de tare de valurile vieţii, încît am ajuns să pun întotdeauna răul înainte.

— Ai încredere în mine, draga mea, şi viitorul îţi va fi plin de lumină, de bucurie şi de dragoste. Îl iubesc pe micul James. Cred că mă iubeşte şi el. Dorinţa mea cea mai fierbinte este să vă fac fericiţi pe amîndoi. Te rog, Ide, să ai încredere în mine!

— Inima ar vrea să-ţi dea dreptate, dar judecata îmi porunceşte să fiu prudentă.

— Ceea ce numeşti tu judecată nu-i decît o împrejurare nefericită. Aşa că ascultă-ţi mai curînd glasul inimii.

— Primul meu soţ, James Starner, a fost ucis de un bătrîn, care şi-a pierdut minţile, Old Sammy... Norbert Verneuil a murit la volanul maşinii sale de curse...

— Nu te mai lăsa obsedată de asemenea amintiri!

— Văd că şi tu, Jorg, şi tu ai o maşină de curse...

— Jaguarul meu e solid şi sigur.

— Te-am observat la volanul bolidului: mergi prea repede; viteza te îmbată, te aţîţă...

— Sînt gata să renunţ la maşină, Ide... Nici un sacrificiu nu mi se va părea prea mare, dacă trebuie să-l fac pentru tine... Ca să-mi apăr dragostea, i-am sfidat pînă şi pe ai mei. În aceste condiţii, ce importanţă mai are o maşină? Eu nu mă mai călăuzesc decît după o singură lege: dragostea, iubirea pe care ţi-o port... restul, toate celelalte, nu mai contează.

— Jorg...

— Ide...

Ce întîmplare stranie le călăuzise paşii pe platoul sterp ce se înălţa deasupra cascadelor clocotitoare ale Trollhättanului? De

la o vreme, întîlnirile dintre Jorg şi Ide deveniseră tot mai dese. De data asta, străbătuseră veselele coline Halleberg şi Hunneberg, ca să urce mai apoi, mînaţi de cine ştie ce tainică atracţie, către cascadele milenare ale torentului. Ide nu putu admira, fără strîngere de inimă, spectacolul grandios al naturii sălbatice. Ştia că locul avea o anume importanţă, o semnificaţie oareçum simbolică pentru soarta celor din familia Yvarsen. În acel loc sălbatic, tînărul Jan Yvarsen văzuse spulberîndu-i-se odinioară, visurile cele mai dragi. În decorul dramatic, îi venise ideea de a-şi părăsi ţara, de a pleca departe, cît mai departe cu putinţă, undeva, la capătul pămîntului. Fantoma frumoasei Sigrid probabil că mai rătăcea şi acum pe lîngă apele tumultuoase care, sub strălucitoarea lor mantie de spumă, se prăvăleau într-o genune de granit. Cîntecul Trollhättanului — cînd jalnic, cînd triumfal — era ca o muzică de fond prezentă în toate episoadele epopeii Yvarsen.

Acum Ide stătea şi ea lîngă torentul fatidic şi asculta jurămintele de dragoste ale bărbatului înalt şi blond, atît de entuziast şi ai cărui ochi — cînd era contrazis — căpătau culoarea lacurilor îngheţate din Nord, pe care o văzuse de atîtea ori şi în ochii tatălui ei. Dealtfel, cu Jorgens, se simţise încă de la început, că în familie. Prin trecutul, prin tradiţiile, prin obiceiurile lor — aceleaşi într-un anume sens — prin caracterul şi aspectul lor fizic, familia Meldgaard se apropia foarte mult de familia Yvarsen. Idila născută între Ide şi Jorgens părea să se situeze în cadrul mai vast al unui ineluctabil destin, supus unor afinităţi şi imperative determinante.

— Eşti cu gîndul departe de aici, remarcă Jorgens cu o tandră solicitudine. Locul pare să-ţi amintească de unele lucruri neplăcute, poate chiar întristătoare.

— Nici neplăcute, nici întristătoare, ci mai curînd răscolitoare! răspunse Ide, uitîndu-se în jos, la formidabila cădere de apă în care soarele aprindea mii de diamante.

Discret, Jorgens îşi umplu cu tutun pipa din spumă de mare, apoi spuse:

— Dacă ai şti cît sînt de fericit că mă aflu aici, alături de tine, în această plăcută şi tăcută intimitate, pe banca asta acoperită cu muşchi, în acest măreţ şi încîntător peisaj...

— Şi părinţii tăi ce spun?

— De ce-mi vorbeşti despre ei?

— Aş vrea să ştiu ce părere au despre plimbările noastre...

— Mama e de partea mea: cît despre tata... se teme mai ales să nu mă vadă stînd degeaba.

— Ştiu că nu mă agrează...

— Te înşeli, Ide! Ei nu vor decît să afle răspunsul tău.

— Şi... dacă aş spune da?

— Pot să te asigur că te-ar primi cu braţele deschise.

— Tatăl tău mă sperie grozav, Jorg...

— Să ştii că sub aspectul lui sever se ascunde un om bun şi îngăduitor. Sînt sigur că vă veţi înţelege de minune.

— *Man kan aldrig veta...*[1]

O umbră trecu brusc peste chipul Idei.

— Tu crezi, adăugă ea cu un accent patetic, că părinţii tăi vor tolera prezenţa micului James, care nu le e nepot şi care va creşte totuşi sub acoperişul casei lor?

— Ţi-o repet, Ide, că deşi par autoritari şi reci, sînt foarte omenoşi.

— Să ştii, Jorg, că nu voi suporta niciodată ca James să fie persecutat, indiferent de cine!

— Dimpotrivă, îl vor îngădui şi-l vor cocoloşi, îi cunosc bine!

— Nu vreau să sufere din pricina situaţiei sale, nu vreau să-i reproşeze nimeni niciodată că nu e un Meldgaard.

— Ţi-o făgăduiesc în mod solemn, Ide.

— Din partea ta, Jorg, nu mă tem de nimic, fiindcă eşti mult prea generos, dar mai există şi alte persoane...

Jorgens puse încetişor mîna pe umărul Idei.

— Mă bucur, totuşi, de o anumită autoritate în casă, spuse el cu un surîs maliţios. În plus, începînd din clipa în care-mi vei deveni soţie, vei fi tu însăţi o Meldgaard şi veţi avea, şi tu şi James, dreptul la acelaşi respect ca toţi ceilalţi membri ai familiei noastre.

— Ţin atît de mult la copil... E foarte drăguţ, ai văzut şi tu şi apoi, în toată perioada aceea nefericită din viaţa mea, el mi-a fost singura mîngîiere, singura bucurie.

— Mă voi strădui... să-l înlocuiesc pe tatăl lui, murmură Jorgens, profund emoţionat de manifestarea dragostei materne.

---

[1] Cine ştie... (sued).

Astfel, pentru a treia oară în viaţa ei, Ide se pomeni îndrăgostită. Mai cunoscuse încă de două ori minunatul sentiment al dăruirii de sine, irezistibilul elan către un viitor fericit. Maturizată de necazuri, de durerea cumplită pe care i-o pricinuiseră pierderea celor doi bărbaţi pe care-i iubise, Ide nu mai era de mult tînăra nepăsătoare, lipsită de griji şi puţin cam sălbatică, ce se îndrăgostise odinioară de fiul lui Tom Starner. Timpul şi necazurile o sensibilizaseră, o înzestraseră cu mult mai multă putere de înţelegere, cu tact şi înţelepciune.

Noua dragoste era bazată mai mult pe afecţiune şi pe simpatie decît pe iubire pătimaşă, deşi în străfundurile fiinţei sale simţea o înfrigurare tainică, o sete năvalnică de fericire şi o bucurie care probabil că, mai devreme sau mai tîrziu, avea să rupă zăgazurile raţiunii. Dacă această căsătorie avea să se facă, o voia întemeiată pe înţelepciune, dorea să fie mai întîi convinsă de utilitatea, de necesitatea ei. Şi totuşi, în forul ei interior se simţea roasă de o nerăbdare pe care abia şi-o putea stăpîni. Asemenea mînjilor închişi în ţarc, care pufăie pe nări, rîvnind să străbată liberi întinderile verzi ale cîmpiei, tot la fel simţea şi Ide dorinţa de a alerga liberă către o nouă primăvară. Această căsnicie, pe care o dorea plină de pace şi de seninătate, poate că avea, în sfîrşit, s-o ajute să dea frîu liber torentelor de pătimaşă înflăcărare pe care se abţinuse atîta vreme să le dea la iveală. Jorgens era un bărbat frumos, înalt, cu o înfăţişare atletică, blond...

— O căsătorie, spuse Ide e întotdeauna o aventură ameţitoare.

— O sfidare pasionantă!

— Care se poate solda cu un eşec, cu un faliment...

— Am o încredere absolută în reuşita căsătoriei noastre, spuse Jorgens cu o candoare juvenilă.

— Mă faci să cred că eşti o forţă a naturii...

— Speranţa şi optimismul sînt armele cele mai de preţ ale unui bărbat!

— Totuşi viaţa aduce după sine atîtea probleme complexe, atîtea conflicte şi cazuri de conştiinţă, încît...

— Vom şti să găsim întotdeauna soluţia cea mai bună.

— *Människan spär, men Gud rår.*[1]

[1] Omul propune şi Dumnezeu dispune (sued.).

— Atunci să strigăm: „Domnul cu noi!"

Ide nu-şi putu ascunde un surîs amuzat:

— Cît eşti de sigur de tine! spuse ea. Pînă acum n-ai întîlnit obstacole de netrecut?

Jorgens scutură cenuşa din pipă, lovind-o uşor de piatra plată, roasă de intemperii, pe care adolescentul Jan Yvarsen descifrase odinioară semnele runice gravate de vechii vikingi. Apoi întinse braţul către cer:

— Uită-te la pasărea aceea, acolo sus... Un şoim... Se năpusteşte către albastrul pur, ca săgeata, fără să şovăie o secundă. Şi eu fac la fel! Dacă şoimul ar sta să chibzuiască pe unde s-o ia, dacă s-ar apuca să cîntărească lucrurile, să se gîndească la riscurile care-l pîndesc acolo sus, ar fi imediat înlăturat, în lupta implacabilă pentru existenţă.

— Dar omul n-a fost înzestrat cu raţiune ca să se folosească de ea, Jorg? Crezi că trebuie să asculte orbeşte de impulsurile sale?

— Raţiunea nu trebuie să fie o frînă, ci un stimulent! A trăi înseamnă a acţiona, nu a ezita!

— Şi James avea aceeaşi deviză... Numai că mergînd drept, ca şoimul acela, s-a izbit piept în piept cu moartea.

— A avut un sfîrşit eroic, un sfîrşit demn de un bărbat adevărat. Curajul are riscurile lui, Ide.

Tînăra femeie oftă dezamăgită.

— Eu n-am nevoie de eroism, ci de linişte, de bucuriile firești ale vieţii.

— Vom avea toate astea şi ceva în plus! strigă Jorgens cu ardoare. Sîntem tineri şi puternici, ne vom clădi viitorul pe o stîncă! Întrevăd — în ce ne priveşte — multă lumină şi bucurii fără număr! Viaţa noastră va fi străluminată de dragoste, Ide...

Dragoste... Sursă inepuizabilă de fericire, izvor nesecat de afecţiune şi de tandreţe. Acolo unde nu există dragoste, domnesc tristeţea şi dezolarea, necazul şi ura. Dragostea iluminează trupurile şi sufletele, îmbrăţişează întregul univers. Primul surîs al fetei sau al femeii tinere are un preţ incomensurabil în ochii bărbatului pe care-l iubeşte.

Orice dragoste este unică, nouă, miraculoasă. Cînd este adevărată şi deplină, pune stăpînire pe cîte o fiinţă şi o transformă pînă într-atîta, încît ajunge să plutească în al nouălea cer. A iubi înseamnă a renaşte la o nouă viaţă, într-o nouă lume! O

lume de grație și de frumusețe, unde culorile sînt mai vii și formele mai armonioase. O lume de unde a fost izgonită răutatea, egoismul, cupiditatea și resentimentul.

Fiecare bărbat, fiecare femeie, poate descoperi în inima sa, prin dragoste, grădina raiului...

Jorgens luă mîinile Idei într-ale sale.

— *Var inte ond pä mig...*[1], spuse el, cu ochii strălucind; dar vreau să-ți aflu răspunsul chiar acum...

Ide își lăsă capul în jos:

— Acum...murmură ea.

— Da, acum.

— Jorg...

— *Kära du?*[2]

— Prima oară cînd mama mi-a vorbit despre tine și... despre interesul pe care mi-l porți... am simțit o tresărire, o emoție ciudată...

— Ide...

— Cu tine, da, cred că aș putea să fiu fericită, Jorg!

— Atunci, strigă Jorgens înfrigurat, spui da, nu-i așa?

Privirea curată și limpede a Idei fixă îndelung chipul fiului lui Henrik Meldgaard.

— Te-ai gîndit bine la ce vrei să faci? Dorești într-adevăr acest lucru, fără nici un fel de idei preconcepute?

— *Av allt mitt hjärta!*[3].

— N-ai să regreți mai tîrziu?

— Niciodată!

— Știi, am aflat că... părinții tăi ar fi preferat o noră mai tînără decît mine, o fată... Cele mai frumoase tinere din comitat ar fi încîntate să-și împartă viața cu tine...

— Să lăsăm asta, draga mea!

— Iar tu, tu faci curte unei văduve!

Jorgens deveni foarte palid, iar degetele i se crispară pe încheietura mîinilor Idei.

— Pentru mine, tu ești ființa cea mai frumoasă, cea mai încîntătoare și cea mai tînără din întreg comitatul! strigă el înfrigurat. Și singura mea dorință este să te fac fericită, să trăiesc

---

[1] Nu te supăra pe mine (sued.) (n. ed. fr.).

[2] Da, draga mea (sued.) (n. ed. fr.).

[3] Din toată inima (sued.) (n. ed. fr.).

alături de tine, să-ți aud vocea, să-ți simt privirea blîndă fixată asupră-mi...

— Flacăra pasiunii urcă uneori foarte sus, Jorg, după care cade și se stinge!

— Jur să-ți fiu credincios pînă la moarte, Ide...

— James și Norbert au fost și ei bărbați tot atît de deosebiți ca și tine. Oricît aș dori eu, să știi că nu-i pot șterge din memorie. Fiecare în felul său și-a pus asupra mea pecetea personalității sale și, într-un anume fel, amîndoi continuă să trăiască în inima mea.

— Nu ți-am cerut să-ți renegi trecutul.

— Ar fi mult prea greu...

— Îmi placi așa cum ești, cu sensibilitatea fină, cu experiența ta de viață, cu tot...

— Mă înfrumusețezi, Jorg, mă așezi pe un piedestal cînd, în realitate, eu sînt o femeie ca oricare alta.

— Eu te văd minunată!

Se simțiră amîndoi copleșiți dintr-o dată de emoție; ochii li se umplură de lacrimi.

— Ai să-l tratezi pe fiul meu ca pe propriul tău copil?

— Va fi copilul meu, răspunse simplu Jorgens.

Chipurile li se apropiară și cele două făpturi se îmbrățișară strîns, gîndind același lucru, murmurînd aceleași cuvinte:

— *Jag älskar dig!*[1]

Și în vreme ce cîntecul Trollhättanului urca spre ei aidoma unui imn al bucuriei, Ide și Jorgens se sărutară pentru prima oară. Săltînd, mugind, apele torentului se năpusteau vijelioase către șes. Dar Ide și Jorgens nu mai vedeau nimic, nu mai auzeau nimic. Erau singuri, departe de lume, în universul fermecat al dragostei lor...

VI

CĂUTÎND IZOLAREA, JAN SE refugiase în bibliotecă. Logodna Idei cu Jorgens Meldgaard, care se sărbătorea în acea zi, îl răscolise atît de tare, constituia

[1] Te iubesc (sued.).

un eveniment atît de important în viaţa sa, încît simţise brusc nevoia să se reculeagă, să fugă de mulţimea de invitaţi ce se înghesuiau la Tjorpa. Voia să fie singur ca să-şi pună în ordine gîndurile, ideile, să încerce să facă faţă noii situaţii. Sigur, perspectiva căsătoriei nu putea decît să-l bucure, fiindcă Jorgens era un băiat foarte înzestrat, de o înaltă probitate morală; dar, de la moartea lui Norbert, lui Jan i se întîmplase, şi încă destul de des, să socoată — cu o bucurie nemărturisită, cu o tainică satisfacţie — şederea Idei la Tjorpa ca definitivă. Căci prezenţa fiicei sale îi dădea iluzia unei a doua tinereţi: nu era el mai curînd un tată decît un bunic pentru micul James? În ochii săi, Ide redevenise fata zburdalnică şi veselă care fusese înainte de a se mărita cu James Starner. Iar acum... Se vedea smuls din visul lui şi readus la realitate. Ide avea să plece în curînd. Sigur, nu pleca departe, fiindcă Kromstuga era la doi paşi. Totuşi va părăsi căminul părinţilor săi, va trăi în mijlocul unei alte familii, va aparţine de acum încolo unui alt clan, cel al Meldgaardilor!

Se trînti într-un fotoliu şi-şi duse, trist, mîinile la tîmple. Îl cuprinse o adîncă melancolie.

Ţîrîitul strident al telefonului îl făcu să tresară. Ridicîndu-l, auzi o voce cunoscută:

— Alo! Domnul doctor Yvarsen?

— El însuşi!

— Sînt eu, Judith...

— Ţi-am recunoscut vocea, Judith... Unde eşti?

— Telefonez din Göteborg.

— Şi eu care te credeam la *„Santa Monica"!*

— Abia am coborît din avion. Te rog să-mi acorzi o fărîmă din timpul dumitale, domnule doctor; am nevoie de sfaturile, de părerile dumitale...

— Ce s-a întîmplat?

— Am primit o scrisoare ciudată de la Hugo, o scrisoare care m-a răscolit şi m-a dezorientat total... Nu mai ştiu ce să cred... Toate presupunerile mele anterioare s-au dovedit false... Se pare că numai o singură persoană a văzut clar chiar de la început, iar acea persoană ai fost dumneata. Aşa că n-am mai stat pe gînduri: am luat avionul şi am aterizat în Suedia. Fiindcă numai dumneata mă poţi ajuta în aceste ceasuri care pentru mine sînt decisive.

— Într-adevăr, sînt intrigat...

— Viaţa poate fi uneori atît de ciudată...

— Unde e Hugo acum?

— În Japonia. Am să-ţi spun totul cînd ajung, fiindcă e foarte dificil să-ţi explic toate lucrurile astea la telefon. Pot să vin la Tjorpa?

— Casa mea îţi stă oricînd la dispoziţie, Judith! Ştii bine asta!

— Sînt pe cale să fac o criză de nervi, domnule doctor! N-am dormit de trei zile...

— Vrei să vin să te iau de la Göteborg?

— Nu, am comandat un taxi care a şi sosit...

— Deci te aştept...

— Mulţumesc, domnule doctor! Abia aştept să văd cum vei reacţiona în faţa acestei scrisori a lui Hugo...

— Cam bănuiesc despre ce e vorba...

— Dacă te iei după el, totul s-a schimbat! Dar ezit să iau hotărîrea pe care mi-o cere, nu mă simt încă pregătită pentru o astfel de hotărîre.

— Vino, te aştept...

— Eşti minunat, doctore, ca de obicei...

De îndată ce sosi la Tjorpa, Judith fu introdusă în bibliotecă, unde-o aştepta Jan. Era îmbrăcată într-o elegantă rochie galbenă de satin, dar pieptănătura îi era totuşi puţin cam neglijentă, semn vădit la ea — care era întotdeauna atît de pusă la punct — de nervozitate şi oboseală. Dovada nopţilor nedormite o constituiau cearcănele mari şi negre ce-i înconjurau ochii, cearcăne ce-i sporeau frumuseţea, adăugîndu-i o anumită notă de melancolie. În timp ce Jan o conducea spre fotoliu, Judith îşi ceru scuze:

— N-am ştiut că astăzi, chiar astăzi, are loc logodna Idei, spuse sincer necăjită, căci nu te-aş fi deranjat pentru nimic în lume, domnule doctor. Dealtfel, cred că nici n-am să te deranjez prea mult, fiindcă trag nădejde că pot pleca deseară...

— Nici pomeneală! Selma tocmai îţi pregăteşte odaia în care ai mai dormit şi altădată. O să rămîi aici, te vei odihni. Ai nevoie de linişte, de destindere; acum îţi vorbeşte medicul.

— Eşti atît de bun cu mine! De îndată ce-am trecut pragul casei dumitale, m-am şi simţit în siguranţă, într-o adevărată

oază de pace și liniște... Judith își deschise geanta: Poftim scrisoarea lui Hugo... Citește-o și spune-mi ce crezi despre ea.

— Un lucru mi se pare sigur, spuse Jan după ce parcurse lunga misivă: Hugo e sincer!

O sclipire deosebit de intensă trecu prin ochii tinerei femei.

— Ești sigur, domnule doctor? întrebă cu o neliniște nedisimulată.

— Absolut sigur.

— În timpul primilor ani de căsnicie a fost la fel de sincer, ceea ce nu l-a împiedicat însă ca mai tîrziu să mă neglijeze...

— Își recunoaște vina.

— Asta nu mă consolează deloc. M-a rănit atît de tare, încît balsamul e prea slab ca să șteargă cicatricele.

Jan contemplă foile pe care se etala scrisul mare și nervos al violonistului.

— Există în scrisoare unele accente, unele impulsuri de o atît de mare sinceritate, încît e cu neputință să te înșeli... Cînd vorbește de amintirile voastre comune, totul devine aproape sfîșietor... Dealtfel, scrisoarea e foarte frumoasă... Am fost convins întotdeauna că soțul tău e o ființă de elită, Judith, o mare personalitate! Prin scrisoarea asta, Hugo dovedește un caracter de o rară noblețe, un suflet de pătimaș, înflăcărat, uneori poate prea înflăcărat, dar totuși sublim.

— Și fondul problemei, domnule doctor?

— Ce ți-am spus în noaptea în care mi-ai vorbit despre despărțirea voastră? N-am insistat eu asupra naturii indisolubile a legăturii dintre voi?

— Ba da, și pot să-mi aduc aminte aproape fiecare cuvînt.

— Atunci?

— Tocmai pentru asta vin din nou la dumneata. Ce să răspund la o astfel de scrisoare?

— Un singur cuvînt: „Vino!"

— Asta a fost și primul meu imbold. Dar mai pe urmă, mi-am spus: dacă mă înșel cumva?

— Mai bine să te înșeli, Judith, decît să jignești un suflet, să-i respingi elanurile pline de atîta bunăvoință!

— Te rog să nu uiți, domnule doctor, cît de greu încercată am fost în ultimii ani, cînd practic, eram tot timpul ridiculizată și ignorată de Hugo.

— Văd că motivează felul lui deplorabil de a se purta...

Judith strigă mînioasă:

— Ceea ce caut eu, americanca practică, în această scrisoare, sînt faptele! Ştiu de mult că Hugo e un om fin şi cultivat, ştiu de asemenea că pentru a-şi justifica comportarea crudă faţă de mine, dădea mereu vina pe muzică. Aşa că ce e nou în paginile astea?

— Încetişor, spuse Jan ridicînd mîna, să nu ne înfuriem!

— Am ajuns la capătul răbdării!

— Cred, draga mea fată, cred! Dar să încercăm totuşi să fim lucizi, să nu ne situăm în cercul fără ieşire al acuzaţiilor. Ştim că Hugo a dat dovadă de neglijenţă faţă de dumneata, că te-a făcut nefericită. Deci să nu mai revenim asupra unui lucru cunoscut. Cînd afirmi însă că paginile astea nu aduc nimic nou, exagerezi în mod vădit.

— Vreau fapte! Unde sînt faptele?

— Există... Măcar una şi tot există: retragerea lui din viaţa muzicală. Faptul că a renunţat la concerte e cît se poate de semnificativ...

— N-a renunţat definitiv.

— Nu-i cere imposibilul: concertele pe care le-a semnat cu mult înainte trebuie onorate.

Judith nu-şi putut reprima resentimentul.

— M-a obligat să-l detest ca artist, să-mi fie groază de vioara lui! Cu puţin înainte de a ne despărţi, talentul lui nu-mi mai insufla decît ură!

— Haide, haide, cu ura n-o să ajungem prea departe în afacerea asta!

— Hugo m-a făcut prea mult să sufăr, spuse Judith plecîndu-şi capul. Odinioară, nu ştiam ce înseamnă mînia şi ranchiuna. Datorită lui am învăţat să cunosc şi astfel de sentimente.

— Acum e vorba de iertare, Judith, şi nu de o listă de imputări!

— Să-i iert tot răul pe care mi l-a făcut?

— Da, tot răul!

— N-aş putea pentru nimic în lume...

— Totuşi, altă soluţie nu există!

Judith se ridică şi rosti cu răceală:

— Putem trăi foarte bine şi despărţiţi.

— Îţi repet, Judith, că o despărţire definitivă nu e posibilă.

Veţi suferi amîndoi, fiindcă nu veţi putea trăi unul fără celălalt.

— Şi de ce ar trebui să fac eu acest gest?

— Gestul l-a făcut el, trimiţîndu-ţi scrisoarea. Şi apoi tu eşti cea ofensată. El nu are ce să-ţi ierte, fiindcă el e cel vinovat. Asta ţi-a creat drepturi, Judith, dar şi datorii.

— Nu pot, domnule doctor, să trec aşa, dintr-o dată, cu buretele peste tot.

— Nu crezi că despărţirea a fost o pedeapsă destul de grea?

— Această despărţire a acceptat-o chiar aici, în casa asta, cu o grabă şi cu o uşurinţă de-a dreptul jignitoare!

— Totuşi, cîntecul lui, în noaptea aceea, avea în el ceva de un patetism zguduitor; sînt convins că presimţea pierderea imensă, ba aş îndrăzni să spun chiar mutilarea pe care a suferit-o.

— M-a sacrificat pe altarul artei sale, acea artă pe care acum o socotesc nu un dar, ci un mijloc de tortură, ceva diavolesc.

— Oho! Ce vorbe mari! Să lăsăm diavolii în pace, ei fac parte dintre personajele care n-au acces la Tjorpa, răspunse Jan cu un surîs maliţios... Apoi adăugă: Te înţeleg, draga mea Judith, căci te cunosc bine, îţi cunosc firea, calităţile, ca şi cum ai fi propria mea fiică.

— Atunci fii indulgent cu mine... Am îndurat atîtea necazuri, am trecut printr-o experienţă atît de tristă...

Jan bătu cu degetul în foile de pe birou:

— Leacul răului tău e aici, fata mea, în această scrisoare, în intenţiile ei generoase! spuse el. Nu-ţi cer decît bunătate şi blîndeţe faţă de Hugo, fără să te mai gîndeşti la suferinţele pe care ţi le-a căşunat.

— E greu să ierţi cuiva tot răul pe care ţi l-a făcut!

— Sînt de acord. Totuşi, pentru voi, ăsta este singurul drum.

Muşcîndu-şi buzele — atît îi era de mare agitaţia lăuntrică şi nervozitatea — Judith spuse:

— Bun! Şi Hugo ce-mi va da în schimb? Cum îşi va putea dovedi sinceritatea intenţiilor?

— Prin simplul fapt că ţi-a scris această scrisoare.

— Asta-i tot?

— Pentru un moment, da.

— Deci eu cu iertarea deplină, cu absolvirea tuturor greşelilor, iar el doar cu frazele frumoase!

— Da, situaţia e nedreaptă, sînt de acord, dar rezultatul s-ar putea să fie frumos.

— Frumos?

— Da. Dacă evident, preferi să vezi căsnicia voastră sudîndu-se din nou şi dragostea voastră triumfînd.

Jan întoarse capul spre fereastră, contemplînd — dincolo de vîrfurile copacilor de la Tjorpa — vastele întinderi celeste. Judith îi admiră profilul, ca de medalie, dăltuit de bogata sa experienţă de viaţă; sub părul ca argintul, fruntea părea mai înaltă, mai impunătoare ca niciodată, în vreme ce privirea îi rătăcea departe, poate chiar dincolo de limitele spaţiului şi ale timpului.

— Ţi se pare că sînt prea îngăduitor faţă de Hugo? şopti el, continuînd să fixeze un punct invizibil de pe bolta cerească. Să ştii că am motivele mele. Faptul că ai sosit la Tjorpa chiar azi, cînd sărbătorim logodna Idei cu Jorgens Meldgaard, e pentru mine un semn bun! Dealtfel, hazardul e un cuvînt inventat de oamenii care nu mai cred în nimic, un cuvînt care nu mai spune nimic. Să ştii în lucru, Judith: Jan Yvarsen care-ţi vorbeşte acum, nu mai este cel pe care l-ai cunoscut la *„Journey's End"*. Timpul i s-a scurs printre degete asemenea unor grăunţe de nisip... A devenit un om bătrîn, foarte bătrîn, care încearcă acum să te călăuzească pe drumul cel bun...

Din gîtlej îi ieşi un sunet răguşit — suspin sau poate o ultimă afirmare a vigoarei, a tenacităţii sale.

— Am iubit această viaţă terestră, carnală, am frămîntat cu amîndouă mîinile plămada vieţii. Astăzi a sunat şi pentru mine ceasul detaşării, al deplinei abnegaţii, al lentei şi constantei pregătiri pentru călătoria cea mare; vreau să-i ştiu pe toţi cei pe care-i iubesc porniţi pe drumul cel bun. Erling şi Flavie nu-mi mai pricinuiesc nici un fel de griji, drumul lor e drept, căsnicia lor e solidă. Prin cei doi copii ai lor — Jan şi Tora — vor continua să trăiască şi în viitor... Timp de o secundă, o undă de nostalgie îi aburi ochii. Apoi continuă; Ide va ieşi şi ea din singurătatea văduviei, măritîndu-se cu unul dintre bărbaţii cei mai preţuiţi din comitat şi intrînd într-o familie de oameni care au trudit din greu. James va avea un nou tată. Toate astea sînt bune, chiar foarte bune... Cît despre Thérèse, draga mea soţie, credincioasa mea tovarăşă de viaţă şi la bine şi la rău, ea va rămîne lîngă mine pînă la sfîrşit... Destinele noastre sînt legate pe vecie. Noi doi alcătuim o singură fiinţă!

În sfîrșit, se întoarse către Judith: Mai rămîneți voi doi... voi care ocupați un loc deosebit de important în viața mea, voi, de care mă leagă atîtea amintiri frumoase. Mi-ar plăcea să știu că te-ai împăcat cu Hugo, că v-ați întors la casa voastră, cu inimile vindecate; mi-ar plăcea să vă văd pe amîndoi copleșiți de bucuriile pe care vi le oferă dragostea adevărată, dragostea care triumfă învingînd toate adversitățile și neînțelegerile.

Apoi, aplecîndu-se către Judith, întrebă aproape în șoaptă: Spune-mi, ai să-l ierți?

Tînăra femeie își șterse ochii cu batista.

— Eu... începu ea. Pe chip i se citea o cumplită dezamăgire. E ceva care... mă depășește... izbuti ea în sfîrșit să spună. Nu pot... nu... nu pot... șopti Judith cu glas sugrumat.

Un alt om ar fi fost consternat de faptul că această femeie — atît de încrezătoare și de dornică de a se lăsa convinsă de cele mai bune și mai logice argumente — se agăța cu înverșunare de un obstacol de natură psihică. Dar doctorul Yvarsen era un mult prea dibaci cunoscător al sufletelor ca să se descurajeze: știa că în unele boli psihice deziluziile puteau duce la căderi. Cu gesturi foarte lente și cu multe menajamente, Jan o luă pe Judith de umeri și o ajută să se ridice din fotoliu. Atrăgîndu-o spre el, o sărută ușor pe fruntea înfierbîntată.

— Acum, spuse el cu un surîs afectuos și pe un ton pe care-l adopți cînd ai de a face cu un copil, vom merge frumușel să ne odihnim după o călătorie atît de obositoare, după atîtea hărțuieli și necazuri. Iar deseară, după ce ne vom liniști și vom fi lucizi, ne vom gîndi pe îndelete la toate aceste lucruri...

Apoi, o conduse încetișor spre ușă.

Invitații plecaseră și membrii familiei se strînseseră în jurul mesei, pentru cină, în odaia cea mare de la Tjorpa. Jan și Thérèse, Erling și Flavie, Jorgens și Ide și, de asemea, Judith. Foarte palidă, de o frumusețe aproape imaterială, soția lui Hugo Stiffenacker purta o superbă rochie neagră ce-i împodobea, aidoma unei somptuoase corole, trupul minunat. Pe corsaj nu strălucea decît o singură bijuterie, un diamant ce ardea în mii de focuri. În cinstea Idei, făcuse efortul de a se îmbrăca elegant, așa cum s-ar fi îmbrăcat pentru orice altă recepție la New York sau la Paris. Dar sufletul ei era absent, plutea undeva, departe... Din cînd în cînd, privea cu atenție flacăra lumînărilor a

căror strălucire se răsfrîngea şi se multiplica în argintul sfeşnicelor unde erau aşezate. Radioul — pus foarte încet — transmitea muzică de dans, iar discuţiile se purtau aproape în şoaptă, ca şi cum toţi cei aflaţi la masă ar fi fost apăsaţi de o presimţire, de un sentiment de nelinişte, chiar de teamă. O ameninţare nevăzută, ceva greu de definit părea să plutească deasupra casei. Mesenii să se fi simţit astfel din pricina furtunii care se apropia şi a fulgerelor care brăzdau cerul cu lumina lor violacee? Aerul era, într-adevăr, încărcat de electricitate, dar...

— Ssstt! strigă deodată Erling, cu glasul său puternic, cu inflexiuni metalice, se transmite ceva la radio!

Şi răsuci butonul la maximum. Toată lumea tăcu, ascultînd, plină de consternare, anunţul pe care-l citea crainicul nevăzut.

— Radio Stockholm transmite către toate posturile de radio mesajul care i-a parvenit de la Radiodifuziunea din Tokio! În cursul unui cutremur de pămînt, care a avut loc în sudul Japoniei, marele violonist german Hugo Stiffenacker a fost grav rănit, în urma prăbuşirii sălii de concert. Muzicianul o cheamă de urgenţă pe soţia sa! Repet: muzicianul o cheamă de urgenţă pe soţia sa, care este rugată să se prezinte la Spitalul american din Tokio! Iată şi o precizare care ne-a parvenit chiar acum de la postul de Radio nipon: viaţa celebrului violonist nu mai este în pericol, dar s-ar putea să nu-şi mai poată exercita arta...

Toate privirile se îndreptară către Judith. Era lividă, dar stătea foarte dreaptă, încremenită de durere şi uluire. Ochii ei, plini de lacrimi, se îndreptară spre Jan, căruia îi făcu un mic semn înţeles doar de el. Apoi se ridică de la masă şi — cu mişcări de somnambulă — se îndreptă către scara largă de piatră ce ducea la etaj. După ce puse piciorul pe prima treaptă, se întoarse şi rosti cu voce slabă:

— Aş vrea... să prind primul avion... care pleacă într-acolo...

Erling se ridică imediat:

— Am să te duc cu maşina mea pînă la aeroportul din Göteborg. Telefonez imediat să-ţi reţină un loc!

Thérèse sări şi ea s-o sprijine pe Judith, care abia putea urca scara. Acum, la radio, se cînta un vals vienez. Jorgens răsuci butonul şi într-o clipă, în odaie, se înstăpîni liniştea.

O oră mai tîrziu, Jan se plimba prin grădina slab luminată de razele palide ale lunii. Judith şi Erling plecaseră la Göteborg.

Lămpile casei se stingeau una după alta. Încet, încet, noaptea puse stăpînire deplină pe Tjorpa. Dar, pe neașteptate, Jan zări două siluete care se plimbau agale pe aleea principală. Îi recunoscu imediat pe Ide și pe Jorgens... La un moment dat, logodnicii se opriră. Nemișcate, siluetele lor păreau că se contopiseră. Jan se întoarse, cu un surîs pe buze. Scena de dragoste îi năpădi inima de nădejde, îl împăcă, dintr-o dată, cu viața. După ce urcă treptele peronului, rămase o vreme nemișcat. Vîntul aducea pe aripile sale un zgomot estompat, ce părea să vină de undeva, de la marginile nopții, ale întunericului, dar pe care Jan îl recunoscu imediat: era cîntecul Trollhättanului, puternic, înverșunat și veșnic... Răscolit de amintirile care-l luaseră cu asalt, Jan asculta fascinat cîntecul...

CUPRINS

CASA MĂTUŞII BRITA 5

Partea întîi 7
Partea a doua 49
Partea a treia 83
CÎNTECUL TROLLHÄTTANULUI 103

Partea întîi 105
Partea a doua 149

Lector: MIHAELA NECULA
Tehnoredactor: CONSTANŢA VULCĂNESCU

Tiparul executat sub comanda nr. 20.203
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piaţa Presei Libere, 1, Bucureşti
ROMÂNIA

ISBN 973-9127-55-x

Vol. I—VI Lei 1199